

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

TATIANA CARTALEANU
MIRCEA CIOBANU
OLGA COSOVAN

VII

Limba și literatura română

Manual pentru clasa a VII-a

ȘTIINȚA

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

TATIANA CARTALEANU
MIRCEA CIOBANU
OLGA COSOVAN

Limba și literatura română

Manual pentru clasa a VII-a

Știința, 2023

Acest manual este proprietate publică, editat din bugetul de stat, sursa: Ministerul Educației și Cercetării, și transmis cu titlu gratuit.
Manualul școlar a fost elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului la disciplină, aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 906, din 17 iulie 2019.
Manualul a fost aprobat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 378, din 14 aprilie 2023, ca urmare a evaluării calității metodic-științifice.

(Denumirea instituției de învățământ)

EVIDENȚA UTILIZĂRII MANUALULUI:

Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul de studii	Aspectul manualului	
			La primire	La returnare

Dirigintele clasei verifică dacă numele, prenumele elevului sunt scrise corect.
Elevii nu vor face niciun fel de însemnări în manual.
Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia de diriginte cu unul dintre calificativele: nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.

ÎNȚREPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16 (anticamera); (+373 22) 73-99-94 (marketing)
(+373 22) 73-99-83 (depozit); fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Responsabil de ediție: Larisa Dohotaru
Corectori: Mariana Belenciuc, Maria Cornesco
Redactor tehnic: Nina Duduciuc
Machetare computerizată: Romeo Șveț
Copertă: Romeo Șveț
Imagine pe copertă: Nicolae Grigorescu, *Țărancă citind*

Credit foto: © freepik.com, pixabay.com, pexels.com, unsplash.com, wikipedia.org, wikiwand.com, wikiart.org

Î.E.P. Știința se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Cartaleanu, Tatiana.

Limba și literatura română: Manual pentru clasa a 7-a/Tatiana Cartaleanu, Mircea Ciobanu, Olga Cosovan;
Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. – [Chișinău]: Știința, 2023 (Combinatul Poligrafic). – 160 p.: il.
Editat din bugetul de stat.

ISBN 978-9975-85-379-8.

Imprimare la **COMBINATUL POLIGRAFIC**
str. Petru Movilă, 35, MD-2004, Chișinău, Republica Moldova, Comanda nr.

Cuprins

I. Cartea, obiect cultural.

Din istoria cărții	4
<i>A citi din scoară în scoară</i> (după Eugen Lungu)	4
Cultura națională. Contacte culturale.	
Cultura bunei vecinătăți	11

II. Școala, spațiu al devenirii

<i>Școala de altădată</i> , de Aureliu Busuioc	14
<i>La lecție</i> de Marin Sorescu	18
Lexicul	21
Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea	28
Paronimele	34

III. Patria și limba română

<i>Limba noastră</i> , de Alexei Mateevici	36
Situația de comunicare. Deprinderi de comunicare	44
Strategii de ascultare activă	46
Dicția	47
Strategii de concepere și de com- prehensiune a textului oral	50
Distincția dintre fapt și opinie	51

IV. Oameni și destine

<i>Kinderland</i> , de Liliana Corobca	53
Morfologia. Adjectivul	60
Locuțiunea adjectivală	61
Funcțiile sintactice ale adjectivului	65
Pronumele și adjectivele pronominale. Ortografia pronumelui	67
Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ	67
Pronumele interogativ și adjectivul pronominal interogativ. Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ	70
Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât	71
Pronumele negativ. Adjectivul pronominal negativ	73
Funcțiile sintactice ale pronumelui	75

V. Adolescența

<i>Romanul adolescentului miop</i> , de Mircea Eliade	78
--	----

<i>Adolescenți pe mare</i> , de Nichita Stănescu	83
Completarea formularelor tipizate	85
Numeralul. Ortografia numeralului.	
Numeralul multiplicativ	87
Numeralul distributiv	88
Numeralul adverbial	89
Numeralul colectiv	91
Funcțiile sintactice ale numeralului	92

VI. Dreptatea și morală

<i>Dănilă Prepeleac</i> , de Ion Creangă	94
<i>O jumătate de pătură</i> (poveste irlandeză)	101
Verbul. Locuțiunea verbală	105
Verbele personale. Verbele impersonale	108
Funcțiile sintactice ale verbului	111
Aforismele. Argumentarea	114

VII. Magia artelor

<i>Despre puterea magică a artei</i> (după Matteo Bandello)	119
Adverbul	125
Gradele de comparație ale adverbului	127
Funcțiile sintactice ale adverbului	129
Prepozițiile în genitiv și dativ	130
Conjunția. Locuțiunea conjuncțională.	
Ortografia conjuncției	132
Interjecția	134
Funcțiile sintactice ale interjecției	136

VIII. Lumea ca spectacol

<i>Arionești</i> , de Ion Druță	138
Sintaxa. Propoziția, fraza, enunțul	147
Subiectul (actualizare)	151
Predicatul nominal. Verbele copulative	152
Atributul. Anunțul	153
Complementele: direct, indirect, circum- stanțial de cauză, circumstanțial de scop	156
Topica în propoziție.	
Norme de punctuație	158

Cartea, obiect cultural. Din istoria cărții

A citi din scoarță în scoarță

după Eugen Lungu

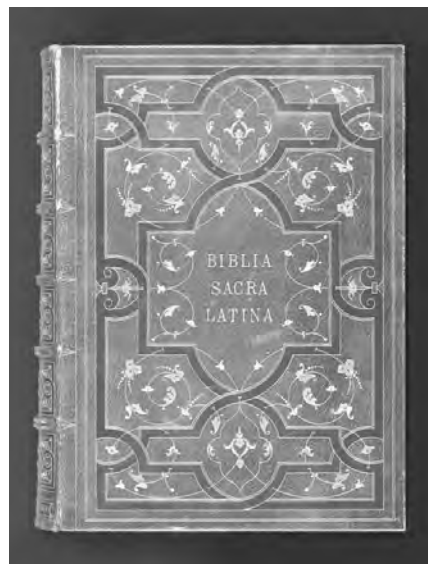
În trecut cărțile erau foarte scumpe, așa că, pentru a fi protejate mai bine, copertele se făceau de multe ori din lemn. Specialiștii spun că primele coperte executate din scânduri subțiri, bine rindeluite, s-au fabricat în secolul al XVI-lea. Cum cărțile acelor timpuri aveau aproape toate profil religios, iar ortodoxismul a intrat la noi prin mijlocirea slovelor, nu e deci de mirare că substantivul *дѣска* (scândură), din slava veche, respectiv locuțiunea *a citi din doască în doască* erau foarte frecvente printre cărturarii timpului. Și cuvântul, și expresia au venit, evident, din slavă, sintagma fiind uzuală și azi în limba rusă: *читать от доски до доски*. La noi însă expresia a intrat într-o profundă arhaitate.

Cu sensul de *scândură* sau *bucată de lemn*, cuvântul *doască* se mai păstrează și azi în română ca regionalism sau ca termen de o restrânsă utilitate (dicționarele îl menționează cu calificativul „popular”).

Stelian Dumitrăcel se arăta surprins să descopere vechea expresie într-o variantă absolut românească – *a citi din scândură în scândură*. Este, cum afirmă filologul ieșean, o „raritate stilistică”, pe care o repera într-o inscripție de pe o carte veche: „Această sfântă carte ce se tâlcuiește *Viețile sfinților*... o am citit-o și eu mult păcătosul cu ajutorul Maicii Domnului și al tuturor sfinților *din scândură în scândură*, spre folosul sufletului meu, la anul de la Hristos 1840, august, C. Emanoil”.

A citi din doască în doască este echivalentă, ca expresie, cu o locuțiune mai recentă – *a citi din scoarță în scoarță*, adică a parcurge tot textul unei cărți, de la prima scoarță/copertă până la ultima. Rușii au și ei o îmbinare similară, cu aceeași semnificație – *читать от корки до корки*. Expresia mai veche *читать от доски до доски* e folosită uneori de ei pur metaforic, cu sensul de a citi integral! Orice text (nu neapărat o carte legată între două coperte...). Iată un exemplu extras din Turgheniev: „Am citit articolul din scândură în scândură și, evident, am fost cuprins și eu de indignare”.

În arta legării cărților, un loc aparte ocupau și ferecăturile în metal, mai ales în argint. Uneori, asemenea coperte erau bătute și cu pietre scumpe, ceea ce dădea tomurilor masive un aspect aparte. De lemn erau prinse încuietori care protejau cartea de intervențiile intrușilor

Coperta primei ediții
a Bibliei lui Johannes Gutenberg (1455)

sau belciuge, de care se prindeau lanțuri, lanțurile fiind prinse de pupitrele meselor de lectură sau de pereți. Era o măsură de contracarare a furturilor. Cred că vă imaginați prețul acestor volume rarissime! De regulă, erau cărți de uz ritual, dăruite de persoanele cu stare lăcașurilor de cult. Podoabele de lux nu au stimulat însă apariția unei expresii, așa cum au făcut-o modestele coperte de lemn.

În volumul *Nu sperați că veți scăpa de cărți* (Humanitas, 2010), carte care reconstituie o convorbire dintre doi intelectuali rasați, bine cunoscutul Umberto Eco și cineastul francez Jean-Claude Carrière, interlocutorii, mari bibliofili și colecționari de incunabule*, se opresc în discuția lor și asupra unor secrete ce țin de arta legării cărților. Francezul spune la un moment dat că „iranienii au inventat legarea cărților, și chiar copertile care acoperă complet scrisul pentru a-l proteja”. Urmează alte „secrete” din istoria *galaxiei Gutenberg*:

„Avem idei foarte vagi despre comerțul de carte, chiar și după inventarea tiparului. De altfel, primele lucrări tipărite nu se vindeau legate. Se cumpărau foile, apoi se dădeau la legat. Varietatea legăturilor ce înnobilează cărțile din colecțiile noastre explică și ea bucuria pe care o putem găsi în bibliofilie. Legătura poate constitui o diferență importantă între două exemplare ale aceleiași cărți, atât pentru amator, cât și pentru anticar. Primele lucrări care s-au vândut legate apar, cred, între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

J.-C.C.: E ceea ce se numește «legături de editor».

U.E.: Sunt cele care pot fi văzute în bibliotecile parveniților, cumpărate de la anticari cu toptanul, însă mai exista un mod de a personaliza cărțile: paginile se tipăreau fără majuscule inițiale, acestea fiind apoi pictate de specialiștii în ornamente, pentru a-i da posesorului sentimentul că deține un manuscris unicat. Era, evident, o muncă manuală. La fel se proceda în cazul cărților cu gravuri, care erau colorate ulterior.

J.-C.C.: Mai trebuie precizat că, fiind foarte scumpe, singurii care-și permiteau să le cumpere erau regii, prinții sau bancherii bogați. Prețul acestui mic incunabul din biblioteca mea era probabil, la vremea apariției sale, mai mare decât este acum”.

...Expresia „a citi din scoarță în scoarță” ca atare, fără nuanța ei arhaică, e cunoscută și în alte limbi, de exemplu în engleză: „to read a book from cover to cover”.

* *Incunabul* – Tipăritură care datează de la începuturile artei tipografice (înainte de anul 1500); prin extensie: exemplar care face parte din cele mai vechi tipărituri.

Cuvintele textului

- 1 Precizați/explicați (la necesitate, cu ajutorul dicționarului) sensul cuvintelor: *ritual*, *utilitate restrânsă*, *similar*, *a fereca/ferecătură*, *intrus/intruși*.
- 2 Cu ce sens se mai folosește în localitatea voastră cuvântul „scoarță”? Ce derivate ale acestui cuvânt cunoașteți? Știți ce este *scoarțisoara* și de ce se numește așa?
- 3 Comentați enunțul: „Am sorbit cartea din scoarță în scoarță” (Zaharia Stancu).
- 4 Ce expresii care au sensul „de la început până la sfârșit” mai cunoașteți?
- 5 Cum înțelegeți expresia: „A intra într-o profundă arhaitate”?
- 6 Cum explică autorul afirmația: „Ortodoxismul a intrat la noi prin mijlocirea *slovelor*”?
- 7 Ce sunt „lăcașurile de cult”?

Sensurile textului

- 1 Textul propus pentru lectură este unul: a) dramatic; b) informativ; c) o ficțiune artistică; d) un poem sau e) o meditație? Argumentați.

Textul literar / textul nonliterar

În limbaj uzual, noțiunea „text literar” e sinonimă cu „operă literară”. Aici intră toate genurile și speciile literare, ale ficțiunii artistice. Autorul își exprimă subiectiv gândurile și sentimentele, transmițând emoții și stări afective prin intermediul imaginilor artistice, într-un limbaj expresiv, apelând adesea la figuri de stil.

Noțiunea de „text nonliterar” include lucrările științifice, informative, știrile și articolele de ziar, buletinele meteo și anunțurile, instrucțiunile de utilizare și rețetele de bucătărie sau cele medicale. De regulă, aceste texte sunt obiective, seci, exacte, monosemantice, lipsite de expresivitate (neutre stilistic) și de afectivitate.

Dar nu e o regulă absolută. Unele articole de ziar apelează abundant la limbajul figurativ, unele rețete sau anunțuri publicitare folosesc imagini plastice, atractive, împrumutând limbajul artistic al textelor literare ș.a.m.d.

Textul nonficțiune (nonfiction)

Adesea textul nonliterar este denumit, pentru o precizie mai mare, nonficțiune sau, englezește, *nonfiction*. Dacă ficțiunea artistică include texte în care autorul creează lumi și personaje virtuale, imaginare, textele *nonficțiune* reprezintă observații și informații din natura reală. Textele nonficțiune sunt cele enumerate, de obicei, în categoria textelor nonliterare: știri, anunțuri, reclame, rețete, legi, acte oficiale, lucrări științifice.

Nonficțiune sunt, de asemenea, *eseul*, *jurnalul*, *memoriile*, *notele de călătorie* și alte texte aparținând unor scriitori.

- 2 Remarcați în acest text *nonliterar* elemente descriptive (epitete ș.a.), narative (verbe de acțiune), poetice (limbaj metaforic), proprii limbajului unei opere literare.
- 3 Alcătuiți un enunț în care expresia „din scoarță în scoarță” să aibă sens direct și un alt enunț în care să aibă sens figurativ-metaforic.

Eugen LUNGU

(n. 1950, Hăsnășenii Mari, Bălți)

Critic și istoric literar, eseist și editor de carte.

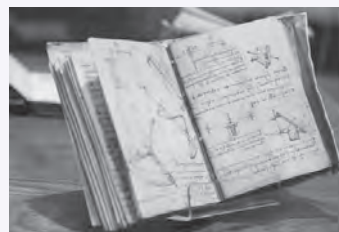
Volume publicate: *Raftul cu himere*; *Spații și oglinzi*; *Poetul care a îmbrățișat luna*; *Panta lui Sisif*; *De ce spunem așa*; *Complexul lui Orfeu*; *Artă și critică*.

- 4 Care este rolul copertei pentru o carte? Ce informație putem citi pe copertele unei cărți și pe cotorul ei?
- 5 Cum explicați apariția cărților cu coperte metalice sau împodobite cu pietre scumpe?
- 6 Din ce sunt făcute copertele cărților în prezent? Câte feluri de coperte cunoașteți după materialul din care sunt confecționate?
- 7 Care sunt avantajele unei cărți cu copertă tare, de carton, și ale uneia cu copertă moale, „broșată”?

Textul și textele

- 1 Informați-vă despre cele mai scumpe exemplare de carte vândute la licitație. De ce sunt atât de scumpe aceste volume?
 1. **Codexul din Leicester.** Acest volum, cumpărat în 1994 la o licitație cu 30,8 milioane de dolari, conține desene, scrieri, notițe și schițe ale lui Leonardo da Vinci. Cumpărătorul a fost Bill Gates.
 2. **Evangheliile lui Henric Leul.** Această carte a fost creată în secolul al XII-lea, în Germania. Are peste 250 de pagini și este considerată o capodoperă a acelor vremuri. A fost cumpărată în 1983 de un grup național german cu 12,4 milioane de dolari.
 3. **Păsările din America.** Pictorul John James Audubon a realizat ilustrațiile cu păsări americane – în mărime naturală – în secolul al XIX-lea. Volumul este considerat a fi una dintre cele mai importante ediții ilustrate. Un exemplar original a fost vândut cu 8,8 milioane de dolari în anul 2000.
 4. **Povestiri din Canterbury.** Un exemplar al faimoasei cărți a lui Geoffrey Chaucer, care datează din secolul al XIV-lea, a fost vândut în 1998 cu 7,5 milioane de dolari.
 5. **Volum cu piesele lui Shakespeare.** Această carte, publicată în 1623, a fost vândută în 2001 cu 6 milioane de dolari.

Sursa: *The Listicles*

Codexul din Leicester

Evangheliile lui Henric Leul

John James Audubon, *Păsările din America*

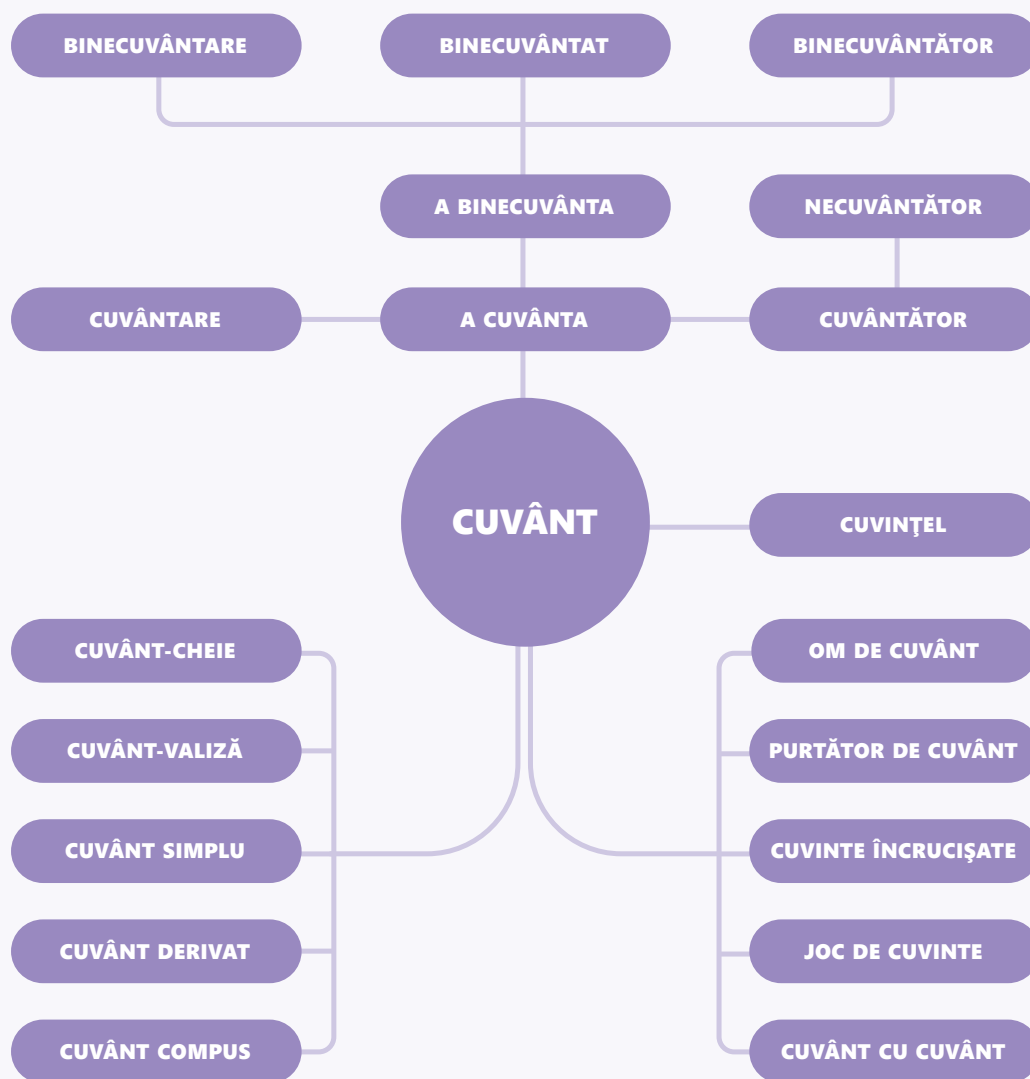

Geoffrey Chaucer, *Povestiri din Canterbury*

Ediția Shakespeare din 1623

Câmpul derivativ *CUVÂNT*

Câmpul derivativ include totalitatea cuvintelor formate de la aceeași rădăcină sau cu ajutorul aceluiași prefix ori sufix.

Relația dintre cuvintele unui câmp derivativ nu este doar de formă, ci și de conținut. Unele cuvinte vechi și-au dezvoltat câmpuri derivate extinse, datorită utilizării frecvente.

- 1 Scrieți primele 5 cuvinte din limba română care vă trec prin gând. Examinați-le:
 - Prin ce se aseamănă?
 - Prin ce se deosebesc?
 - La ce părți de vorbire se referă?
 - Ce dificultăți sau probleme de scriere și de rostire prezintă?
- 2 Alcătuiți un enunț în care să cuprindeți toate cele cinci cuvinte, adăugând oricare altele, necesare.
 - Comentați dacă a fost dificil și de ce.
- 3 Citiți articolul de dicționar al lexemului *cuvânt*. Ilustrați în câte un enunț fiecare dintre sensuri.

CUVÂNT ~inte *n.* 1) Unitate de bază a vocabularului constând dintr-un sunet sau un complex de sunete cărora le corespund unul sau mai multe sensuri. ♦ **Într-un ~** în rezumat; pe scurt. **Cu alte ~inte** a) altfel spus; b) în concluzie. **Joc de ~inte** echivoc creat prin asocierea cuvintelor apropiate după formă, dar diferite din punctul de vedere al conținutului. 2) Gânduri, idei exprimate prin vorbe; spusă. * **A pune un ~ bun** a face o intervenție pentru cineva. ~ **introdactiv** text plasat la începutul unei cărți, în care se fac anumite comentarii la carte; prefață; cuvânt-înainte. **A lua ~ântul** a vorbi în fața unui public. 3) Angajament pe care și-l ia cineva; făgăduială; promisiune. ♦ **A-și ține ~ântul** (sau **a se ține de ~**) a îndeplini o promisiune făcută. **Om de ~** om ce nu face promisiuni deșarte. 4) Punct de vedere particular; judecată; poziție; considerent; opinie; părere. **A-și spune ~ântul**. 5) Temei al unei acțiuni. ♦ **Sub ~ că...** pentru motivul că... **Cu drept ~** pe bună dreptate.

- 4 Explicați legătura dintre forma și sensul a două cuvinte alăturate în schema de mai sus.
- 5 Comparați definițiile sinonimelor, identificând elementele comune pentru toate. Ce anume din definiție ne face să le considerăm sinonime?

Cuvânt	Vorbă	Vocabulă
Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unui sens și a unui complex sonor.	Unitate de bază a limbii constituită dintr-un sunet sau o reunire de sunete, dotată cu sens.	Unitate de bază a limbii, alcătuită dintr-o literă sau mai multe litere și dotată cu sens.

- 6 Dezvoltați enunțurile simple date:
Cuvintele circulă.
Cuvântul se scrie.
Cuvântul obligă.
Cuvintele se împrumută.

- 7 Analizați textul de mai jos, distribuind cuvintele în conformitate cu partea de vorbire la care se referă.

Să-ți fie atât de drag cuvântul,
Încât atunci când îl rostești
Să crezi că însuși Eminescu
Ascultă ce și cum vorbești.
Vasile Romanciuc

- Înscrieți cuvintele în coloane, conform părții de vorbire. Care coloană este mai bogată? De ce?
- 8 În limba română, cele mai frecvente cuvinte sunt prepoziții, pronume și conjuncții. Explicați cauza unei asemenea distribuții.
- 9 Amintiți-vă ce cuvinte ați învățat recent. Scrieți o listă de 5-7 unități și relațați cum le-ați memorizat.
- 10 Descifrați în câte un enunț sensul proverbelor:
Cuvântul, cât e în gură, e al tău; dacă i-ai dat drumul, e al altora.
Cuvântul e ca vântul, nu se ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul.
Cine de cuvânt nu înțelege, nici de ciomege.
Omul se ține de cuvânt și boul de coarne.
- 11 Exprimați-vă, într-un text argumentativ, atitudinea față de ideea proverbului:
Cuvântul rostit e săgeată slobozită din arc.

Acord – dezacord

Acceptare – respingere

Certitudine – incertitudine

Susținere – contestare

- 12 **Lucru în grup.** Prezentați-vă reciproc textele scrise și deduceți atitudinea fiecărui coleg față de ideea proverbului. Discutați diferențele de opinii.
- 13 Documentați-vă și descrieți, în 5-6 repere, care ar putea fi obligațiile de serviciu ale unui **purtător de cuvânt/purtătoare de cuvânt**.
- 14 Ilustrați, în contexte adecvate, sferile de utilizare cotidiană a următoarelor unități de vocabular:
Parolă, a parola, PIN-cod, cod de bare, QR cod, logo, a se loga, slogan.

Cultura națională. Contacte culturale.

Cultura bunei vecinătăți

- 1 **Lucru în grup.** Discutați în grupuri în ce constă cultura personală a fiecăruia. Care sunt sursele formării unei culturi personale la începutul secolului al XXI-lea?
- 2 Acumulați o listă cu formule de salut și de rămas-bun, adecvate pentru comunicarea corectă și politicoasă în limba română. De unde le-ați învățat? Ce este specific diferitelor formule? Ce restricții de utilizare a acestora cunoașteți?
- 3 Examinați situațiile de mai jos și decideți cine este responsabil/ă sau contribuie la cultivarea unui copil care:
 - știe să salute, să-și ia rămas-bun, să mulțumească și să ceară scuze;
 - inițiază un dialog cu o persoană necunoscută;
 - poate comunica, eficient și civilizat, în rețelele de socializare;
 - se pricepe să aleagă și să ofere un cadou adecvat.
- 4 Numiți cinci indicatori de cultură materială și spirituală a comunității din care faceți parte. Comparați lista proprie cu listele colegilor. Alcătuiți o listă comună.

Totalitatea valorilor materiale și spirituale create pe parcursul istoriei constituie patrimoniul cultural al omenirii.

Cultura națională constă în păstrarea, dezvoltarea și cultivarea istoriei și a limbii, ca trăsături specifice ale existenței unei națiuni.

Colectivitățile naționale au drept caracteristică principală opera lor: limbajul, miturile, religia, istoria, arta și știința. Națiunile urmăresc să-și extindă frontierele până la limita acoperită de cultura lor, iar patriotismul este strâns legat de cunoașterea și îmbogățirea culturii naționale.

- 5 Descrieți tradițiile legate de una dintre sărbătorile calendaristice. Ce ține de cultura materială? Ce ține de cultura spirituală? Ce prevalează?
- 6 Citiți textul. Determinați la care aspecte ale culturii se referă scriitorul.
 - Poporul nostru, ca și celelalte popoare ale lumii cu care conviețuim, s-a format secole la rând. Mii de ani a fost fiartă, lucrată cuvânt cu cuvânt frumoasa noastră limbă, limba vechilor cazanii –

Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țărani...

 - Ce-s acelea „cazanii”, a întrebat o fetiță mai mult în șoptă, pentru că se rușina cumplit.

Cartea românească de învățătură sau Cazania lui Varlaam

– Nu vă rușinați când vreți să aflați ceva. Pentru asta și veniți la școală, pentru a afla ceea ce încă nu știți. „Cazanii” provine din limba slavă, *skazanie*, ceea ce înseamnă poveste, istorisire, datină... Prin apariția tiparnițelor, memoria popoarelor și-a căpătat depozite inimaginabile și literele, aceste cârligase dumnezeiești, ne-au păstrat până azi nu numai cugetul, dar și suflarea, și vocea străbunilor noștri. Parcă azi, citind versurile lui Eminescu, voi nu auziți șoapta tăinuită a poetului, durerea și tristețea lui? Citind amintirile lui Creangă, nu simțiți cum râde bătrânul, domol, tăcut, pe sub mustață?

Dar cronicarii noștri, dar acel geamăt ieșit din pieptul bătrânului Neculce, când se oprește el deodată din povestit pentru a zice: oh, sărmana Moldovă! Tu ești precum un pom la răscrucea drumurilor – cine trece, rupe din el și se duce...

Ion Druță, *Clopotnița*

- 7 Explicați sensul secvențelor, precizând ce aspecte implică fiecare:
 - cunoștințe;
 - comportamente;
 - atitudini.

Cultură generală, cultură de masă, cultura comunicării, cultura fizică, cultura profesională, cultura bunei vecinătăți.
- 8 Analizați una dintre manifestările culturii naționale, la care ați participat recent ca actor/actriță sau spectator/spectatoare. Remarcați:
 - Pe ce canale pot fi percepute manifestările culturale?
 - Ce a prevalat: canalul vizual sau auditiv?
- 9 Relatați, într-o pagină de jurnal, despre experiența de contact cu altă cultură.
 - Despre ce cultură veți relata?
 - În ce circumstanțe ați cunoscut-o?
 - Ce ați remarcat?
 - Ce anume v-a interesat?
 - Ce v-a impresionat?
 - Ce aspecte ați dori să cunoașteți îndeaproape?
 - Cu ce ocazie vă amintiți de această experiență?
- 10 Acumulați o listă de 7-10 denumiri de obiecte, despre care spuneți la sigur că sunt obiecte culturale.
- 11 Demonstrați prin exemple din comunitate sau școală veridicitatea afirmației de mai jos.

Pe când unele resurse ale planetei sunt finite, educația, cultura, muzica, jocurile, informația, prietenia și dragostea nu sunt.
- 12 Elaborați o prezentare grafică (colaj, poster, poster electronic etc.), ilustrând noțiunea de *cultură a bunei vecinătăți*.
- 13 Schițați cinci reguli de aur pentru conviețuirea pașnică a reprezentanților/reprezentantelor diferitelor culturi.

Cultura bunei vecinătăți se alcătuiește dintr-un sistem de atitudini tolerante și comportamente civilizate în situațiile de intersecție a diferitelor culturi: naționale, etnice, sociale, religioase, profesionale etc.

- 14 Aduceți exemple pozitive de colaborare și bună vecinătate din școala sau comunitatea în care locuiți.
- 15 Identificați-vă drept purtătorul unei culturi ca apartenență etnică, ca vârstă, ca practicant sau admirator al unui sport, gen de muzică etc. Cu ce categorii de persoane trebuie să promovați cultura bunei vecinătăți? Cum o faceți?
- 16 Alegeți un proverb care vă pare adecvat culturii bunei vecinătăți. Comentați în scris sensul lui.

Când arde casa vecinului, ud-o cu apă și pe a ta.

Să cumperi mai întâi vecinii și apoi – casa.

Nu te certa cu vecinul cu care te întâlnești în fiecare dimineață.

Ușa cea mai bine încuiată este cea pe care o putem lăsa deschisă.

- 17 Examinați cartea din trei perspective: ca obiect cultural, ca valoare spirituală a conținutului ei, ca „bijuterie”. Scrieți un text coerent de 10-12 rânduri cu titlul *Cartea pe care nu o deschide nimeni nu e decât o cărmidă*.

- 18 Acumulați 3-5 idei pentru o prezentare cu genericul:

Chestia cea mai de seamă în literatura noastră e fără doar și poate limba.

Mihail Sadoveanu

Proiect individual

Dialogul cultural în biblioteca școlii

- 1 Efectuați o vizită individuală la biblioteca școlii. De ce biblioteca este considerată un spațiu al dialogului cultural?
- 2 Documentați-vă pentru a răspunde la următoarele întrebări:
 - În ce limbi sunt publicațiile din colecția bibliotecii?
 - Care sunt cele mai populare cărți?
 - Care dintre cărțile editate în limba română sunt traduceri din alte limbi?
 - De ce în lumea contemporană sunt populare traducerile?
 - Cum se realizează comunicarea dintre autor și cititor/cititoare, dacă:
 - a. Autorul/autoarea este vorbitor/vorbitoare de altă limbă;
 - b. Autorul/autoarea reprezintă o altă cultură;
 - c. Narațiunea ține de o altă epocă decât cea contemporană;
 - d. Evenimentele se desfășoară în alt spațiu geografic?
- 3 Elaborați un text coerent care să cuprindă răspunsurile la întrebările date, în orice consecutivitate.

Școala, spațiu al devenirii

Școala de altădată...

de Aureliu Busuioc

George e unul din cei trei „supraviețuitori” ai școlii primare pe care îi știu. Dar și singurul cu care ne mai întâlnim. Al treilea este Ea. Nadia, cu un nume de familie pe care cu greu îl puteam reține sau pronunța. O fetiță foarte drăguță pe care o prindeau bine pistruii, serioasă, un pic distantă, într-un cuvânt – virtuală premiantă. Azi – doctor în ale biologiei, șefa unui laborator medical foarte important, soție de academician, pe scurt, un om care nu-și macină timpul în amintiri. Dintre noi trei, era singura cu un viitor ce putea fi pronosticat cu siguranță. Al lui George și al subsemnatului – rămâneau pe seama Moirelor...

Școala era un complex pedagogic: Liceul Eparhial de fete, Școala Normală Eparhială de fete și Școala Primară de Aplicație, mixtă. Cu toată apartenența de Eparhia Basarabiei, în școală nu se puneau un accent distinct religios pe învățatură, poate doar pe condițiile materiale oferite elevilor. Erau excelente!

Școala primară, în care aveam să-mi topesc primii patru ani de muncă, era situată în două săli încăpătoare, luminoase, cu parchet și bănci individuale, cu câte douăzeci și unu de elevi în fiecare clasă, cu toate laboratoarele aferente și o uriașă sală de festivități, al cărei parchet, poleit zilnic, era transformat de cei mai mici în patinoar, spre disperarea pedagogilor și, în special, a doamnei directoare, Elena Alistar. Vă spune ceva numele?!...

[...]

De la poartă, unde se afla și reședința doamnei directoare, ducea o scară de cărămizi roșii cu zeci de trepte și boschete de trandafiri până la corpul principal cu normala și liceul, iar ceva mai la o parte – un macadam pentru cei de la primară și pentru liceenele externe. Pe macadamul acesta urcam în fiecare dimineață pe lângă mica uzină electrică ce alimenta complexul. De ce am amintit anume acest punct de pe drum? Pentru că, odată cu noi, elevii, pășea pe aici și

Jan Steen, *Învățătorul școlii*

Chișinăul interbelic. Liceul Eparhial de fete

profesorul nostru de religie, părintele Alexandru Cristea, a cărui melodie la cuvintele altui ierarh este cântată în zori la toate posturile noastre de radio și televiziune: imnul de stat!

Cele cinci-zece minute cât ținea calea până la uzină (unde părintele se oprea de obicei ca să mai vorbească cu mecanicul) erau un prilej pentru dânsul să mai păstorească „turma” sa, gălăgioasă și mereu curioasă, de unde ora săptămânală de religie devenea cotidiană și, fără discuție, plină de miez...

[...]

Nu cred că se poate vorbi de o libertate absolută, orice individ, cât de liber s-ar considera, este dependent în ultimă instanță de amintiri. Am glumit odată că voi începe să-mi scriu memoriile când voi scăpa de amintiri. Ca glumă – mai merge, dar... Când te lași copleșit de amintiri, nu poți, uneori, să fii obiectiv cu prezentul. Și cu toate acestea, când îmi amintesc orașul de atunci, o așezare nu chiar mărunță – peste o sută de mii de capete – unde majoritatea locuitorilor se cunoșteau între ei cel puțin din vedere, fără ambuteiaje, fără televiziune și alte atribute ale civilizației, dar unde la numai cincisprezece ani de la eliberare se vorbea o românească perfectă (deși apăreau multe publicații în rusă!), mă gândesc că rolul cel mai mare în întoarcerea la identitatea națională l-a jucat școala. Va juca același rol și școala de azi? Sunt semne că da!

Se vorbește mereu despre „cei șapte ani de acasă” și, din nefericire, mulți dintre copiii noștri ne dau dese ocazii ca să ne gândim la perioada aceea. Cam lipsesc cei șapte ani. Ritmul vieții ce-o ducem, goana veșnică pentru a asigura existența familiei nu ne prea lasă timp pentru copii. Îi lăsăm (mai ales în vremea de la urmă, cu Spaniile și Italiile dătătoare de bani!) fie pe seama bunicilor, fie a străzii, fie a televizorului... De multe ori nu sunt cei mai buni educatori. De aici și rolul uriaș ce revine școlii. Dar investim destul în școală? Răsplătim cât de cât munca învățătorilor?

Cunoașteți răspunsul...

...Acum câțiva ani, am întâlnit-o la București pe „alintătura și capricioasa” Sanda Costinescu. Profesoară universitară, pensionară. Am râs amândoi amintindu-ne de unele mofturi ale ei de pe vremuri. „Știi, mi-a zis, copilăriile trec. Rămâne Școala!”

Rămâne.

Cum a rămas în George Nedbaliuc, licențiat în litere, veteran-sportsmen, dar mai întâi, absolvent al Școlii Primare de Aplicație, care la cei șapte ani de acasă i-a adăugat modestie și voință...

Cum a rămas în Nadia Jivodarenco, acum dna Gherman, doctor în biologie, șefa unuia dintre cele mai importante laboratoare din țară, căreia Școala de Aplicație i-a adăugat tenacitate, înțelepciune și drăgălășenie. Și niciun pistrui în plus!

Și cum a rămas și în autorul acestor rânduri, pe care Școala numită l-a învățat nu numai să citească, dar – de bine, de rău – să și scrie...

Cuvintele textului

- 1 Care este sensul expresiei „a măcina timpul în amintiri”? Ce figură de stil stă la baza acestei expresii?
- 2 Precizați sensul absolut (de dicționar) și cel contextual al următoarelor cuvinte și sintagme: „supraviețuitor”; *virtuală premiantă*; *doctor în ale biologiei*.
- 3 Precizați, la nevoie cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor: *distant*, *a pronostica*, *distinct*, *reședință*, *a păstori*, *progenitură*, *boschet*, *tenacitate*. Care dintre ele fac parte din fondul lexical vechi și care sunt cuvinte recente?
- 4 Explicați sensul din context al sintagmelor/formulelor fixe: „copleșit de amintiri”, „șapte ani de acasă”, „sport de performanță”, „pampasuri și jungle”, „în ultimă instanță”.
- 5 Explicați, într-un eseu de o jumătate de pagină, sensul expresiei „șapte ani de acasă”, răspunzând la întrebarea: „Ce înseamnă să ai/să nu ai cei șapte ani de acasă?”
- 6 *Moirele* sunt, în mitologia greacă, cele trei zeițe ale destinului; una dintre ele toarce firul vieții fiecărui om, alta îi determină lungimea, a treia îl taie, la timpul determinat. Explicați folosirea cuvântului în amintirile lui Aureliu Busuioc.
- 7 Alcătuiți un enunț în care să includeți expresia „de bine, de rău”.

Aureliu BUSUIOC

(n. 1928,
Codreanca, jud. Orhei –
m. 2012, Chișinău)

Poet, prozator, dramaturg, publicist.

Volum de proză: *Singur în fața dragostei* (1966); *Unchiul din Paris* (1973); *Local – ploi de scurtă durată* (1986); *Lătrând la lună* (1997); *Pactizând cu diavolul* (1999); *Spune-mi Gioni* (2003); *De-ale vânătorii* (2005); *Hronicul găinarilor* (2006); *O sumă de cuvinte* (2008); *În căutarea pierderii de timp* (2011); *Și a fost noapte* (2012).

Poezie: *Prafuri amare* (1955); *Piatra de încercare* (1958); *Firicel de floare rară* (1961); *Dor* (1963); *Poezii* (1964); *În alb și negru* (1964); *Îmblânzirea mașinii de scris* (1988); *Plimbătorul de purici* (1992); *Concert* (1996); *Punct* (2007).

Dramaturgie: *Radu Ștefan, întâiul și ultimul* (1969).

Sensurile textului

- 1 Evaluați textul memorialistic după criteriile (de la pagina 6 a manualului) pentru scrierile *nonficțiune* sau *nonliterare*. Indicați câteva secvențe care divulgă acest caracter de memorii scrise și deduceți câteva mărci distincte ale acestui gen. (De ex., evocarea unor amintiri și persoane din trecut; capricii ale memoriei, căreia îi scapă unele detalii, dar îi scot în evidență altele ș.a.)

- 2 Cât de pregătit de școală era naratorul la început? Ce l-a învățat esențial școala, dacă e să deducem după afirmația din final? Cum ați comenta ultima afirmație?
- 3 Care este tonalitatea generală a amintirilor? Puteți să alegeți una sau câteva caracteristici din următoarele: melancolică; nostalgică; solemnă; patetică; tristă; ironică; indiferentă; afectiv-emoțională... Argumentați.
- 4 Ce ați reținut din amintirile scriitorului? De ce ați reținut/prin ce v-au impresionat anume aceste detalii?
- 5 Observați personaje, evenimente și detalii din realitatea imediată a școlii voastre. Care dintre ele, credeți voi, vi se vor întipări în memorie? Ce nu veți uita în niciun caz?
- 6 O soluție împotriva uitării e ținerea unui jurnal, cu consemnarea faptelor importante din fiecare zi. Cine dintre voi ține un jurnal? Cât de des faceți note în el?

Textul și textele

- 1 Numind-o pe directoarea școlii primare, Elena Alistar, autorul memoriilor întreabă cititorii: „Vă spune ceva numele?” Ce i-ați răspunde?

Personalitățile neamului

Elena Alistar (1873–1955) a fost o personalitate notorie a pedagogiei naționale, medic și om politic român. A lucrat un timp învățătoare în școlile din sudul Basarabiei, apoi a urmat Facultatea de Medicină a Universității din Iași. A fost pe fronturile Primului Război Mondial ca medic militar. În toamna anului 1917 este aleasă în Sfatul Țării, primul parlament democratic din Basarabia, devenind astfel și prima femeie-politician din acest ținut. A pledat cauza unității naționale. La 27 martie 1918 este printre votanții Unirii Basarabiei cu România. A fondat Liga Culturală a Femeilor din Basarabia.

- 2 Ce vă spune numele lui Alexandru Cristea, o altă personalitate invocată în amintirile elevului de cândva Aureliu Busuioc?

Personalitățile neamului

Alexandru Cristea (1890–1942) a fost preot, dirijor de cor, compozitor și profesor de muzică. A pus pe note muzicale poezia lui Alexei Mateevici *Limba noastră*, azi Imnul de Stat al Republicii Moldova (în orchestrarea compozitorului Gheorghe Mustea).

A învățat la Școala de Aplicație de pe lângă Seminarul Teologic din Chișinău, la Școala de Muzică „Vasile Kormilov” (1928) și la Conservatorul „Unirea” (1927–1929) din Chișinău. A fost profesor de muzică și dirijor al corului Gimnaziului de Băieți „Ion Heliade-Rădulescu” din București (1940–1941) și al corurilor Liceului „Regina-Mamă Elena” din Chișinău (1941–1942).

- 3 Citiți memoriile unor personalități care își amintesc de anii de școală și de formare. De ex., Costache Negruzzi „Cum am învățat românește”; Neagu Djuvara „Cum m-a învățat școala franceză să scriu mai bine românește”; Ion Minulescu „Corigent la limba română”; Mircea Eliade „Memorii”. Împărtășiți-vă impresiile de lectură.

La lecție

de Marin Sorescu

De câte ori sunt scos la lecție
Răspund anapoda
La toate întrebările.

– Cum stai cu istoria?
Mă întreabă profesorul.
– Prost, foarte prost,
Abia am încheiat o pace trainică
Cu turcii.

– Care e legea gravitației?
– Oriunde ne-am afla,
Pe apă sau pe uscat,
Pe jos sau în aer,
Toate lucrurile trebuie să ne cadă
În cap.

– Pe ce treaptă de civilizație
Ne aflăm?
– În epoca pietrei neșlefuite,
Întrucât singura piatră șlefuită
Care se găsisese,
Inima,
A fost pierdută.

– Știi să faci harta marilor noastre speranțe?
– Da, din baloane colorate.
La fiecare vânt puternic
Mai zboară câte un balon.

Din toate astea se vede clar
C-o să rămân repetent,
Și pe bună dreptate.

Marin SORESCU

(n. 1936, Bulzești, Dolj,
România – m. 1996,
București, România)

Poet, dramaturg român, autor al unor memorabile volume de poezie: *Singur printre poeți*, *Moartea ceasului*, *Tine-rețea lui Don Quijote*, *Tușiți*, *Ocolul infinitului mic pornind de la nimic*, *Descântoteca*, *La Lilieci*, *Poezii alese de cenzură*, *Puntea*;

piese de teatru: *Iona*, *Paracliserul*, *Setea muntelui de sare*, *Matca*, *Răceala*, *A treia țepă*, *Vărul Shakespeare s.a.*;

romane: *Trei dinți din față*, *Viziunea viziunii*.

Cuvintele textului

- 1 Care este sensul/care sunt sensurile cuvântului „lecție”? Este un cuvânt mono- sau polisemantic?
Apelați, ca argumente, inclusiv, la formulele: *a da lecții*, *a lua lecții*, *a da cuiva o lecție*, *a întârzia la lecții*, *a lipsi de la o lecție*, *a ține cuiva lecții*, *a-și face lecțiile*, *a spune lecția*, *lecția de chimie*, *lecția vieții*.
- 2 Explicați sensul cuvântului „anapoda”. Ce sinonime cunoașteți?
- 3 Ce este o „treaptă de civilizație”? Cum s-a format expresia? Ce figură de stil conține?
- 4 Amintiți-vă din istorie ce este „epoca pietrei” și comentați expresia „epoca pietrei neșlefuite”.

- 5 Explicați relația dintre cuvintele „piatră” (șlefuită) și „inimă”. Ce figură de stil avem aici: o comparație sau o metaforă? Argumentați.
- 6 Comentați funcția expresivă a enumerației din strofa a treia a poeziei.
- 7 Cum s-a format cuvântul „repetent”?

Sensurile textului

- 1 Din ce domenii sau discipline școlare își construiește poetul tabloul unei evocări a școlii?
- 2 Care „lecție”, respectiv, care întrebare vi s-a părut cea mai dificilă pentru elev?
- 3 Citiți aceste „lecții” ca pe etape sau ipostaze ale existenței umane (fără a pune accent pe întrebări). Despre ce etape sau faze din destinul unui om este vorba?
- 4 În opinia voastră, întrebările din poezie: se referă la destinul unui om concret (al poetului Marin Sorescu); la viața oricărui om; la istoria unui neam; la soarta întregii umanități? Argumentați.
- 5 La o lectură atentă, descoperim că poezia are câteva faze: experiența trecutului (cu lecția despre pace, ca primă condiție necesară), relațiile cu oamenii și obiectele din jur, dar și afecțiunea umană necesară (inima), încheindu-se cu o proiecție a viitorului, exprimat prin speranță („harta marilor speranțe” trimite la romanul scriitorului englez Charles Dickens *Marile speranțe*). Care este imaginea utilizată aici pentru ideea de speranță? Comentați efectul ei expresiv.
- 6 De ce eul liric răspunde „anapoda” la întrebările profesorului?
Alegeți, *eventual*, răspunsurile din următoarea listă:
a) pentru că nu a învățat lecția; b) pentru că a uitat cele învățate; c) pentru că este distrat; d) pentru că așa sunt cunoștințele lui: sumare și aproximative; e) pentru că este poet și vede lumea exclusiv în formă de imagini poetice; f) ca să ne amuze.
- 7 De ce va rămâne repetent eul liric?
- 8 Comentați poezia lui Marin Sorescu:
 - a) Ca pe o însumare superficială a cunoștințelor obținute la școală;
 - b) Ca pe o glumă care parafrazează disciplinele școlare;
 - c) Ca pe un pretext de meditație asupra felului de a recepționa cunoștințele predate la lecții.
- 9 Interpretați, într-un eseu nestructurat, poezia ca pe o pildă memorabilă și ca pe un examen, permanent reluat, cu propria conștiință, cu propriul destin, mereu în schimbare, adesea ratat.

Octav Băncilă, *Încurcat în socoteli*

Textul și textele

- 1 Citiți secvența din poezia lui Marin Sorescu *Simetrie* și interpretați-o ca pe un examen al destinului în contextul similar celui din poezia studiată:

Și după aceea în fața mea s-au căscat două Prăpăstii:

Una la dreapta, alta la stânga.

M-am aruncat în cea din stânga,

Fără măcar să clilesc, fără măcar să-mi fac vânt.

Grămadă cu mine în cea din stânga.

Care, vai, nu era cea căptușită cu puf.

- 2 Citiți poezia lui Robert Șerban și expuneți-vă opinia despre „metoda” de a-i educa pe copiii de azi:

Când nu mai știi ce să faci

mă uit la televizor
e o emisiune despre cum să-ți crești copiii
cât mai corect și mai bine
despre cum să le vorbești ca să înțeleagă
cât mai multe și mai repede
cum să le fii părinte și prieten
în același timp
cum să fii sever
dar sub nicio formă violent
cum să nu le spui niciodată nu face asta
ci să-i iei pe ocolite
ca să aibă eficiență
cum să nu te enervezi și să-ți păstrezi calmul
în orice situație
cum să fii un exemplu continuu pentru ei
cum să te pui în locul lor
atunci când nu mai știi ce să faci
mă pun în locul copiilor mei
iau telecomanda
și mut pe Disney Channel

Dumitru Verdianu, *Boboc*

Fabrica de literatură

- 1 Alcătuiți un text din propria experiență (dar adăugând și imaginație): „Ce am învățat de la copii” sau: „Cum ne învață copiii mici să-i educăm”.
- 2 Improvizați un text pe modelul poeziei lui Marin Sorescu *La lecție*, descriind (în glumă) scene de la diferite discipline școlare (sau descrieți cunoștințe obținute sporadic, fugar și aproximativ).

Lexicul

- **Lexic** – totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.
- **Dicționar** – lucrare lexicografică, cuprinzând cuvintele unei limbi.
- **Articol lexicografic** – secvență dintr-un dicționar, raportată la un cuvânt-titlu.

- 1 Aranjați cuvintele de mai jos în ordine alfabetică.
Tâmplar, lemnar, dulgher, lăcătuș, instalator, sudor, cofetar, măcelar, brutar, bucătar, ospătar, chelner, barman, barista, croitor, zugrav, tencuitor, vânzător, frizer, frezor.
- 2 Motivați necesitatea de a respecta ordinea alfabetică la elaborarea unei liste.
- 3 Amintiți-vă ce este câmpul lexical. Scrieți câte zece cuvinte care se referă la următoarele câmpuri lexice:
 - denumiri de culori; • obiecte de mobilier; • mijloace de transport.
- 4 Reprezentați printr-un desen simbolic ce ar însemna „totalitatea cuvintelor dintr-o limbă”.

Tipuri de dicționare. Serii de dicționare ale limbii române

- 1 Prezentați un raft de dicționare dintr-o bibliotecă, publică sau personală. Remarcați:
 - Cum sunt aranjate pe raft? • Cum arată pagina de dicționar?
 - Cum se numesc? • Ce o deosebește de alte cărți?
- 2 Accesați un site care conține dicționare electronice: www.dexonline.ro; www.sin0nime.com; www.dicti0nar.ro; www.lexilogos.com; www.wiktionary.org etc.
 - Examinați oferta de dicționare.
 - Comparați-o cu oferta identificată în bibliotecă.
 - Formulați o concluzie.

Tipuri de dicționare

Lexicul unei limbi este descris în diferite feluri, una dintre posibilități fiind elaborarea dicționarelor. Dicționarele pot fi monolingve, bilingve sau polilingve. Printre dicționarele monolingve sunt cele ortografice, enciclopedice, explicative, de sinonime, de antonime, de neologisme, etimologice, de expresii și locuțiuni. Ele prezintă unitățile limbii în ordine alfabetică și le însoțesc de explicații sau echivalente în aceeași limbă. Dicționarele care includ întreg lexicul limbii se numesc **generale** (explicative, ortografice, etimologice), iar cele care cuprind doar o parte a lexicului se numesc dicționare **speciale** (de neologisme, de omonime, de paronime, de termeni). **Dicționarul ortografic** al limbii române oferă formele de scriere corectă a tuturor cuvintelor din masa vocabularului. Articolul lexicografic al unui cuvânt în acest dicționar include informații despre scrierea cuvântului, împărțirea lui în silabe, accentuare, formele gramaticale recomandate. Pentru cuvintele cu dificultăți de pronunțare, se dau și formele transcrise de rostire: *diesel*, s.n. [pron. germ. *Dizel*].

Lucru în grup. Citiți cu voce articolul lexicografic al substantivului **oră**. Interpretați adecvat abrevierile și semnele convenționale.

ORĂ, ore, s.f. **1.** Unitate de măsură a timpului, egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi, cuprinzând 60 de minute sau 3600 de secunde; ceas. ◇ Loc. adv. *Pe oră* = cât ține un ceas, în decurs de un ceas; la fiecare ceas. *Cu ora* = (angajat și plătit) după un tarif orar. *Din oră în oră* = la intervale regulate de un ceas. *Oră de oră* = mereu, întruna. ◇ Moment indicat de fiecare dintre cele 24 de părți în care este împărțită o zi; *p. ext.* fiecare dintre cifrele înscrise pe cadranul unui ceasornic, care marchează aceste momente. ◇ Loc. adj. *De ultimă oră* = foarte nou, recent, actual. ◇ Distanță, spațiu ce se poate parcurge în timp de un ceas. ◇ Durată de timp nedeterminată; timp, epocă; moment. ◇ Expr. *La ora actuală* = în prezent. **2.** Timp fixat de mai înainte pentru realizarea unei acțiuni, timp dinainte stabilit când cineva poate fi primit undeva. **3.** Lecție, curs. ◇ Expr. *A lua (sau a da) ore de...* = a lua (sau a da) meditații. [Var.: **oără** s.f.] – Din lat. **hora**, it. **ora**.

Îndrumări pentru folosirea dicționarului

Cifra pusă la unele cuvinte-titlu sau la unele cuvinte din definiție indică numărul de ordine al omonimelor (**MAI**¹).

Cifra din paranteze la cuvânt, la forme gramaticale sau variante lexicale trimit la sensul termenului, de exemplu: **MÂNAT** – „atins de mană (2)”.

Sensurile îndepărtate din interiorul unui articol se semnalează prin litere majuscule (A, B etc.) sau cifre romane (I, II etc.), cele înrudite explicit – prin cifre arabe (1, 2 etc.) sau litere mici (a, b etc.), iar cele dependente de un sens principal prin semnul ♦.

Semnul ◇ în interiorul unui articol indică unitățile frazeologice (locuțiuni, expresii compuse etc.) „subordonate” unui sens principal, precum și schimbările care intervin în cadrul unui sens, fără să comporte o nouă definiție.

Semnul > înseamnă „a dat...”.

Semnul < înseamnă „provine din”.

Semnul ~ [tilda] înlocuiește cuvântul-titlu în articolele lexicografice.

Abrevieri

1, 2, 3 – persoana **1, 2, 3**

adj. adjectiv

adv. adverb

conj. modul conjunctiv

engl. limba engleză

expr. expresie

f. feminin

fig. figurat

ger. gerunziu

imper. modul imperativ

imperf. imperfect

ind. modul indicativ

intrans. intransitiv

it. limba italiană

lat. limba latină

loc. adj. locuțiune adjectivală

loc. adv. locuțiune adverbială

m.m.c.p. mai-mult-ca-perfectul

neg. negativ

part. participiu

perf. s. perfectul simplu

pl. plural

prez. prezent

refl. reflexiv

s.f. substantiv feminin

sg. singular

s.m. substantiv masculin

s.n. substantiv neutru

tranz. tranzitiv

v. vezi

var. variantă

vb. verb

- 4 Utilizați în contexte adecvate substantivul **oră**, valorificându-i toate sensurile.
- 5 Citiți articolul. Testați compatibilitatea sinonimelor din articol cu enunțul *Ghidul a fixat oră pentru întâlnirea grupului*.

ORĂ s. 1. ceas. (*O ~ are 60 de minute.*) 2. ceas, interval, perioadă, răstimp, timp. (*A așteptat o ~ bună până să vină acela.*) 3. ceas, clipă, clipită, minut, moment, secundă, timp, vreme (*A sosit ~ când...*) 4. clasă, curs, lecție. (*De ce ai lipsit de la ~?*)

- Notați pe caiet enunțurile posibile și corecte.

- 6 Citiți textul. Extrageți cuvintele necunoscute și aranjați-le în forma și ordinea în care acestea apar într-un dicționar explicativ tipărit. Identificați definițiile.

Sicilia

Cele opt zile cât am trăit în Sicilia abia ne-au ajuns s-o cuprindem cu pasul, cele opt nopți cât am avut acoperământ în Sicilia abia ne-au ajuns să nu cădem de somn. Am străbătut-o de la un capăt la altul, din cetate în cetate, din gară în gară... Timpul s-a dilatat, înțelegător, iar noi am putut îngrămădi în el mai mult decât credeam, l-am burdușit ca pe o desagă cu ireversibile și irepetabile clipe, l-am aruncat pe umăr și, pe măsură ce merindele scădeau, puneam în loc alte și alte livezi de portocali, plantații de măslini, bulevarde și temple, terasamente pustii, nopți încremenite, cetăți și saline, mori de vânt și fântâni și toate celelalte locuri pe care pasul nostru le-a sigilat și ochiul nostru le-a smuls Siciliei.

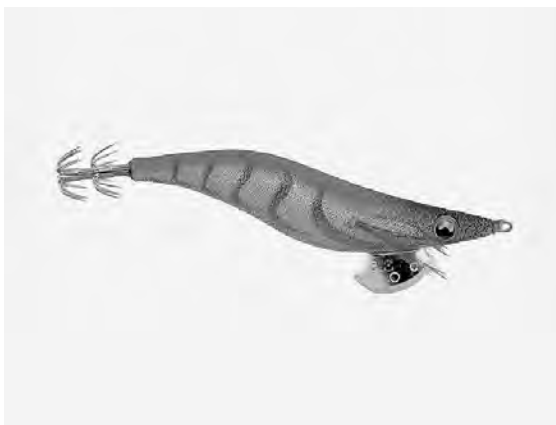
Ana Blandiana

- 7 Parcurgeți articolul lexicografic al substantivului **coș**. Ilustrați prin câte o imagine patru dintre sensuri, la alegere.

COȘ¹ ~uri n. 1) Obiect împletit din papură, nuiele etc., cu sau fără torți, de diferite forme și mărimi, servind la transportarea sau păstrarea unor obiecte. ♦ **A arunca** (sau **a da**) **ceva la** ~ a se debarasa de ceva netrebuincios; a arunca ceva ca fiind lipsit de valoare.

- 2) Conținutul unui obiect de acest fel. **Un ~ de mere.**
- 3) Îngrăditură din nuiele pentru prins pește; coteț.
- 4) Parte a unui autocamion, în formă de cutie, în care se pune încărcătura; benă. **~ul camionului.**
- 5) (*la casele de locuit, fabrici, vapoare etc.*) Canal vertical de evacuare a fumului sau a gazelor din sobe sau din cuptoare, ridicat la o anumită înălțime. **~ul locomotivei. ~ul navei.**
- 6) (*la trăsurii*) Acoperământ pliabil care se întinde pentru a feri pasagerii de intemperii.
- 7) (*la mori*) Ladă în care se toarnă grăunțele de măcinat.
- 8) (*la batoze*) Pâlnie în care se introduc snopii pentru a fi treierați.
- 9) (*la teascuri*) Îngrăditură din stîngii rare în care se încarcă strugurii zdrobiți.
- 10) (*la baschet*) Plasă fixată pe un cerc metalic, prin care trebuie trecută mingea.
- 11) *anat.* Cavitate a corpului în care se află principalele organe ale sistemului respirator și circulator; torace. **~ul pieptului.** ♦ **A fi tare în** ~ a fi complet sănătos.
- 12) *geol.* Canal care face legătura dintre vatra vulcanului și exterior. ~ **vulcanic.**
- 13) Indice statistic care ia în considerare produsele de primă necesitate și care reflectă costul vieții.

- 8 Extrageți din articolul lexicografic de mai sus expresiile (marcate cu ◇). Utilizați-le în contexte adecvate.
- 9 Identificați numărul de ordine al sensului cu care este întrebuințat substantivul **coș** în sintagmele: *a nimeri în coș*; *coș de plastic*; *coș de consum*; *coș de rufe*; *un coș de grăunțe*; *a curăța coșul*; *a urca în coș*.
- 10 Documentați-vă în privința polisemiei substantivului **arici**. Explicați legătura dintre înfățișarea animalului și aspectul obiectelor numite identic.

- 11 Examinați articolul lexicografic al adjectivului **pestruț**, respectând algoritmul:
- Care este structura definiției?
 - Care sunt sinonimele acestui adjectiv?
 - Cum sunt separate sinonimele de definiția propriu-zisă?
 - Ce simbol marchează expresia?
 - Ce semn grafic însoțește informația despre originea cuvântului?

PESTRUȚ ~ă (~i, ~e)

- 1) Care are pete mici de diferite culori.
- 2) Care constă din elemente de natură sau de origine diferită; amestecat; eterogen.
- 3) *pop. fam.* Care nu este sincer; prefăcut; fățarnic; ipocrit. ◇ **A fi cu mațele ~e (sau ~ la mațe)** a) a fi rău la inimă; lipsit de milă; hain; b) a fi foarte zgârcit. /<sl. *Pistri*

- 12 Cercetați cu atenție articolul lexicografic al verbului **a citi**. Determinați cum sunt prezentate:

- abrevierile;
- informațiile despre sensurile verbului;
- modalitățile de realizare a acțiunii de *a citi*;
- sensul substantivelor care pot însoți verbul *a citi*, pe rol de complemente directe.

A CITÍ ~ésc

1. *tranz.* 1) (*texte, scrieri etc.*) A reproduce în glas sau în gând (pentru a lua cunoștință de cele scrise). ~ **o povestire**. ~ **fugitiv**. 2) *fig.* (*gânduri, sentimente, intenții etc.*) A înțelege din expresia feței sau din atitudine. ♦ ~ **printre rânduri** a pricepe și ceea ce nu este exprimat direct într-un text. ~ **în stele** a) a prevesti viitorul, destinul cuiva după poziția stelelor; b) a susține ceva fără niciun temei. 3) (*partituri, hărți, indicații ale unor aparate etc.*) A descifra cu ajutorul văzului. 4) *rar* A însuși prin instruire; a studia. ~ **istoria**.
2. *intrans.* A deveni cult; a-și îmbogăți cunoștințele; a se cultiva.

- Care informații au fost noi?

- 13 Amintiți-vă:

- Când ați utilizat prima oară, independent, un dicționar explicativ?
- Ce informație ați căutat atunci?
- Ce informație ați căutat recent într-un dicționar explicativ?
- Ce dicționar ați dori să vă procurați?
- Cui i-ați dăruit un dicționar?

Rezumați această experiență într-un text coerent.

- 14 Citiți articolele lexicografice propuse și răspundeți la întrebări, referindu-vă la fiecare verb. Prezentați clasei răspunsurile:

- **zíce (a ~)** vb., ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *zic*, 1 pl. *zícem*, 2 pl. *zíceți*, perf. s. 1 sg. *ziséi*, 1 pl. *zíserăm*; imper. 2 sg. *zi*, neg. *nu zíce*; part. *zis*
- **luá (a ~)** (*lu-a*) vb., ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *iau*, 2 sg. *iei*, 3 sg. *ia*, 1 pl. *luám* (*lu-ăm*), perf. s. 1 sg. *luái*, m.m.c.p. 1 sg. *luásem*, 1 pl. *luáserăm*; conj. prez. 3 *să ia*; imper. 2 sg. *ia*; ger. *luánd* (*lu-ând*)
- **copiá (a ~)** (*-pi-a*) vb., ind. prez. 3 *copiáză*, 1 pl. *copiém* (*-pi-em*); conj. prez. 3 *să copieze*; ger. *copiínd* (*-pi-ind*)
- **coborí (a ~)** vb., ind. prez. 3 *coboárá*, imperf. 3 sg. *coborá*, perf. s. 3 sg. *coborí*, 3 pl. *coborárá*; conj. prez. 3 *să coboáre*; imper. 2 sg. *coboárá*; ger. *coboránd*; part. *coborát*
- **creá (a ~)** vb., ind. prez. 3 *creedză*, 1 pl. *creám*; conj. prez. 3 *să creéze*; ger. *creánd*; part. *creát*

- De ce este important să se ofere împărțirea pe silabe a unor forme?
- Care este forma afirmativă recomandată pentru modul imperativ?
- Care este forma negativă recomandată pentru modul imperativ?
- Ce forme ale perfectului simplu sunt date?
- Care este forma de participiu?
- Ce surprize v-a oferit marcarea accentului?

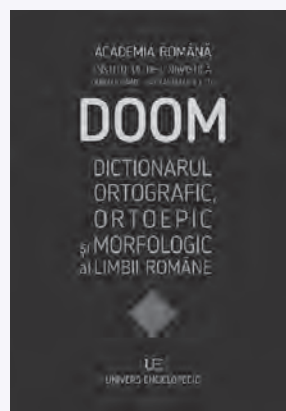
Serii de dicționare

Totalitatea unităților de vocabular poate fi prezentată într-o singură lucrare lexicografică (DEX, DEXI, NODEX, MDA, DOOM) sau în diferite volume ori serii.

Un dicționar general al limbii, cum este DEX, pare voluminos și greu de manipulat; de aceea, pentru uzul diferitelor categorii de cititori, se editează dicționare în mai multe volume, speciale și specializate.

Editurile care publică dicționare le organizează în serii conceptuale, prezentând întreg vocabularul limbii distribuit într-o anumită optică: *explicative, ortografice, de termeni, de sinonime, de antonime, de neologisme, de expresii și locuțiuni, de omonime, de paronime* etc. În acest caz, seria de dicționare respectă un model, reia un tipar de copertă și o manieră de prezentare a informației.

În funcție de specificul cititorilor cărora li se adresează, dicționarele conțin în titlu informația despre grupul-țintă: pentru preșcolari; pentru elevi; pentru specialiștii dintr-un anumit domeniu.

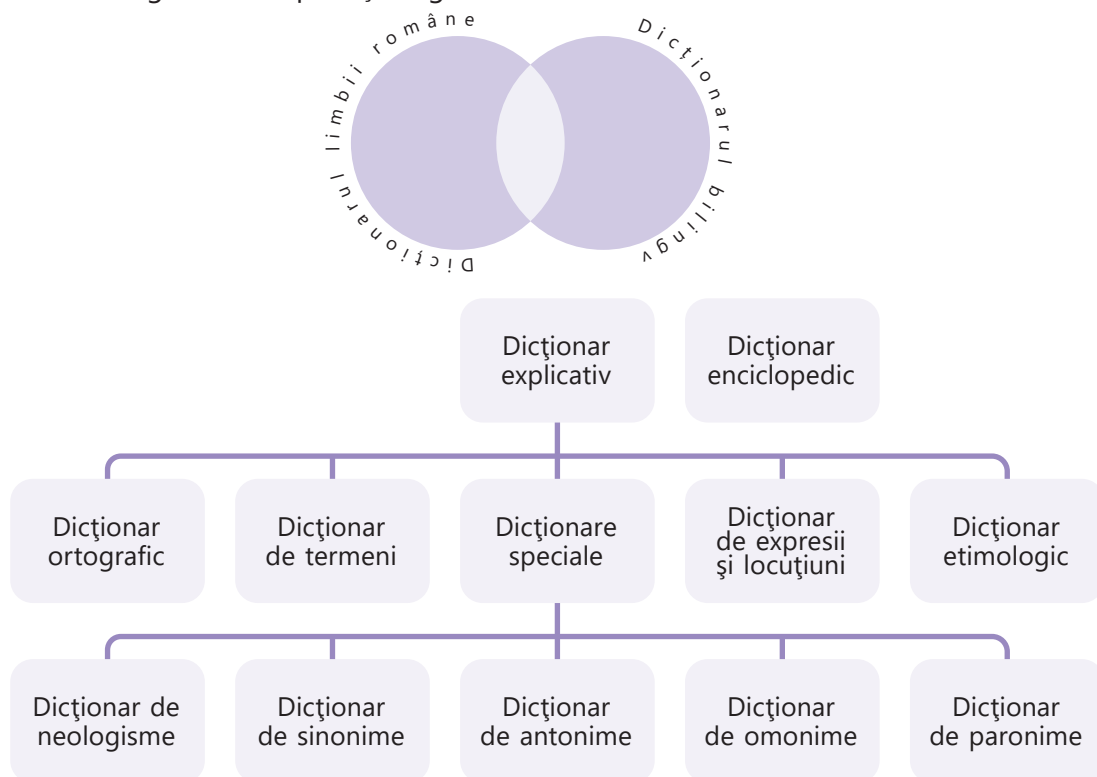
- 1 Citiți articolul lexicografic al substantivului **ban**. Reprezentați pe caiet tabelul de mai jos și distribuiți informația în coloanele potrivite.

BAN¹, *bani*, s.m. **1.** Unitate monetară egală cu a suta parte dintr-un leu; *p. ext.* monedă mărunță, de mică valoare. ◇ Expr. *A nu face* (sau *a nu plăti*) *un ban* (chior) sau *doi bani* = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare. *A trăi* (pe lângă cineva) *ca banul cel bun* = a fi foarte prețuit (de cineva). *A lua* (ceva) *de* (sau *drept*) *bani buni* = a crede că un lucru este adevărat. **2.** (La pl.) Avere în numerar; parale. ◇ Expr. *A fi doldora* (sau *plin*) *de bani* = a fi foarte bogat. *A avea bani* (strânși) *la ciorap* sau *a strânge bani la ciorap* = a avea sau a face economii, a avea sau a strânge o sumă de bani; a fi zgârcit. *Fecior* (sau *băiat*) *de bani gata* = fiu de oameni avuți care irosește banii primiți sau moșteniți de la părinți.

Dicționarul explicativ	Dicționarul ortografic	Dicționarul de sinonime	Dicționarul de locuțiuni și expresii

- 2 Documentați-vă din dicționare enciclopedice, tipărite și electronice, în privința specificului de circulație în timp și spațiu a unităților monetare. Prezentați-le colegilor informația. *Gologan, argint, para, carboavă, cent, franc, galben, leu, mahmudea, sfanț, venetic, zlot.*

- 3 **Lucru în grup.** Recurgând la un dicționar explicativ al limbii române și la unul bilingv (român-englez, român-francez, român-german, român-italian, român-spaniol, român-turc, român-rus), constatați asemănările și deosebirile în organizarea articolului lexicografic. Completați diagrama Venn:

- 4 Scrieți un eseu cu titlul *Dicționarul meu preferat*, respectând algoritmul tehnicii *Cubul*.

1. Descrieți dicționarul!
 - Precizați dimensiunile, culoarea, aspectul exterior etc. ale cărții.
2. Asociați dicționarul cu alte obiecte (nu cărți)!
 - Interpretați asocierile.
3. Comparați dicționarul cu alte cărți/alte dicționare!
 - Comentați asemănările și deosebirile dintre ele.
4. Aplicați informația din dicționar pentru a rezolva o problemă!
 - Comentați rezolvarea unei probleme de limbă cu ajutorul dicționarului.
5. Analizați structura articolului din acest dicționar!
 - Prezentați criteriile de analiză.
6. Apreciați valoarea acestui dicționar pentru voi!
 - Aduceți argumente în sprijinul acestei aprecieri.

Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea

- 1 Conturați caracteristicile unui **vocabular sărac** în raport cu un **vocabular bogat**, referindu-vă la limbă în ansamblu și la limbajul unei persoane concrete.

	Vocabular bogat	Vocabular sărac
Limba română	Dispune de cuvinte pentru toate situațiile de comunicare.	Nu este adevărat.
Un vorbitor	Cunoaște cuvinte pentru a exprima orice gând, stare, trăire.	
Eu însumi/însămi	Găsesc/Îmi amintesc ușor cuvintele potrivite contextului de comunicare.	

- 2 Argumentați afirmația lingvistului Ferdinand de Saussure: *Limba este un fluviu care curge mereu, fără odihnă și la nesfârșit*, examinând în detalii și ilustrând cu exemple asocierea **limbii** cu **fluviul**.

Îmbogățirea vocabularului unei limbi este un proces permanent și complex, prin care vorbitorii rezolvă problema comunicării exacte și variate, evitând ambiguitățile și confuziile.

- 3 Apelând la dicționar, stabiliți cum s-a format sau din care limbă a fost împrumutat termenul de patiserie:
- Plăcintă, gogoasă, clătită, baclava, papanaș, turtă, prăjitură, tort, babă, covrig, cozonac, pâine, cheesecake, brânzoaică, colțunaș, cornuleț, fursec, biscuit, negresă, ștrudel, sava-rină, colac, baghetă.*
- Când vorbitorii limbii române au simțit necesitatea de a utiliza acest cuvânt?
 - Cine credeți că a realizat împrumutul?
- 4 Citiți textul. Selectați 10 cuvinte care au îmbogățit vocabularul limbii române (5 formate în limba română; 5 împrumutate).
- La necesitate, consultați un dicționar explicativ care conține informații despre originea cuvintelor.

Cel mai important eveniment al copilăriei mele a fost întâlnirea cu literele. La început le-am confundat, poate, cu o jucărie. Nu mi-a venit să cred că, punându-le laolaltă, ele deveneau un fel de poartă prin care puteam apoi pătrunde într-o lume infinit mai vastă

decât viața pe care o aveam la îndemână și pe care o epuizam grabnic, prin gesturile rituale ale fiecărei zile. Am învățat cititul-fluviu, cititul acela cu sufletul la gură, „căzând” pur și simplu, la vârsta de opt ani, în „20 000 de leghe sub mări” a lui Jules Verne. Nimerisem, stând față în față cu ecranul paginii, într-o lume care era aidoma celei peste care domnea căpitanul Nemo, o lume fără margini, în care te puteai mișca liber în toate direcțiile, în care te puteai muta oricând cu întreaga ta ființă, dar care, în cazul meu, nu era oceanul apelor albastre și al miilor de viețuitoare ciudate, ci oceanul limbii. Începusem să înot în el, să respir în această lume nouă, plămânii mi se umpleau cu cuvinte, dar eu nu știam, evident, ce lucru extraordinar se întâmpla cu mine.

Gabriel Liiceanu

- Explicați, cu referință la sensul cuvântului **leghe**, necesitatea de a împrumuta acest cuvânt în limba română.
- Construiți câmpul lexical al unităților de măsură a distanței, aranjându-l într-o formă grafică adecvată.

5 Lucru în grup. Justificați necesitatea îmbogățirii vocabularului în domeniile vieții cotidiene: agricultură, tehnică, vestimentație, educație, construcție.

6 Ascultați sau vizionați un reportaj de la un meci de fotbal. Înscrieți cuvintele și sintagmele care numesc: (1) *jucătorii, rolurile lor*; (2) *suporterii*; (3) *momentele și situațiile de joc*. Analizați modul de formare a acestora.

7 Parcurgeți lista de sinonime ale adjectivului **bogat**. Motivați necesitatea de a avea în limbă atâtea cuvinte pentru aceeași caracteristică.

Abundent, îmbelșugat, îndestulat, fertil, roditor, avut, înstărit, îmbogățit, înavuțit, înstărit, copios, amplu.

- Pe care dintre aceste adjective le utilizați curent?
- Pe care nu le cunoașteți?

Derivarea

1 Cercetați articolul lexicografic al verbului **a deriva**. Ce informație este oferită între paranteze? Ce este comun pentru diferite sensuri ale verbului?

A DERIVÁ derív 1. *intrans.*

- 1) A fi de origine; a se trage dintr-un neam oarecare; a proveni.
- 2) (*despre cuvinte*) A fi format prin afixare.
- 3) (*despre vase plutitoare sau avioane*) A se abate de la direcția dată sub influența vânturilor sau a curenților; a devia.
2. *trans.* 1) (*cuvinte*) A forma cu ajutorul afixelor.
- 2) *mat. (funcții)* A determina prin calcul pentru a obține derivata.
- 3) (*ape curgătoare*) A abate din albie, dând o direcție nouă.
- 4) (*vehicule*) A orienta de pe o cale de comunicație pe alta. /<fr. *dérivé*, lat. *derivare*

2 Formați substantive de la verbele de mai jos:

Model: A tăia – tăiere, tăietor, tăietură, tăis, tăitei, tăiat.

A toca, a trece, a zice, a bate, a fierbe.

Formarea unui cuvânt de la altul, cu ajutorul sufixelor și/sau al prefixelor, se numește **derivare**.

Totalitatea cuvintelor care sunt derivate de la aceeași rădăcină sau cu utilizarea acelorași prefixe ori sufixe alcătuiește un **câmp derivativ**.

Rădăcina este elementul comun pentru o familie de cuvinte/lexicală: casă, căsuță, căscioară, casnic, căsnicie, căsoaie, căsătorie, acasă.

Sufixul este un element din structura cuvântului derivat, atașat după rădăcină: căsuță, căscioară, casnic, căsnicie, a se căsători, căsătorie.

Prefixul este un element din structura cuvântului derivat, plasat înaintea rădăcinii: a se recăsători; acasă.

- 3 Formați prin derivare cu sufixe substantivele care numesc locuitorii următoarelor țări, regiuni, orașe: *Orhei, Bucovina, Londra, Cipru, Madrid, Dobrogea, Maramureș, Albania, Kiev, Florența*.

- 4 Selectați cuvintele derivate, clasificându-le în: (1) derivate cu sufix; (2) derivate cu prefix. Marcați cu semnele convenționale cunoscute prefixul, rădăcina, sufixul.

Niciodată în viața mea cu guleras alb nu mă simțeam mai proaspătă și mai la începutul drumului decât atunci când începeam un nou caiet. Uitam toate temele făcute în grabă, toate petele de cerneală din vechile caiete, uitam copertele lor ferfenițite, etichetele lor dezlipite, marginile lor neglijente și literele lor îngrămădite la sfârșitul rândului. În față îmi stătea un caiet imaculat, neînceput, pe care îl înveleam pios în hârtie albastră, ale cărui pagini le liniam cu atenție emoționată și le numerotam cu grijă, pe coperta căruia îmi scriam numele ceremonios, înconjurat de cârcei colorați și însoțit de toate titlurile de rigoare: elevă, clasa, școala, orașul. Primele teme primeau invariabil nota zece, erau îngrijite, minuțioase, curate, corecte, perfecte. Nu mai scriu demult în caiete cu dungă albastră pe margine, dar senzația aceea de început emoționant și plin de cele mai optimiste intenții o păstrez nealterată.

Ana Blandiana

- 5 Derivați de la cuvintele date antonimele lor, utilizând diferite prefixe. Alcătuiți lista prefixelor.

Posibil, probabil, pretențios, tipic, rațional, omenesc, uman, rambursabil, dorit, rezistibil.

Pentru a deriva un cuvânt cu valoare de antonim, este posibilă utilizarea prefixelor:

in-/im-/i-: adecvat – inadecvat; parțial – imparțial; recognoscibil – irecognoscibil; ne-: semnificativ – nesemnificativ;

a-: normal – anormal;

des-/dez- (uneori, în opoziție cu prefixul în-/îm-): a face – a desface; a aproba – a dezaproba; a încuraja – a descuraja;

contra-: argument – contraargument; a indica – a contraindica; lovitură – contralovitură;

anti-: atomic – antiatomic; aerian – antiaerian.

Câmpul derivativ

- 1 În baza câmpului derivativ prezentat anterior la pagina 8, examinați consecutivitatea derivării: care cuvânt de la care se formează?
- 2 Asociați câmpul derivativ cu imaginea unui câmp autentic. Comentați în 1-2 enunțuri asocierea.
- 3 Alcătuiți câmpul derivativ al cuvântului *a tăia*, aranjându-l corespunzător grafic pe o foaie de caiet. Urmăriți succesiunea derivării. Care dintre cuvinte are cel mai lung traseu?
- 4 Elaborați o listă de 15 cuvinte formate în limba română cu sufixul *-tor*. Specificați verbul de la care se formează: *vânător* < *a vâna*.
 - La ce părți de vorbire se referă derivatele în *-tor*?
- 5 Construiți diagrama Venn pentru noțiunile de **câmp derivativ** și **familie lexicală**.

Rostiți corect!

Administrator
 Director (adj.)
 Director (subst.)
 Inspector
 Auditor
 Decorator
 Regizor

Amintiți-vă!

- FAMILIA LEXICALĂ sau FAMILIA DE CUVINTE cuprinde toate cuvintele obținute prin derivare ori prin alte procedee de la un cuvânt de bază. Aceste cuvinte sunt înrudite ca sens.
- 6 Derivarea de la verbe cu sufixul *-tor* este foarte frecventă. „Testați” valabilitatea modelului pentru verbele de mai jos. Presupuneți de ce de la unele verbe nu se formează aceste derivate.

A simți	a visa
a se loga	a juca
a scana	a ura
a seta	a coborî
a afirma	a nega
a naviga	a număra

Compunerea

- 1 Comparați denumirile aceleiași plante. Descifrați imaginea din denumirea compusă. *Ochiul-boului* – *rotocoale*; *coada-calului* – *brăduleț*; *pomul-ursului* – *merișor*; *gălbele-grase* – *lăptucă*; *floare-de-năduf* – *pojarniță*

Compunerea este un procedeu de formare a cuvintelor, constând în crearea unui cuvânt nou prin alipirea a două sau mai multe cuvinte-rădăcini: *dreptunghi, traista-ciobanului, rozalb, câine-lup, prim-ministru, prim-plan, bun-simț, rea-voință, varză-de-Bruxelles, varză-de-mare*.

Prin compunere se formează unele nume și denumiri de localități: *Barbăneagră, Barbăscumpă, Barbăroșie, Mânăscurtă, Mățăblândă, Hănăseni de Pădure, Cea-dâr-Lunga*.

- 2 Amintiți-vă numele compuse a 5 personaje de basm. Motivați, într-un text coerent, de ce s-a ales acest nume pentru personajul dat.

Model: *Harap-Alb* este un nume pe care Spânul i-l atribuie fiului de crai, pentru a arăta că acesta a devenit robul său (*harap*: adică *negroid, om cu pielea și părul de culoare neagră*), dar este alb, spre deosebire de alți robi, negri.

- 3 Apreciați, în text coerent, pitorescul denumirilor de vietăți, formate prin compunere în limba română.

- Documentați-vă dintr-un dicționar bilingv în privința traducerii acestor nume într-o altă limbă pe care o cunoașteți.

Fluierar-de-munte; prundaș-de-nămol; cerb-cu-pete; chirighiță-cu-obraz-alb; buhai-de-baltă; stârc-de-noapte; corcodel-de-noapte; codalb; vânturel-de-seară; rândunica-Domnului; codobatură; ochi-de-păun; viespea-stejarului.

- 4 Alcătuiți toate cuvintele compuse posibile (pe care le cunoașteți) din elementele internaționale și cuvintele date în coloanele de mai jos.

Elemente de compunere	Cuvinte
audio	element
auto	structură
bio	tehnologie
foto	vacanță
infra	vehicul
micro	film
mini	finanțare
nano	laborator
poli	tehnică
tele	frecvență
video	administrare

- 5 Analizați structura termenilor compuși, marcând cu semnele convenționale cunoscute rădăcinile, sufixele, desinențele.

Ortografie, ortoepie, ortogramă; monolog, dialog; sinonim, antonim, omonim, paronim, hidronim, toponim, antroponim; monosemantic, polisemantic; biografie, bibliografie.

- 6 Completați lista de mai sus cu câte două exemple pentru fiecare parte de vorbire.
- 7 Argumentați necesitatea formării cuvintelor prin compunere în sistemul limbii române:
 - Cât de clare sunt sensurile cuvintelor compuse?
 - Cât de comode sunt cuvintele compuse în comunicare?
 - Ce probleme de ortografie apar în legătură cu scrierea cuvintelor compuse?

Calchierea

- 1 Utilizați fiecare dintre cuvintele *fereastră*, *meniu*, *a salva*, *a descărca*, *a naviga*, *poștă* în câte două enunțuri: o dată cu sens comun; o dată – ca termen de informatică.
- 2 Alcătuiți o listă de 10 termeni din domeniul informaticii. Explicați, consultând dicționare și enciclopedii, cum au fost formați aceștia.

Calchierea este un proces de formare a cuvintelor sau expresiilor noi ori de adăugare a sensurilor noi cuvintelor existente, sub influența unei alte limbi.

Specificul calchierii constă în „copierea”, „imitarea”, traducerea unui model existent în altă limbă. De exemplu, au fost împrumutate din limba engleză numeroase cuvinte din domeniul informaticii (*e-mail*, *online*, *offline*, *Windows*, *Word*), dar unele dintre acestea au fost calchiate prin adăugarea unor sensuri noi cuvintelor existente (*fereastră*, *meniu*, *a salva*, *a descărca*, *a naviga*, *poștă*, *adresă*).

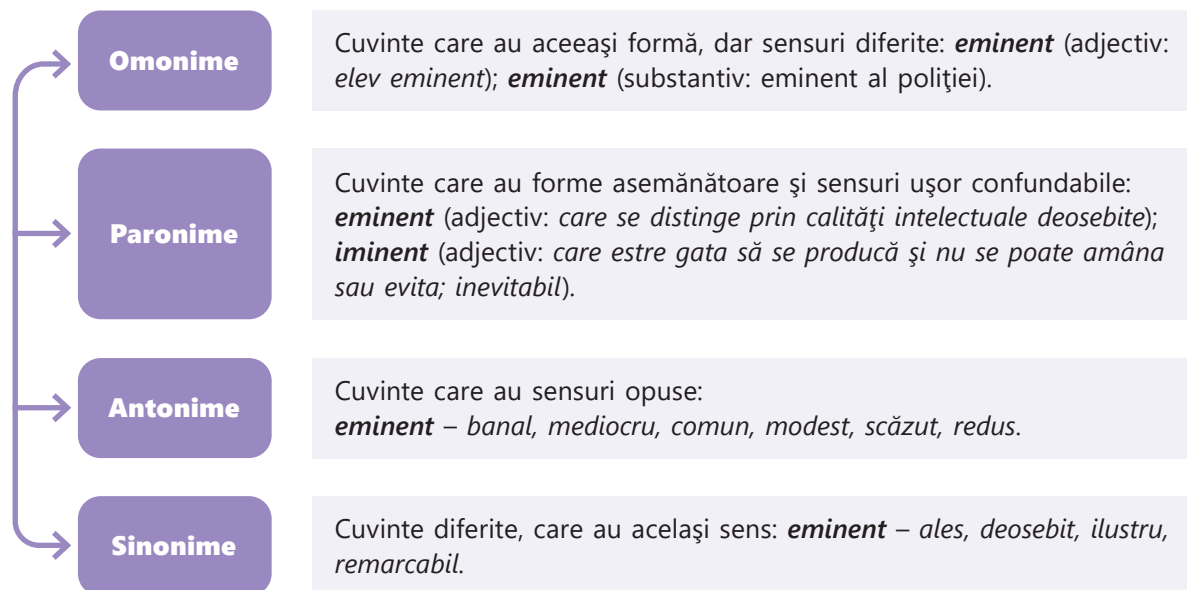
Deși **calchierea** este un proces activ de îmbogățire a vocabularului oricărei limbi, unele calcuri sunt considerate greșeli de limbă și se recomandă a le evita. Aceasta se întâmplă atunci când structura formată este incorectă sau nefirească pentru limba română. Calchierea vizează deseori prepoziția:

Corect	Greșit
A vorbi la telefon	A vorbi pe telefon
A citi cu glas tare / cu voce tare	A citi în glas
A fi la curent cu	A fi în curs cu
A lua parte la competiții	A lua parte în competiții
A ieși în pauză	A ieși la pauză
A se plânge de cineva	A se plânge pe cineva

- 3 Acumulați o listă de calcuri atestate în produsele publicitare. Identificați modelul străin calchiat. Explicați esența greșelii. Propuneți o variantă acceptabilă.

Paronimele

- 1 Examinați schema propusă. Comentați oral relațiile dintre cuvinte. Aduceți exemple similare de cuvinte omonime, paronime, sinonime, antonime.

- 2 Consultați un dicționar de paronime. Alegeți două perechi de paronime și prezentați oral informația.
- 3 Includeți în contexte ilustrative perechile de paronime: *oral – orar; prenume – pronume; temporal – temporar; familial – familiar*.
- 4 Explicați în ce constă paronimia ca „fenomen de asemănare a formei unor cuvinte diferite ca sens”:
 - De ce are loc în limbă un asemenea fenomen?
 - De ce este important să delimităm cuvintele ușor confundabile?
 - Cum putem evita greșeala de confuzie a paronimelor?
- 5 Citiți fragmentul de text. Remarcați în ce constă disonanța perechilor de cuvinte.
 - Ce relație este între cuvintele *disonanță, discrepanță, distonanță, discordie*?

Disonanțe

Cum se-adună într-un gând
Un cuvânt cu alt cuvânt,
Un cuvânt cu alt cuvânt
Neamuri ce n-au fost nicicând?

Taina și tainul,
Haina și hainul,
Pita și ispita,
Mitul și mita,

Aura și-aurăria,
Mâna și mânia?
Vasile Romanciuc

- 6 **Lucru în grup.** Schițați traseul de acțiuni pe care le întreprindeți pentru soluționarea unei probleme legate de alegerea cuvântului potrivit.

TEST DOCIMOLOGIC

Item		Punctaj
1. Scrieți 5 cuvinte care numesc rechizite școlare.		5
2. Ilustrați prin câte un exemplu noțiunile de: a. cuvânt derivat; b. cuvânt compus; c. cuvânt format prin prefixare; d. cuvânt format prin sufixare.		4
3. Derivați de la verbul <i>a scrie</i> 5 cuvinte.		5
4. Copiați cuvintele din coloana A. Indicați pe caiet, în dreptul cuvântului, litera corespunzătoare definiției din coloana B.		5
A	B	
a) școală b) școlar c) a școlariza d) preșcolar e) școlăresc	a) a înscrie la școală; a încadra în procesul de învățământ b) care este caracteristic pentru școlari; propriu școlarilor c) care ține de perioada de până la vârsta școlară; propriu perioadei de până la vârsta școlară d) care ține de școală; propriu școlii e) instituție de învățământ mediu sau superior f) instituție de învățământ public unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline g) persoană care predă o materie de studiu (într-o școală, într-o universitate etc.), având o pregătire specială	
5. Descrieți un dicționar explicativ în spațiul de 12 rânduri.		6
6. Dați exemple de 5 cuvinte formate prin compunere în limba română cu rădăcini internaționale.		5
7. Plasați în câte un enunț paronimele <i>migrant</i> , <i>emigrant</i> , <i>imigrant</i> .		6
Pentru corectitudinea tuturor secvențelor scrise		4
Total		40

Patria și limba română

Limba noastră

de Alexei Mateevici

Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pâinii,
Când de vânt se mișcă vara;
În rostirea ei bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.

Limba noastră-i frunză verde,
Zbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin ce-n valuri pierde
Ai luceferilor sfeșnici.

Limba noastră-s vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Și cetindu-le-nșirate,
Te-nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram ș-acasă
Veșnicele adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țărani.

Înviați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucegaiul
Al uitării-n care geme.

Strângeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde,
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Nu veți plânge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât e de darnic
Graiul țării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Chișinău, 17 iunie 1917

Cuvintele textului

- 1 Citiți definițiile de dicționar și precizați sensurile pe care le au în poezie cuvintele *sfeșnic*, *izvod*, *hram*, *cazanie*, *slin*.
- 2 Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *revărsată*, *rostirea*, *înviați*, *lucitoare*, *amarnic*, *ruginit*, *darnic*.

- 3 Ce este o „piatră rară”? Explicați epitetul „rară” în această expresie fixă și în contextul poeziei.
- 4 Găsiți în textul lui A. Mateevici un sinonim al cuvântului „limbă”. Ce sinonime ale acestui cuvânt mai cunoașteți?
- 5 Care este sinonimul potrivit în context al cuvântului „neam”? Ce sensuri ale acestui cuvânt mai cunoașteți? Ce sens are el în localitatea voastră, în vorbirea cotidiană?
- 6 Selectați arhaismele din text și comentați rolul lor stilistic.
- 7 Scrieți pe caiet formele literare actuale ale cuvintelor și formelor gramaticale: *cetindu-le, să ne spuie, și-ți avea, sfeșnici*.
- 8 Poezia lui A. Mateevici poate fi interpretată ca un imn al limbii materne și se referă, pe de o parte, la orice limbă, ca mijloc sau instrument de comunicare, iar pe de alta, textul poetic este localizat în spațiul nostru național.
Identificați câteva calități valabile pentru orice limbă ca mijloc de comunicare.
- 9 Care sunt secvențele din poezie ce vorbesc despre geografia și istoria noastră națională?
- 10 Împărțiți poezia în secvențe, care reflectă:
 - definirea poetică a limbii materne;
 - caracterul sacru alături de funcția cotidiană, comunicativă a limbii;
 - îndemnul la păstrarea și promovarea tezaurului lingvistic;
 - speranța în dăinuirea limbii române.

Alexandru Plămădeală,
Statuia lui Ștefan cel Mare

Sensurile textului

- 1 Recitați strofa a cincea a poeziei. Explicați ce avea în vedere poetul când scria „Ai luceferilor sfeșnici”.
- 2 Vizualizați și reconstituiți imaginea pe care o reproduce A. Mateevici în această strofă. Urmăriți cum se constituie această construcție, de la imaginea văzută la expresie poetică (și imaginea reconstituită poetic): luceferii (stelele de pe cer) – reflecția lor

în râu, care seamănă cu niște sfeșnice – stelele *ca* niște sfeșnice – *sfeșnicele stelelor/luceferilor*. Acest exercițiu demonstrează cum se construiește cea mai expresivă figură de stil, numită *metaforă*.

Metafora este figura de stil care reprezintă o comparație subînțeleasă: obiectul de comparație este substituit cu un cuvânt: imagine poetică.

Ea constă în folosirea unui termen impropriu, dar plastic, evocator, sugestiv, în locul termenului propriu, lipsit de expresivitate.

Sucesiunea construirii metaforei poate fi urmărită și prin acest șir de figuri de stil:

Dinții ca perlele – comparație

Dinți de perle – epitet

Dinții sunt perle – definiție poetică, variantă a metaforei

Perlele dinților – metaforă

Perlele din gură – metaforă

Versiunea cea mai complexă a metaforei o reprezintă termenul-imaginea poetică în absența termenului de comparație, solicitând efort imaginativ și asociativ din partea cititorului.

De exemplu, în *Scrisoarea III*, Mihai Eminescu, evocând lupta creștinilor cu reprezentanții religiei islamice, scrie „uragan” în loc de „invazie militară”; lumea din „umbra crucii” în loc de „lumea creștină”; simbolul religios „semiluna” în loc de „lumea islamică”:

Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună/ Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.

Unele metafore (numite și metafore lingvistice) au devenit uzuale și nimeni nu le mai remarcă funcția poetică, analogică și comparativă: piciorul mesei; aripa avionului; gura sobei; ochiul ferestrei.

3 Selectați pasajele în care limba poporului e asociată cu următoarele realități:

- natura, geografia și spațiul locuit de purtătorii limbii române;
- istoria neamului;
- biografia spirituală a poporului;
- dăinuirea în timp, veșnicia neamului;
- dramatismul existenței;
- valoarea sacră și forța magică a cuvântului;
- limba în existența cotidiană a poporului.

4 Notați secvențele din poezie în care sunt date un șir de explicații poetice și definiții, ca răspunsuri la întrebarea: „Ce este limba poporului nostru?” Câte definiții ați notat?

Definiția poetică e versiunea cea mai explicită a metaforei, deoarece include și termenul de comparație, și imaginea poetică (metaforică). Un exemplu de definiție poetică e fiecare dintre primele opt strofe ale poeziei *Limba noastră*.

- 5 Discutați și deduceți dacă poetul se exprimă distant, indiferent sau își manifestă direct atitudinea. Selectați câteva secvențe în care prezența afectivă și adresarea directă sunt evidente.

Amintiți-vă!

Genul liric cuprinde textele literare, de regulă în versuri, în care poetul își exprimă sentimentele și gândurile în mod direct.

- 6 Care este tonalitatea predominantă a poeziei:

● tristă; ● veselă; ● solemnă; ● ironică?

Scrisă în 1917, într-un avânt de renaștere națională, *Limba noastră*, de A. Mateevici, pusă pe note de A. Cristea, va deveni, din 1995, Imnul de Stat al Republicii Moldova. Imnul va include strofele 1, 2, 5, 8 și 12. Poezia a evoluat, astfel, de la calitatea de odă limbii materne la cea de poezie patriotică și de imn național.

Imnul (din limba greacă: *hymnos*=cântec de laudă) este la început o poezie solemnă, de laudă sau admirație, adresată unei zeități sau personalități. Odată cu apariția statelor naționale, imnul (național) este un cântec solemn, unul dintre simbolurile statului, alături de drapel și stemă.

- 7 Comentați aceste calități pe care le-a obținut în timp poezia lui Alexei Mateevici. Ce mesaj patriotic desprindem din textul acestei poezii?

- 8 Recitiți următoarea strofă și explicați relația dintre cuvintele „plâng” și „cântă”:

Limba noastră-i limbă sfântă, Care-o plâng și care-o cântă
Limba vechilor cazanii, Pe la vatra lor țărani.

- 9 Comparați această opoziție cu cea similară din poezia *Noi* a lui Octavian Goga:

Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt *cântece* și *flori*
Și *lacrimi* multe, multe...

Figura de stil care constă în opoziția a doi termeni contrastanți, a două expresii, idei, fenomene, personaje divergente, pentru a se pune în evidență prin comparație, se numește **antiteză**.

- 10 Declamați următoarea strofă a poeziei:

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

- Determinați ritmul și succesiunea silabelor accentuate și neaccentuate.
- Indicați silabele neaccentuate cu și cele accentuate cu .
- Desenați tabloul ritmic al strofei, împărțind fiecare grup de silabe accentuate și neaccentuate.

Versificația sau structura sonoră a unui text literar (de regulă: poetic) este studiată de **prozodie**, care se ocupă de tehnica versificației sau modul de combinare a vocalelor și consoanelor, pauzele, accentul, intonația textului.

Elementele prozodiei sunt: **ritmul, rima, măsura, cezura, versul, strofa, refrenul**.

Ritmul unei poezii se determină prin combinarea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate. Aceste combinații (sau unități ritmice) se numesc *picioare metrice* (sau *picioare de vers*).

Piciorul metric alcătuit din două silabe, în care prima silabă este accentuată, iar a doua – neaccentuată, se numește **troheu**. Ritmul, respectiv, este unul **troheic**.

Poezia *Limba noastră* este scrisă în ritm troheic.

- 11 Citiți următoarea strofă din poemul *Luceafărul*, de Mihai Eminescu:

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

- Desenați tabloul ritmic al strofei.

Piciorul metric alcătuit din două silabe, în care prima silabă este neaccentuată, iar a doua – accentuată, se numește **iamb**. Ritmul, respectiv, este unul **iambic**.

Notă: Pentru a memora mai ușor și a nu confunda iambul cu troheul, rețineți această definiție poetică, dată de Mihai Eminescu: „iambii suitori”. Adică: mai întâi silaba slabă, neaccentuată, urmată de cea puternică, accentuată.

- 12 Amintiți-vă din clasa a VI-a tipurile de rimă. Recitiți următoarea strofă a poeziei lui Alexei Mateevici:

Strângeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde,
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

- 13 Stabiliți ce fel de rimă avem aici: îmbrățișată, împerecheată sau încrucișată?
- 14 Remarcați că prima strofă reprezintă o definiție poetică desfășurată a limbii române, iar ultima conține o meditație și o speranță în dăinuirea limbii și în capacitatea ei de renaștere. Dar ce au în comun aceste strofe?

Paralelismul sintactic este figura de stil sau procedeul compozițional care constă în repetarea unei structuri sintactice în formule simetrice.

Paralelismul sintactic are scopul intensificării mesajului sau a privirii concomitente la două elemente ale realității, impunând uneori o comparație între ele: *Verde-i frunza bradului, Mândru-i chipul dragului* (Folclor).

Textul și textele

- 1 Citiți doina *Codrule, codruțule* din antologia de poezie populară culeasă de Lucian Blaga. Identificați cazurile de paralelism sintactic.

Codrule, codruțule,	Plouă, plouă, iarba crește
Bunule, drăguțule,	Dorul mândrei mă topește;
Ian desfă-ți cărările,	Plouă, plouă, iarba-nspică,
Să-mi duc supărările,	Dorul mândrei rău mă strică,
Dorul mândrei arzător,	Inima mi se despică.
Că mă face călător.	

- 2 Comparați această doină populară cu poezia lui Mihai Eminescu *Revedere*. Observați lexicul comun, structurile comune și stabiliți similitudini stilistice și structurale (lexic, paralelism sintactic).

Doina este o specie a literaturii populare (și a muzicii populare), aparținând genului liric, în care autorul își exprimă în mod direct sentimentele de dor, de jale, de înstrăinare, de revoltă, tristețe, iubire, ură împotriva asupritorilor, regret etc. ori sentimentele și convingerile despre unele probleme ale existenței, despre timp și natură și despre sine însuși.

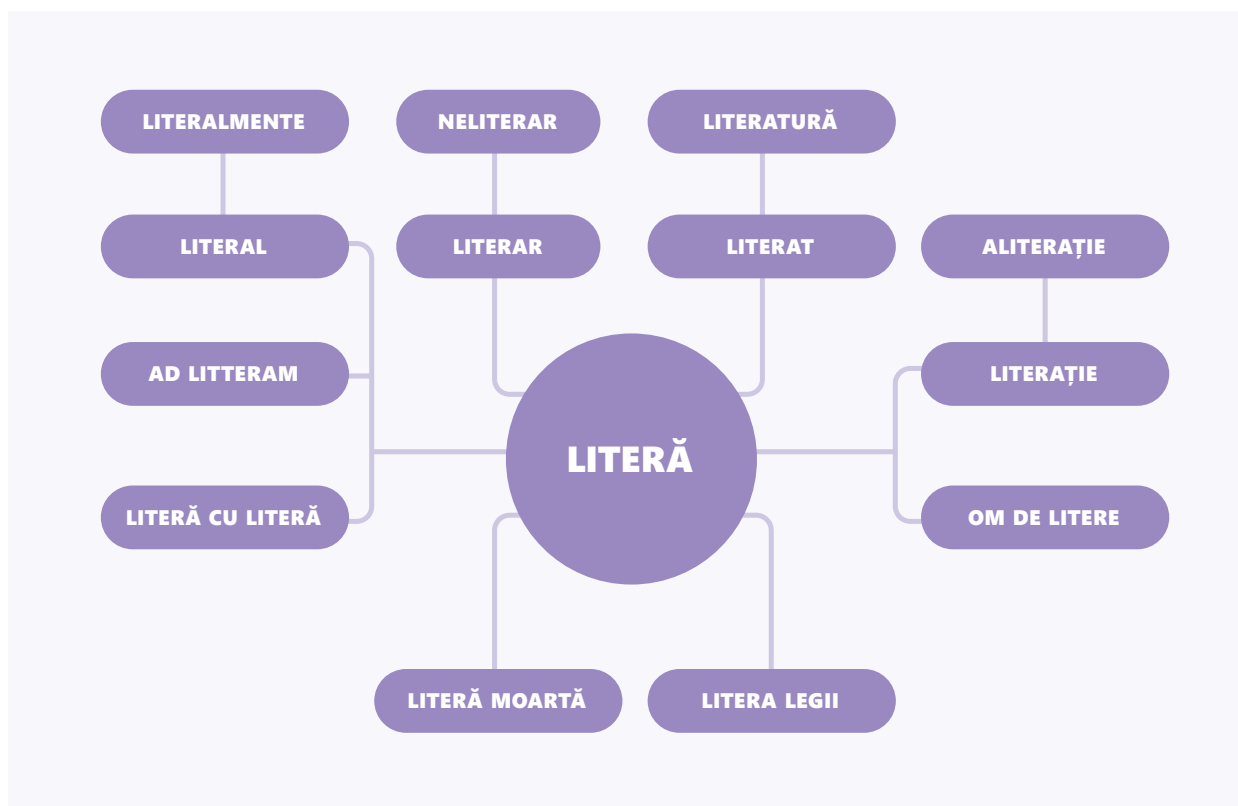
Începând cu anul 2009, printr-o decizie a UNESCO, Doina este înscrisă în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității.

Personalitățile neamului

Alexei Mateevici (n. 1888, Căinari – m. 1917, Chișinău)

Poetul Alexei Mateevici, unul dintre remarcabilii preoți ai deșteptării naționale, este cunoscut, în primul rând, ca autor al poeziei *Limba noastră* (1917). Alte poeme fac parte din ciclurile unor vremuri revoluționare (1905–1907): *Cântecul zorilor*; *Țăranii*; *Eu cânt*; *Țara*; *În zarea anilor...* sau (1916–1917): *Basarabenilor*; *Văd prăbușirea*; *Unora ș.a.* La Congresul Învățătorilor din Chișinău, în 1917, poetul-preot a citit pentru întâia dată poezia *Limba noastră*, însoțită de o cuvântare în care a menționat două aspecte ale unității naționale: „Da, suntem moldoveni, fii ai vechii Moldove, însă facem parte din marele trup al românismului, așezat prin România, Bucovina și Transilvania. Frații noștri din Bucovina, Transilvania și Macedonia nu se numesc după locurile unde trăiesc, ci-și zic români. Așa trebuie să facem și noi!”; „N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut. Aceasta se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba”.

Câmpul derivativ al cuvântului *LITERĂ*

- 1 Ce fel de litere cunoașteți? Cum arată o literă *majusculă, minusculă, inițială, de mână, de tipar, dreaptă, aldină*?
- 2 Citiți articolul de dicționar al cuvântului *literă*. Ilustrați în câte un enunț fiecare dintre sensuri.

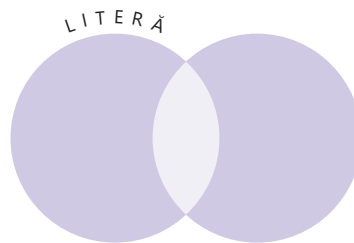
LÍTERĂ, *litere*, s.f. 1. Semn grafic din alfabetul unei limbi, corespunzând în general unui fonem; slovă. ♦ *Literă mare* = majusculă. *Literă mică* = minusculă. ♦ Caracter tipografic în forma unui mic bloc paralelipipedic, reprezentând în relief o literă (1), o cifră etc.

2. *Fig.* Înțelesul strict, textual al unui fragment, al unui paragraf, al unui articol (de lege) etc. ♦ Expr. *Literă cu literă* = până în cele mai mici amănunte; întocmai, aidoma. *Litera legii* (sau *a cărții*) = exact cum scrie într-o lege (sau într-o carte); *p. ext.* mecanic, rigid. *A rămâne* (sau *a deveni* etc.) *literă moartă* = (despre un tratat, o lege etc.) a nu se mai aplica, a nu mai fi luat în seamă, a nu mai avea valoare.

3. (La pl.) Studiul literaturii. ♦ *Om de litere* = scriitor.

4. (La pl.) Științele umanistice.
- 3 Completați spațiile punctate cu verbele potrivite:
Copilul literele. Designerul literele. Semnele diacritice literele.
- 4 Explicați legătura dintre forma și sensul a două cuvinte alăturate în schema de mai sus.

- 5 Examinați noțiunea de *literă* în raport cu noțiunile de *sunet/cifră/semn/alfabet*, completând *diagrama Venn* pentru fiecare pereche.

- 6 **Lucru în grup.** Apelând la posibilitățile programului de redactare Word, analizați semnele grafice și simbolurile operaționale în cadrul unui font. Pregătiți un poster electronic, pe care îl veți comenta.

CARACTER, *caractere*, s.n. Semn grafic; ansamblu de semne de scriere sau de tipuri de imprimare.

FONT, *fonturi*, s.n. Caracter grafic utilizat în scrierea cu ajutorul calculatorului; set de caractere (cifre, litere, simboluri) conceput în același stil grafic: *Arial*, *Times New Roman*, *Calibri*, *Verdana* etc.

- 7 Apreciați rolul semnelor și specificul utilizării literelor din diferite sisteme de alfabet în domeniul matematicii, chimiei, fizicii, geografiei, informaticii etc. Dați exemple de simboluri, formule, semne convenționale, abrevieri.
- 8 Reformulați sensul proverbelor:
- *Fără litere și gramatică nu poți învăța nici matematică.*
 - *Până și în alfabet unele litere sunt mai bogate decât altele.*
 - *Egoismul este un alfabet dintr-o singură literă.*
- 9 Exprimați-vă atitudinea, într-un dialog imaginar cu un profesor, față de aspectul textului scris de mână.
- 10 Alcătuiți o listă de situații cotidiene în care literele sunt utilizate pentru *diferențiere*, *marcare*, *înlocuire*, *organizare/ordonare*, *clasament* etc.
- De exemplu:** *frigider clasa A; sala de studii 12 B; divizia de fotbal A.*
- 11 Descifrați, consultând surse credibile, semnificația siglelor, acronimelor, abrevierilor: *www; http; DVD; mp3; URL; SMS; CV; ICQ.*
- 12 Citiți textul. Dezvoltați imaginea auditivă în câte un enunț pentru fiecare literă.

Sunetul mării îl găsești simplificat în câteva litere ale alfabetului. Îl găsești în **s**, în **f**, în **ș** și în **v**. **S**. Un **s**, ascultat pe o imensitate. Marea e liniștită. Niciun relief de val, nicio frunză de apă nu-ți vedește pădurea de adâncuri. Calm. Totuși, urechea ascultă marea pe care ochiul o vede mută. Ce răsună? De unde? Ce fior catifelat dezmiardă auzul? **Ssssss...** **F**. Foșnet, dar ca de fum. Nimic nu se clatină pe mare. Pe albastrul cu afunduri verzi, un sul de spumă râde alb. **Fffff...** E lenea moale a mării. **Ffffff...** Se desprind fulgi de pe aripa uriașă a pământului. **Ș**. Fierbe spuma în clocote mari, șuierând. **Șșșș**. E ca o gară din care toate locomotivele lumii, în aburi și în fum, ar porni, clătinând temeliiile pământului, cu uraganul lor de fier înspumat. **V**. Ochii se închid ca să nu vadă. E gura de leu a pământului, cu colții împlânați în urlet. E vâjâitul vânturilor sfărâmat în colții altei imensități. Pe nicio coardă n-a cântat.

Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*

Situația de comunicare.

Deprinderi de comunicare

- **Empatie** – compasiune, sensibilitate față de starea, trăirile, emoțiile altei persoane; interpretare a eului altora după propriul nostru eu.
- **Conector** – piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură.
- **Conector pragmatic** – cuvânt sau grup de cuvinte care asigură legătura dintre segmentele unui discurs.

- 1 Citiți explicațiile. Exemplificați cu relatarea unor situații de comunicare în care este importantă sau se manifestă empatia unei persoane față de alta.
- 2 Explicați cum s-a extins sensul cuvântului *conector*: de la *dispozitiv tehnic* la *element constituent al discursului*.
- 3 Includeți în contexte adecvate sintagmele: *privește cu simpatie, un om simpatic, răspunde cu empatie, comportament empatic*.
- 4 Citiți cu voce, pe roluri, textul dat. Analizați situația de comunicare, determinând:
 - Care este statutul emițătorului/receptorului?
 - Care este subiectul conversației?
 - Ce cod de comunicare se utilizează?
 - Ce mesaj transmite fiecare persoană implicată?
 - Cine dintre vorbitori manifestă empatie?
 - În ce se exprimă ea?

Văzându-mă că țineam cartea prea aproape de ochi, Nilă mă întrebă la un moment dat de ce nu-mi puneam o pereche de ochelari. Ce-ar fi? mi-am zis. Și într-o după-masă am rămas minute lungi în fața unei vitrine pe care scria *Amicii orbilor*. Am intrat înăuntru. Am fost întrebat ce doresc și la răspunsul meu că vreau ochelari am fost invitat să iau loc pe un scaun într-o odăiță întunecoasă de alături.

– Rețetă aveți? m-a întrebat doamna.

– Nu.

– Nu-i nimic. Ce vi se întâmplă?

– Nu văd la tablă, i-am răspuns.

– Și de când nu vedeți la tablă?

– De mult.

– Cât de de mult?

– Cred că din copilărie.

– Și de ce nu ți-ai pus ochelari până acum?

Am dat din umeri.

– Sigur, zice, și acum miopia a crescut. Dacă puneai de mic, se corecta foarte bine...

Ia să vedem... Nu e grav, n-ai leziuni, dar miopia e crescută, e spre patru.

Marin Preda, *Viața ca o pradă*

- 5 Examinați caracteristicile comunicării orale. Alegeți 5-7 adjective și precizați oral prin ce se manifestă această trăsătură a comunicării (intonație, tonalitate, conținutul replicii, mimică, volum).

Caracteristici ale comunicării orale	Adjective
Intonație	<i>Afectuos, afectuoasă</i>
Tonalitate	<i>Amabil, amabilă</i>
Conținutul replicii	<i>Binevoitor, binevoitoare</i>
	<i>Bucuros, bucuroasă</i>
	<i>Cald, caldă</i>
	<i>Calm, calmă</i>
Mimică	<i>Indiferent, indiferentă</i>
	<i>Indispus, indispusă</i>
	<i>Îngrijorat, îngrijorată</i>
	<i>Însuflețit, însuflețită</i>
	<i>Mândru, mândră</i>
	<i>Mulțumit, mulțumită</i>
Volum	<i>Prietenos, prietenoasă</i>
	<i>Radios, radioasă</i>
	<i>Respectuos, respectuoasă</i>
	<i>Sfios, sfioasă</i>
	<i>Vesel, veselă</i>

- 6 Completați dialogul cu replici potrivite situației de comunicare:

-? a întrebat *aspru* străinul.
-, am răspuns eu *calm*.
-? a precizat el *apăsător*.
-, am insistat eu *cuvios*.
-! s-a revoltat el *enervat*.
-, am acceptat eu *respectuos*.

- 7 Examinați lista de posibili conectori pragmatici. Interpretați sugestia de sens a fiecărui conector.

Deci, totuși, dimpotrivă, poate, de asemenea, pe o parte, desigur, pe de altă parte, cu certitudine, cu toate acestea, probabil, cu siguranță, pesemne, într-adevăr, tocmai, doar, numai, chiar, indubitabil.

- 8 Din lista de mai sus, alegeți conectorii care ar putea demonstra sau confirma încrederea vorbitorului în ceea ce spune.

Strategii de ascultare activă

- 1 Citiți textul pe roluri, respectând indicațiile din cuvintele autorului.
 - Doriți ceva?
 - Nimic – zise Puiu, fără să se scoale, întorcând numai capul.
 - Dacă credeți, ușa poate rămâne deschisă – continuă doctorandul imperturbabil ca o morișcă. Ați avea mai mult aer și aerul...
 - Da – îl întrerupse Puiu rece, cu fața însă iar spre fereastră.

Internul încetă, dar mai stătu două secunde parc-ar fi așteptat să-și exprime totuși vreo dorință. Ieși. Ușa era deschisă. Puiu îl auzi spunând ceva gardianului. Se ridică repede. Își curmă îndemnul și, în loc să meargă la ușă, începu să se plimbe prin odaie parc-ar fi vrut să-și mai dezmoștească oasele.

Apăru gardianul:

 - V-am adus ziarele...
 - Ce ziare?... Cine ți-a spus să-mi aduci? întrebă Puiu bănuitor.
 - Mi-a lăsat poruncă boierul cel mare să vi le aduc regulat și seara, și dimineața.

Lăviu Reboreanu, *Ciuleandra*
- 2 Rezumați în scris, fără a reveni la textul audiat, esența dialogului în 20 de cuvinte.
- 3 Conturați, în limita de 3-5 rânduri, ce înseamnă pentru un elev deprinderea de **a asculta activ**. Cum se formează ea?
- 4 Amintiți-vă diferite situații de comunicare în care ați fost influențat de interlocutor. Cum și-a exercitat influența? Ați simțit că sunteți manipulat?
- 5 Relatați oral o experiență când ați pus la îndoială sinceritatea cuiva. Prin ce mijloace, verbale și nonverbale, o persoană poate convinge că este sinceră?
- 6 **Lucru în grup.** Formulați o rugămintă către un adult, prin care îi cereți o permisiune și urmăriți să-l convingeți că invocați un motiv real.
- 7 Discutați în grupuri și enumerați 3-5 procedee, verbale și nonverbale, prin care puteți căpăta încrederea interlocutorului.
- 8 Analizați-vă preferințele proprii de comunicare: care dintre activități vă este cea mai apropiată (*ascultarea, vorbirea, lectura, scrierea*)? Care vă reușește cel mai bine? La care urmează să lucrați mai mult? Ce este mai valoros pentru un elev în procesul de studiu?
- 9 Alcătuiți o listă comună, a clasei, de idei în raport cu ascultarea și vorbirea în procesul studiilor. Elaborați un top-3 al ideilor pe care le împărtășiți personal.
- 10 Creați un grup de 4-5 persoane și discutați public despre importanța antrenării deprinderilor de comunicare orală pentru succesul școlar.

A manipula – fig. A influența prin diverse mijloace modul de a gândi și de a acționa al unei persoane sau al unei colectivități.

Dicția

Actualizare

DICȚIE

- 1) Mod de a rosti sunetele vorbirii.
- 2) Arta de a pronunța corect și clar cuvintele și sunetele în procesul vorbirii.

Articulația

Respirația

Vocea

Emisia

- 1 Explicați legătura dintre elementele figurii de mai sus: de ce *articulația*, *emisia*, *respirația*, *vocea* sunt importante pentru **dicție**?
 - Cine trebuie să se preocupe de formarea la copii a deprinderii de a articula corect?
 - În ce situații de comunicare este importantă dicția unei persoane?
 - Cum credeți, în ce constă activitatea de muncă a unui logoped?

Logoped/logopedă – specialist/specialistă în logopedie.

Logopedie – ramură a pedagogiei și a medicinei care studiază, tratează și corectează defectele de pronunțare și de emisie vocală (mai ales la copii).

- 2 Rostiți separat perechile de sunete: **o – u; e – i; i – î; b – p; d – z; t – ț; s – ș**. Observați diferențele dintre poziția organelor de articulație.
- 3 Remarcați diferențele semantice și/sau gramaticale dintre cuvintele din perechi: Bon – bun; ton – tun; emigrație – imigrație; investiție – investire; bară – pară; cad – cazi; caut – cauți; cos – coși.
- 4 **Lucru în grup.** Din lista de mai jos, selectați denumirile acelor profesii care impun specialistului să aibă o dicție perfectă/impecabilă. Explicați de ce.
Jurnalist, actor, prezentator TV, arbitru, chirurg, contabil, pianist, agronom, veterinar, programator, casier, interpret de muzică populară.

- 5 Recitați o poezie memorizată anterior, înregistrând-o pe un dispozitiv electronic adecvat. Audiați înregistrarea. Remarcați momentele în care trebuie să lucrați asupra perfecționării dicției.

- 6 Copiați pe caiet poezia de mai jos; marcați pauzele mici cu / și pe cele mari cu //. Ce relație există între semnul de punctuație și timpul acordat pauzei? Citiți expresiv poezia, respectând ritmul și pauzele.

Stă casa bătrânească sădită printre nuci,
în vârf de deal. E toamnă. Pe gardul de uluci
atârnă în ciorchine, grei, strugurii și-n vie
poteca înserării te-mbie – și te duci.

Ion Pillat

- 7 Urmăriți un interviu înregistrat. Observați modul cum pronunță vorbitorii și rezumați într-un enunț ceea ce ați remarcat:

- claritatea rostirii sunetelor;
- accentuarea cuvintelor;
- tempoul, viteza, pauzele;
- intonația generală;
- mimica și gestica interlocutorilor.

Rostiți corect!

Fratele
Caietele
Matematica
Ochelarii
Diana
Cristina
Rodica

- 8 Citiți cu voce un fragment din manualul de istorie / fizică / geografie / biologie. Urmăriți-vă reciproc modul de articulație a sunetelor, intonația, vocea, tempoul.

- 9 Selectați individual un fragment din cartea de literatură artistică pe care o citiți. Pregătiți-vă în prealabil pentru a-l citi expresiv în public. Apreciați lectura realizată de colegi:

- Corectitudinea lecturii;
- Adecvarea intonației;
- Sugestivitatea pauzelor;
- Tempoul și ritmul.

Decideți: ce a fost hotărâtor în fiecare caz aparte?

RESPIRAȚIE ~i f. 1) Proces fiziologic care constă în schimbul de gaze dintre organism și mediul înconjurător (constând în absorbirea oxigenului și eliminarea bioxidului de carbon); răsuflare.

ARTICULAȚIE; ARTICULARE ~i f. Mod de pronunțare a sunetelor cu ajutorul organelor de vorbire.

EMISIE ~i f. Articulare a unor sunete sau cuvinte.

VOCE ~i f. Facultate specifică omului de a emite sunete articulate; glas; grai.

- 10 Examinați definițiile citate mai sus și raportați informația la propria experiență de vorbitor:

- Care este importanța respirației pentru capacitatea de a articula sunete?
- Cum o putem controla?
- Cum influențează respirația defectuoasă (în caz de răceală, suprasolicitare fizică, emoții) asupra articulației?
- Cum reușește un actor de teatru sau film să transmită starea emoțională a personajului său?

- 11 Citiți expresiv dialogul, respectând indicațiile dramaturgului cu privire la modul în care vorbește personajul.

MAGDA: Bună ziua, domnule!

ȘTEFĂNESCU (*nici nu ridică privirea din hârtii*): Da.

MAGDA: Vă pot cere o informație?

ȘTEFĂNESCU (*același joc*): Nu.

MAGDA: Păcat. (*Puțin intimidată de bruschetea răspunsului, ezită, parcă ar vrea să plece, face un pas spre ușa boxei, se oprește.*) Totuși... (*Pe urmă, repede*): Domnul Andronic la ce oră vine?

ȘTEFĂNESCU (*sărind*): Cum? Iar vine?

MAGDA (*după o ezitare*): Da... Aș fi vrut să cer unele lămuriri.

Mihail Sebastian, *Ultima oră*

- 12 Din lista de verbe ale comunicării orale, selectați-le pe cele care indică și puterea vocii. Aranjați-le în ordinea crescândă a intensității.

A vocifera, a șopti, a grăi, a țipa, a spune, a răzni, a afirma, a urla, a zice, a se răsti, a solicita, a zbiera, a șușoti, a murmura, a exclama, a îngâna.

- 13 Construiți un dialog în care vorbitorii comunică **ridicând** sau **coborând vocea/glasul/tonul**. Ce determină modificările respective?

ATENȚIE!

A VOCIFERĂ ~*éz* intranz.

A vorbi pe un ton ridicat; a-și manifesta enervarea, nemulțumirea sau mânia prin vorbe răstite; a țipa; a striga.

- 14 Alegeți un proverb dintre cele citate și argumentați, în text coerent, veridicitatea acestei afirmații.

Mai bine să-ți pară rău că ai tăcut decât că ai vorbit.

Vorba-i de argint, tăcerea-i de aur.

Cine tace în mijlocul gălăgiei acela e om înțelept.

- 15 Analizați retrospectiv un dialog pe care l-ați purtat recent. Specificați momentele ce privesc: inițierea discuției; întreruperea sau suspendarea ei; încheierea dialogului.

Cuvintele de origine străină, intrate recent în limba română, care încă nu s-au adaptat totalmente, se scriu ca în limba de origine, dacă aceasta folosește alfabetul latin: design, cappuccino, all-inclusive.

În cazul altor sisteme de scriere, limba română preia ortograma engleză: sushi, ikebana, tzatziki.

- 16 Exprimați-vă atitudinea față de recomandarea/sugestia proverbului indian: *La o întrebare prost pusă se răspunde prin tăcere*, explicând într-un enunț poziția aleasă.

Acord total	Acord parțial	Dezacord parțial	Dezacord total

Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

- 1 Vizionați un spot publicitar sau un filmuleț postat pe rețelele de socializare.
 - Rezumați într-un enunț esența mesajului transmis.
 - Formulați 3 întrebări prin care verificați că acesta a fost înțeles.
 - Adresați colegilor aceste întrebări; răspundeți la întrebările formulate de ei.
 - Reveniți la rezumatul inițial și redactați-l în scris.
- 2 Audiati o informație orală transmisă la radio. • Înscrieți cuvintele-cheie ale acestei informații. • Restabiliți informația în ansamblu. • Dați un titlu știrii.
- 3 Relatați-vă experiența: cum reacționați, de obicei, la o informație neclară sau la o întrebare pe care nu o înțelegeți. Acumulați diferite variante și organizați-le grafic într-un clustering. Generalizați.
- 4 Dialogați (în tehnica **dialogului controlat**) cu un coleg/o colegă pe tema practicării sportului în afara orelor de educație fizică. În procesul discuției, reformulați de fiecare dată ultima afirmație a interlocutorului, înainte de a face o afirmație proprie. Rezumați în scris esența celor susținute de coleg/colegă.
- 5 Apreciați rolul reportajului care însoțește transmisiunea în direct a unei competiții sportive spectaculoase (patinaj artistic, înot, fotbal, tenis, gimnastică etc.). Discriminați importanța imaginii și a discursului însoțitor. Argumentați-vă opțiunea.
- 6 Citiți știrea. Ce trebuie să cunoască un eventual cititor al acesteia pentru a înțelege esența problemei și soluționarea ei? Formulați trei întrebări prin care veți solicita detalii.

UEFA a explicat, într-un comunicat, ce a dus la amânarea startului finalei Ligii Campionilor:

„În perioada premergătoare meciului, turnicheții din zona de acces a fanilor echipei Liverpool au fost blocați de mii de suporterii care cumpăraseră bilete false. Acest lucru a creat o aglomerație de persoane care încercau să intre. Ca urmare, startul meciului a fost amânat cu 35 de minute pentru a permite accesul cât mai multor fani cu bilete autentice. Pe măsură ce numărul de spectatori din afara stadionului a continuat să crească după începerea meciului, poliția i-a dispersat cu gaze lacrimogene și i-a forțat să se îndepărteze de stadion. UEFA este solidară cu cei afectați de evenimente și va continua să analizeze urgent aceste aspecte împreună cu poliția și cu autoritățile franceze, precum și cu Federația Franceză de Fotbal”, a precizat UEFA. [28 mai 2022]

- 7 Discutați în grupuri de 4-5 persoane despre rolul suporterilor într-un concurs. Faceți-vă autoevaluarea, bifând afirmațiile care se referă la propria participare: am înțeles subiectul de discuție; am exprimat un punct de vedere în legătură cu subiectul; am înțeles punctul de vedere al colegilor; am formulat argumente valide, oportune în discuție; m-am referit la cel puțin un exemplu din literatură, cinematografie, viață; am reușit să mă încadrez în discuția de grup; am respectat norma limbii literare în varianta orală.

Distincția dintre fapt și opinie

1 Exprimați-vă atitudinea, în 5-6 enunțuri, față de emisiunile-concurs. Specificați:

- ce emisiuni ați vizionat;
- cum sunt selectați participanții;
- cum se prezintă concurenții;
- ce modele de comunicare se promovează;
- ce vă place și ce vă displace în acest cadru?

2 Citiți secvența (scrisă în 2005). Extrageți 4-5 idei. Comparați previziunile-opinii ale autorului cu faptele din realitatea zilei.

Exodul va fi de la oraș spre sat: metropola, vestigiu al unei epoci în care mijloacele de comunicare și serviciile erau destul de limitate, își va pierde funcționalitatea. Cele mai bune salarii vor fi ale tâmplarilor și meșteșugarilor, nu ale sociologilor și psihologilor. Serviciile (bănci, cumpărături) vor fi prestate de firme virtuale. Ideea de succes se va schimba: omul de succes va fi acela care profită mai bine de viața lui, nu bogatul.

Paulo Coelho, *Peste 50 de ani*

3 **Lucru în grup.** Documentați-vă în legătură cu profesiile solicitate astăzi pe piața muncii. Pregătiți un discurs, răspunzând la una dintre întrebările:

- Cine vă poate ajuta în alegerea profesiei?
- Ce profesii sunt de top în zilele noastre?
- Care dintre ele vor rămâne populare și peste câteva decenii?
- Care vă tentează?
- Unde puteți învăța o meserie?
- Cum să alegeți o profesie care vi se potrivește?
- Care sunt condițiile decisive pentru succesul profesional?

Pentru a construi un discurs, este necesară ordonarea și dezvoltarea câtorva idei distincte. Desfășurați, în acest scop, un brainstorming de grup.

Respectați algoritmul:

- a. acumulați idei-răspunsuri și înscrieți-le în forma și în ordinea rostită;
- b. acceptați-le pe toate, la prima etapă;
- c. triați ideile și aranjați-le în ordinea importanței;
- d. decideți care idei sunt principale și care derivate/secundare;
- e. elaborați planul simplu de idei, din 4-5 puncte, al viitorului discurs;
- f. afișați planul și delegați un elev care ține discursul în fața clasei.

4 Consultați într-o enciclopedie (de ex.: *Limbile lumii*; *Wikipedia*; *1 000 de limbi* ș.a.) articolul despre limba română. Deduceți aspectele menționate. Comparați cu articolul despre altă limbă și remarcați: ce fapte sunt puse în prim-plan? De ce este important să cunoaștem aceste informații?

- 5 Comparați definițiile noțiunilor **fapt** și **opinie**. Discriminați, în ideile expuse și notate anterior, care dintre ele se referă la fapte și care exprimă opinii. Argumentați.

OPINIE ~i f.

Punct de vedere particular (asupra unui lucru sau asupra unei persoane); părere; judecată; considerent; cuvânt.
♦ **A face ~ separată** a nu adera la părerea altora (a majorității).

FAPT ~e s.n.

- 1) Întâmplare care a avut loc în realitate; eveniment. ~ **istoric**.
- 2) Fenomen izolat dintr-un anumit domeniu. ~ **e de limbă**.
- 3) Acțiune săvârșită de cineva; treabă. ~ **eroică**. ♦ **În** ~ în realitate.

- 6 Selectați 4-5 citate despre limba română. Distingeți: care dintre ele operează cu fapte și care – cu opinii?
- 7 Documentați-vă din surse credibile și prezentați faptele:
- Care este cea mai vorbită limbă de pe glob?
 - Care limbi sunt oficiale într-un singur stat?
 - Care limbi au statut de oficiale în peste 10 state?
 - Care limbi sunt vorbite în mai mult de 20 de state?
 - În ce țări este recunoscută ca minoritară limba greacă?
- 8 Formulați o întrebare pentru a afla opinia colegilor/profesorilor despre importanța respectării regulilor ortografice în toate textele scrise, inclusiv în comunicarea prin rețelele de socializare. Rezumați esența răspunsului primit.

Proiect individual

Portretul personalității culturale

- 1 Alegeți o personalitate reprezentativă din cultura românească a secolului al XX-lea (artiști, pictori, sculptori, muzicieni, scriitori etc.).
- 2 Conveniți cu colegii, astfel încât personalitățile selectate să nu coincidă.
- 3 Documentați-vă și prezentați-i rezumativ, în 3 minute, biografia, insistând pe contribuția acestei personalități la cultura națională.
- 4 Completați-vă prezentarea cu imagini relevante: fotografii, portrete, reproduceri, hărți, documente facsimilate, coperte de cărți și discuri sau albume; utilizați resurse media.
- 5 Specificați, cu exemple concrete, cum este cinstită memoria personalității culturale respective (ce instituții îi poartă numele; cum îi este valorificată opera; cum este promovată creația sa la scară națională și internațională).

Oameni și destine

Kinderland

de Liliana Corobca (fragment)

Părinții Cristinei, o adolescentă de 12 ani, sunt plecați la muncă peste hotare. Cristina este nevoită să le înlocuiască părinții celor doi frați mai mici. Copiii învață să supraviețuiască singuri, să se aline cu amintirile și cu visul la o viață normală, alături de părinți.

Când Dan era mic, ce mincinos și ce alintat era! Mai era și gras ca o gogoasă, mai mult se rostogolea decât mergea. Părinții erau acasă și eu nu-l băteam, ci doar îl amenințam, dar era destul să încrunt numai un pic din sprâncene, că se punea imediat pe bocit. Mai bine zis, pe urlat, și cât mai tare, ca să vină mama în fuga mare să vadă ce s-a întâmplat și el îi spunea: „mi-a tras cu pumnul în burtă” sau „mi-a tras cu pumnul în cap”. Mama se supăra rău de tot și mă întreba: „De ce l-ai bătut, și încă cu pumnii, nu vezi ce copil mic e?” Eu încercam să-i explic că nici nu l-am atins... Mama: „Atunci de ce ți-ai așa?” Cu cât mă certa mama mai mult, cu atât Dan era mai satisfăcut. Las’ că-ți arăt eu ție! Așteptam să plece mama și dă-i cu picioarele în fundul lui Dan. Iar el nici nu mai plângea, că mama oricum n-o să-l audă. Fugea și se ascundea.

Odată a spart o cană și a ascuns-o sub masă. A așteptat ca mama să măture și s-a apucat să strige, arătând cu degetul la mine: Tina, Tina! Adică eu, Cristina, am spart-o. Mama nu l-a crezut. Dar el stătea și aștepta ca mama să mă certe ori să mă bată. Mama m-a chemat, dar știa că nu eu, ci el e autorul faptei și se prefăcea că mă ceartă, să vadă ce va face Dan. El o imita pe mama care dădea din deget a muștrare, chipurile, vai, ai spart cana.

Eu am zis:

– Care cană, nu eu!

Atunci mama:

– Poate tu, Dan?

– Nu, Tina, Tina.

– Hai să întrebăm cana. Cană, cană, cine te-a spart?

Și eu șoptesc încetișor:

– Daaan!

– Vezi, cana zice că tu ai spart-o.

Și când a început Dan a plânge, nu-l mai puteam ogoi. Cred că s-a speriat că a spus cana adevărul, nu că-i era rușine că e mincinos!

Nicolae Tonitza, *Noapte bună*

* * *

Când eram eu mică, nu aveam frați sau surori. Surori nu am nici acum; în loc de doi frați, aș fi vrut un frate și o soră. Dar e bine și cu doi frați. Marcel poate fi uneori și soră. Dan nu vrea. Mama a păstrat niște rochițe mai bune de ale mele și, când încercam să-l îmbrac pe Dan cu vreuna, urla de ridica în picioare toți vecinii. Și când îi spuneam Dănuța, se supăra. Că el e bărbat, e Dan.

Marcel se joacă și cu păpușile. A luat o păpușă de a mea, micuță, căreia i-a făcut pat, are o batistă cu care o învelește. Când am descoperit-o și l-am întrebat de ce mi-a luat păpușa, el a zis că asta nu-i păpușă, e motociclist, doar că e mic încă și mai trebuie să crească. Nu l-am spus lui Dan, care-și face numai puști din bețe, le mâzgălește cu creioane colorate și ne împușcă pe la colțuri. Când ei doi se joacă, Dan întotdeauna îl împușcă pe Marcel, care trebuie să stea doborât de glonț cât pofteste Dan. Marcel a învățat deja să moară credibil, ca-n filme, să cadă într-o clipă, ca și cum ar fi secerat de gloanțe, spre marea încântare a lui Dan. Uneori îl caut pe Marcel, dar nu-l văd, nu-l aud. Să nu fi pățit ceva. Îl descopăr sub un copac. Dan l-a împușcat și a uitat de el și stă Marcel mort sub copac în așteptarea ordinului de reînviere. Așteaptă ca Dan să vină să-l ia. Dacă-l chem eu, nu vrea să vină, că el anume pe Dan îl așteaptă. Dacă-i spun, prostuțule, Dan a uitat de tine, se joacă cu alți băieți în drum, Marcel se supăra foarte tare, plânge chiar, că de ce l-a uitat Dan împușcat sub copac.

Mama a vrut numai doi copii. Pe Marcel l-a vrut tata. Ea a zis: abia pe ăștia doi avem cu ce-i hrăni. Tata a zis, las' să mai fie un copil, că mă duc eu în Iakutia, la muncă, și fac bani să ținem copiii! În Iakutia avem multe neamuri și consăteni, ca și în Italia. Dar la început nu aducea tata bani, că prima mai puțin și avea de întors datoriile. Atunci un neam din Italia i-a zis mamei: hai, vino aici, că s-a eliberat un loc la o familie, plătesc bine; dacă nu vrei, o sută de moldoveni se bat să ajungă aici... Mama s-a sfătuit cu tata, apoi cu mine și a zis că pleacă pe un an-doi, până își dă tata datoriile. Și a plecat, iar acel un an-doi nu se mai termină. Mama vrea să-i găsească și tatei de lucru în Italia, deși lui tata îi place în Rusia. Ea visează să adune amândoi bani de casă în Italia și să ne ia pe toți cu ea, să ne facă italieni. *Grazie, signore!* Dar pentru bărbați nu se prea găsește de lucru, așa că mai stăm singuri acasă. A zis că e bine în Italia, cald, frumos, aproape ca-n Moldova, numai că nu vom avea caise în curte, nici prune. Eu cred că-n Moldova e cel mai bine.

* * *

În timpul școlii, cel mai greu era dimineața.

Toți tipă că vor de mâncare. Porci, câini, găini. Iar frații nu vor să se trezească, nu vor să se spele și să se îmbrace. Dan e băiat mare și mă ajută cu Marcel uneori, după ce el deja s-a trezit. Frații mâncau la grădiniță, iar eu, de obicei, nu reușeam să mai pun ceva în gură. Hrăneam toate dobitoacele, dar eu nu mai aveam timp.

Și, cum ajungeam la școală, mă gândeam numai la mâncare, de-aș fi mâncat măcar o felie de pâine. Iar dacă era o zi mai grea, cu teste, cu lucrări de control, nu mai rezistam la ultimele ore. Îmi venea să leșin de foame. Ora a șasea era chimia, de obicei. Îmi plăcea de profesoara noastră de chimie, înțelegeam totul la acest obiect și profesoara ne explica lecția clar, fără să strige la noi că suntem proști și idioți.

Uneori îmi ceream voie acasă, că mi-era foame. Îi ziceam că nu mă simt bine, mă doare capul, dați-mi, vă rog, voie acasă. Ea m-a chemat odată în laboratorul de chimie: ți-e rău ori ți-e foame? Și mi-a dat de mâncare numai bunătăți, apoi m-am împrietenit cu fiica ei și mâncam amândouă în laborator. Ea îmi zicea: fata mea nu prea are poftă de mâncare, dar cu tine mănâncă precum un lup. Îmi explica la ce folosesc atâtea cutiuțe, sticlute și eprubete. Avea acolo un aparat de radio vechi și ne punea muzică. Chimia a devenit obiectul meu preferat și m-am împrietenit cu fata profesoarei. Dar la celelalte obiecte nu aveam timp să mă pregătesc și nu mâncam în fiecare zi în laboratorul de chimie.

I-am spus mamei că nu am note prea bune, că nu am timp deloc să învăț. Vin de la școală și mănânc ceva, că mor de foame, apoi dau iar apă la găini, mâncare la porc, că el mănâncă de trei ori pe zi, ca oamenii, aude când vin, simte când mănânc și, dacă nu-i dau nimic, rage și grohăie de sperie toți vecinii, apoi fac de mâncare să avem pentru diseară și, dacă rămâne, să mănânc și mâine, când mă întorc de la școală, mai strâng prin casă ori mai spăl. Se face deja cinci și jumătate, dau fuga la grădiniță, să nu rămână frații mei ultimii și să plângă, părăsiți și uitați.

Nu-i prea departe de noi grădinița, dar educatoarele nu dau drumul acasă copiilor, trebuie să vină cineva să-i ia. Îi iau pe amândoi și după asta, cu doi frați mici, plângăcioși și gălăgioși, trebuie să îmi fac lecțiile. Uneori mai reușesc, alteori nu. Mama mi-a spus că nu-i nimic, numai să nu rămân repetentă, că oricum ea strânge bani și o să intru la facultate prin contract, cu plată, unde vreau eu. Cum să rămân repetentă? Păi eu nu învăț deloc și iau nota opt, dar dacă aș mai învăța! Și profesoara de chimie mi-a zis că sunt eleva ei cea mai bună, păcat că am toată gospodăria pe cap și nu mă pregătesc suficient.

Ei lasă, e bine și așa. Slavă Domnului că nu mai avem și iepuri acasă. Ce chin cu ei! Au verișorii mei. Și copiii, și părinții strâng întruna iarbă pentru iepuri. Nici nu prea mai ai de unde s-o strângi, iar copiii pierd atâta timp! Iepurașii sunt foarte drăgălași, cum să-i faci friptură și să-i papi, după ce i-ai mângâiat pe blăniță? Acum, în vacanță, când grădinița s-a închis pe două luni, ca și școala, am grijă toată ziua de frați și zilele trec mai încet.

Seara le citesc cărți. Dan alege cartea, apoi vrea și Marcel să aleagă. Noi îl lăsăm. Lui îi place să vină și el cu cartea, eu s-o deschid și să-i citesc anume din cartea lui. El alege după copertă, că nu știe a citi, e încă prea mic. Dan a învățat vreo două litere, dar el știe despre ce sunt cele mai multe cărți, a ținut minte, că i-am citit mai înainte din ele. Și mama ne citea din cărți... Nu-s povești pentru ei, dar ei insistă să le citesc. Apoi mie mi se pare că au adormit, închid cartea, iar ei sar amândoi: noi nu dormim, mai citește-ne, nu pleca. Noroc de ei, că aș uita literele, că nu mai am timp și de citit. Uneori frații adormeau, iar eu citeam cartea mai departe. Una se chema *Viticultura*. Era cartea lui tata, probabil că mama ne citea din cărți mult mai interesante.

Cuvintele textului

- 1 „Kinderland” e un englezism. Care este sensul lui în limba română?
- 2 Pe lângă sensul literal tradus, cuvântul de origine engleză trimite la spații create artificial pentru bucuria celor mici (precum spațiile de jocuri „Kinderland”, magazinele „Lumea copiilor” sau parcul de distracții „Disneyland”). Comentați varianta propusă de autoare ca titlu în locul unuia mai simplu, de ex.: „Țara copiilor”.
- 3 Scrieți într-un tabel, pe două coloane, cuvinte care se asociază cu „casă” și, respectiv, „școală”. Identificați elemente comune.
- 4 Explicați cum s-au format cuvintele: *reînvieri*, *educatoarele*, *plângăcioși* și *gălăgioși*, *repetentă*, *grădinița*.
- 5 Explicați utilizarea cratimei în următoarea secvență: „pleacă pe un an-doi”.
- 6 Care este forma literară corectă a sintagmei: „cartea lui tata”?
- 7 Ce studiază *Viticultura*?
- 8 Explicați utilizarea expresiei străine în context: *Grazie, signore!* (din italiană: „Mulțumesc, domnule!”).

- 9 Care este gradul de comparație din expresiile: „ce mincinos și ce alintat era!” și „urla de ridica în picioare toți vecinii”? Cum pot fi reformulate aceste enunțuri în expresii neutre?
- 10 „Mai era și gras ca o gogoasă, mai mult se rostogolea decât mergea.” Numiți figurile de stil la care apelează autoarea în această frază. Comentați efectul lor expresiv. În opinia voastră, e o glumă sau atitudine răutăcioasă? Cunoașteți cazuri de discriminare a colegului pe criterii de aspect fizic? Cum procedați?
- 11 Care este sensul expresiilor: „să încrunt numai un pic din sprâncene”; „se punea imediat pe bocit”; „Las’ că-ți arăt eu ție!”?

Liliana COROBCA

(n. 1975, Săseni,
Călărași, Republica
Moldova)

Prozatoare, cercetătoare literară, expertă în domeniul exilului românesc și al crimelor comunismului. Cărțile ei sunt traduse în germană, italiană, slovenă ș.a.

Autoare a unor eseuri de istorie literară, a unor studii despre deportările staliniste, cenzură și despre exilul românesc, precum și a romanelor: *Negrissimo* (2003); *Un an în paradis* (2005); *Kinderland* (2013); *Imperiul fetelor bătrâne* (2015), *Caiet de cenzor* (2017), *Capătul drumului* (2018); *Buburuza* (2019).

Sensurile textului

- 1 Descrieți universul gospodăriei/casei și universul școlii ca două lumi de care devine responsabilă naratoarea.
- 2 Enumerați jocurile copiilor din narațiune. Descrieți-le, în măsura în care v-ați jucat și voi sau le cunoașteți.
- 3 Eroina romanului din care autorii manualului au extras un fragment este o adolescentă care are grijă de frații ei mai mici în timp ce părinții sunt plecați la muncă peste hotare: tata în Rusia, mama în una dintre țările Uniunii Europene (Italia). Cunoașteți istorii similare? Cum o puteți caracteriza pe eroină?
- 4 Comentați portretul eroinei văzut în câteva ipostaze mature și copilărești: părinte adoptiv al fraților ei mai mici; profesoară; soră mai mare, care vrea uneori să se joace cu cei mici, iar altă dată vrea să se retragă în lumea sa; domnișoară; copil care ar vrea să se bucure de copilăria ei...
- 5 Găsiți la bibliotecă și citiți romanul Liliane Corobca integral. Comparați impresiile voastre de lectură cu opinia criticului literar Maria Șleahțișchi:

„În romanul *Kinderland* prozatoarea aduce în discuție destinul copiilor basarabeni lăsați de capul lor, deoarece părinții lor sunt plecați la munci, împânzind lumea dintre Iakutia și Portugalia. În centrul romanului se află istoria a trei copii – Cristina, Dan, Marcel –, care cresc singuri, și a unui sat basarabean, care reprezintă, în chip simbolic, destinul generalizat al copiilor din perioada migrației. Imaginea Basarabiei însăși este asociată copilăriei abandonate. Narațiunea confesivă a Cristinei, fie că îi scrie mamei, fie că îi vorbește la telefon, sau povestește altcuiva, cuiva care o ascultă, cititorului probabil, reconstituie viața cea adevărată, plină de privațiuni, dar mai ales marcată de dorul de părinți”.

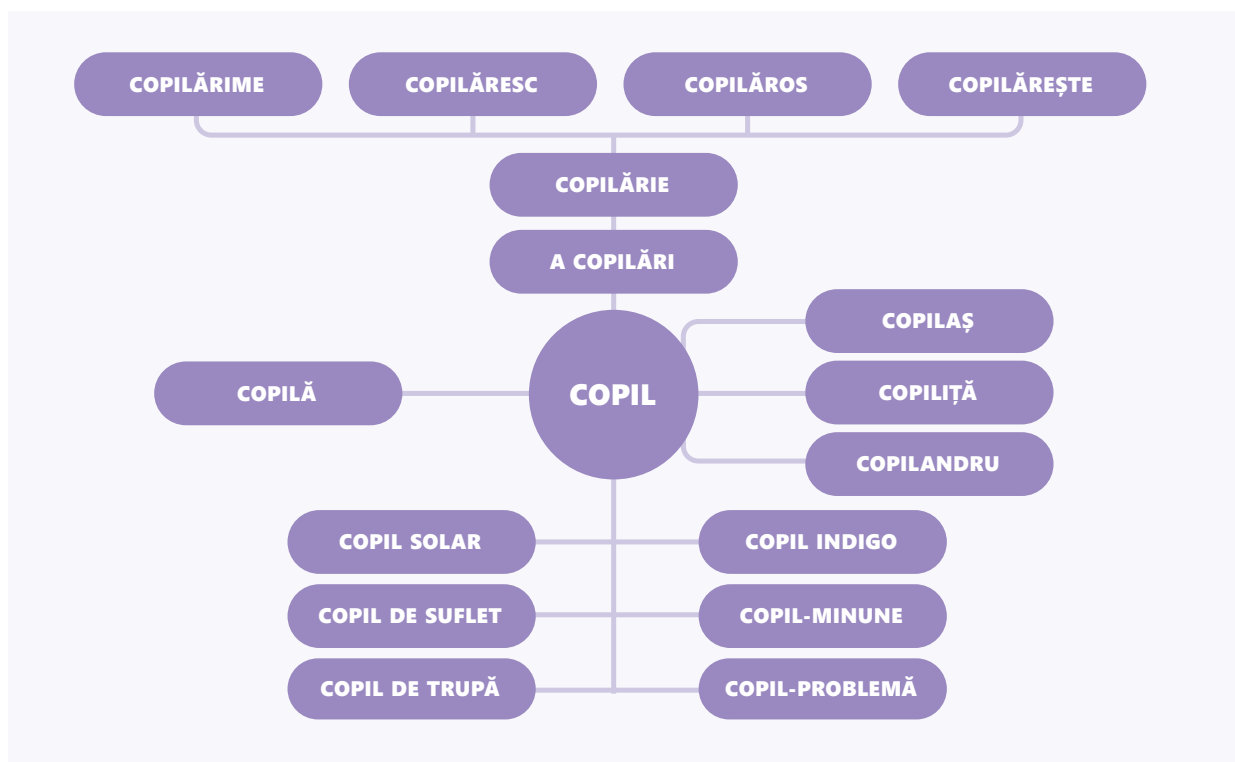
Romanul este o specie a genului epic, de regulă, de întindere mare, cu conținut complex, care se desfășoară de-a lungul unei perioade considerabile și angajează mai multe personaje. Romanul presupune observația socială largă și analiza psihologică a personajelor. Chiar și atunci când se concentrează pe un singur personaj sau familie, romanul proiectează imaginea unei societăți. Este mai mare ca întindere decât nuvela sau povestirea, de fapt, fiind cea mai întinsă specie literară narativă din literatura modernă. De regulă, romanul este scris în proză, dar există și romane în versuri. Poate să aibă cele mai variate forme, este o specie polimorfă (de forme și stări diferite) și proteică (care își schimbă mereu forma).

- 6 Scrieți un eseu cu tema: „Jocurile copilăriei mele”.
- 7 Se spune că experiența jocurilor copilăriei este ca experiența de viață pentru adulți. Ce credeți voi? Aduceți argumente în favoarea opiniei proprii.
- 8 **Lucru în grup.** Discutați despre destinul personajelor și propuneți alternative ori soluții pentru o altă evoluție a familiei și a destinului ei.
- 9 Alcătuiți o povestire despre Cristina, eroina romanului, la maturitate.
- 10 Cunoașteți familii cu destine asemănătoare? Propuneți o listă de activități (ale voastre și ale colegilor de clasă) care ar putea ajuta aceste familii (acești copii), în măsura în care ei au nevoie și acceptă ajutorul. Elaborați împreună un proiect și realizați-l.

Textul și textele

- 1 Ce cărți sau filme ați citit/privit, în care copiii sunt nevoiți să se descurce singuri în viață?
- 2 Citiți cartea lui Mark Twain *Aventurile lui Huckleberry Finn* (sau, la alegere, *Aventurile lui Tom Sawyer* a aceluiași autor) și povestiți colegilor cum se comportă copiii în situații-limită.
- 3 **Lucru în grup.** Căutați la bibliotecă romanul lui Charles Dickens *Oliver Twist* și urmăriți destinul unui copil orfan lăsat în voia sorții la vârsta copilăriei și a formării.

Câmpul derivativ **COPIL**

- 1 Prezențați-vă familia, în componența ei deplină, în forma grafică de arbore. Remarcați:
 - Cine este cel mai în vârstă/în etate dintre membrii familiei?
 - Cine este mezinul/mezina?
 - Prin ce cuvinte sunt indicate gradele de rudenie dintre membrii familiei?
 - Ce sens are adjectivul „drept/dreaptă” în raport cu gradele de rudenie? Care sunt sinonimele și antonimele acestuia?
 - Ce numere se folosesc pentru a indica apropierea sau depărtarea înruderii?
 - Ce înseamnă „rudă de sânge” și „rudă prin alianță”?
 - Care sunt prenumele cele mai populare?
- 2 Citiți articolul de dicționar al lexemului **copil**. Ilustrați în câte un enunț fiecare dintre sensuri.

COPÍL ~i m. 1) Băiat (sau fată) în perioada de la naștere până la adolescență. ~ mic. ~ de școală. ♦ De mic ~ din copilărie. A ajunge (sau a cădea) în mintea ~ilor a avea manifestări copilărești. ~ de casă fecior de boier care slujea ca paj la curtea domnească sau la un boier mare. ~ de trupă copil (orfan) crescut și educat de o unitate militară. 2) Persoană de orice vârstă luată în raport cu părinții săi. 3) fig. Persoană matură care dă dovadă de naivitate și lipsă de experiență.

- 3 Explicați legătura dintre forma și sensul a două cuvinte alăturate în schema de mai sus.
- 4 Specificați diferența de sens dintre cuvintele: *copilaș*, *copiliță*, *copilandru*.
- 5 Documentați-vă asupra sensului și originii cuvântului compus *copil-minune*. Relatați despre unul dintre acești copii.
- 6 Comparați definițiile sinonimelor, identificând elementele comune pentru toate. Ce anume din definiție le face sinonime?

ODRASLĂ	VLĂSTAR	PUI
ODRÁSLĂ 1) <i>pop.</i> <u>Per-soană</u> (de orice vârstă) în raport cu părinții săi; copil; rod. 2) <u>Pui</u> de animal domestic; prăsilă. 3) <u>Ramură</u> tânără care crește din rădăcina sau din tulpina unei plante mature; lăstar; mlădiță.	1) <u>Ramură</u> nouă, care răsare din rădăcina sau tulpina unei plante lemnoase; mlădiță; lăstar. 2) <i>fig.</i> <u>Descendent</u> al unei familii; urmaș.	1) <u>Pasăre</u> de la ieșirea din găoace și până la maturitate. 2) Orice <u>ființă</u> vie în prima fază de dezvoltare. 3) <u>Ramură</u> tânără care pornește de la rădăcina unei plante; copileț. 4) <i>fig. fam.</i> <u>Ființă</u> scumpă, dragă.

- 7 Includeți în enunțuri sintagmele: *fețișoară de copil; minte de copil; copil cuminte*.
- 8 Citiți strofa. Reprezentați în desen rodul fanteziei celor doi frați.

Copii eram noi amândoi,
 Frate-meu și cu mine.
 Din coji de nucă car cu boi

Făceam și înhămam la el
 Culbeci bătrâni cu coarne.
 Mihai Eminescu

 - Care sunt jocurile dinamice ale copilăriei voastre?
 - Care e rolul imaginației/convenției în jocurile copiilor?
- 9 Citiți poezia *La oglindă*, de G. Coșbuc, apoi audiați cântecul omonim (compozitor Timofei Popovici), recomandat în programa educației muzicale pentru clasa a VII-a. Remarcați cuvintele din câmpul copilăriei (în primul rând, diminutivele) și pe cele din câmpul jocului. Interpretați-l în fața colegilor, redând artistic și cu seriozitate jocul „de-a domnișoara”. Comparați acest joc cu „jocul de-a mama” al eroinei romanului Liliane Corobca.
- 10 Descifrați în câte un enunț sensul proverbelor:

Copiii fierarului nu se tem de scânteii.
Fiul e al meu, dar mintea e a lui.
Omul în copilărie lesne-nvață orice fie.
- 11 Elaborați un set de 4-5 desene care să ilustreze drepturile și responsabilitățile unui copil în familie.
- 12 Exprimați-vă, într-un text argumentativ, atitudinea față de libertatea de decizie, acordată copiilor într-o familie.

Morfologia. Adjectivul

- Adjectivul este partea de vorbire flexibilă, dependentă de un substantiv, care numește o însușire: *bun, frumos, alb, mare*.
- Adjectivul are forme gramaticale diferite de gen, număr, caz, grade de comparație: *alb, albă, albi, albe; mai alb, cel mai alb, foarte alb*.
- Locuțiunea adjectivală este un grup stabil de cuvinte cu sens de adjectiv, care numește o însușire: *de lemn, fără sens, cu obraz, plin de importanță*.

- 1 Citiți fragmentul. Identificați îmbinările de cuvinte alcătuite din substantiv+adjectiv. Extrageți adjectivele, înscriindu-le pe caiet la forma inițială: singular, masculin, nominativ.

Nu cuvintele purtate ca arginții
Vânturați din mână-n mână pe tejghele
Ar putea să mi te cheme-n ochii minții,
Râu muntean, cu limpezimi de acuarele.
Cum să dau eu slove negre și tocite,
Jocul fraged: numai apă, numai soare,
Și frunzișul: spumă verde pe răchite,
Și lumina: aur sprinten sub picioare;
Naltul cer primăvărat care mână
Sus la munte, pe ulmet și pe ariniști,
Norii albi și le adapă turma până
Vine seara cu-ale umbrelor neliniști...

Ion Pillat. *Acuarelă*

- 2 Înlocuiți substantivul regent cu altul potrivit ca sens. Înscrieți îmbinările alcătuite.
De exemplu: *cuvintele purtate – hainele purtate*.

Definirea lexicală a adjectivului – însușiri – include un spectru larg de posibilități de a desemna trăsăturile, proprietățile, caracteristicile obiectelor, fenomenelor, persoanelor.

- 3 Exemplificați prin câte cinci adjective fiecare dintre aspectele numite:
- trăsături: *harnic, ...*
 - proprietăți: *flexibil, ...*
 - caracteristici: *izolant, ...*
- 4 Definiți sensurile adjectivelor *colorat, multicolor, decolorat, incolor*. Alcătuiți un enunț în care aceste adjective se pot substitui reciproc.
- 5 Completați tabelul cu adjective care numesc culori și nuanțe.

Alb	Roșu	Galben	Verde	Albastru	Violet	Cafeniu	Negru
			Verziu				
			Verzui				
			Vernil				
			Erbicolor				

6 Parcurgeți textul.

- Citiți cu voce numai adjectivele din text.
- Citiți cu voce textul, omițând adjectivele.
- Concluzionați: care este rolul adjectivei în descriere?

Bazinul, cu faianța lui bleu, nu semăna cu lăcușoarele de la stăvilare sau cu bulboanele înspumate din munte, chiar dacă, aproape sigur, se alimenta direct din Ghindura. Habar n-am ce făceau cu apa din pârâu, cum o filtrau, cum o descântau, dar din toată vrăjitoria ieșea o altfel de apă, nici prea caldă, nici prea rece, limpede și liniștită, fără stânci, nisip și lemne putrede, destul de adâncă, un soi de apă domesticită, dresată, care învățase bunele maniere.

Filip Florian, *Toate bufnițele*

7 Alegeți o jucărie care vă aparține sau v-a aparținut. Descrieți-o în detalii, insistând pe trăsături, proprietăți, caracteristici specifice și culori.

8 **Lucru în grup.** Elaborați un produs publicitar de tip poster/panou, în care să includeți neapărat atât imagini ale unei jucării, cât și text.

Locuțiunea adjectivală

1 Citiți proverbele. Determinați structura sintagmelor/secvențelor subliniate. Înscrieți modelul, indicând denumirile părților de vorbire implicate.

Gheața de primăvară e amăgitoare.

S-ar putea ca ziua de mâine să fie a altcuiva.

Adevărul este cea mai de nădejde minciună.

Nu te așeza în luntrea fără fund, nu te sprijini pe stâlpul de fum.

Omul fără bani trece repede prin iarmaroc.

Locuțiunile adjectivale pot avea diferite structuri.

- Cele mai simple se alcătuiesc din substantiv cu prepoziție (**de, cu, fără**): *de aur, de fier, de mătase, cu obraz, cu gust, fără obraz, fără gust* și nu au același sens cu *auriu, feros, mătăsos, obraznic, gustos*.
- Locuțiunea adjectivală *de mână*: *ceas de mână* face opoziție cu altele: *ceas de buzunar, ceas de masă, ceas de perete, ceas de turn*.

Uneori, expresivitatea locuțiunilor adjectivale se amplifică prin extindere: *de mâna a doua, de toată mâna; de neam, de neam bun, de neam prost, de toate neamurile, de neam nobil.*

- Cele mai complexe se sprijină pe un adjectiv urmat de determinanți.

În centrul locuțiunii adjectivale se situează un adjectiv sau un participiu regent, care va realiza acordul cu un substantiv regent la rândul lui: *demn de încredere, rău de datorie, bun de saftea, lipsit de griji, plin de voie bună, dotat cu rațiune, lipsit de sens, plin de farmec, bun de tipar.*

- 2 Cercetați lista de locuțiuni adjectivale. Propuneți câte un substantiv regent pentru fiecare. Numiți echivalentul adjectival al locuțiunii. Înscriseți exemplele.

Model: *privire de gheață – privire glacială.*

De actualitate, de azi, de calitate, de cinste, de neadmis, de neimaginat, de miază-noapte, de apus, de leac, de copil.

- 3 Alcătuiți o listă de 10-12 cuvinte ce numesc materiale din care sunt confecționate obiectele uzuale de care vă folosiți.

- Reproduceți pe caiet și completați tabelul.
- Remarcați echivalența sau nonechivalența locuțiunii și a adjectivului înrudit.
- Motivați necesitatea locuțiunilor adjectivale în limba română.

Denumirea materialului	Denumirea obiectului	Locuțiunea adjectivală (cu prepoziția <i>de</i>)	Adjectivul derivat de la denumirea materialului
<i>sticlă</i>	<i>vază</i>	<i>de sticlă</i>	<i>sticloasă</i>

- 4 Explicați oral sensul locuțiunilor adjectivale. Menționați rolul numeralelor și al adjectivelor.

Cu două fețe, cu două tășuri, cu două înțeleșuri, cu obrazul curat, cu inima împăcată, cu mare preț, cu mintea limpede, cu ochii cârpiți, de o rară frumusețe, de ultimă oră, de prim rang, cu ochii în patru.

- 5 Combinați elementele din ambele coloane, obținând locuțiuni adjectivale. Utilizați prepozițiile *de, la, cu.*

1) lipsit	2) desen
dotat	grijă
înarmat	har
înzestrat	înțelepciune
apt	muncă
talentat	port
priceput	sens

6

Citiți articolele de dicționar propuse și remarcați:

- locuțiunile adjectivale incluse;
- locuțiunile altor părți de vorbire.

PRIMĂVARĂ, *primăveri*, s.f.

Anotimp al anului care cuprinde lunile martie, aprilie și mai. Loc. adj. *De ~ a)* necesar pentru primăvară; b) care are loc primăvara; caracteristic primăverii. *La ~* când va sosi primăvara; în timpul primăverii viitoare. *Astă-~* primăvara trecută. *De cu ~* încă din timpul primăverii. *~ara* vieții tinerețe.

VĂRĂ, *veri*, s.f.

Anotimpul cel mai călduros al anului, cuprins între primăvară și toamnă și reprezentând (în emisfera boreală) intervalul de timp de la 22 (21) iunie până la 23 septembrie. Loc. adj. *De vară = a)* necesar în timpul verii; care se poartă în timpul verii; care se practică vara; b) (despre fructe, plante etc.) care se coace, rodește vara; văratic. Loc. adv. *La vară =* în vara viitoare, în vara care urmează. *Astă-vară =* în vara care a trecut. (*În*) *vara asta =* în vara în care ne aflăm. (Pop.) *An-vară =* în vara anului precedent. *De cu vară =* fiind încă vară. *Peste vară =* în timpul verii.

TOĂMNĂ, *toamne*, s.f.

Anotimp care urmează după vară și precedă iarna, cuprinzând (în emisfera boreală) intervalul dintre 23 septembrie și 22 decembrie, caracterizat prin scăderea treptată a duratei zilei, însemnate precipitații și veștejirea vegetației. Loc. adj. *De toamnă =* care se face sau se întâmplă toamna; care este necesar sau caracteristic acestui anotimp. Loc. adv. *Astă-toamnă =* în toamna trecută. *La toamnă =* când va veni toamna; în timpul toamnei viitoare. *De (cu) toamnă =* fiind încă toamnă. *Pe (sau în) toamnă =* când a sosit (sau când va sosi) toamna, pe timpul toamnei. *Până la toamnă =* până la începutul toamnei.

IĂRNĂ, *ierni*, s.f.

Anotimpul cel mai friguros, care urmează după toamnă și precedă primăvara, cuprins între solstițiul de la 22 decembrie și echinocțiul de la 21 martie. Loc. adj. *De iarnă =* necesar în timpul iernii; care se face iarna. Loc. adv. *De cu iarnă =* fiind încă iarnă. (Adverbial; în forma *iarna*) În timpul iernii.

- Specificați ce sens pot să aibă substantivele determinate de aceste locuțiuni.
- Alcătuiți enunțuri ilustrative cu locuțiunile adjectivale identificate.

7 Explicați semnificația sintagmelor:

*fotografie la minut, plată cu ora, lucru cu ziua;
mic de ani, mare de ani;
de dată recentă, de ultimă oră.*

Delimitarea și numirea exactă a culorilor este foarte importantă în diferite domenii ale activității umane: construcții și design, marketing, cosmetică și industria frumuseții, confecții etc. De aceea insuficiența de adjective care să desemneze o culoare anume se compensează prin locuțiuni adjectivale cu structura **de culoarea...**. În comunicarea cotidiană, vorbitorii omit deseori aceste cuvinte și utilizează doar referința la obiect: **cafea cu lapte, antracit, caramel, banană, bitum, ciclam, fucsia, mentă, Ferrari, somon** etc.

8 Numiți diferite nuanțe ale culorii galbene (pentru documentare: <https://encycolorpedia.ro/named>). Analizați modul în care vorbitorii au precizat nuanțele prin referință la obiecte și substanțe-prototip.

- Identificați în cadrul natural obiecte care pot deveni etalon de culoare galbenă.

9 Parcurgeți aceeași procedură, examinând în echipe alte culori și nuanțele acestora. Prezentați concluziile în formă de colaj sau poster (electronic).

10 Raportați sintagmele de mai jos la culorile spectrului:

De culoarea cerului, de culoarea mierii, de culoarea piersicii, de culoarea fildeşului, de culoarea lavandei.

- Motivați alegerea acestor obiecte pentru desemnarea culorii.

11 Explicați semnificația locuțiunilor adjectivale *de câmp, de munte, de casă, de pădure*, în raport cu identificarea speciilor de plante și animale. Acumulați o listă cu 10-12 denumiri de acest fel.

12 Citiți textul. Extrageți adjectivele și locuțiunile adjectivale care se referă la **formă, dimensiuni, cromatică**.

- Apreciați importanța adjectivelor și a locuțiunilor adjectivale într-o descriere științifică.

Arborii-de-cacao cresc în climate tropicale și produc fructe sub forma unor păști foarte mari și cărnoase. Acestea arată ca un fel de pepene sălbatic și tare, de culoare portocalie ori vișinie. Păștile cresc direct din trunchiul copacului, nu de pe ramuri – ceea ce le face ciudat de neevolute și preistorice.

În interiorul fiecărei păști sunt între treizeci și patruzeci de semințe moi, albe și grase, în formă de alună, de mărimea unor prune mici. Când le-am văzut prima dată, decorul era de un exotism aproape ireal: micii arbori-de-cacao creșteau la umbra bananierilor și cocotierilor, plini de fructe, cu frunze care filtrau lumina orbitoare a soarelui în mii de nuanțe de verde. Apoi am cules fructele de cacao folosind macete și le-am adunat într-o grămadă, direct pe pământ, unde le-am lăsat să putrezească. Fără acest prim pas, orice ai face, nu vei produce nimic care să semene măcar a ciocolată.

Mark Miodownik, *10 materiale-minune și poveștile lor incredibile*

Funcțiile sintactice ale adjectivului

- 1 Citiți proverbe. Copiați enunțurile și subliniați părțile de propoziție conform funcției sintactice.

*Pisica opărită fuge și de apă rece.
Corabia mare și valuri mari o bat.
Creanga umedă arde mai bine decât piatra uscată.
Cu bucătăria plină sărăcia e vecină.
Dealurile îndepărtate par verzi.*

- 2 Alegeți un obiect din clasă. Acumulați individual 12-15 caracteristici ale acestuia, exprimate prin adjective, specificând: dimensiunile, culoarea, materialul, funcția, vechimea, aspectul, uzura, frecvența de utilizare, proprietățile, particularitățile etc.

Funcțiile sintactice ale adjectivului sunt determinate de sensul lui lexical. Acestea pot fi:

- Atribut (determinând un nume, cel mai frecvent un substantiv)
Printr-o crăpătură (care? ce fel de?) mică străbate apa în corabia (care? ce fel de?) mare.
- Nume predicativ (referindu-se la un subiect-substantiv sau alt nume prin intermediul unui verb de relație)
La vreme de lipsă și unealta rea (cum este?) e bună.

- 3 Citiți articolul lexicografic. Ilustrați în câte un enunț fiecare dintre cele 8 sensuri definite ale adjectivului **închis**. Indicați funcția sintactică pe care i-ați acordat-o în enunț.

ÎNCHÍS², -Ă, închisi, -se, adj.

1. (Despre uși, ferestre, capace etc.) Care acoperă deschizătura în dreptul căreia este așezat sau fixat (prin balamale).
2. (Despre obiecte care se pot desface) Cu marginile sau cu părțile componente alăturate, împreunate.
3. (Despre instituții, întreprinderi, localuri) Care și-a întrerupt temporar sau definitiv activitatea.
4. (Despre curți, terenuri) Îngrădit, împrejmuit.
5. *Fig.* (Despre ședințe, adunări) Care se ține într-un cerc restrâns, fără participarea unor persoane străine de organizația, de societatea etc. respective.
6. (Despre oameni) Care este ținut în închisoare; deținut.
7. *Fig.* (Despre oameni și despre caracterul lor) Retras, izolat.
8. (Despre cer) Înnorat, întunecat; (despre vreme) cu cerul înnorat; urât, ploios.
♦ (Despre culori) Situat, în gama culorilor, mai aproape de negru decât de alb.

- 4 Răspundeți la întrebarea din paranteze, potrivit substantive-subiecte pentru predi-
catul nominal dat:
(Ce?) ... pare *bună*.
(Ce?) ... se arată *temperată*.
(Cine?) ... se crede *calm*.
(Cine?) ... a devenit mai *blând*.
(Cine?) ... s-a prefăcut *pașnic*.
- 5 Alcătuiți enunțuri cu adjectivele date, utilizându-le ca atribute sau nume predicative.
Model: *Animalele sălbatice trebuie protejate de om.*
Animalele din menajerie sunt sălbatice.
Aprig Necivilizat
Barbar Feroce
Primitiv Crud
- 6 Transformați îmbinările cu atribute în enunțuri cu predicate nominale.
• Variați verbele din componența predicatelor nominale și formele lor gramaticale!
Model: *zi frumoasă – De dimineață, ziua se arată frumoasă. Ziua de astăzi este fru-
moasă. Ziua aceea era chiar frumoasă. După ploaie, ziua s-a făcut frumoasă.*
*An roditor; noapte înstelată; toamnă târzie; dimineață răcoroasă; seară perfectă; vară
toridă.*
- 7 Identificați în enunțul de mai jos adjectivele și determinați funcțiile lor sintactice.
Modificați enunțul în așa fel, încât atributul să devină nume predicativ, iar numele
predicativ să preia funcția de atribut.
Cele mai inutile aplicații ale computerului sunt și cele mai amuzante.
Legea lui Murphy
• Construiți alte exemple similare.
- 8 Copiați secvența de interviu cu scriitorul și traducătorul Radu Paraschivescu. Sublini-
ați toate adjectivele conform funcției lor sintactice.
– Care sunt preferatele tale dintre cele 115 cărți pe care le-ai tradus?
– Clasamentele sunt relative și riscante. Și probabil că unul dintre criterii este aici cel
al invidiei amicale: mi-ar fi plăcut să fi scris eu aceste cărți preferate. Cele la care țin
cel mai mult acum, în februarie 2021, sunt, nu într-o ordine anume, *O istorie a lumii
în 10 capitole și jumătate*, de Julian Barnes; *Casa somnului*, de Jonathan Coe; *Minci-
nosul*, de Stephen Fry, și *Rămășițele zilei*, de Kazuo Ishiguro.
- 9 Descrieți, în text coerent de maximum 15 rânduri, obiectul ales la ex. 2. Valorificați
adjectivele acumulate.
- 10 **Lucru în grup.** Amintiți-vă titluri de texte literare, filme, tablouri etc. în care figu-
rează adjective sau locuțiuni adjectivale. Înscrieți o listă de 10-12 denumiri. Comen-
tați oral rolul adjectivelor în aceste formule de titluri.

Pronumele și adjectivele pronominale.

Ortografia pronumelui

Pronumele și adjectivele pronominale compuse se scriu într-un cuvânt: *dumneata, în-suți, același, aceeași, aceiași, cineva, oricine, fiecare, vreuna, niciunul*.

Pentru unele pronume de politețe se atestă două variante de scriere: *Domnia Sa, Domnia Voastră, Domniile Lor* (despre un domnitor, boier) și *domnia-sa, domnia-voastră, domniile-lor* (despre o persoană respectată, echivalând cu *dumnealui, dumneata, dânsii*).

Pronumele relative compuse *cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce* se scriu în cuvinte aparte.

Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ

- Pronume – parte de vorbire flexibilă, care ține locul unui nume: *tu, se, Dumneavoastră, ai noștri, aceștia, ei înșiși*.
- Adjectiv pronominal – adjectiv provenit dintr-un pronume (de întărire, posesiv, interogativ, relativ, demonstrativ, nehotărât, negativ).
- Pronume demonstrativ – pronume care exprimă raportul spațial sau temporal dintre vorbitor și obiecte ori care identifică un obiect cu el însuși sau cu un alt obiect: *acela, același, cealaltă, aceasta. Aceasta nu mă sperie*.
- Adjectiv pronominal demonstrativ – adjectiv care arată apropierea sau depărtarea unui obiect: *copilul acela, aceleași răspunsuri, partea cealaltă, melodia aceasta*.

- 1 Enumerați 5-7 substantive la care puteți atașa adjectivul **demonstrativ**. Examinați sintagmele alcătuite și precizați ce înseamnă adjectivul și ce *demonstrează* el, de fapt.
- 2 Înscrieți sintagme cu formele cunoscute ale adjectivelor pronominale demonstrative. Comentați oral opoziția dintre ele, referindu-vă la:
 - apropierea/depărtarea în spațiu;
 - apropierea/depărtarea în timp.
- 3 Plasați în contexte adecvate pronumele demonstrative: **acesta – acela; aceeași – aceiași; acesta – celălalt; aceia – ceilalți**.
 - Observați rolul distanțării în alegerea formei corecte a pronumelui.
- 4 Copiați dialogul. Identificați toate adjectivele și pronumele, subliniindu-le conform funcției sintactice.

– La 10 ani deja scriați poeme, încurajată de bunica maternă.
 – Nu le-aș numi poeme. Erau versuri cât se poate de convenționale, cu excepția primei mele poezii, de la opt ani, care era o baladă de dragoste, mai întâi compusă în minte și mai târziu scrisă pe hârtie. După acest debut în forță, am trecut la poeme copilărești. Unele erau epice și e interesant că aveam de pe atunci plăcerea asta. Când le-am recitat după ani de zile, am râs în hohote.

Ioana Pârvulescu

- Care dintre cuvintele identificate pot avea atât valoare de adjectiv, cât și valoare de pronume?
- Cum se delimitează adjectivul pronominal de pronumele respectiv?

Formele coincidente ale **adjectivelor pronominale** și **pronumelor** pot fi diferențiate în temeiul funcției sintactice: **adjectivul pronominal** are funcția sintactică de **atribut acordat** sau **nume predicativ**, iar **pronumele** – funcția sintactică de **subiect**, **nume predicativ**, **atribut neacordat** sau **complement**.

Cine vine la urmă, acela închide ușa. Omul acela închide ușa. Persoana aceea închide ușa.

- 5 Examinați imaginea. Improvizați în perechi dialoguri inspirate de imagine între cei doi, insistând pe utilizarea pronumelor și a adjectivelor pronominale.

- 6 Citiți proverbele. Determinați funcțiile sintactice ale pronumelor evidențiate.

*Cine de lup a fost rupt, **acela** și de trunchi se teme.*

*Cine a plătit, **acela** să joace.*

*Cine lucrează, **acela** se cade să mănânce.*

*Cine mai mult se teme, **acela** uită ușa deschisă.*

*Cine nu are dreptate, **acela** țipă mai tare.*

*Cine știe să tacă, **acela** câștigă.*

*Cine tace în mijlocul gălăgiei, **acela** e om înțelept.*

- Comentați, în text coerent, sensul unuia dintre proverbe, la alegere.
- Ce desen ar fi relevant pentru ilustrarea acestui proverb?

- 7 Uzul frecvent al unor adjective și pronume demonstrative le-a inclus în locuțiuni și cuvinte compuse: *de aceea; de astă dată; astă-noapte; astă-vară; astăzi; în acest chip; în acest fel; astfel*. Analizați modul în care s-au constituit și utilizați-le în context.
- 8 Urmăriți un adult care lucrează. Notați, în timpul observării, *ce face, cum face, cu ce face lucrarea*. Descrieți procesul de muncă, utilizând pronume și adjective demonstrative. Subliniați-le în textul produs.

9 Cercetați tabelul. Găsiți răspunsuri la următoarele întrebări:

- Ce este comun pentru cele patru categorii de pronume demonstrative?
- Care este diferența dintre pronumele demonstrativ de apropiere și pronumele demonstrativ de depărtare?
- Care este diferența dintre pronumele demonstrativ de identitate și pronumele demonstrativ de diferențiere?
- Care sunt formele respective ale adjectivelor pronominale demonstrative?
- Ce regulă de ortografie dictează scrierea formelor compuse?

Categoria pronumelui demonstrativ	Pronume demonstrative de apropiere	Pronume demonstrative de depărtare	Pronume demonstrative de identitate	Pronume demonstrative de diferențiere
Specificul lexico-gramatical	Indică prezența obiectului sau ființei, aduce o informație apropiată în timp	Marchează depărtarea în timp și spațiu a obiectelor sau ființelor, lipsa lor aici și acum	Arată o coincidență a obiectelor sau ființelor cu ele însele	Marchează deosebirea existentă dintre obiecte sau ființe
Genul, numărul				
m. sg.	acesta	acela	aceiași	celălalt, ăstălalt
f. sg.	aceasta	aceea	aceeași	cealaltă, astălaltă
m. pl.	aceștia	aceia	aceiași	ceilalți, ăștilalți
f. pl.	acestea	acelea	aceleași	celelalte, astelalte

10 Înscrieți pronume demonstrative adecvate pentru a substitui în comunicare substantivele date: *ființă, ins, persoane, tâmplari, bucătărese, florăreasă, instalatori*.

- Plasați pronumele demonstrativ identificat la cazul dativ. Notați forma aleasă.

11 Restabiliți substantivele posibile, determinate de adjectivele pronominale demonstrative date.

Atenție: substantivul se poate plasa în prepoziția sau în postpoziția adjectivului.
...aceluiași... ..acestei... ..aceleiași... ..celorlalte... ..aceiași... ..celeilalte... ..aceea... ..aceia...

12 În afara formelor literare ale pronumelor și adjectivelor pronominale demonstrative, în comunicarea cotidiană se atestă frecvent variante regionale: *ăla, aia, ista, iști, ăst, aialaltă* etc. Citiți exemplele, identificați formele populare ale pronumelor și adjectivelor pronominale demonstrative. Efectuați analiza lor morfologică.

Dă, Doamne, la ăl de doarme, că ăl de lucră capătă singur.

Vulpea nu se teme de ăl de se laudă seara, ci de ăl de mănâncă dimineața.

Ăst lucru l-aș face îndată, dar n-are cine să mă bată.

- Restabiliți, acolo unde e posibil, substantivul pe care îl înlocuiește pronumele demonstrativ.

Pronumele interogativ și adjectivul pronominal interogativ.

Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ

- 1 Examinați imaginea. Formulați și notați întrebări cu ajutorul cărora veți putea verifica cum au înțeles și au interpretat colegii imaginea.
 - Răspundeți la întrebările altor elevi.
- 2 Acumulați pe tablă o listă de cuvinte care ajută la formularea întrebării. Determinați la ce parte de vorbire se referă cuvintele înscrise.

Pronumele interogativ ajută la formularea unei propoziții interogative directe: **Care? Cine? Ce? Cui? Al/a/ai/ale cui? Cât? Al câtelea?**

Răspunsul așteptat este un substantiv sau un alt pronume.

Cine va răspunde?

Ce discutăm astăzi?

Care dintre voi a rezolvat problema?

Cui îi datorăm succesul?

Ale cui sunt cărțile de pe masă?

Adjectivul interogativ are aceleași forme, dar nu substituie, ci determină un nume.

Ce emoții vă încearcă?

Cât timp avem la dispoziție?

Răspunsul așteptat este un adjectiv sau un numeral.

- 3 Citiți ghicitorile. Identificați substantivul-răspuns, care a fost înlocuit prin pronumele interogativ.
 - *Ce trece prin apă și nu se udă?*
 - *Cine-și cântă numele?*
 - *Ce e în casă și afară?*
 - *Cine ziua dormitează și noaptea ne luminează?*
 - *Cine are urechi și nu aude?*
- 4 Pronumele interogativ **ce?** intră în componența unor locuțiuni și expresii stabile, utilizate cu sens unitar. Includeți în enunțuri interogative formulele date:
 - de ce...? pentru ce...? cu ce scop...? în ce sens...? din ce cauză...?*
- 5 În perechi, construiți un dialog între două persoane, alegând și conturând situația de comunicare. Apelați la formulele interogative de mai jos.
 - *Cu ce vă pot servi?*
 - *Cu ce vă pot fi de folos?*
 - *Ce vă pune în gardă?*
 - *La ce vă gândiți?*
 - *De ce oare?*
- 6 **Lucru în grup.** Elaborați o listă de șapte întrebări pe care le-ați putea adresa unui om de creație (specificați domeniul). Variați formulele interogative!

Declinarea pronumelui **cine** coincide cu seria întrebărilor standard pentru cazuri:

Nominativ **cine?**

Genitiv **al, a, ai, ale cui?**

Dativ **cui?**

Acuzativ **pe cine?, cu cine?, despre cine?, la cine?**

Declinarea pronumelui **care** prezintă opoziții de gen și număr la cazurile oblice:

Nominativ

care

Genitiv (al, a, ai, ale)

cărui(a), cărei(a), căror(a)

Dativ

cărui(a), cărei(a), căror(a)

Acuzativ

(pe/la/despre/în) care

- 7 Valoarea de adjectiv pronominal a lui **ce** se manifestă în formule care exprimă admirația, gradul superlativ al unui adjectiv omis:
Ce vremi! este egal cu *Vremi excepționale/memorabile/prielnice/nefavorabile* etc.
Echivalați, în enunțurile date, adjectivul pronominal **ce** cu un adjectiv calitativ sau relativ: *Ce om!* *Ce floare!* *Ce aromă!* *Ce amintiri!* *Ce film!*
- 8 Plasați în contexte adecvate formele date ale pronumelor relative compuse: *cel ce*, *ceea ce*, *cei ce*, *cele ce*. Atenție la ortografie!
- 9 Citiți proverbele. Identificați, în fiecare enunț, pronumele relativ și restabiliți substantivul pe care l-a înlocuit. Determinați funcția sintactică a pronumelui.
Nu trânti ușa pe care ai intrat.
Nu tăia creanga pe care stai.
La satul care se vede călăuză nu trebuie.
Peștele cel mai lăudat este cel pe care l-ai scăpat.
Atenție! Pronumele relativ **care**, în funcția de complement direct, trebuie utilizat cu prepoziția **pe**: *Paște iarba/¹ pe care o cunoști/².*

Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât

- Pronume nehotărât – pronume care țin locul unui substantiv, fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului denumit de acesta: *cineva*, *toți*, *fiecare*.
- Adjectiv pronominal nehotărât – adjectiv pronominal care însoțește substantivul, fără să individualizeze obiectul denumit de acesta: *fiече schimbare*, *oricare eveniment*, *toți elevii*.

- 1 Citiți definiția adjectivului *nehotărât*. Plasați acest adjectiv în sintagme cu diverse substantive.

Nehotărât *adj.* Care nu este hotărât, care este lipsit de hotărâre; șovăitor, nesigur; lipsit de claritate, de precizie; neclar, confuz, vag.

- Înlocuiți adjectivul *nehotărât* cu sinonimele oferite de dicționar. Concluzionați.

Termenul *nehotărât* se raportează la diverse părți de vorbire, numind categorii ale articolului, adverbului, pronumelui și adjectivului pronominal.

- Documentați-vă și aduceți exemple de *articol, adverb, pronume, adjectiv pronominal nehotărât*. Ce este comun pentru diferite părți de vorbire nehotărâte? Ce îi este specific fiecăreia?
- Acumulați o listă comună de pronume nehotărâte compuse, utilizând elementele: *ori, oare, fie, va, cine, ce, care, alt, vre, și*.
- Înscrieți formele pentru cazurile oblice indicate ale pronumelor nehotărâte: *mulți; toți; fiecare; cineva; oricine; unii; altele; vreunul; vreuna*.

Genitiv									
Dativ									
Acuzativ									

- Citiți articolul lexicografic al pronumelui nehotărât **tot**. Alcătuiți enunțuri cu locuțiunile: *înainte de toate, cu toate că, cu totul, cu tot cu*.

TOT⁴ toată (toți, toate) *pron. nehot.* Întreg ansamblul; din care nu lipsește nimic.

~ **poporul**. ♦ **Toate ca toate** cele de până acum mai pot fi tolerate. **Înainte de toate** în primul rând; pe primul plan. **Cu toate că** măcar că; deși. **Cu** ~ul a) în total; b) în întregime; complet. **De** ~ a) în întregime; cu desăvârșire; b) pentru totdeauna. **Cu** ~ **cu** la un loc cu; împreună cu. **Asta-i (sau atâta-i)** ~ nimic mai mult.

- Lucru în grup.** Pornind de la formula comercial-publicitară **Totul este inclus în preț (All-inclusive)**, elaborați o listă comună de servicii și bunuri care ar putea fi incluse în prețul unei excursii de o zi din localitatea voastră la Orheiul Vechi.

- Comentați oral diferența dintre perechile de pronume nehotărâte:

- *cineva* și *oricine*; • *fiecare* și *toți*; • *unii* și *alții*; • *mulți* și *toți*.

- Copiați proverbele. Identificați prin numerotare propozițiile din cadrul frazelor. Determinați prin subliniere funcțiile sintactice ale cuvintelor în fiecare propoziție.

*Acul coase haine pentru **toți**, dar singur e gol.*

*Dacă **toți** ar merge într-o direcție, lumea s-ar răsturna.*

*Despre râul cu apă tulbure **toți** spun că este foarte adânc.*

***Fiecare** se leagă acolo unde-l doare.*

***Unul** adună, **altul** risipește.*

***Unii** țin la pânză și **alții** o poartă.*

- Argumentați: de ce pronumele evidențiate se consideră nehotărâte?

- 9 Explicați sensul locuțiunilor și expresiilor de mai jos, insistând pe valoarea morfo-logică a constituentelor:

Din toate părțile, a băga în toți sperieții, de toată ziua, de tot soiul, în toată vremea, în toată firea, cu toată inima, toate ca toate, toate bune și frumoase.

Atunci când determină un nume, pronumele nehotărâte devin adjective pronominale, realizând funcția sintactică de atribut.

Fiecare peștișor se așteaptă să devină balenă.

Obişnuința este o **altă** natură.

- 10 Copiați poezia lui Vasile Romanciuc. Efectuați analiza sintactică a fiecărui enunț.

Nu tot străinul nu tot dușmanul
mi-e dușman, /¹ mi-e străin. /²

- Comentați efectul stilistic al jocului de cuvinte.

- 11 Definiți pronumele și adjectivul pronominal **orice**. Confrunțați definiția proprie cu versiunile din diverse dicționare explicative.

- 12 Una dintre legile lui Murphy susține:

La nevoie, orice instrument sau obiect aflat la îndemână se transformă în ciocan.

- Substituiți, în acest enunț, adjectivul pronominal **orice** cu alte adjective pronominale potrivite.
- Ilustrați cu exemple din propria experiență de viață veridicitatea afirmației.
- Valorificați relatările colegilor și amintirile proprii, construind un text narativ coerent de 10-12 rânduri.

Pronumele negativ. Adjectivul pronominal negativ

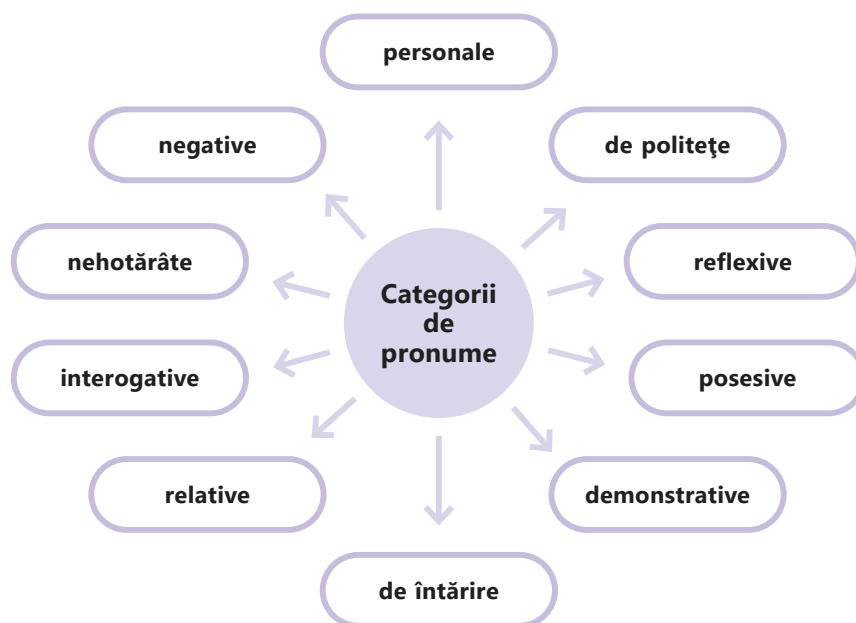
➤ Pronume negativ – pronume ce neagă substantivul pe care îl înlocuiește: *nimeni, nimic, niciunul, niciuna*.

➤ Adjectiv pronominal negativ – adjectiv pronominal care însoțește substantivul, negându-l: *niciun, nicio*.

- 1 Acumulați o listă de substantive care pot primi, în enunțuri, atributul adjectival negativ. Observați specificul lexical al acestor substantive.
- 2 Explicați sensul terminologic al sintagmelor: *prefix negativ, formă verbală negativă, imperativ negativ, propoziție negativă*.
- Ce este comun pentru acești termeni?

- 3 Restabiliți un posibil substantiv în locul pronumelui subliniat.
- Ce sensuri au substantivele propuse de voi? De ce sunt precedate?
Nimeni nu e de neînlocuit.
Nimeni nu este mai surd decât cel ce nu vrea să audă.
Nimeni nu poate da mai mult decât are.
Nimeni nu se naște învățat.
Nimic nu supără mai mult decât adevărul.
- 4 Interpretați oral diferența de sens dintre perechile de pronume:
<i>nimeni – toți</i>	<i>nimeni – nimic</i>	<i>nimic – totul</i>
<i>nimeni – fiecare</i>	<i>nimic – toate</i>	<i>niciun – oricine</i>
- 5 Efectuați în scris analiza morfologică a pronumelor și adjectivelor pronominale negative din enunțurile date.
- Indicați: valoarea morfologică (adjectiv sau pronume); genul; numărul; cazul.
Omul e avut când nu e dator nimic.
Unde lucește soarele, luna n-are nimic de făcut.
Invidiei nimic nu-i e destul.
Cine nu are răbdare nu are nimic.
La multe cine gândește niciuna nu isprăvește.
Niciun bine fără rău, niciun rău fără bine.
 - Comentați, în text coerent, semnificația ultimului proverb.
- 6 Sunt date replici de răspuns la întrebări posibile în diferite conversații. Restabiliți întrebările la care se poate răspunde prin ele.
–?	– Nimic deosebit!
–?	– Nimic de felul acesta...
–?	– Nu am nimic de spus.
–?	– Nimic mai adevărat!
–?	– Nimic mai simplu!
–?	– Pentru nimic!
–?	– Nu încape nicio îndoială!!!
- 7 Includeți în enunțuri pronumele și adjectivele pronominale negative: *nimeni, nimic, niciunul, niciuna, niciun, nicio*.
- Observați cum prezența acestor pronume și adjective impune o anumită structură enunțului.
- 8 Explicați în enunțuri argumentative alegerea ortogramei adecvate dintre cele două propuse:
- nici un cuvânt mai mult* sau *niciun cuvânt mai mult*;
nici un dram de sau *niciun dram de*;
nici un fel de sau *niciun fel de*;
nici o boare de vânt sau *nicio boare de vânt*;
nici o mișcare în plus sau *nicio mișcare în plus*.
- Ilustrați în context adecvat utilizarea formei alese.

Funcțiile sintactice ale pronumelui

- 1 Enumerați formele cunoscute ale pronumelor din fiecare categorie. Explicați specificul lexical și gramatical al fiecărei categorii, motivându-i denumirea.
- 2 Amintiți-vă întrebările la care răspund părțile de propoziție. Adresați întrebarea adecvată pentru a determina funcția sintactică a cuvintelor marcate.

Cine nu și-a scris istoria cu sângele,^{/1} **acela** sau n-a avut-o nicicând,^{/2} sau crede/³ că poate trăi pe contul istoriei **altora**.^{/4}

Nu există singurătate/¹ în care n-ar mai fi **cineva**.^{/2}

Înaintea **celui**/¹ **care** seamănă/² să meargă numai semințele.^{/-1}

E bine/¹ să învețe un popor **de la altul**,^{/2} nu e bine/³ să învețe un popor **pe altul**.^{/4} Pentru a nu te împiedica **de nimeni** și **de nimic**, trebuie/¹ să poți zbura.^{/2}

Te poți cunoaște cu adevărat numai rămânând mereu **același**.

Din aforismele lui Grigore Vieru

Pronumele poate avea funcțiile sintactice de:

- **subiect:** **Fiecare** să-și cunoască lungul nasului.
- **nume predicativ:** Cuvântul,^{/1} cât e în gură,^{/2} e al tău/⁻¹; dacă i-ai dat drumul,^{/3} e al **altora**.^{/4}
- **atribut:** Cine are mintea-ntreagă/¹ în sfada **altora** nu se bagă.^{/2}
- **complement:** Nu tăia creanga/¹ **pe care** stai.^{/2} Nu te așeza pe scaunul/¹ **de pe care** degrabă au să te ridice.^{/2}

- 3 Alcătuiți enunțuri, atribuind funcții sintactice diferite pronumelor *cineva*, *toți*, *fiecare*, *nimeni*. Înscrieți enunțurile.
- 4 Citiți fragmentul. Analizați toate pronumele, completând pe caiet tabelul de mai jos.

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul. Ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă, cu voie bună, și-l bate cu biciul și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima, de-ți ia auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă mânia în toată puterea cuvântului... Așa eram eu la vârsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Forma din text	Categoria	Persoana	Numărul	Genul	Cazul	Funcția sintactică
Ea	Pronume personal	III	Singular	Feminin	Nominativ	Subiect

- 5 Substituiți – pe rând! – cuvintele marcate cu pronume din diferite categorii, alegând forma adecvată de gen, număr, caz a pronumelui.

*Indiferent cât de des se demonstrează că **un lucru** e neadevărat, există întotdeauna **oameni** care cred mai departe în el.*

Legile lui Murphy: Legea minciunii

- Determinați funcțiile sintactice ale substantivelor.
- Identificați funcțiile sintactice ale pronumelor din acest enunț.

- 6 Efectuați analiza sintactică a enunțului, subliniind părțile de propoziție:

Binele/¹ ce-l faci la oarecine/² ți-l întoarce vremea/¹ care vine./³

Algoritm:

- identificarea predicatelor;
 - identificarea subiectului fiecărui predicat;
 - identificarea părților secundare ale propoziției.
- Enumerați funcțiile sintactice ale pronumelor identificate.

- 7 Dezvoltați, în text reflexiv de maxim 12 rânduri, esența proverbului analizat.

TEST DOCIMOLOGIC

- 1 Numiți cinci jocuri dinamice. 5 p.
- 2 Formulați, în enunțuri, trei reguli esențiale pentru unul dintre aceste jocuri. 6 p.
- 3 Rescrieți de trei ori enunțul propus, substituind cuvântul evidențiat prin diferite pronume. Indicați între paranteze categoria fiecăruia. 6 p.
*Adevăratul pericol nu e că, la un moment dat, computerele vor gândi ca oamenii, ci că **oamenii** vor gândi ca niște computere.*
Legile lui Murphy
- 4 Comparați fotografiile. Remarcați trei trăsături comune copiilor din diferite epoci/generații și trei trăsături care îi deosebesc. Formulați răspunsul în text coerent. 9 p.

- 5 Comentați, în text coerent, de 5-6 rânduri, 2-3 versuri din poezia lui Vladimir Beșleagă: 4 p.

...uite-o lumea
e toată în fața ta
poți face cu ea orice dorești
vrei trăiești în ea
nu vrei părăsește-o
iar de nu ți-e pe plac

și nici nu te înduri a o lăsa
apucă-te de-o frământă ca
pe un boț de lut
fă-ți din el ulcior
și umple-l cu visele și
lacrimile tale...

Din volumul *Țipătul lăstunului*, 2006

Adolescența

Romanul adolescentului miop

de Mircea Eliade (fragment)

Protagonistul *Romanului adolescentului miop* ține un jurnal. În el își notează atât evenimentele, cât și gândurile, opiniile, meditațiile. Acest fragment din jurnalul său de vară începe cu starea sa școlară, deloc optimistă, după ce a rămas corigent și a avut de lucru pe vară.

Jurnal de vară

5 august

...Astăzi m-am deșteptat cu mintea limpede, conștient, întărâtat, plin de voință. În dimineața aceasta m-am convins de reușita vieții mele. Sunt sigur că nu mă va putea înfrânge nimeni. Sunt o forță peste care nu se va putea trece. Profesorii vor fi nevoiți s-o recunoască, cum se va redeschide școala. Pentru că sunt hotărât să rabd toate plictiselile și să calc peste orice piedică; de la toamnă am să încep să învăț serios. Aceasta numai ca un exercițiu de voință. Am să pregătesc, chiar, strălucit corigența și am să-l umilesc pe Vanciu. Și aceasta cât mai curând. Să se afle odată cine sunt.

8 august

M-am întristat citind ultima pagină. Au trecut trei zile și încă n-am deschis caietele de matematică. Aceasta dovedește pentru mine foarte mult. Dovedește...

Dar sunt zădarnice orice explicații. Eu știu că n-am voință. Eu știu că tot ce scriu scriu ca să-mi ațâț voința, inexistentă.

Dar, poate, nu știu nimic. Mă simt atât de zăpăcit când mă trudesesc să aflu ceva din sufletul meu. Ar trebui ca la toamnă să încep să studiez atent psihologia. Poate, dacă m-aș cunoaște, lucrurile

De la dreapta la stânga: Mircea Eliade, Eugène Ionesco, Emil Cioran. Paris, 1977

s-ar petrece altfel. E foarte greu să mă cunosc pe mine însumi. Nu mă pot analiza serios, pentru că îmi trec alte gânduri prin minte tocmai când am nevoie de mai multă pătrundere. Apoi, nu știu de unde să încep. E foarte ușor să spui: „Cunoaște-te pe tine însuși!”, dar aș vrea să-l știu pe acela care a priceput ceva când a încercat să se cunoască pe sine. Eu nu pricep nimic. Nu pot distinge ceea ce e firesc în sufletul meu de ceea ce nu există decât prin imaginație. Nu mă recunosc în multe gânduri și nu pricep rostul multor sentimente. Nu pricep de ce sunt câteodată trist și de ce altădată îmi place să umplu cu fleacuri glumețe și superficiale caietul acesta, care ar trebui să fie înțesat numai cu analize făcute pe îndelete și cu toată seriozitatea. Poate am să pricep la toamnă, când voi studia psihologia.

15 august

S-au întors băieții din tabără. Spun că s-au distrat de minune. În cea din urmă zi au început să

distrugă toate micile construcții din tabără, cu un entuziasm sălbatic. Eu n-am regretat nimic.

Dinu îmi povestește cu amănunte complicațiile ivite din dragostele sale. El a iubit în Sibiu numai trei fete, dar a fost iubit de șapte. Mi-a citat nume, fraze, frânturi de cântece; mi-a reprodus cu jocuri de fizionomie, fericirea, durerea, disperarea fetelor; mi-a citit pasaje de scrisori și mi-a arătat originalele.

Dinu mărturisește că vor suferi multe fete de dorul lui. Umblă pe stradă fără pălărie și, când e sigur că nu-l vede nimeni, își lasă un cârlionț pe frunte. Mă vizitează des și mă întreabă când încep să învăț la matematică; aceasta, ca să înceapă și el. Eu i-am făgăduit – încruntat și solemn – că la douăzeci ale lunii părăsesc orice lectură și mă dedic matematicilor. Lucrul acesta am să-l fac. *Trebuie* să-l fac. Eu știu că are să meargă greu, dar, dacă mă voi încăpățâna, am să izbutesc. Doar nu mi-o lipsi într-atât voința.

20 august

Am fost la liceu și am citit o jumătate de coală, ștampilată oficial și iscălită de director, prin care se vestește că examenele de corigențe vor începe la 15 septembrie. Ceea ce înseamnă încă douăzeci și cinci de zile libere. M-am înțeles cu Dinu să amânăm pregătirea corigenței până la 1 septembrie.

22 august

Am descoperit pe Carlyle. În caietul meu de însemnări critice am scris astăzi douăzeci și șapte de pagini asupra-i. *Eroii* i-am citit pentru a treia oară.

La 1 septembrie mă apuc de matematică.

29 august

Știu că se apropie corigența și trebuie să-mi încui cărțile timp de două săptămâni. Ceea ce mă încurcă mult este faptul că Dinu mi-a adus trei volume din Gourmont, unul din Jack London și versurile lui Samain. Cărțile nu sunt ale lui, și m-a rugat să le sfârșesc cât se poate de repede. Bineînțeles că n-am să pierd prilejul lecturii unor cărți pe care doream de mult să le cunosc. Dar când mă voi apuca de matematică, n-am să ies decât la trei zile o dată, din casă!

4 septembrie

Parcă eu nu știu? Sunt cel mai desăvârșit leneș, măgar, neputincios, mincinos și laș din România Mare!

10 septembrie

Trei capitole din algebră, cu explicațiile lui Bărbulescu Constantin, băiat înalt, promovat, pătat cu coșuri rozalbe și unsuros pe nas. Păcat că trece un tramvai prin fața casei. Mă distrează.

Altminteri, Bărbulescu explică pe înțelesul tuturor, cu glas de bas și cu un creion lung.

12 septembrie

Dinu învață patru ore pe zi cu un meditator (o sută de lei ora) și patru ore singur. A sfârșit algebra și jumătate din trigonometrie. Seara se plimbă pe bulevard și mănâncă înghețată. Se întâlnește cu alți prieteni, corigenți la chimie. Toți învață. Jipescu a sfârșit primele trei repetări ale cărții de chimie la 15 iulie. De atunci a mai citit de cinci ori caietul de notițe, de cinci ori rezumatele, o dată un tratat franțuzesc și de opt ori cele cincizeci și șase de „fițuici”, după care speră să copieze și la teză. Numai Marcu se află din august la același capitol al „clorului”. Când îl întreabă cineva ce are să se facă, el răspunde că are să promoveze; sau are să rămână repetent. Altceva nu i se poate întâmpla. Băieții spun că Marcu „afectează”.

13 septembrie

E imposibil să cunosc bine toată matematica. E preferabil să adâncesc anumite capitole, pe care le știu perfect, și să frunzăresc numai prin celelalte.

Ceea ce m-am hotărât să fac.

14 septembrie

M-am gândit mult și am înțeles că am dreptate.

Dacă aș rămâne repetent? Nu ar fi evenimentul acesta scânteia care să aprindă toată pulberea sufletului meu? Nu e nevoie, oare, de o durere adâncă, de o schimbare care să mă ducă de-a dreptul în fața mării opere a vieții mele?

M-am închipuit trist, disprețuit de prieteni, batjocorit de rude și dușmani, și am înțeles că numai așa am să pot scrie *Romanul ado-*

lescentului miop, care mă va face celebru într-o noapte, ca pe Selma Lagerlöff, și bogat, ca pe Blasco Ibañez.

De aceea m-am hotărât să nu mai învăț nimic pentru corigență. Vanciu*, care nu poate să mă sufere, mă va lăsa repetent. Ceea ce aștept și eu.

Poate am să plec de acasă. Cum am să scriu eu toate romanele pe care le am în minte, dacă nu cunosc oameni vii, în carne și oase, și, mai ales, anumiți oameni? Am să fug de acasă și am să mă duc la Constanța, în port. De acolo, după sfatul vagabondului de astă-vară, am să intru *tapeur*** pe un vas.

Dinu, când a aflat de hotărârea mea, s-a trudit să mi-o schimbe, dar totul a fost zădarnic. Eu știu că Dinu se bucură în ascuns că va avea un prieten cu o viață aventuroasă, care va scrie romane cu răsunet, și cu a cărui tovărășie se va putea mândri în saloane. Se simțea, totuși, nevoit să mă convingă de naivitatea planurilor mele de plecare.

...Ca să-mi bat joc de Vanciu și de întreaga matematică din lume – știință absurdă și îngâmfată –, am să citesc toată noaptea *Les Messieurs Golovleff* de Chtchédrine. E un roman captivant, pe care l-am cumpărat alaltăieri de la anticar, numai cu douăzeci și cinci de lei.

15 septembrie

Teza.

Nu-mi aduc aminte nimic. Nu știam nimic. Am încercat să acopăr pagini cu calcule absurde.

Dinu lucra de zor. Ceilalți, cu toate că învățaseră mult, își priveau colile albe.

Problema, foarte simplă, după câte mi s-a spus. Alături, pe sală, pașii prietenilor, colegilor, necunoscuților, care așteptau să ieșim și să le spunem: „cum a fost”.

Am văzut o frunză veștedă, ce se oprise pe fereastră. M-am gândit că va veni toamna și va fi frig în port, la Constanța. Iar la mine în mansardă, toamna e atât de bine...

Am dat hârtia cu calculele. Vanciu m-a privit în ochi.

De ce n-a zâmbit?

La tablă.

Parcă mai mi-aduc aminte?

Am răspuns stupid. Mai exact, nu răspundeam, ci mă resemnam să iau creta din mâna colegului, să mă apropiu de tablă și să mă schimonosesc sau să rămân prost, după puteri și după împrejurări.

Dinu „mișca”. Ceilalți, ca și mine. Mălu-reanu, încă, nu se obosea nici să apuce creta în mână. Un băiat sincer.

Vanciu ne privea calm și scria pe o fițuică un semn după fiecare răspuns.

– La loc!

Acesta a fost oralul.

Acum am venit acasă și am scris în caiet. Să se știe.

Mie mi-e somn și mă simt zdruncinat.

18 septembrie

Vanciu e un Dumnezeu!

Ne-a pedepsit filozoficește: ne-a promovat pe toți. Un coleg corigent, însă, ne-a dat să înțelegem că a intervenit o ființă feminină din partea unuia dintre noi. Dar Vanciu nu merită mai puțin să fie adorat.

Mă bucur de un lucru: că îmi place matematica. Am observat astăzi că îmi place. Nu e grea: dimpotrivă, are foarte multe părți amuzante. Din toamnă mă apuc serios de matematică. Acum e lucru hotărât. Acum m-am convins că am voință. O voință de fier, imensă, nesfârșită.

Și tot acum am înțeles că n-am învățat la corigență, pentru că *nu am voit*. Dacă *voiam*, citeam cincisprezece ore pe zi numai matematică. Mă oprisem, însă, la gândul de a fugi de acasă, iar acum mi-am schimbat pur și simplu gândul. De aceea am să învăț la matematică.

Mă odihnesc încă două săptămâni și apoi mă adâncesc în matematică. Numai în matematică și germană.

Acum știu cine sunt.

* Vanciu e profesorul de matematici, care l-a lăsat pe eroul romanului corigent.

** *Tapeur* – aici: pianist de local.

Cuvintele textului

- 1 Precizați sensul general și pe cel contextual al cuvintelor: *mansardă, întăritat, dovedește, superficiale, fizionomie*.
- 2 Explicați sensul expresiei *cu seninătate*. Cum s-a format cuvântul *seninătate*?
- 3 Examinați cum s-a format cuvântul „întesat” și cum a obținut sensul pe care îl are în context.
- 4 Comentați sensul și efectul expresiv al epitetelor din sintagmele: *entuziasm sălbatic, examenele de corigențe, viață aventuroasă, naivitatea planurilor, roman captivant*.
- 5 Apreciați expresivitatea (și efectul, în context) asupra cititorului a cascadei de epite-tete ascendente din propoziția: „Sunt cel mai desăvârșit leneș, măgar, neputincios, mincinos și laș din România Mare!”.
- 6 Definiți sensul cuvântului luat între ghilimele din fraza:
Băieții spun că Marcu „afectează”.
- 7 De ce autorul a subliniat acest cuvânt prin încadrarea între ghilimele?

Mircea ELIADE

(n. 1907, București, România – m. 1986, Chicago, SUA)

Filosof, istoric al religiilor, scriitor român, emigrat în SUA în anii dictaturii comuniste. Pasionat de științele naturii, filosofie și literatura de ficțiune, a citit enorm de mult, înainte de a deveni un filosof și scriitor cunoscut în toată lumea.

Opere literare: *Romanul adolescentului miop; Isabel și apele diavolului; Maitreyi; Huliganii; Domnișoara Cristina; Șarpele; Nunta în cer; Noaptea de sânziene; La țigănci*.

Sensurile textului

- 1 Recitiți prima secvență din „Jurnal”. Comentați determinarea elevului de a demonstra exerciții de voință, având în vedere starea lui de corigent/restanțier pe vară. Cât vi se pare de convingător?
- 2 Apreciați și comentați ambiția de a-și depăși condiția umiltoare prin afirmare: „Să se afle odată cine sunt”.
- 3 Corelați această determinare de a se schimba radical cu notele din primele două alineate făcute peste trei zile (8 august). Care era motivul, în opinia eroului?
- 4 Urmăriți evoluția planului personal al protagonistului de a începe pregătirea pentru examenul restant: meditația despre „voință”, urmată de amânările și justificările din 15, 20, 22 și 29 august. Comentați-le în contextul „concluziei” mărturisite în nota din 2 septembrie.
- 5 Cum vi se pare „soluția” învățării matematicii, pe care și-o propune autorul jurnalului în nota din 13 septembrie?

- 6 Recitiți atent meditațiile din alineatul al treilea al notelor din 8 august. Ce știți despre dictonul „Cunoaște-te pe tine însuți!”? Care este sensul acestui aforism?

Îndemnul „Cunoaște-te pe tine însuți!” era gravat pe intrarea în Templul lui Apollo din Delfi, oraș în Grecia antică. Pentru început îndemnul constituia unul dintre sfaturile grijii față de sine, dar el trebuie citit și ca un început al cunoașterii lumii și universului, cunoaștere care trebuie începută cu sine. Îndemnul a devenit aforism, unul dintre cele mai cunoscute din Antichitatea greacă.

- 7 Descrieți și faceți deducțiile necesare în legătură cu examenul la obiectul școlar restant (matematica). Urmăriți pașii:
- Comportamentul și emoțiile autorului jurnalului în comparație cu ale colegilor;
 - Gândurile distractive (din afara subiectului examinat);
 - Răspunsul;
 - Decizia profesorului privită ca „pedeapsă” și ca „soluție înțeleaptă”;
 - Concluziile autorului în legătură cu obiectul testului;
 - Concluziile autorului în legătură cu „exercițiile de voință”.
- 8 Comentați afirmația finală a notei din 18 septembrie: „Acum știu cine sunt”.

Textul și textele

- 1 **Lucru în grup.** Comentați preferințele literare ale personajului, pomenite în Jurnalul său. Thomas Carlyle, eseist și istoric scoțian: *Despre eroi, venerarea eroilor și eroicul în istorie*; Albert Samain, poet simbolist francez; Remy de Gourmont, critic literar și scriitor francez; Blasco Ibañez, scriitor spaniol. *Les Messieurs Golovleff* de Chtchédrine (citată în limba franceză) este romanul *Domniile Golovliov* (în rusă: «Господа Головлёвы») scris de satiricul rus Mihail Saltîkov-Șcedrin.
- 2 Ce romane și nuvele ale lui Jack London cunoașteți? Ce ați recomanda colegilor?
- 3 Ați citit în copilărie cărți scrise de Selma Lagerlöf? Care este cea mai cunoscută? Prin ce v-a rămas în memorie (dacă ați citit-o)?
- 4 Recitiți atent nota amplă din 14 septembrie și expuneți-vă opinia în legătură cu planurile autorului de a scrie și cu condițiile necesare. Comentați în acest context opinia scriitorului american Ernest Hemingway că „cea mai bună experiență pentru un scriitor este o copilărie nefericită”.
- 5 Povestiți în scris, cu afecțiune și autoironie, un eșec personal ca pe o schiță literară.

Selma Lagerlöf în tinerețe

Adolescenți pe mare

de Nichita Stănescu

Această mare e acoperită de adolescenți
care învață mersul pe valuri, în picioare,
mai rezemându-se cu brațul de curenți,
mai sprijinindu-se de-o rază țeapănă de soare.
Eu stau pe plaja-ntinsă tăiată-n unghi perfect
și îi contemplan ca la o debarcare.
O flotă infinită de yole. Și aștept
un pas greșit să văd sau o alunecare
măcar pân' la genunchi în valul diafan
sunând sub lenta lor înaintare.
Dar ei sunt zvelți și calmi, și simultan
au și deprins să meargă pe valuri, în picioare.

Coperta unui roman celebru
de Jules Verne

Cuvintele textului

- 1 Care este sensul contextual al cuvintelor *curenți*, *țeapănă*, *debarcare*?
- 2 Care este sensul cuvintelor *yole*, *diafan*, *simultan*? Explicați-le cu ajutorul unor sinonime.
- 3 Ce calități sugerează expresiile „lenta lor înaintare” și „Dar ei sunt zvelți și calmi”?
- 4 Comentați sensul și efectul expresiv al metaforelor: „rezemându-se cu brațul de curenți”; „sprijinindu-se de-o rază țeapănă de soare”.

Sensurile textului

- 1 Comentați imaginea surprinsă de poet ca pe una directă: un adult stă pe plajă și contemplă grupul de adolescenți din mare... Până unde este „real acest tablou”?
- 2 Ce este fantastic (sau metaforic) în această imagine? Comentați poezia și imaginea poetică de ansamblu ca pe o amplă metaforă.
- 3 Care este calitatea esențială a *adolescenței*, pe care o surprinde poetul?
- 4 Interpretați „mersul pe mare” ca mersul prin viață, o ecuație cu multe necunoscute: pași nesiguri, orizonturi necunoscute, curente și stânci acvatice.

Nichita STĂNESCU

(n. 1933, Ploiești, România – m. 1983, București, România)

Poet și eseist, unul dintre iluștrii reprezentanți ai neomodernismului românesc.

Volume de versuri (selectiv): *O viziune a sentimentelor*; *Dreptul la timp*; *11 elegii*; *Oul și sfera*; *Necuvintele*; *Un pământ numit România*; *În dulcele stil clasic*; *Carte de citire, carte de iubire*; *Epica magna*; *Opere imperfecte*; *Noduri și semne*.

Textul și textele

1 Citiți secvențele din *Noul Testament*:

Marcu 6. 47–50

Când s-a înserat, corabia era în mijlocul mării, iar Isus era singur pe țărm. A văzut pe ucenici că se necăjesc cu vâslirea, căci vântul le era împotriva. Și, într-a patra strajă din noapte, a mers la ei umblând pe mare și voia să treacă pe lângă ei. Când L-au văzut ei umblând pe mare, li s-a părut că este o nălucă și au țipat, pentru că toți L-au văzut și s-au înspăimântat. Isus a vorbit îndată cu ei și le-a zis: „Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți!”

Ioan 6. 18–21

Sufla un vânt puternic și marea era întăritată. După ce au vâslit cam douăzeci și cinci sau treizeci de stadii, văd pe Isus umblând pe mare și apropiindu-Se de corabie. Și s-au înfricoșat. Dar Isus le-a zis: „Eu sunt, nu vă temeți!” Voiau deci să-L ia în corabie. Și corabia a sosit îndată la locul spre care mergeau.

2 Comparați istoria uneia dintre minunile evanghelice cu imaginea din poezia lui Nichita Stănescu. Au ele ceva în comun?

Pentru informare: **Evanghelia** este o carte a creștinilor, parte a Noului Testament, în care se povestesc, în patru versiuni, viața și faptele lui Isus Hristos. Ca și cele din Vechiul Testament, textele din această carte au servit drept sursă de inspirație pentru scriitorii din diferite epoci, dar și pentru pictori și compozitori.

În *Evanghelia lui Matei* istoria are și o continuare:

Când L-au văzut ucenicii umblând pe mare, s-au înspăimântat și au zis: „Este o nălucă!” Și, de frică, au țipat. Isus le-a zis îndată: „Îndrăzniți, Eu sunt, nu vă temeți!”

„Doamne”, i-a răspuns Petru, „dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe ape!”

„Vino!”, i-a zis Isus. Petru a coborât din corabie și a început să umble pe ape ca să meargă la Isus. Dar, când a văzut că vântul era tare, s-a temut și, fiindcă începea să se afunde, a strigat: „Doamne, scapă-mă!” Îndată, Isus a întins mâna, l-a apucat și i-a zis: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”

3 Secvența din *Evanghelia lui Matei* sugerează încă o calitate necesară pentru „mersul pe ape”. Care este ea? Cât de proprie este ea tinerilor și cât de importantă este ea pentru un adolescent?

www.antonygormley.com

Instalația *Un alt loc (Another Place)* de Antony Gormley, un grup statuar de 100 de figuri identice de fontă instalate pe o plajă britanică din apropierea orașului Liverpool, simbolizând emigranții care sunt gata să traverseze marea, părăsind cu tristețe țărmul natal, dar îndreptându-se spre un viitor mai bun, pe țărmuri necunoscute.

Completarea formularelor tipizate

- 1 Amintiți-vă și expuneți oral situațiile în care ați completat acte sau formulare.
 - Ce informații v-au fost solicitate?
 - Care dintre ele erau codificate în cifre și numere?
 - De ce, în limitele statului nostru, fiecărei persoane i se atribuie un număr de identificare, la naștere sau la trecerea frontierei Republicii Moldova?
- 2 Examinați **agenda elevului**, pe care o completați zilnic.
 - De ce fiecare pagină are această structură?
 - Ce informații păstrează agenda?
 - Ce restricții există în completarea agendei?
 - În ce constă libertatea acordată elevului?

Formular – hârtie cu textul unui document parțial tipărit, urmând ca spațiile libere să fie completate de fiecare cu datele sale individuale.

Formular tipizat, formular-tip – hârtie cu textul unui document imprimat, care se completează în vederea întocmirii unui act.

- 3 Cercetați o factură sau un bon de plată. Distribuiți informația exprimată în cifre pe categorii: *costuri, volume, cantități, adrese, coduri, numere de înregistrare, date etc.*

Relațați în text verbal coerent conținutul documentului analizat.

PREMIER ENERGY

FACTURA PENTRU ENERGIA ELECTRICA CONSUMATA

NUMARUL FACTURII (MF): 123456789

NUMERUL DE IDENTIFICARE (NID): 1234567

CONTRACT NR.: 9999999999

NUME PRENUME: PATRIMONIU

ADRESA: MD-2075, Chisinau

CONSUMUL MEDIU PE ULTIMELE 12 LUNE

Perioada de facturare	Tip consum	Indicatul prestatiei	Indicatul activitatii	Stare	Analiza	Consumul (kWh)	Tariful unitar	Suma de plată (MDL)
01.01.2018 - 31.01.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.02.2018 - 31.02.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.03.2018 - 31.03.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.04.2018 - 31.04.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.05.2018 - 31.05.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.06.2018 - 31.06.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.07.2018 - 31.07.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.08.2018 - 31.08.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.09.2018 - 31.09.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.10.2018 - 31.10.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.11.2018 - 31.11.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53
01.12.2018 - 31.12.2018	Consum activitatii	2377	1000	Normal	Normal	81	1.13	91.53

Suma de plată: 91.53 MDL

- 4 Consultați un adult: acumulați o listă de formulare tipizate pe care acesta le completează cu regularitate.

Aflați:

- Care instituții îi cer completarea formularelor?
- Ce informații solicită formularul respectiv?
- De ce sunt necesare acestea?
- Cum anume le furnizează plătitorul?
- Ce impact au datele dintr-o factură asupra următoarei?

- 5 Plasați în contexte adecvate cuvintele *specimen, exemplu, model, mostră, tip*.

- Care dintre ele se pot referi doar la obiecte?
- Care pot fi raportate și la persoane?
- De ce organizațiile oferă mostre de formulare completate?
- În funcțiile căror angajați intră completarea/examinarea/păstrarea formularelor?

Document nr.: 5845

MOM STAR S.R.L.

Chisinau, bd. Dneprobil 23/2 of. 178

Cod Fiscal: 100960307485

Tel: 561

Adresa: Chisinau, bd. Dneprobil, 23/2

NR. DE INREGISTRARE LA I.F.: TP0302087

ACHITAREA SERVICIILOR

Data/Vira: 08.05.2018 11:36:00

Operator: Union Funsia

Cont: 7071140140

Suma facturata: 170.95 Lei

Aditiv: 180.00 lei

Transferat: 170.95 lei

Comision: 3.42 lei

Rest: 5.63 lei

Restul de plată poate fi folosit la prizele caritabile sau pe site-ul www.momstar.md

MOM STAR S.R.L. 1000-100700003671

Chisinau, bd. Dneprobil 23/2

Supert: 10221 81-30-30, supert@momstar.md

09:00 - 21:00 zilnic

6 Relatați despre o experiență de completare online a formularului de înregistrare pe un site, insistând pe specificul programului:

- Cum elaborați o parolă?
- Ce variante de cerințe pentru parolă cunoașteți?
- În ce circumstanțe programul nu acceptă unele date?
- Cum deosebiți un câmp obligatoriu pentru completare de unul opțional?

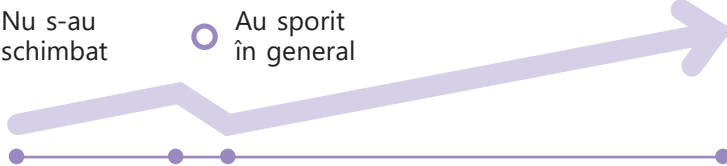
N.B! Uneori, formularul tipizat solicită alegerea unui răspuns din mai multe posibile, marcându-l sau bifându-l.

7 Citiți chestionarul de mai jos. Amintiți-vă experiența unei vizite la muzeul localității și notați pe caiet opțiunile alese.

1. Așteptările dvs. față de vizita la muzeul localității au fost:
(bifați răspunsul)

- ☐ Depășite
 ☐ Întrinite pe deplin
 ☐ Parțial întrinite
 ☐ Neîntrinite

2. Cunoștințele dvs. la tema „Istoria localității” în urma vizitei:
(bifați răspunsul)

- ☐ Nu s-au schimbat
 ☐ Au sporit în general
-
- ☐ Au crescut în mică măsură
 ☐ Au crescut foarte mult

3. Nivelul dvs. de motivare pentru vizita la muzeu a fost:
(bifați răspunsul)

	Foarte motivat(ă)	Motivat(ă)	Neutru(ă)	Puțin motivat(ă)	Deloc motivat(ă)
Înainte de vizită	☐	☐	☐	☐	☐
În timpul vizitei	☐	☐	☐	☐	☐
La încheierea vizitei	☐	☐	☐	☐	☐

Numeralul. Ortografia numeralului.

Numeralul multiplicativ

- Numeralul este partea de vorbire flexibilă, specializată pentru exprimarea noțiunii de număr definit: *un număr în sine, determinarea obiectelor sau ordinea obiectelor prin numărare.*
- Numeralesle multiplicative arată în ce proporție crește o cantitate sau o calitate: *îndoit, înzecit, însutit.* Numeralul multiplicativ răspunde la întrebarea *în ce proporție?*.

- 1 Dat fiind că specificul lexical al numeralului constă în legătura strânsă dintre un indiciu grafic (cifră, număr) și o realitate care îi corespunde, înscrieți cu cifre informația verbală:

- *optsprezece august două mii douăzeci și doi;*
- *douăzeci și nouă februarie o mie nouă sute cincizeci și șase;*
- *prețul: nouăzeci și nouă de lei și nouăzeci și nouă de bani;*
- *greutatea: paisprezece kilograme și șase sute optzeci de grame;*
- *temperatura: plus șaptesprezece grade Celsius.*

Rostiți corect!

Unsprezece
Doisprezece
Douăsprezece
Paisprezece
Cincisprezece
Șaisprezece
Șaptesprezece
Opsprezece

- 2 Citiți cu voce textul exercițiului de matematică.

Aplicând algoritmul de extragere a rădăcinii pătrate, calculați:

a) $\sqrt{549,9025}$; b) $\sqrt{326,8864}$; c) $\sqrt{7942,3744}$; d) $\sqrt{4912,6081}$.

- Înscrieți cu litere numeralesle date și rezultatele obținute.

Numeralesle multiplicative se formează prin derivare cu prefixul *în-* / *îm-* și sufixul participial *-it*: *doi* – *a îndoi* – *îndoit*; *zece* – *a înzeci* – *înzecit*.

Unele dintre ele au sinonime neologice: *îndoit* – *dublu*; *întreit* – *triplu*.

Numeralesle multiplicative pot avea valoare adverbială sau adjectivală.

Cu valoare adverbială determină un verb și nu sunt flexibile, iar cu valoare adjectivală determină un substantiv și au flexiunea adjectivului.

A câștigat triplu; câștig triplu – câștiguri triple.

- 3 Reproduceți regula în conformitate cu care numeralesle multiplicative se ortografiază cu prefixul *îm-* sau *în-*.

Îndoit, împătrit, însutit, înmiit, înzecit.

- 4 Cercetați rețeta chiflelor (cantitate calculată pentru 8 porții). Rescrieți-o, dublând și triplând cantitățile ingredientelor, pentru a obține 16 și 24 de chifle.

Chifle de casă cu lapte și unt

Timp de preparare
30 minute

Timp de gătire
20 minute

Timp total
50 minute

Pentru aluat:

- 350 ml lapte
- 30 g unt
- 15 g drojdie proaspătă sau 4 g drojdie uscată
- 150 g zahăr
- 550 g făină albă
- 12 g sare

Pentru decor:

- 1 ou bătut
- chimen, susan, mac
- sare grunjoasă

- 5 Propuneți 7-10 substantive care ar putea primi, în calitate de atribut, numere multiplicative: *îndoit*, *întreit*, *înzecit*, *însutit*. Înscrieți sintagmele.
- Ce diferență de sens este între *a îndoi* și *a plia*?
 - Ce diferență de sens este între *a îndoi* și *a înjumătăți*?
- 6 Plasați în enunțuri sintagmele verbale date, la orice forme de mod, timp, persoană, număr: *a valora înzecit*; *a răsplăti dublu*; *a se întoarce însutit*; *a munci triplu*; *a crește înmiit*.
- 7 **Lucru în grup.** Atestați numere multiplicative în contexte publicitare sau fantastice. Urmăriți în ce constă atractivitatea procedurii de multiplicare și ce efect poate produce. Comentați oral spotul sau textul ales.

Numeralul distributiv

- Numeraledistributive exprimă repartizarea precisă a obiectelor în spațiu și în timp, în grupe egale. Numeralul distributiv răspunde la întrebarea *câte câte/câte?*.
- Numeraledistributive se formează în limba română din adverbul *câte* și orice numeral cardinal: *câte două*, *câte trei*, *câte zece*.

- 1 Explicați ce înseamnă verbele *a distribui*, *a împărți*, *a repartiza*. Relatați o situație când *ați împărțit* ceva sau *ați fost repartizat* undeva.
- 2 Pornind de la numărul de elevi în clasa voastră și de la faptul că în fiecare echipă pot fi între 4 și 6 persoane, repartizați echitabil timpul afectat lecției la numărul de echipe care fac prezentări de proiecte. Scrieți expresia matematică prin care ați realizat calculul.

- 3 Cronometrați consumul de timp pe parcursul unei zile, pentru diferite activități. Formulați-vă observațiile în enunțuri cu numerele distributive.
Model: *În fiecare zi, consum câte 10 minute pentru a ajunge la școală.*
- 4 Scrieți o listă de cuvinte care au în componență elementul *cât/câte*. Comentați ortografia fiecărui cuvânt, specificând la ce parte de vorbire se referă.
- 5 Modelați o situație în care sunt implicate persoane, cantități, produse și bani. Folosiți numerele care exprimă cantități, insistând pe cele distributive: *câte o mie doi lei și 87 de bani; câte cinci persoane; câte zece kilograme; câte două pachete.*
- 6 Amintiți-vă regulile unui joc sportiv. Explicați oral cum se desfășoară jocul (numărul de jucători; durata reprizelor; dimensiunile și marcarea terenului; metodologia atribuirii punctelor; clasamentele; periodicitatea competițiilor internaționale), utilizând numerele distributive.
 - Cum ați justifica faptul că diferite jocuri sportive stipulează un număr diferit de jucători în echipă?
 - Prin ce se motivează durata diferită a meciurilor și reprizelor?
 - De ce sunt importante asemenea norme și reguli?
- 7 Înscrieți numerele relevante pentru distribuirea celor 365/366 de zile ale anului în anumite unități cantitative. Descrieți un an calendaristic, utilizând numerele distributive potrivite.
- 8 Alcătuiți o problemă elementară de matematică, în care veți introduce, ca date, trei numere distributive. Redactați în scris problema.

Numeralul adverbial

- Numerele adverbiale arată de câte ori se repetă o acțiune sau în ce proporție se găsește o calitate sau o cantitate. Numeralul adverbial răspunde la întrebarea *de câte ori?*.
- Numeralul adverbial are structura unei locuțiuni și se formează din prepoziția *de* + numeralul cardinal în forma de feminin + substantivul *ori*: *de două ori, de zece ori, de o sută de ori*.

- 1 Numiți operațiile și acțiunile pe care le realizați cu regularitate, menționând **de câte ori** în decursul unei unități de timp o faceți. Exprimați informația în 4-5 enunțuri complete.
De exemplu: *Îmi verific poșta electronică **de două ori** pe zi.*
- 2 Citiți proverbele. Remarcați oral numerele adverbiale.
A fost o dată la moară și de două ori în târg.
Cine a mințit de trei ori nu mai e crezut niciodată.

*Gândește de două ori înainte de a vorbi o dată.
 Gândește de două ori înainte de a vorbi și vei vorbi de două ori mai bine.
 Înțeleptul învârtește de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi.
 Mai bine o dată să vezi decât de o mie de ori să auzi.
 Vulpea bună nu cade de două ori în aceeași capcană.*

- Comentați frecvența unui numeral.
- Alegeți un proverb și explicați sensul lui.

3 Documentați-vă în privința recomandărilor pe care le fac igieniștii pentru:

- a avea o dantură sănătoasă;
- a respecta mesele principale ale zilei;
- a asigura condiții optime pentru munca intelectuală în clasă.
- Prezentați informația, utilizând numerele adverbiale.

4 Acumulați exemple de cuvinte care au în componență elementul *ori/oare*. Comentați ortografia fiecărui cuvânt, specificând la ce parte de vorbire se referă.

5 Examinați elementele din cele două coloane. Interpretați diferența, raportând secvențele la situații de viață cotidiană:

de două ori în viață	de câte două ori pe an
de trei ori într-un an de studii	de câte trei ori pe săptămână
de zece ori în timpul lecției	de câte zece ori pe ceas
de o sută de ori pe parcursul zilei	de câte o sută de ori pe zi

6 În enunțurile date, delimitați numeralul adverbial de numeralul multiplicativ:

- Taxe au fost majorate de două ori: în 2010 și în 2016.
Taxa pentru drumuri a fost majorată de două ori (a fost dublată).
 - Casa a fost reparată de două ori.
Costul reparației a crescut de două ori.
 - Cartea a fost reeditată de trei ori în ultimii zece ani.
Prețul abonamentului la revistă a crescut de trei ori.
- Comentați oral diferența dintre enunțuri.

În combinație cu numeralul ordinal, substantivele *dată* și *oară* se utilizează și la singular: *întâia oară, întâia dată, prima dată, prima oară, a doua oară*.

7 **Lucru în grup.** Treceți în revistă 5-7 situații care pot avea loc o singură dată în istoria omenirii: descoperiri, invenții, atestări documentare.

- Explicați oral de ce este incorect să spunem *a fost descoperit prima dată; a debutat prima oară; a introdus prima dată; a inventat a doua oară*.

- 8 Examinați concurența numeralelor adverbiale cu adverbele compuse: *deseori, deseori, rareori, uneori, niciodată*. Echivalați adverbele compuse cu numerele adverbiale și circumstanțele de timp.
Model: *Deseori* este egal cu de **atâtea** ori pe an / lună / săptămână / zi.
- 9 Urmăriți cum funcționează un orologiu. Caracterizați, în verbe și complemente exprimate prin numerele adverbiale, sunetele emise cu regularitate.
- 10 Descrieți, în limita unei pagini de caiet, o săptămână obișnuită din viața de școlar. Specificați, prin numerele adverbiale potrivite, activitățile care se repetă pe parcursul unei săptămâni. Subliniați numerele adverbiale.

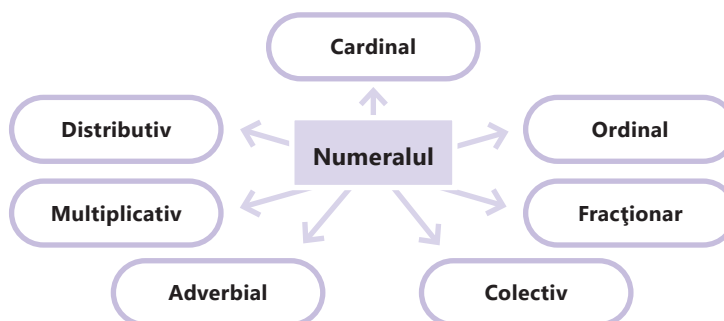
Numeralul colectiv

- Numerele colective exprimă ideea de însoțire, de grupare a obiectelor în spațiu și în timp.
- Numerele colective de la *doi* sunt moștenite din limba latină: *amândoi, amândouă*. Numerele *ambii, ambele* sunt împrumutate din limba italiană. Alte numere colective se formează din numeralul cardinal, precedat de silaba *tus-*, o variantă a pronumelui nehotărât *toți*: *tustrei, tustrele, tuspatru, tuscinci*.

- 1 Citiți articolul lexicografic al adjectivului *colectiv*. Ilustrați oral, în enunțuri dezvoltate, fiecare dintre cele trei sensuri.
- 1) Care se face împreună; realizat prin participarea mai multor persoane; comun. **Muncă ~ă. Operă ~ă. Contract ~.**
 - 2) Care aparține tuturor; aflat în posesia tuturor; comun; obștesc. **Proprietate ~ă.**
 - 3) Care exprimă noțiunea de totalitate, de colectivitate. ♦ **Substantiv ~** substantiv care numește o pluralitate de obiecte de același fel, luate ca un tot întreg.
- 2 Numiți activitățile ce pot fi executate doar de mai multe persoane împreună (în perechi, în grup, în echipă). Specificați numărul minim de persoane implicate.
- **Model:** *Jocul de șah* – sunt implicate două persoane; *meciul de fotbal* – sunt implicate două echipe a câte 11 persoane.
- 3 Plasați în contexte adecvate sintagmele propuse: *ambii șoferi, ambele candidate, amândoi pretendenții, tustrei premianții, tuspatru călătorii, decizia amândurora*. Înscieți enunțurile.
- 4 Documentați-vă și descifrați între paranteze ce/cine se are în vedere prin:
- *ambii autori ai Imnului de Stat al Republicii Moldova (...)*
 - *tuspatru părți ale lumii (...)*
 - *ambii autori ai poveștii „Albă-ca-Zăpada” (...)*
 - *tustrele probele de la triatlon (...)*

- 5 Cercetați posibilitatea de a substitui sintagma *cei doi/cele două* prin numeralul colectiv *ambii/ambele*. Comentați oral fiecare situație.
Cei doi scriitori au discutat înflăcărat despre educație.
Cei doi sportivi concurenți și-au strâns mâinile.
Cele două actrițe nominalizate au fost premiate.
Cele două gimnaste au acumulat același punctaj.
- 6 Descrieți, în text coerent de 10-12 rânduri, o experiență de lucru în echipă, utilizând cinci numere colective.

Funcțiile sintactice ale numeralului

- 1 Aduceți exemple de numere din categoriile cunoscute. Reproduceți schema pe caiet și completați-o cu câte trei exemple proprii.
- 2 Amintiți-vă întrebările la care răspund părțile de propoziție. Adresați întrebarea adecvată pentru a determina funcția sintactică a fiecăruia dintre cuvintele marcate.

Turnul înclinat din Pisa, o clopotniță care, în 1174, fusese proiectată ca a treia și ultima clădire a complexului catedralei orășenești, trebuia să aibă o înălțime de 56 m și să fie construit din marmură albă. Trei etaje fuseseră încheiate, când înclinarea fundației a devenit vizibilă. Lucrările au fost întrerupte pentru a găsi o soluție, dar turnul a fost terminat în secolul al XIV-lea, așa aplecat cum era.

Ghid de cultură generală

Numeralul poate avea funcțiile sintactice de:

- **subiect**: Când doi se bat,¹ al treilea câștigă.²
- **predicat (nume predicativ)**: Cine ține doi pepeni în mână/¹ rămâne fără niciunul.²
Orice la timp dăruit prețuiește însutit.
- **atribut**: Trei corăbii încărcate n-așteaptă pe una deșartă. E destul o mătă la doi șoareci.
- **complement**: Leneșul, ca să nu facă un pas, face zece.

- 3 Declinați oral în enunțuri sintagmele *o sută de ani*; *secolul al douăzeci și unulea*. Remarcați coincidențele și deosebirile formelor de caz.
- 4 Citiți informația despre localitatea voastră, adresându-vă resurselor electronice accesibile. Extrageți trei exemple de numere și determinați funcția lor sintactică.
- Ce informații noi ați aflat?

- 5 Utilizați în enunțuri numerele zece și *al zecelea* cu patru funcții sintactice diferite.
- 6 Înscrieți cu litere cinci date-ani semnificativi pentru istoria națională sau universală. Includeți-i în contexte, cu funcția de complement circumstanțial de timp.
- 7 Efectuați analiza sintactică a enunțurilor, subliniind părțile de propoziție:
Câinele speriat latră trei zile.
Lucrul cunoscut de doi, trei nu mai rămâne între ei.
O mie de miei pe lup nu-l pot goni.
Muști de un deget /¹ și te dor toate cinci. /²
Are o potcoavă /¹ și-i mai trebuie trei și calul. /²
- 8 Descrieți, în 8-10 rânduri, vitrina unui magazin de jucării, utilizând numerele de diferite categorii. Subliniați numerele.

Proiect

Elaborați, pe parcursul a două săptămâni, individual, o prezentare (verbală și cu suport vizual) la subiectul **Numeralele în comunicare.**

Algoritm de lucru la etapa de acumulare a informației

- 1 Înregistrați numerele pe care le-ați utilizat pe parcursul unei zile.
- 2 Sistematizați-le (ce informații și date transmit).
- 3 Documentați-vă: când omenirea a început să utilizeze numerele pentru a marca/a codifica o informație.
- 4 Treceți în revistă diferitele modalități de notare a cantităților, specificați regiunile în care s-au utilizat.
- 5 Descifrați 4-5 semnificații simbolice ale unui numeral.
- 6 Specificați domeniile în care numerele sunt inevitabile: datele fixe ale sărbătorilor naționale, sărbătorile în familie etc.
- 7 Raportați unele numere la propria persoană: numărul de identificare, ordinea în registru, notele și mediile, locul în bancă etc.

Structura prezentării

- 1 Mesajul general al prezentării.
- 2 Informații însoțite de 5-7 exemple relevante și ilustrații.
- 3 Comentarii și argumente istorice.
- 4 Detalii personale.
- 5 Concluzii.

Dreptatea și morala

Dănilă Prepeleac

de Ion Creangă

Erau odată într-un sat doi frați, și amândoi erau însurați. Cel mai mare era harnic, grijuliu și chiabur, pentru că unde punea el mâna punea și Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iară cel mai mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc și norocul de dânsul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi; ș-apoi mai avea și o mulțime de copii! Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era pestriță la mațe și foarte zgârcită. Vorba veche: „Tot un bou ș-o belea”. Fratele cel sărac – sărac să fie de păcate! – tot avea și el o pereche de boi, dar colé: porumbi la păr, tineri, nalți de trup, țepoși la coarne, amândoi cudalbi, țințați în frunte, ciolănoși și groși, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieșit cu dâșii în lume și de făcut treabă. Dar plug, grapă, teleagă, sanie, car, tânjală, cârceie, coasă, hreapcă, țăpoi, greblă și câte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. Și când avea trebuință de asemenea lucruri, totdeauna supăra pe alții, iară mai ales pe frate-său, care avea de toate. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. Ea zicea adeseori:

– Frate, frate, dar pita-i cu bani, bărbate.

– Apoi, dă, măi nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l-oi ajuta eu, cine să-l ajute?

Nevasta, nemaiaivând încotro, tăcea și înghițea noduri. Toate ca toate, dar carul său era de haimana. Nu treceau două-trei zile la mijloc, și se trezea la ușa ei cu Dănilă, cumnatu-său, cerând să-i împrumute carul: ba să-și aducă lemne din pădure, ba făină de la moară, ba căpiți din țarină, ba multe de toate.

– Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt; mi-e lehamite de frăția noastră!... Tu ai boi, de ce nu-ți închipuiești ș-un car? Al meu l-ai hârbuit de tot. Hodorog! încolo, hodorog! pe dincolo, carul se strică. Ș-apoi, știi vorba ceea: „Dă-ți, popă, pintenii și bate iapa cu călcâiele”.

– Apoi, dă, frate, zise istalalt, scărpînându-se în cap, ce să fac?

– Ce să faci? Să te-nvăț eu: boii tăi sunt mari și frumoși; ia-i și-i du la iarmaroc, vinde-i și cumpără alții mai mici și mai ieftini, iar cu banii rămași cumpără-ți și un car, și iaca te-ai făcut gospodar.

– Ia, știi că nu m-ai învățat rău? Așa am să fac.

Dănilă Prepeleac, spectacol de Boris Melinti

www.arieltheatre.ro

Zicând aceste, se duce la dânsul acasă, își ia boii de-o funie și pornește cu ei spre târg. Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mânca câinii din traistă, și toate trebile, câte le făcea, le făcea pe dos. Târgul era cam departe, și iarmarocul pe sfârșite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac? (că așa îi era porecla, pentru că atâta odor avea și el pe lângă casă făcut de mâna lui). El tuflește cușma pe cap, o îndeasă pe urechi și habar n-are: „Nici nu-i pasă de Năstasă; de Nichita, nici atâta”.

Mergând el cu Duman și Tălășman ai săi, tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe când suia un deal lung și trăgănat, alt om venea dinspre târg cu un car nou, ce și-l cumpărase chiar atunci și pe care îl trăgea cu mâinile singur, la vale cu proptele și la deal cu opintele.

– Stai, prietene, zise ist cu boii, care se tot smunceau din funie, văzând troscotul cel fraged și mândru de pe lângă drum. Stai puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.

– Eu aş sta, dar nu prea vrea el să steie. Dar ce ai să-mi spui?

– Carul dumitale parcă merge singur.

– D-apoi... mai singur, nu-l vezi?

– Prietene, știi una?

– Știu dacă mi-i spune.

– Hai să facem treampa; dă-mi carul, și na-ți boii. Nu vreau să le mai port grija în spate: ba fân, ba ocol, ba să nu-i mănânce lupii, ba de multe de toate... Oi fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

– Suguiești, măi omule, ori ți-e într-adins?

– Ba nu suguiesc, zise Dănilă.

– Apoi dar, te văd că ești bun mehenghiu, zise cel cu carul; m-ai găsit într-un chef bun; hai, noroc să dea Dumnezeu! Să-ți aibi parte de car, și eu de boi!

Apoi dă carul, își ia boii, pleacă pe costișă într-o parte spre pădure și se cam mai duce. Istalt, adică Dănilă, zice în gândul său:

„Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine! De nu cumva s-ar răzgândi; dar parcă nu era țigan, să întoarcă”.

Apoi își ia și el carul și pornește tot la vale înapoi spre casă.

– Aho! car nebun, aho! Când te-oi încărca zdravăn cu saci de la moară, ori cu fân din țarină, atunci să mergi așa!

Și cât pe ce, cât pe ce să nu-l ia carul înainte. Dar de la o vreme valea s-a sfârșit și s-a început un deal; când să-l suie la deal, suie-l dacă poți!... Hârți! încolo, scârți! încolo, carul se da înapoi.

– Na! car mi-a trebuit, car am găsit!

Apoi cu mare greu hartoieste carul într-o parte, îl oprește în loc, se pune pe proțap și se așterne pe gânduri.

– Mă!... asta încă-i una! De-oi fi eu Dănilă Prepeleac, am prăpădit boii; iar de n-oi fi eu acela, apoi am găsit o căruță... Ba e Prepeleac, ba nu-i el... Când iaca un om trecea iute spre târg c-o capră de vânzare.

– Prietene, zise Dănilă, nu mi-i da capra ceea, să-ți dau carul ista?

– Apoi... dă... capra mea nu-i de cele săritoare, și-i bună de lapte.

– Ce mai la deal, la vale! bună, ne-bună, na-ți carul și dă-mi-o!

Cela nu se pune de pricină, dă capra și ia carul. Apoi așteaptă până vin alte care, de-l leagă dinapoia lor, și se duce în treaba lui spre casă, lăsând pe Dănilă gură-cască tot pe loc.

– Bun, zise Prepeleac. Ia, pe ist cu capra știu încaltea că bine l-am boit!

Ia apoi și el capra și pornește iar spre târg. Dar capra tot capră; se smunea în toate părțile, încât îi era acum lehamete de dânsa.

– De-aș ajunge mai degrabă în târg, zise Prepeleac, ca să scap de râia asta.

Și, mergând el mai departe, iaca se întâlnește c-un om ce venea de la târg c-o găscă în brațe.

– Bun întâlnișul, om bun! zise Dănilă.
– Cu bine să dea Dumnezeu!
– Nu vrei să facem schimb? să-ți dau capra asta și să-mi dai găscă.
– N-ai nimerit-o, că nu-i găscă, ci-i gânsac; l-am cumpărat de sămânță.
– Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ți dau și eu o sămânță bună.
– De mi-i da ceva adaos, poate să ți-l dau; iară de nu, norocul găștelor de-acasă; că are să facă un otrocol prin ele, de s-a duce vestea! În sfârșit, dur la deal, dur la vale, unul mai dă, altul mai lasă, și Prepeleac mărită capra! Apoi înșfacă gânsacul și pleacă tot înainte spre târg. Când ajunse în târg, gânsacul, dorit de găște, țița cât îl lua gura: „ga, ga, ga, ga!”

„Na! c-am scăpat de dracul și am dat peste tată-său: acesta mă asurzește! Las' că te însor eu și pe tine acuși, măi buclucașule!”

Și, trecând pe lângă un negustor cu pungi de vânzare, dă gânsacul pe-o pungă de cele pe talger și cu băierile lungi, de pus în gât. Ia el punga, o sucește, o învârtește și-apoi zice:

„Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Dintr-o pereche de boi de-a mai mare dragul să te uiți la ei am rămas c-o pungă goală.

Măi! măi! măi! măi! Doar știu că nu mi-i acum întâiași dată să merg la drum; dar parcă dracul mi-a luat mințile!”

Mai șede el cât șede de cască gura prin târg, și-apoi își ia tălpășița spre casă. Și, ajungând în sat, se duce drept la frate-său, ca să-i ducă bucurie.

– Bine v-am găsit, bădiță!

– Bine-ai venit, frate Dănilă! Da' mult ai zăbovit la târg!

– Apoi dă, bădiță; m-am pornit cu graba și m-am întâlnit cu zăbava.

– Ei, ce veste ne mai aduci de pe la târg?

– Ia, nu prea bună! Bieții boișorii mei s-au dus ca pe gura lupului.

– Vro dihanie a dat peste dânșii, ori ți i-a furat cineva?

– Ba! I-am dat eu singur cu mâna mea, bădiță.

Apoi spuse din capăt toată întâmplarea, pe unde-a fost și ce-a pățit; iar la urma urmelor zise:

– Și-apoi, ce mai atâta vorbă lungă, dintr-o pereche de boi m-am ales c-o pungă; și-apoi și asta pute a pustiu, bădiță dragă.

– Mă! da, drept să-ți spun, că mare nătărău mai ești!

– Apoi dă!... bădiță! pân-aici, toate-au fost cum au fost, da de-acum am prins eu minte... Numai ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde; când e brânză, nu-i bărbânță. Iaca îți dau dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dânsa. Și te mai rog de toți dumnezeii să-mi împrumuți macar o dată carul cu boii, s-aduc niște lemne din pădure la nevastă și la copii, că n-au scânteie de foc în vatră, sărmanii! și-apoi, ce-a da Dumnezeu! cred că nu te-oi mai supăra.

– Ptiu! mă! zise frate-său, după ce l-a lăsat să sfârșască. Se vede că Dumnezeu a umplut lumea asta cu ce-a putut. Iaca-ți mai dau o dată carul, dar asta ți-a fi cea de pe urmă.

Lui Dănilă atâta i-a trebuit. Ia acum carul cu boii frăține-său și pornește. Cum ajunge în pădure, chitește un copac care era mai mare și trage carul lângă el; fără să dejuce boii, începe a tăia copacul, ca să cadă în car deodată. Trebi de ale lui Dănilă Prepeleac! Bocănește el cât bocănește, când pârrr! cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide!

„Na! că făcui pacostea și frăține-meu! Ei, ei, acum ce-i de făcut?... Eu cred că ce-i bine, nu-i rău: Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă. Mă duc să văd, n-oi putea smomi pe frate-meu să-mi împrumute și iapa, să fug apoi cu ea în lume, iar copiii și nevasta să-i las în știrea Celui-de-Sus.”

Așa zicând, pornește și, mergând prin pădure, s-a rătăcit. După multă trudă și buimăceală, în loc să iasă la drum, dă de-un heleșteu și, văzând niște lișițe pe apă, zvârrr! cu toporul întrînsele, cu chip să ucidă vro una s-o ducă peșchin frăține-său... Dar lișițele, nefiind chioare, nici moarte, au zburat; toporul s-a cufundat, și Prepeleac a rămas bătând în buze.

„Mă!... că rău mi-a mai mers astăzi! Ce zi pocită! Se vede că m-a luat cineva din urmă!”

Apoi dă din umeri și pornește; mai merge el cât merge, până ce, cu mare greu, găsește drumul. Apoi o ia la papuc și hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, și pe loc cârpește o minciună, care se potrivea ca nuca în perete.

– Frate, mai fă-mi un bine și cu iapa, ca să mân boii de călare: în pădure a plouat grozav, și s-a făcut o mazăgă ș-un ghețuș, de nu te mai poți defel ținea pe picioare.

– Mă! zise frate-său, se vede că tu ai fost bun de călugărit, iar nu de trăit în lume, să necăjești oamenii și să chinuiești nevasta și copiii! Haiti! lipsești dinaintea mea și du-te unde-a dus surdul roata și mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău!

Iapa! Las' pe Dănilă, că știe el unde-a duce-o: să-și ia iertăciune de la boi și ziua bună de la car. Apoi iese pe ușă, pune mâna pe iapă și pe-o secure, și tunde-o! Când se trezește frate-său, ia iapa dacă ai de unde! Prepeleac era tocmai la heleșteul din pădure, să caute toporul. Aici îi trăsni în cap lui Dănilă că el ar fi bun de călugăr, după vorbele frăține-său.

– Am să durez o mănăstire pe pajiștea asta, de are să se ducă vestea în lume, zise el. [...]

Cuvintele textului

- 1 Precizați cu ajutorul dicționarului sensul cuvântului „prepeleac”. Argumentați și comentați cât de adecvată e porecla dată eroului basmului.

Ion CREANGĂ

(n. 1837, Humulești, Neamț, România – m. 1899, Iași, România)

Scriitor, unul din marii clasici ai literaturii române.

Autor al operei memorialistice *Amintiri din copilărie*, al unor povestiri (*Moș Ion Roată și Cuza-Vodă*; *Moș Nichifor Coțcarul*; *Prostia omenească*) și al unor basme celebre: *Povestea lui Harap Alb*, *Dănilă Prepeleac*, *Ivan Turbincă*, *Povestea lui Stan Pățitul* ș.a.

- 2 Comentați efectul pe care îl produc epitetetele ce caracterizează boii la începutul narațiunii.
Care ar fi echivalentul animalelor de tracțiune în viața de azi? Cu ce epitete ar putea fi caracterizate aceste înlocuitoare ale boilor și cailor?
- 3 Deduceți din context sensurile următoarelor regionalisme (lexicale, fonetice, gramaticale) și scrieți sinonimul lor literar (sau forma literară): *cole*, *să steie*, *să-ți aibi*, *sfârșască*, *bizunie*, *așă-i*, *stăi*, *îngăduiește*.
- 4 Cuvântul de origine turcă „mehenghiu” desemnează un mineral (o piatră) cu care se testau pietrele prețioase. Prin extensiune, acest cuvânt îl numește pe un om isteț, priceput. Cum explicați extensiunea sensului?
- 5 Autorul enumeră o serie de instrumente necesare în gospodărie, dar care lipseau la casa lui Dănilă: plug, grapă, teleagă, sanie, car, tânjală, cârceie, coasă, hreapcă, țpoi, greblă. Descrieți-le și precizați ce operații se făceau cu ajutorul lor.

- 6 Precizați sensul expresiilor: *unde punea el mâna punea și Dumnezeu mila; fugea el de noroc și norocul de dânsul; făcea zile fripte; sângele apă nu se face; îi mânca câinii din traistă.*
- 7 Aduceți exemple de cuvinte, forme fonetice sau gramaticale ale acestora folosite în localitatea voastră, fie rar utilizate în alte zone, fie având o altă formă gramaticală sau ortografică în limba literară.
- 8 Ce expresii frazeologice, proverbe sau zicători din localitatea voastră cunoașteți?
- 9 Lucrați în echipe și prezentați câte un proiect de grup ilustrând harta culturală, lingvistică și literară a localității voastre. Adunați dovezi ale unor elemente culturale (de la vestimentație și obiecte de uz casnic și gospodărie la forme lexicale, fonetice sau gramaticale și expresii frazeologice), tipice pentru spațiul cercetării fiecărui grup. Faceți prezentări ale proiectelor și comparați elementele culturale comune și divergente.

Sensurile textului

- 1 Căutați la bibliotecă și citiți basmul lui Ion Creangă în întregime.
- 2 Având în vedere că basmul desemnează, de regulă, o poveste cu elemente (personaje, acțiuni) fantastice, enumerați câteva particularități ale poveștii, care ne conving că acest text este un basm.

Basmul cult, spre deosebire de basmul popular, are un autor cunoscut și respectă anumite strategii de scriitor: construiește o narațiune rotundă, relatează istoria într-o formulă concisă, structurată pe secvențe distincte (de ex., cele câteva tentative succesive ale eroului de a face comerț).

- 3 Remarcați o deosebire evidentă între două părți ale textului lui Ion Creangă și caracterizați-le ca pe o poveste cu elemente realiste, absolut posibile în realitate (o parte) și un basm cu elemente supranaturale (a doua parte). De unde începe „basmul fantastic”? Care dintre poveștile lui Ion Creangă pot fi considerate basme? Care poveste a acestui autor nu conține nimic supranatural?
- 4 Cum îl puteți caracteriza pe eroul acestui basm? Găsiți în text și plasați într-un tabel calitățile laudabile și trăsăturile condamnabile ale personajului.

Calități pozitive, laudabile	Exemple extrase din text	Trăsături detestabile, negative	Exemple extrase din text

Personajul literar este prezentat, în limitele și regulile textului respectiv, drept o persoană cu calități ce pot fi deduse din vorbele și acțiunile sale. Există teorii întregi și dicționare ale personajelor literare, cu clasificări multiple.

Personajele pot fi:

- a) principale, secundare, episodice;
- b) pozitive și negative;
- c) reale, autobiografice, istorice, fantastice, legendare, alegorice.

5 Clasificați și caracterizați personajele din basmul lui Ion Creangă (Dănilă, fratele său, soțiile fraților, Michiduță) după cele trei criterii enumerate mai sus.

6 Care sunt motivele degradării sistematice și progresive a gospodăriei protagonistului? Selectați, eventual, din lista de posibile motive:

- Ghinionul
- Lipsa inspirației și a talentului
- Lipsa spiritului gospodăresc
- Prostia
- Lenea
- Rea-voința
- Aroganța

... (continuați lista cu alte posibile motive.)

Exemplificați. Polemizați.

7 De regulă, basmele populare se încheie cu un sfârșit fericit și cu anumite învățăminte ascunse. Acest basm are un final fericit? Care sunt învățămintele lui (dacă sunt)?

8 **Lucru în grup.** Citiți pe roluri un fragment din dialogul lui Dănilă cu Michiduță. Este un dialog pur informativ sau putem caracteriza personajele prin dialog? Care este diferența dintre replicile unuia și ale altuia?

9 Distingeți momentele principale ale subiectului acestui text.

10 Alcătuiți un plan simplu al celor mai importante evenimente descrise în text. Reduceți secvențele la un număr cât mai mic.

11 Dezvoltați planul simplu cu detalii/pași în interiorul fiecărui punct. De exemplu, punctul de plan care sugerează „operațiile comerciale” ale lui Dănilă în drum spre piață se va desfășura cu indicarea fiecărui episod sau, tot așa, întrecerile cu Michiduță pe malul lacului din pădure.

Planul simplu de idei include ideile principale ale textului, notate în ordinea apariției în text. El presupune fixarea celor mai generale și ample acțiuni dintr-un text narativ. Cel mai simplu plan al unui text narativ ar include doar începutul, mijlocul și încheierea, dar, de regulă, mijlocul narațiunii are câteva faze distincte, care nu pot fi ignorate.

Planul dezvoltat de idei include, pe lângă ideile principale, câteva idei secundare, derivate ale primelor. El extinde fazele esențiale ale narațiunii, incluzând și câteva episoade, distincte și ele, în cadrul secvențelor mai ample. Planul dezvoltat de idei presupune și unele amănunte sau detalii.

Atât planul simplu, cât și planul dezvoltat pot fi alcătuite din construcții nominative (1. Familia eroului; 2. Probele inițiale... etc.) sau din enunțuri narative (1. Eroul avea trei frați; 2. Tatăl i-a expus, înainte de a-i trimite în lume, la câteva probe „de foc”... etc.).

Notă: Planul (dezvoltat) alcătuit din propoziții enunțiative poate să evolueze într-un rezumat al textului narativ.

- 12 Alcătuiți un rezumat al narațiunii lui Ion Creangă, extinzând și îmbogățind cu detalii planul dezvoltat de idei (folosind enunțuri narative).
- Adăugați scurte secvențe descriptive (cum erau boii lui Dănilă înainte de a-i vinde, cum arăta gospodăria protagonistului (și el însuși) etc.
 - Transformați, în acest rezumat, vorbirea directă în vorbire indirectă.

Rezumatul este o reproducere comprimată și succintă a unui text, din perspectiva și cu cuvintele autorului rezumatului (se admit citate și formule fixe din text, cu trimitere la textul original). Pentru a face un rezumat, e necesar să fixezi secvențele și ideile principale emise în ordinea în care apar în textul-reper.

Ar fi de ajutor, la început, un plan desfășurat al textului, pentru a nu omite ideile esențiale. Pe parcurs se omit secvențele, episoadele narative sau personajele ocazionale, fără un rol deosebit în text. Se reformulează mesajul, ajungând la formula succintă prin reformularea enunțurilor. Un rezumat ascunde și o opinie personală față de text, inclusiv prin alegerea secvențelor și prin formula (narativă și descriptivă) aleasă.

- 13 G. Călinescu scria că „Dănilă Prepeleac dovedește că prostul are noroc”. Sunteți de acord cu afirmația criticului? Sunteți de părere că e vorba numai de noroc?

Textul și textele

- 1 Recitiți basmele lui Ion Creangă și numiți similitudini cu *Dănilă Prepeleac* (situații, intrigă, comic, personaje, limbaj).
- 2 Ce autori de basme culte (din literatura română și universală) cunoașteți? Ce basme ale acestor autori ați citit? Care au fost elementele (acțiunile, personajele) supranaturale din aceste basme?
- 3 Găsiți la bibliotecă romanul lui Vasile Vasilache *Povestea cu cocoșul roșu* și citiți primele secvențe. Identificați similitudini cu basmul *Dănilă Prepeleac* și comentați pasajele ca pe o versiune modernă a poveștii lui Ion Creangă.

O jumătate de pătură

(poveste irlandeză)

Adevărata dreptate nu este întotdeauna rostită de gura unui judecător. Iată ce ne arată o veche poveste irlandeză.

Într-un bordei sărman trăia un om împreună cu nevasta, tatăl și fiul său, care era încă în leagăn. Bătrânul nu mai era bun de nimic. Era prea slab ca să mai muncească. Atunci omul a hotărât să-l alunge, să-l lase pe drumuri, cum se făcea demult, în vremurile vitrege, cu cei ce nu aduceau niciun folos.

Nevasta a încercat să-l împiedice, dar degeaba.

– Dă-i barem o pătură, l-a rugat ea.

– Nu. Am să-i dau doar o jumătate de pătură, îi ajunge.

Nevasta l-a rugat și până la urmă l-a înduplecat să-i dea toată pătura. În clipa în care bătrânul se pregătea să iasă din casă, plângând, s-a auzit glasul pruncului din leagăn. Pruncul a grăit astfel către tatăl său:

– Nu! Nu-i da toată pătura! Dă-i doar jumătate.

– De ce? a întrebat tatăl, uimit, apropiindu-se de leagăn.

– Fiindcă, a răspuns copilul, are să-mi trebuiască jumătatea cealaltă pentru tine, când am să te dau afară din casă.

(din cartea: Jean-Claude Carrière,

Cercul mincinoșilor. Cele mai frumoase povești filozofice din lumea întreagă)

Bordei. Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”. București

Cuvintele textului

- 1 Comentați titlul narațiunii. Propuneți un titlu alternativ, pornind de la mesajul și morala textului.
- 2 Știți unde se află Irlanda? Găsiți-o pe hartă și povestiți ce știți despre această țară, despre natura ei, despre oamenii ei, fie în baza celor auzite, fie citite în sursele informative (manuale, enciclopedii), tipărite sau electronice.
- 3 Ce este un bordei? Această locuință vorbește despre o fază a evoluției civilizației, despre o stare economică a unei familii sau despre una și alta?
- 4 Formați un derivat de la cuvântul „pătură”. Ce semnificație are cuvântul derivat și ce legătură are cu cel inițial, „pătură”?
- 5 Cum înțelegeți expresia „în vremuri vitrege”? Care este sensul de bază al cuvântului „vitreg”?

Sensurile textului

- 1 Ce decizie a luat soțul (care în societatea patriarhală este capul familiei)? De ce?
- 2 Ce credeți despre decizia tatălui?
- 3 Cum se comportă soția lui în această situație? Cum apreciați comportamentul ei?
- 4 Când apare pentru prima dată ideea despre o jumătate de pătură?
- 5 Care a fost replica celui mai mic membru al familiei?
- 6 Având în vedere că propunerea copilului (o jumătate de pătură) era și ideea tatălui, putem oare să spunem că el și-a susținut tatăl?
- 7 Ce motiv a invocat copilul?
- 8 Care a fost, în opinia voastră, motivul deciziei copilului?
- 9 Care – credeți voi – a fost reacția părinților?
- 10 Care este morala ascunsă, nerostită, a acestei narațiuni?

Istoria povestită, scurtă și pe înțelesul tuturor, se numește *parabolă*. Adică o poveste cu tâlc, cu mesaj înțeles în toată lumea, nu doar în spațiul național, geografic și politic în care a apărut (Irlanda). De ce istoriile de acest gen sunt înțelese de toată lumea?

Parabola este o scurtă povestire alegorică cu tâlc și cu caracter moral sau religios; pildă; alegorie.

Parabola e narațiunea sub care se ascunde un adevăr important sau o învățătură. A vorbi prin parabole sau a vorbi în pilde înseamnă a afirma, prin oculte, adevăruri importante.

Textul și textele

- 1 Citiți parabola *Cel mai bun dintre fii* din aceeași carte a lui Jean-Claude Carrière.

O veche poveste etiopiană ne arată cum un bătrân care trăgea să moară și-a chemat la căpătâi cei trei fii și le-a zis:

– Nu pot împărți în trei ceea ce am. Ar însemna să vă dau fiecăruia dintre voi mult prea puțin. Am hotărât, prin urmare, să las tot ceea ce am, ca moștenire, aceluia dintre voi care se va dovedi cel mai îndemânatic și cel mai isteț. Adică celui mai bun dintre fiii mei. Am pus pe masă câte un ban pentru fiecare. Luați-i. Cel care va izbuti să cumpere cu acest ban ceva care să umple coliba va avea parte de toată moștenirea.

Cei trei fii au plecat. Primul a cumpărat fân, dar n-a putut umple coliba decât până la jumătate. Cel de-al doilea fiu a cumpărat pene, dar tot n-a putut umple coliba până sus.

Cel de-al treilea fiu – care a și avut parte de moștenire – n-a cumpărat decât un lucru mic de tot. O lumânare. A stat până s-a lăsat întunericul, a aprins lumânarea și coliba s-a umplut de lumină.

(din cartea: Jean-Claude Carrière,

Cercul mincinoșilor. Cele mai frumoase povești filozofice din lumea întreagă)

- 2 Știți unde se află Etiopia? Găsiți-o pe hartă.
- 3 Dincolo de ingeniozitatea cu care mezinul a găsit cum să umple coliba, textul sugerează și alte deschideri de înțelegere și interpretare. Care sunt ele, în opinia voastră?
- 4 „Ghiciți” viitoarea meserie sau vocația fiecăruia dintre cei trei fii, pornind de la „umplutura” fiecăruia pentru colibă (și presupunând că nu au fost întâmplătoare).
- 5 Care sunt sensurile pe care poate să le aibă, în contexte diferite, verbul „a lumina” și substantivul „lumină”?
- 6 Explicați sensul expresiilor frazeologice: a arunca o lumină (asupra unei chestiuni); a ieși la lumină; a-i fi cuiva drag ca lumina ochilor; a pune într-o lumină bună; a vedea lumina zilei; clar ca lumina zilei.

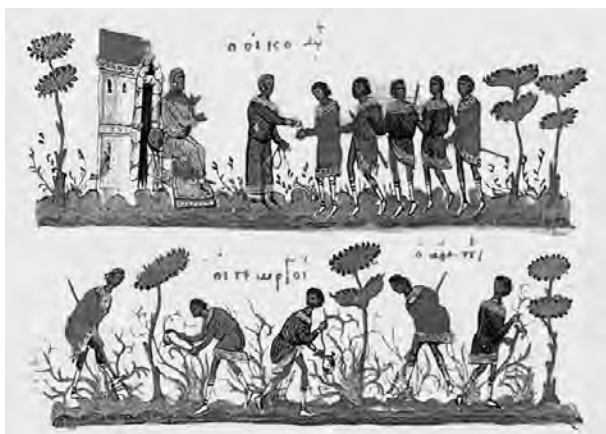
Colibă africană (Etiopia)

- 7 Parabola mai este numită pildă, în special, în cazul parabolelor biblice. Citiți secvența din capitolul 20 al *Evangeliei după Matei* și comentați-o ca pe o pildă (parabolă). Explicați morala ei.
 1. Căci împărăția cerurilor este asemenea unui om stăpân de casă, care a ieșit dis-de-dimineață să tocmească lucrători pentru via sa.
 2. Și învoindu-se cu lucrătorii cu un dinar pe zi, i-a trimis în via sa.
 3. Și ieșind pe la ceasul al treilea, a văzut pe alții stând în piață fără lucru.
 4. Și le-a zis acelor: Mergeți și voi în vie și ce va fi cu dreptul, vă voi da.
 5. Iar ei s-au dus. Ieșind iarăși pe la ceasul al șaselea și al nouălea, a făcut tot așa.
 6. Ieșind pe la ceasul al unsprezecelea, a găsit pe alții, stând fără lucru, și le-a zis: De ce ați stat aici toată ziua fără lucru?
 7. Zis-au lui: Fiindcă nimeni nu ne-a tocmit. Zis-a lor: Duceți-vă și voi în vie și ce va fi cu dreptul veți lua.
 8. Făcându-se seară, stăpânul viei a zis către îngrijitorul său: Cheamă pe lucrători și dă-le plata, începând de la cei din urmă până la cei dintâi.
 9. Venind cei din ceasul al unsprezecelea, au luat câte un dinar.
 10. Și venind cei dintâi, au socotit că vor lua mai mult, dar au luat și ei tot câte un dinar.
 11. Și după ce au luat, cârteau împotriva stăpânului casei,
 12. Zicând: Aceștia de pe urmă au făcut un ceas și i-ai pus deopotrivă cu noi, care am dus greutatea zilei și arșița.
 13. Iar el, răspunzând, a zis unuia dintre ei: Prietene, nu-ți fac nedreptate. Oare nu te-ai învoit cu mine un dinar?

14. Ia ce este al tău și pleacă. Voiesc să dau acestuia de pe urmă ca și ție.
15. Au nu mi se cuvine mie să fac ce voiesc cu ale mele? Sau ochiul tău este rău, pentru că eu sunt bun?
16. Astfel vor fi cei de pe urmă întâi și cei dintâi pe urmă, că mulți sunt chemați, dar puțini aleși.

8 Polemizați cu colegii pe marginea noțiunilor de „dreptate” și „morală”.

9 Parabola, prin deducția moralei, face parte din literatura populară didactică (educativă). Un alt gen didactic este legenda, narațiune care explică într-o formulă populară apariția unor lucruri. Citiți legenda de mai jos, după un text al cronicarului Ion Neculce din culegerea „O samă de cuvinte”:

Pilda lucrătorilor tocmiți la vie.
Imagine dintr-un evangheliar bizantin, secolul al XI-lea

Ștefan-vodă cel Bun, când s-a bătut cu Hroit ungurul, la Șcheie pe Siret, a căzut calul cu Ștefan-vodă în război. Iară un Purice, aprodul, i-a dat calul lui. Și nu putea în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind om mic de statură. Și a zis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sui pe mine și încălecă”. Și s-a suit pe dânsul Ștefan-vodă și a încălecat pe cal. Și atunci a zis Ștefan-vodă: „Sărace Purice, de-oi scăpa eu și tu cu viață, atunci ți-i schimbă numele, din Purice în Movilă”. Și a dat Dumnezeu și au scăpat amândoi. Și l-au și făcut boier, armaș mare, pre Purice. Și dintru acel Purice aprodul s-a tras neamul Movileștilor, de au ajuns de au fost și domni din acel neam...

Legenda în limba latină însemna „ceea ce trebuie citit” (ca important). În limba română cuvântul numește o narațiune populară care povestește istoria apariției unui fenomen, a unui lucru, a unui nume, îmbinând realul cu fantasticul. Un sinonim al legendei este mitul.

- 10 Cunoașteți legende care vorbesc despre apariția localității voastre și originea denumirii ei? Cât de verosimile sunt aceste istorii?
- 11 Căutați în colecția de „legende istorice” ale lui Constantin Negruzzi și citiți poemul eroic *Aprodul Purice*.
- 12 Ce mituri din Grecia antică și Roma antică ați cunoscut în legătură cu istoria Antichității studiată în clasa a V-a? Care sunt personajele mitologice care v-au impresionat cel mai mult? Citiți cartea *Legendele Olimpului*, de Alexandru Mitru, și împrăștiați-vă memoria.
- 13 Ce legende populare românești cunoașteți? Cât de reale sau cât de fantastice sunt istoriile pe care le conțin?

Verbul. Locuțiunea verbală

- Verbul este partea de vorbire care exprimă un proces, o acțiune sau o stare și se caracterizează prin forme de mod, timp, persoană, număr, diateză: *a arde*; *a lucra*; *a dormi*.
- Locuțiunea verbală este o îmbinare stabilă de cuvinte, care conține neapărat un verb și este echivalentă cu alt verb: *a da de știre* – *a înștiința*; *a face abstracție* – *a ignora*.

1 Relatați oral despre activitatea de muncă a unui adult. Înscrieți doar verbele care numesc acțiuni. Indicați modul și timpul la care le-ați utilizat.

2 Discutați în perechi și răspundeți la întrebările de mai jos:

- Care sunt modurile personale ale verbului?
- Care sunt modurile nepersonale ale verbului?
- La ce mod și timp sunt formele date ale verbului *a crea*: *creezi*, *ai creat*, *ai crea*, *să creezi*, *creai*, *a fi creat*, *creași*, *să fi creat*, *creaseși*, *creează*?
- Ce forme va avea verbul *a crea* la modurile nepersonale?

Rostiți corect!

A felicita – el, ea felicită
 A domina – el, ea domina
 A crea – el, ea creează
 A amenința – el, ea amenință
 A plăcea – îmi place
 A copia – copiază

3 Rescrieți verbele din textul dat. Indicați modul, timpul, persoana și numărul fiecăruia.

Dintre toate pozele cărților de povești pe care trebuie să le fi citit mi-a rămas în minte din copilărie o ilustrație la „Scufița Roșie”, în care patul bunicii, cu lupul ascuns sub scufie dantelată, este așezat lângă un geamlâc larg, cu multe ochiuri, prin care pătrunde o lumină enormă, materială, făcând dăre prin praful din odaie. Dacă mă gândesc bine, cu toată primădia lupului de sub dantele, ilustrația aceea este idealul meu de odaie.

Ana Blandiana

4 Examinați sensul verbelor propuse, repartizându-le pe trei coloane: *a degera*, *a demara*, *a stopa*, *a finisa*, *a finaliza*, *a conecta*, *a deconecta*, *a funcționa*, *a deține*, *a procura*, *a declara*, *a discuta*, *a îngheța*, *a topi*, *a concluziona*, *a încălzi*, *a îndrăgi*.

Verbe care numesc începutul unei acțiuni	Verbe care numesc acțiunea propriu-zisă	Verbe care numesc sfârșitul acțiunii

5 Ilustrați în enunțuri câte două sensuri diferite ale verbelor: *a fierbe*, *a cunoaște*, *a scrie*, *a trece*.

- Explicați oral în ce constă diferența dintre sensuri.

- 6 Alcătuiți cinci enunțuri cu diferite sensuri ale verbului *a face*. Numiți câte un sinonim pentru fiecare sens ilustrat.

- Apreciați rolul complementului direct în deosebirea sensurilor verbului (*a face lecții; a face cafea; a face balet*).

Locuțiunea verbală este alcătuită dintr-un verb și un substantiv (*a face față, a da curs*) sau un adverb (*a da înapoi, a da afară*).

Spre deosebire de îmbinările libere de cuvinte, construite în baza unui verb, locuțiunile au un sens unitar și nu admit, în linii mari, modificări ale elementelor constituente subordonate. Într-o locuțiune, substantivul va avea forma articulată sau nearticulată, de singular sau de plural, cum a fost „prins” la momentul constituirii: *a avea acces* (nu *accese* sau *accesul*), regimul locuțiunii fiind *la: are acces la o bibliotecă bună*.

- 7 Citiți articolul lexicografic al verbului *a scrie*. Extrageți locuțiunile verbale și plasați-le în contexte adecvate.

A SCRÎE, scrîu

1. *intrans.* 1) A reprezenta grafic vorbirea.
2) A întreține corespondență.
3) A practica scrisul.
2. *tranz.* 1) (*texte*) A formula în scris.
2) A aduce la cunoștință în scris; a comunica pe cale grafică.
3) *pop.* A fixa în scris; a înscrie; a nota; a înregistra. ♦ **A(-și) ~ ceva în frunte** a ține bine minte; a memoriza bine. **A-i fi scris (cuiva)** a-i fi hărăzit de soartă; a-i fi sortit. **A-i fi scris (cuiva) pe față** a vedea pe fața cuiva starea lui sufletească.

- 8 **Lucru în grup.** Combinați elementele din prima coloană cu elementele din coloana a doua, obținând locuțiuni verbale. La necesitate, includeți articole și prepoziții. În-scrieți locuțiunile. Explicați oral sensul locuțiunilor notate.

- Verificați atestarea lor în dicționare explicative sau de expresii și locuțiuni!

A da	mână, mâna, mâini, mâinile picior, piciorul, picioare, picioarele
A duce	cap, capul, capete, capetele cot, cotul, coate, coatele
A pune	ochi, ochiul, ochii umăr, umărul, umeri, umerii
A face	deget, degetul, degete, degetele față, fața, fețe, fețele
A avea	nas, nasul, nasuri, nasurile obraz, obrazul, obraji, obraji

- 9 Conjugăți oral, la aspectele *imperfect* și *perfectul compus* al timpului trecut indicativ, locuțiunea verbală *a face fețe-fețe*.
- 10 Cercetați structura și determinați sensul locuțiunilor verbale. Apreciați rolul semnificativității substantivului în constituirea sensului general al locuțiunii.
- A face abstracție
 - A face glume
 - A face o încercare
 - A face pomană
 - A face praf
 - A face uz de forță
 - A face vârf
 - A-și face drum
 - A-și face griji
 - A-și face milă
- 11 Includeți în enunțuri patru dintre locuțiunile de mai sus. Observați ce prepoziții se utilizează după locuțiunea verbală.

Pablo Picasso, *Cerșetor cu un băiat*

Atât verbul, cât și locuțiunea verbală impun substantivului o anumită formă gramaticală, cu sau fără prepoziție:

a ține ca pe palmă (pe cine?)

a ține cald (cui?)

a ține casă (cu cine?)

a ține companie (cui?)

a ține cont (de ce?)

a ține minte (pe cine?, ce?)

a ține pasul (cu cine?, cu ce?)

a ține socoteala (de ce?)

a ține morțiș (la ce?)

- 12 Parcurgeți seria de locuțiuni verbale și explicați sensul fiecăreia. Specificați prepoziția cazului acuzativ pe care o impune locuțiunea, atunci când devine predicat într-un enunț.

Model: *A lua prin surprindere (a prinde nepregătit; a surprinde) pe cineva* – locuțiunea cere neapărat prepoziția **pe** în fața substantivului-complement direct.

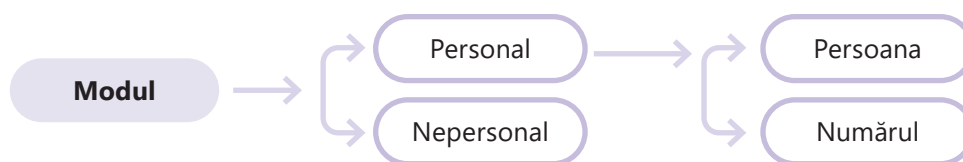
A lua la ochi, a se lua în coarne, a se lua de mână, a lua cu frig, a lua cu frumosul, a lua atitudine, a-și lua seama, a nu-și lua ochii, a-și lua rămas-bun, a lua cu vorba, a lua din scurt, a lua în derâdere.

Verbele personale.

Verbele impersonale

- Verbele care se conjugă la toate persoanele (I-II-III) se numesc personale.
- Verbele care nu au forme pentru persoana I și a II-a, ci numai pentru persoana a III-a se numesc impersonale (acestea nu au un subiect concret): *plouă, ninge, înserează, se poate, se cuvine, trebuie* etc.

- 1 Citiți textul. Examinați verbele subliniate și determinați următoarele caracteristici ale lor:

Pe la miezul nopții un mărfar a rătăcit în câmpie. O locomotivă veche și josuță, of-tând din greu și fluierând disperată în dreptul fiecărui stâlp de telegraf, duce vreo zece vagonașe în urma ei. Făcând ultima cotitură spre Pământeni, mărfarul și-a lăsat grijile baltă, coborând la viteza unui car cu boi. Locomotiva a strănutat prelung, presimțind o mică hodină. Au răsărit din întuneric câteva acoperișuri de la marginea gării, un felinar spânzurat de ușa unei crâșme. Nu i-o fi plăcut locomotivei acoperișurile, s-o fi speriat de felinar, dar s-a smucit din loc, repezind vagoanele și clănțănindu-le între ele. Au răsărit de sub roți câteva așchii de scânteii, locomotiva a fluierat ciobănește și mărfarul a trecut ca o vijelie prin fața gării.

Ion Druță

- Care dintre verbele analizate nu poate fi conjugat la persoana I și a II-a?
- 2 Conjuțați oral la modul și timpul indicat verbele date. Delimitați-le pe cele care au forme pentru toate persoanele de cele care au doar persoana a III-a.

A durea (modul indicativ, timpul trecut, imperfect)
A însera (modul condițional, timpul trecut)
A răsună (modul conjunctiv, timpul prezent)
A se cuveni (modul indicativ, timpul trecut, perfectul compus)
A se putea (modul conjunctiv, timpul trecut)
A urmări (modul indicativ, timpul prezent)
A vâjâi (modul condițional, timpul prezent)
A zâmbi (modul indicativ, timpul viitor)

- 3 Cercetați articolul lexicografic al verbului *a se întuneca*. Indicați sensurile în care verbul nu poate avea persoana I și a II-a.
- Încercați să formulați un argument!

- 1) A se lăsa întunericul; a se face întuneric. **Se întunecă.**
- 2) A deveni mai închis la culoare. **Fața i s-a întunecat.**
- 3) *fig. (despre persoane)* A deveni trist; a se întrista; a se posomorî.
- 4) *(despre vedere, minte)* A pierde din proprietatea de a percepe clar realitatea înconjurătoare; a se tulbura.

Verbele impersonale numesc stări și acțiuni care nu admit un subiect, utilizându-se la persoana a III-a singular: *întunecă, fulgeră, amurgește, fulguiește, viscolește.*

Unele verbe sunt atestate doar cu pronumele reflexiv *se*: *se luminează, se desprimăvărează, se înnoptează, se înserează.*

- 4 **Lucru în grup.** Acumulați o listă de 10-12 verbe care numesc stări ale naturii și fenomene atmosferice. Explicați, pentru fiecare cuvânt, în ce constă specificul acțiunii respective și de ce verbul este impersonal.

- 5 Rescrieți proverbele. Identificați prin subliniere verbele-predicate și subiectele acestora (acolo unde există). Remarcați verbele impersonale.

Când plouă cu terci, cerșetorul n-are lingură.

Când tună mult, plouă puțin.

Nimănui nu-i plouă cu tăitei în gură.

Până nu plouă, nu se fac ciupercile.

Plouă, ninge, drumul nu stă.

Și din senin se întâmplă că tună.

- Comentați semnificația unuia dintre proverbe, la alegere.

Unele verbe se utilizează (cu sens direct) numai la persoana a III-a, având restricții clare față de subiect: *a mieuna, a lătra, a rugini, a gălgâi, a înmuguri, a izvorî, a decurge, a se ramifica, a dospî, a mocni, a spumega* etc.

Ocazional, cu sens figurat, aceste verbe pot fi utilizate și la alte persoane: *Spumegam de furie. Noi am mocnit câțiva ani, până ne-am revoltat.*

- 6 În definițiile de mai jos, restabiliți verbele adecvate pentru acțiunile numite:

..... (*despre broaște*) A scoate strigătul caracteristic speciei.

..... (*despre ciori, corbi etc.*) A scoate sunete caracteristice speciei.

..... (*despre pisici*) A scoate sunete prelungi, caracteristice speciei.

..... (*despre șoareci, șobolani etc.*) A scoate sunete stridente și repetate, caracteristice speciei.

..... (*despre urși*) A scoate sunete scurte și joase, caracteristice speciei.

..... (*în special despre cai*) A se ridica pe picioarele de dinapoi.

..... (*despre plante*) A se afla în proces de vegetație.

- 7 Apelați la un dicționar explicativ, pentru a determina subiectele specifice diferitelor sensuri ale verbelor: *a cabra*, *a acosta*, *a ateriza*, *a aseleniza*, *a deraia*, *a demara*, *a derapa*. Înregistrați variantele identificate.

Verbele personale pot deveni, ocazional, impersonale sau unipersonale: *a zice* – *a se zice*; *a auzi* – *a se auzi*; *a ști* – *a se ști*.

Cu o mână nod nu faci.

Cu o mână nu se face nod.

- 8 Utilizați paralel în două enunțuri (o dată cu valoare personală, o dată cu valoare impersonală) verbele: *a lua* – *a se lua*; *a mânca* – *a se mânca*; *a utiliza* – *a se utiliza*; *a obișnui* – *a se obișnui* la orice formă de mod și timp.

- 9 Formulați 4-5 reguli de comportament într-o călătorie cu autobuzul (școlar, de rută, turistic – la alegere). Utilizați verbele de mai jos la modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a singular, optând atât pentru forma afirmativă, cât și pentru forma negativă.

A trebui, a se cădea, a se cuveni, a se cere, a se putea, a se impune, a urma.

ATENȚIE!

!trebui¹ (a ~) (a avea nevoie; a fi necesar) (în construcții cu subiect nepersonal și obiect personal indirect în dativ sau cu un participiu pasiv acordat) vb., ind. prez. 3 *trebuie*, imperf. 3 sg. *trebuia*, 3 pl. *trebuiau*; perf. c. 3 sg. *a trebuit*, 3 pl. *au trebuit*, viit. 3 sg. *va trebui*, 3 pl. *vor trebui*; conj. prez. 3 *să trebuiască* [(Îmi) *trebuie timp/bani*. (Îmi) *trebuia timp*. (Îmi) *trebuiau bani*. (Mi-) *a trebuit timp*. (Mi-) *au trebuit bani*. (Îmi) *va trebui timp*. (Îmi) *vor trebui bani*. Nu cred să(-mi) *trebuiască timp/bani*. *Actele trebuie/trebuiau/au trebuit/vor trebui/o să trebuiască/trebuie (să fie) depuse* = *trebuia să fie depuse*; (nelit.): seriile **trebuiam*, **am trebuit*, **voi trebui*]

DOOM 3

- 10 Accesați surse de informare privind prognoza meteo pentru ziua de mâine.

Elaborați, într-o pagină de caiet, o descriere artistică a stării vremii în ziua respectivă.

Insistați pe utilizarea vocabularului specializat și a verbelor impersonale.

- Revizuiți textul după ce a trecut ziua respectivă.
- Redactați varianta finală a descrierii.

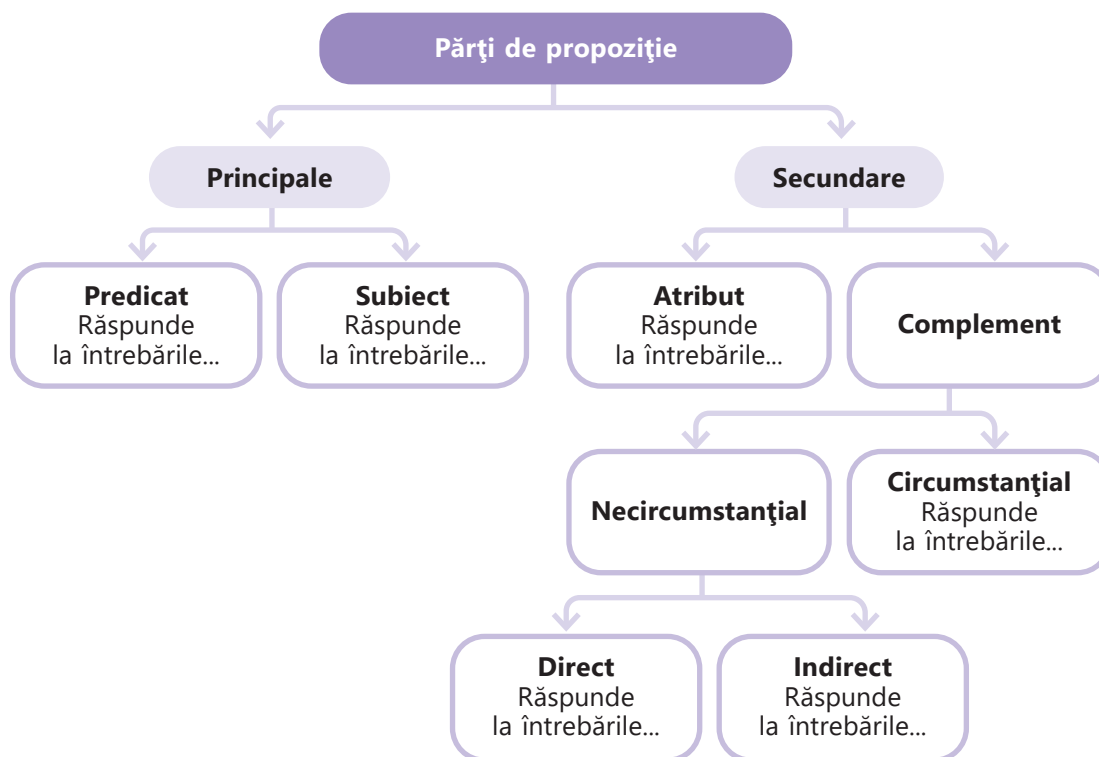
Republica Moldova,
harta meteo

www.meteo2.md

Funcțiile sintactice ale verbului

- 1 Amintiți-vă funcțiile sintactice ale cuvintelor în propoziție. Completați pe caiet schema:

- 2 Copiați textul. Subliniați cu o linie predicatele. Determinați tipul fiecărui predicat, indicând deasupra: predicat verbal (PV) sau predicat nominal (PN).

Acum câteva săptămâni a fulguit pentru prima dată... Brusc, mi-a revenit în gând o seară de iarnă albă... Oamenii circulau greu și păreau a fi negativul unei fotografii. Vitrinele erau o minunăție gravură pe sticlă, cu subiect oceanic, floră, pești, luminați gălbui din interior. Pomii nu erau pomi, ci scânteietoare coloane cu reliefuri sculpturale, firele electrice, o funie groasă argintată de gheață, cerul nu exista, îl înlocuise un nor imens, alb în lumina reverberelor, în umbră sur și amenințător. Tufișurile umflate de zăpadă păreau niște struți care se odihnesc. Gerul devenise o dihanie prezentă, nelimitată în formă. Intrasem în verbul „a fi” – eram pe veci participiul prezent în eternitatea tăcerii.

Cella Delavrancea

Funcția sintactică a verbului la orice formă de mod personal este cea de **predicatul verbal** sau de parte componentă a **predicativului nominal** (verb copulativ).

Pisica cu clopoței nu prinde șoricei.

Calul bun se vinde din grajd.

Flămândului și o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă.

O meserie prețuiește cât o moșie.

- 3 Examinați lista de verbe propuse. Alegeți 5 dintre ele și utilizați-le în enunțuri dezvoltate în calitate de predicate verbale:
a vorbi, a zice, a spune, a rosti, a pronunța, a se exprima, a cuvânta, a comunica, a anunța, a dialoga, a povesti, a expune, a se sfătui, a conveni, a șopti, a relata, a rezuma, a explica, a conversa, a discuta.

- 4 **Lucru în grup.** Restabiliți predicatele omise în proverbele citate.
Discutați cu colegii diferite variante.
Animalele după urechi, oamenii după vorbe.
Limba nu totdeauna după gând.
Buzele cele mute pe tăcute.
Când între înțelepți, să ascuți mai mult decât să vorbești.
Cine spune multe puține.
Nu în același loc focul și lâna.
Ce nu poate face leul, vulpea.

Locuțiunea verbală are aceleași funcții sintactice ca și verbul.
Dacă verbul din locuțiune se află la un mod personal, întreaga locuțiune este considerată predicat verbal.
Dacă verbul din locuțiune este la un mod nepersonal, funcția sintactică a locuțiunii coincide cu funcția sintactică a verbului.

- 5 Consultând dicționarul explicativ, extrageți 5 locuțiuni cu verbele *a lua, a da, a ține, a pune, a face*.
Explicați sensul lor și ilustrați-l în context.
- 6 Alcătuiți enunțuri simple cu predicate nominale, utilizând verbele de mai jos în calitate de copulative: *a deveni, a rămâne, a se ține, a se numi, a se considera, a părea, a se simți, a se face*.
- Respectați modelul: *subiect + verb copulativ + nume predicativ (substantiv, adjectiv, pronume, numeral, adverb)*.
- 7 Dezvoltați două dintre enunțurile simple alcătuite la exercițiul precedent, adăugând attribute și complemente potrivite.
- 8 Copiați aforismul. Identificați prin subliniere funcțiile sintactice ale tuturor formelor verbale.

În copilărie, când am văzut întâia oară niște nuferi pe undele unui lac, nu credeam că sunt flori care cresc din apă, ci îmi închipuiam că niște flori se oglindesc de pe țărm în lac. Atâtea flori cresc din apele tăcute ale sufletului nostru și-și dezvoltă petalele pe luciul conștiinței noastre: ele cresc din noi, dar noi le credem oglindiri din lumea din afară.

Lucian Blaga

- 9 Restabiliți, în tabelul de mai jos, formele lipsă ale modurilor nepersonale:

Infinitiv	Gerunziu	Participiu	Supin
a confecționa	...	...	...
...	meșterind	...	...
...	...	construit	...
...	...	...	de făcut

Funcția sintactică a verbului la un mod nepersonal poate fi de:

- **subiect** (*A zice și a face nu-i totuna.*)
- **atribut** (*Oala împrumutată nu o vezi curată niciodată. Este scară de suț, dar este și de coborât.*)
- **complement** (*Înainte de a porunci, învață-te a te supune. Înveți învățând pe alții.*)

- 10 Formați sintagme, combinând elementele din cele două coloane. Înscrieți sintagmele alcătuite și întrebarea la care răspunde termenul al doilea. Indicați funcția sintactică a acestuia.

Model: *avem (ce?) de scris* – complement direct; *intenția (care?) de a participa* – atribut.

ne deplasăm	aplaudând
am avut	a scrie
veți aprecia	a călători
dorința (de)	alergând
au învățat	exprimată
să discute	insistând
ideea (de)	de învățat

- 11 Citiți textul. Extrageți verbele și determinați funcțiile lor sintactice.

Pădurea era încă verde, numai stratul gros de frunze moarte, foșnind moale sub talpă, și tufele de sânger roșii ca para focului aminteau de jumătatea toamnei. Bătând dinspre răsărit, razele soarelui se strecurau pieziș printre trunchiurile netede ale teilor și frasinilor, desfășurându-se în cortine de lumină verde-galbenă, ici-colo cârpite de ața funigiei sau retezate pe-o clipă de zborul pestrîț al vreunei ciocănitore. Boabele de rouă din creții foilor căzute repetau în minuscul soarele ascuns vederii de coroanele înalte ale copacilor și încălzeau parcă dimineața asta fragedă și rece.

Aureliu Busuioc

- 12 **Lucru în grup.** Citiți proverbul. Discutați despre semnificația lui. Treceți în revistă ce au în comun **izvoarele** și **prietenii**.

Izvoarele bune se văd la vreme de secetă și prietenii buni la tristețe.

- Expuneți rezumativ, într-o pagină de caiet, esența ideilor și a argumentelor lansate.

Aforismele. Argumentarea

- Aforismul este o cugetare generalizatoare care exprimă un adevăr, o idee autentică într-o formă sugestivă, concisă, memorabilă.
- Proverbul este o expresie populară concisă, deseori figurată, care conține o generalizare a experienței de viață sub formă de povață sau de gând înțelept.

- 1 Examinați-vă experiența în raport cu utilizarea proverbelor:
 - Când recurgeți la citarea unui proverb?
 - Cum îl introduceți în discursul propriu?
 - De unde cunoașteți, asimilați, învățați proverbe noi?
- 2 Raportați proverbele propuse la domeniile tematice corespunzătoare. Discutați în perechi și comparați opțiunile.

Casa nemăturată oaspeți așteaptă.	Locuința Munca Situatiile de viață Relațiile interpersonale Relațiile sociale
Când arde casa vecinului, ud-o cu apă pe a ta.	
Când casa ta are sete, nu vărsa apa pe drumuri.	
Să cumperi vecinii întâi, apoi casa.	
Vai de țara fără domn și de casa fără stăpân.	

- 3 Determinați categorii tematice pentru aforismele lui Grigore Vieru.

Când ești însetat, nu te întrebi din care locuri e apa.

Cuvântul este centrul Universului, după cum sămânța și sămburele sunt centrul fructului.

Poezia este un miracol pământesc, muzica este un miracol ceresc.

Oglinda te ține minte atât timp cât te uiți în ea.

Încrederea are cei mai frumoși ochi, dar orbi amândoi.

N-a văzut nimeni privighetori zburând în cârd.

Lucian Blaga vede astfel diferența dintre proverb și aforism:

Proverbul are totdeauna înțelepciunea unui om bătrân. Aforismele n-au vârstă.

- 4 Aforismele de mai jos fac parte din colecția *Legilor lui Murphy*. Analizați-le pentru a conchide: vă fac să zâmbiți sau să cădeți pe gânduri? De ce?

Accidentele au loc atunci când doi oameni încearcă să fie deștepți simultan.

Cei care pot da cele mai bune sfaturi nu dau sfaturi.

Dacă poți distinge sfaturile bune de cele rele, atunci nu ai nevoie de sfaturi.

Nimeni nu consideră că banii pe care îi câștigă sunt prea mulți.

Pentru cele mai multe operații sunt necesare trei mâini.

- 5 În raport cu unul dintre enunțurile de la exercițiul 4, argumentați-vă reacția, făcând referință la situații de viață și experiența acumulată.
- 6 Parcurgeți criteriile de delimitare a proverbelor de aforisme. Documentați-vă pentru a identifica proverbe și aforisme care abordează aceeași problemă sau transmit mesaje identice. Prezentați o pereche *proverb–aforism* și interpretați-le semnificația.

Proverbul

1. Nu are autor.
2. Este foarte vechi.
3. Aparține mai multor culturi; poate fi moștenit sau împrumutat de la un popor la altul.
4. Rezumă experiența unei colectivități.
5. Exprimă o povață, o învățătură, un sfat, o avertizare, un îndemn etc.

Aforismul

1. Este atribuit unui autor.
2. Se cunoaște când și unde a fost lansat.
3. Este original.
4. Rezumă experiența personală a autorului.
5. Exprimă o sinteză, o constatare, o observație critică.

- 7 Citiți aforismul. Descifrați metafora subliniată, raportându-vă la esența semantică și la valoarea simbolică a cuvântului.

Trei mari izvoare – poezia, filozofia și experiența de viață – se vor uni în unul singur atunci când hotărâsc să nască perla unui aforism.

Grigore Vieru

- 8 Cercetați aforismele lui Syrus, determinând structura sintactică a enunțurilor. Transcrieți în perechi noțiunile între care se pune semnul egalității.

Model: *Răzbunarea este alinarea oricărei dureri.* Subiect + predicat nominal + atribut. *Răzbunarea=alinarea*

Renumele de cinste este o a doua avere.

Avarul este el însuși cauza nefericirii sale.

Cel retras în singurătate este lui însuși legea.

În lipsa legii, conștiința este pedeapsa tăcută.

După o nenorocire, amintirea ei este încă una.

- Cum credeți, de ce aforismele au frecvent structură de definiții?

Structura argumentului:

- ✓ Afirmatia proprie.
- ✓ Explicarea unor noțiuni, concepte, principii.
- ✓ Exemple, ilustrații, dovezi în sprijinul afirmației.
- ✓ Revenirea la afirmație; concluzia.

Cum cercetați un aforism?

- a. Deduceți problema la care se referă aforismul.
- b. Apreciați importanța acestei probleme.
- c. Formulați o opinie în raport cu viziunea autorului.
- d. Examinați procedeele stilistice la care a recurs autorul: *paralelismul; antiteza; repetiția; metafora; elipsa; gradația; inversiunea; interogația retorică* ș.a.
- e. Exprimați-vă propria viziune asupra problemei.

- 9 Alegeți un aforism din cele citate mai jos. Cercetați-l în conformitate cu algoritmul propus. Elaborați un text argumentativ în baza lui.

Cu cât un popor a fost mai puțin civilizat, cu atât are mai multe cuvinte străine în limbă. Garabet Ibrăileanu

Matematica va fi limba latină a viitorului. Grigore Moisil

Mulțimea verbelor neregulate ilustrează temperamentul unei limbi. Lucian Blaga

O limbă universală: limbajul florilor. Tudor Mușatescu

Precum trupul fără suflet e mort, așa e moartă națiunea fără limbă. Aron Pumnul

- Identificați pe site-urile specializate alte aforisme ale autorilor citați.
- Consultați *Enciclopedia gândirii aforistice românești*, observând cum este organizată informația.

- 10 Examinați citatele și lozincile care sunt plasate în instituția voastră. Explicați, într-o excursie virtuală prin școală, care este menirea lor.

- 11 Propuneți un aforism pentru:

- un concurs de eseuri;
- un concurs oratoric;
- campania de lansare a unei librării;
- blazonul instituției în care studiați.

Studiu de caz

Se dă situația: Împreună cu mai mulți prieteni, ați decis să pregătiți *plăcintă cu răvașe*. Fiecare va veni cu două răvașe și le va pune în plăcintă.

Sarcina: Selectați din aforismele înțeleptului chinez Lao Tze două:

Pe acela care ați vrea să vă revină, când veți deschide răvașul.

Pe acela care ați vrea să-i revină unui prieten.

- Explicați oral aceste preferințe.

Același vânt care stinge lumânarea atâta focul.

Atunci când elevul este pregătit, apare și învățătorul.

Ca să vezi că e întuneric n-ai nevoie de lumină.

Cel care știe să meargă nu lasă urme.

Conduce bine cel care conduce mai puțin.

Dacă îți pasă de ceea ce cred alții, tu vei fi întotdeauna prizonierul lor.

Înțeleptul se așază în spate, dar se regăsește în frunte.

Minciuna care face bine valorează mai mult decât adevărul care face rău.

O călătorie de mii de kilometri începe cu un singur pas.

Unii pierd și totuși câștigă; alții câștigă și totuși pierd.

Tsukioka Yoshitoshi, *Citit la lumina lunii*.
Muzeul Național de Artă al Moldovei

- 1 Analizați structura proverbului japonez citat:
- remarcați substantivul care se repetă în fiecare enunț;
 - extrageți verbele care se referă la acest substantiv;
 - observați diferența dintre primul și al doilea enunț;
 - interpretați paralelismul sintactic;
 - comentați rolul antitezei;
 - apreciați comparația din ultimul enunț.

Soarele nu știe cine e corect. Soarele nu știe cine e greșit. Soarele luminează fără scopul de a încălzi pe cineva anume. Cel ce s-a găsit pe sine însuși e asemenea unui soare.

Cum dezvoltăm teza unui aforism?	Cum argumentăm teza unui aforism?
Dezvoltarea tezei enunțate presupune elaborarea unui text coerent, parcurgând următorii pași: - Perceperea și formularea (reformularea) ideii. - Trecerea în revistă a ideilor pe care le aveți în raport cu aforismul propus. - Ierarhizarea ideilor; derivarea ideilor secundare din ideea principală. - Ilustrarea ideilor enunțate prin exemple adecvate. - Exprimarea opiniei personale versus teza enunțată. - Organizarea și elaborarea textului: introducere, cuprins, concluzii. - Redactarea finală: confruntarea cu teza de start.	Argumentarea tezei enunțate presupune formularea și ilustrarea opiniei personale, parcurgând următorii pași: - Acceptarea sau respingerea afirmației. - Exprimarea atitudinii față de ideea promovată. - Acumularea argumentelor pro sau contra acestei idei. - Trierea și eșalonarea logică a argumentelor proprii. - Examinarea eventualelor contraargumente ale părții adverse. - Ilustrarea cu exemple din viață, experiență proprie, literatură, cinematografie. - Organizarea și elaborarea textului: introducere, cuprins, concluzii.

- 2 **Lucru în grup.** Cercetați aforismul propus și completați graficul T:

Animalele îmblânzite sunt la adăpost, dar nu în robie. (Syrus)	
Argumente PRO	Argumente CONTRA

- 3 Elaborați un text argumentativ, parcurgând consecvent următorii pași:
- Alegeți coloana de argumente pe care le veți valorifica.
 - Ordonăți argumentele într-un plan dezvoltat.
 - Acumulați exemplele la care ați putea să vă referiți.
 - Documentați-vă din surse credibile.
 - Scrieți lucrarea.
 - Prezentați lucrarea citind-o colegilor de clasă.

Evaluarea unui produs de creație

Rescrieți, la alegere, o secvență/un episod al poveștii lui Ion Creangă *Dănilă Prepeleac* (de ex.: episodul conflictului dintre frați; secvența plecării la piață a lui Dănilă sau episoadele succesive ale confruntării eroului cu Michiduță), în formă de:

- 1 Bandă desenată
 - Alcătuiți o hartă a drumului lui Dănilă de la ghinion până la noroc, considerând acțiunile ghinioniste ca spațiu al cunoașterii, al probelor inițiatice și al experienței. Faceți un algoritm al evoluției personajului în două etape: treptele/probele prăbușirii; treptele/probele renașterii.
- 2 Piesă de teatru
 - Jucați pe roluri scenele „schimburilor comerciale” ale lui Dănilă sau ale probelor „sportive” propuse de Michiduță. Creați, pentru fiecare personaj, desene/caractere distincte.
 - Comentați scenele schimburilor de mărfuri cu participarea lui Dănilă ca pe episoade distincte și semnificative ale experienței de viață (la ce i-ar prinde bine fiecare obiect pierdut/obținut: carul, capra, gâsca, punga).
- 3 Teatru (poetic) la microfon
 - Observați în acest context că autorul/naratorul folosește în acest basm diverse moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul și monologul interior al personajului.
 - Identificați câte un exemplu concludent din fiecare mod de expunere și explicați efectul fiecăruia.
 - Puneți-le în evidență și justificați această varietate de modalități, în locul unei povestiri uniforme, pur-narative.
- 4 Elaborați o copertă pentru cartea cu BD (benzi desenate) sau un poster, ca afiș pentru spectacolul prezentat. Alegeți ca *motto* sau epigraf pentru proiect, poster sau copertă una dintre temele propuse anterior pentru eseu: „Etapile martirajului și ale gloriei lui Dănilă Prepeleac”; „Prăbușirea și renașterea lui Dănilă”; „Niciodată nu trebuie să renunți”; „Fiecare își negociază destinul, schimbând o avere pe alta”; „Prost să fii, noroc să ai” sau: „Dănilă demonstrează că prostul are noroc” (G. Călinescu).
- 5 Demonstrați, cu aceste secvențe din text puse în joc, într-un *program de spectacol/caiet de sală*, că basmul lui Ion Creangă este și poveste, și teatru, și poezie.

Magia artelor

Despre puterea magică a artei

după Matteo Bandello

În toate timpurile și la toate popoarele se bucurau de o mare onoare oamenii talentați și pricepuți, cei care și-au obținut gloria atât în cunoașterea limbilor, cât și în studiul filosofiei, dar și în alte arte. Ei erau respectați, iubiți, apreciați de mai-marii zilei și de republicile rațional constituite, care îi remunerau generos, faptele lor fiindu-ne cunoscute din memoriile unora, dar și din amintirile noastre, ale martorilor oculari. Aceste lucruri sunt atât de evidente, încât nu mai avem nevoie de alte argumente.

Leonardo da Vinci, *Cina cea de Taină*

Pe vremea ducelui de Milano, Ludovic Sforza, niște domni se aflau în cunoscuta mănăstire dominicană Santa Maria delle Grazie și contemplau miraculoasa pictură murală *Cina cea de Taină* a lui Hristos împreună cu ucenicii săi, pictată de renumitul artist Leonardo da Vinci. Acestuia îi plăcea ca fiecare vizitator să-și exprime liber părerea despre lucrare. Pictorul obișnuia – și l-am văzut chiar eu, de mai multe ori – să meargă dimineața devreme și să urce pe podium, deoarece tabloul era pictat destul de sus față de nivelul podelei. Obișnuia, de la răsăritul soarelui până se întuneca de-a binelea, să nu-și lase pensula din mână, uitând să mănânce și să bea.

Dar se întâmpla că uneori nu se atingea de lucrare zile întregi, doar contemplând-o și meditănd asupra celor pictate. Iar alteori, îndemnat de nu știu ce capriciu al creației și de explozia de fantezii, în miezul zilei, tocmai când soarele era în zenit, pictorul ieșea din umbra vechiului castel și, urcând pe podium, aplica câteva *frotiuri** pe vreuna dintre figurile tabloului și pleca imediat în altă parte.

În una dintre acele zile a trecut pe la mănăstire un vechi cardinal, care, după ce i-a apreciat lucrarea, a început o discuție despre picturile vechi și cele noi, încercând să găsească răspuns la întrebarea dacă noii pictori îi pot concura pe vechii maeștri. Într-un moment, cardinalul l-a întrebat cum este remunerat artistul pentru arta sa. Aflând sumele onorariului, precum și lista de cadouri primite de artist de la patronul său, cardinalul și-a expus părerea că ducele este mult prea generos cu pictorul. Atunci Leonardo, dorind să explice audienței cât de onorați pot fi artiștii dotați cu har, a povestit o istorie care i se părea relevantă. Eram de față și am memo-

rat-o bine. Iar când am început să-mi scriu nuvelele, mi-am notat-o pe hârtie. V-o dăruiesc și v-o dedic în semn de mare respect.

Trăia odată la Florența Tommaso Lippi, care avea un fiu Filippo. Când a murit tatăl lui Filippo, băiatul avea numai opt ani și sărmana lui mamă, rămasă fără surse de existență, l-a dat la o mănăstire de carmeliți. Aici micul călugăr, în loc să învețe cărțile credinței, zile întregi mângălea hârtia și pereții. Văzându-l și aflându-i pasiunea, starețul mănăstirii i-a oferit posibilitatea de a-și urma chemarea. Pe teritoriul mănăstirii era o capelă proaspăt zugrăvită de un vestit pictor al vremii. Tânărul monah își petrecea zile în șir acolo, pictând împreună cu alți copii, pe care însă îi întrecea în măiestrie atât de mult, încât toți cei care l-au cunoscut erau convinși că va ajunge un mare pictor. Mănuind cu mare abilitate pensula, Filippo a creat multe lucrări atât în Florența, cât și în alte localități. Auzind numai laude și sătul de viața la mănăstire, el și-a lăsat haina monahală, chiar dacă tocmai fusese hirotonisit diacon.

A pictat multe lucrări încântătoare pentru însuși Cosimo Medici Magnificul, care îl iubea și îl prețuia nespus de mult. Deprins cu disciplina severă și supravegherea strânsă a angajaților și subalternilor săi, într-o zi s-a supărat foarte tare că nu-l găsisese acasă pe tânărul pictor căruia îi plăcea libertatea, dar supărarea i-a trecut repede și i-a îngăduit pictorului să lucreze unde și cum îi place. Cosimo spunea în aceste cazuri că *fra*** Filippo și alții ca el sunt talente rare, că inspirația le vine de sus, din ceruri, că ei nu sunt niște catări de tracțiune, ca alții.

Dar să ne întoarcem la motivul care ne-a făcut să pornim vorba și să arătăm că până și barbarii apreciază talentul autentic. Într-o zi Filippo se afla pe malul Mării Adriatice și s-a dus cu prietenii săi să se plimbe cu barca în largul mării. Pe neașteptate au apărut galerele iuți ale lui Abdul Maumen, marele corsar berber din acele vremuri. Bunul fra Filippo, împreună cu prietenii săi, a fost răpit, făcut prizonier și, pus în lanțuri, a fost dus pe tărâmul berberilor, unde s-a aflat vreun an și jumătate. Astfel Filip a fost impus în toți acești ani să țină în mână vâsla galerelor în loc de pensulă.

Odată însă, când, din cauza timpului nefavorabil, galerele nu puteau să iasă în mare, Filippo a fost pus să sape în grădină și să afâneze solul. Acolo îl vedea adesea pe Abdul Maumen și într-o zi pictorului i-a venit ideea să-l deseneze pe perete în haina sa mauritană. Isprava i-a reușit atât de bine, încât stăpânul arăta ca viu. Desenul li s-a părut o adevărată minune tuturor maurilor, deoarece în aceste locuri nu se obișnuia să zugrăvești chipuri de om. Și atunci temutul corsar a poruncit ca pictorul să fie eliberat și a început să se comporte cu acesta ca și cu un prieten. Din respect pentru talentatul zugrav, Abdul se comporta la fel de amabil cu toți prizonierii. Multe lucrări a pictat fra Filippo pentru stăpânul său, care, din stimă pentru talentul acestuia, i-a dăruit multe lucruri, inclusiv vase de argint. Apoi a poruncit să fie condus, împreună cu prietenii săi și cu toate darurile sale, în Neapole, portul italian la Marea Mediterană.

Cu adevărat, încheie Leonardo, puterea artei e atât de mare, încât un barbar și veșnic dușman al nostru i-a umplut cu daruri pe cei pe care i-ar fi putut ține ca sclavi. Nici acasă fra Filippo nu a fost ocolit de dragostea semenilor săi.

* *Frotiu, frotiuri* – în pictură, strat subțire de culoare care lasă să se vadă în transparență firele pânzei.

** *Fra* – (în italiană: *frate*) adresare către un tânăr călugăr în mănăstirile italiene. Unele adresări au devenit parte a numelor unor pictori, cum este, de exemplu, Fra Angelico, pictor italian din Renașterea timpurie.

Mateo Bandello (1485–1561) – scriitor italian din epoca Renașterii, unul dintre marii povestitori, alături de Boccaccio. Este autorul unei cărți de poezie și al unor volume de nuvele. Acestea din urmă i-au inspirat pe Shakespeare, Lope de Vega, Cervantes, Molière, Byron.

Cuvintele textului

- 1 Selectați din text cuvintele din domeniul picturii.
- 2 Care este sinonimul, folosit în text, al cuvântului „memorii”?
- 3 Care este sensul sintagmei „republicile rațional constituite”?
- 4 Precizați, la nevoie cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor: a contempla, miraculos, onorariu, carmelit, capelă, monah, a hirotonisi, corsar, galeră.
- 5 Care este sinonimul, folosit în text, pentru cuvântul „monah”?
- 6 Informați-vă cu ajutorul motoarelor de căutare pe Internet: cine sunt berberii și maurii?
- 7 Comentați expresiile „capriciu al creației” și „explozia de fantezii” în contextul lucrului asupra picturii murale.
- 8 Care este sensul expresiei „a-și urma chemarea”?
- 9 Ce are în vedere patronul artiștilor când spune că acestora „inspirația le vine de sus, din ceruri, că ei nu sunt niște catări de tracțiune”?

Filippo Lippi, *Autoportret*

Sensurile textului

- 1 Cine povestește istoria lui Leonardo da Vinci? Dar pe cea a lui Filippo Lippi?

Dicționar cultural

Renaștere – epocă istorică, mișcare culturală și stil artistic de mare amploare, care s-a desfășurat în special în Europa Occidentală în secolele XIV–XVI. A însemnat, în linii mari, ieșirea din medievalitate și intrarea în modernitate.

Cosimo Medici Magnificul – politician florentin din faimoasa *dinastie Medici* și primul reprezentant al acestei dinastii care a favorizat știința, artele și cultura în Florența din epoca Renașterii, sprijinind generos artiștii și oamenii de știință.

Leonardo da Vinci (1452–1519). Pictor, arhitect, inginer și inventator italian, una dintre marile personalități ale Renașterii italiene. Printre lucrările sale cele mai importante sunt *Cina cea de Taină*, *Mona Lisa* (*Gioconda*), *Dama cu hermină*, *Fecioara între stânci*, *Madona Benois*.

Filippo Lippi (1406–1469). Pictor florentin, din Renașterea timpurie, și profesor al lui Sandro Botticelli, unul dintre marii maeștri ai Renașterii.

- 2 Urmăriți secvențele în care se descrie lucrul lui Leonardo da Vinci asupra picturii murale „Cina cea de Taină”. Cum (în ce detalii) sunt fixate diferite faze ale zilei și cât de mult influențează ele asupra muncii de creație a artistului?
- 3 Cum erau apreciați în vremurile vechi oamenii talentați și operele de artă ale acestora? Găsiți secvențele din text care argumentează atitudinea față de artă și artiști.
- 4 Deși narațiunea despre pictorul Filippo Lippi nu e foarte întinsă, ea este destul de cuprinzătoare. Repovestiți faptele sale biografice.
- 5 În ce măsură talentul i-a ajutat pictorului să-și găsească propria cale în viață?
- 6 În ce măsură acest parcurs s-a datorat celor care știu să aprecieze arta?
- 7 Am putea să spunem, în consecință, că destinul fericit al unui artist e suma talentului, a întâmplării și a celor care știu să-l aprecieze?
- 8 **Lucru în grup.** Discutați la tema: „Talentul se va impune în orice condiții sau are nevoie neapărat de susținere?” În context, răspundeți la întrebarea: un talent (în orice domeniu: artistic, tehnologic, științific) poate să dispară dacă nu e susținut?
- 9 Cum considerați voi: pictorul (sculptorul, scriitorul, compozitorul) trebuie să copieze literalmente natura ori să-și creeze propriile lumi, având ca reper lumea reală? Citiți sfaturile lui Leonardo da Vinci și comentați-le:

Pictorul este stăpânul tuturor lucrurilor care-i pot trece prin minte unui om; de aceea, dacă el are poftă să vadă frumuseți care să-l încânte, stă în puterea lui de a le crea, iar dacă vrea să vadă lucruri monstruoase care înfricoșează, sau caraghioase și de tot hazul, sau cu adevărat înduioșătoare, el este deplinul lor stăpân și făuritor.

Iar dacă vrea să înfățișeze meleaguri pustii, locuri umbroase sau răcoroase în vreme caldă, el le va înfățișa, și tot așa va putea face și cu ținuturile calde în vreme rece.

Același lucru dacă vrea să zugrăvească văi sau dacă dincolo de piscurile munților vrea să deschidă un șes amplu sau să facă să se zărească linia de orizont a mării: el este stăpânul a toate.

La fel și dacă din văile adânci vrea să se vadă munții înalți sau dacă de pe munții cei înalți vrea să se vadă văile adânci sau țărmurile.

Tot ce există în univers ca esență, prezență sau închipuire este în puterea mai întâi a minții lui, apoi a mâinilor lui, iar toate acele lucruri sunt atât de desăvârșite, încât la fel de repede, la o singură privire, ele dau naștere unei armonii bine proporționate ca a lucrurilor ce existau deja.

Leonardo da Vinci, *Puterea pictorului* (fragment din *Tratat despre pictură*, 1498)

- De ce Umberto Eco, autorul cărții *Istoria frumuseții*, din care a fost extras acest fragment de mai sus, l-a intitulat *Puterea pictorului*?

Textul și textele

- 1 Destinele marilor pictori au fost foarte diferite. Unii, precum maeștrii Renașterii, de exemplu, au avut comenzi și au fost generos remunerați. Alții au avut destine dramatice sau tragice. Pictorul francez Paul Gauguin, rămas fără surse de existență, a evadat din Paris și s-a stabilit în Haiti, în sânul naturii și al unei civilizații primordiale.

le. Contemporanul său, unul dintre marii maeștri ai picturii universale, Vincent Van Gogh, a reușit să-și vândă în timpul vieții o singură lucrare. Azi picturile sale dețin recordul prețurilor.

- Ce destine neobișnuite ale unor artiști plastici cunoașteți?

2. Recomandări de lectură la tema artei și artistului: *Portretul*, de Nikolai Gogol; *Portretul lui Dorian Gray*, de Oscar Wilde; romanele lui Irving Stone *Agonie și extaz* (despre Michelangelo) și *Bucuria vieții* (despre Van Gogh). Ce cărți de acest gen mai cunoașteți și le puteți recomanda colegilor?

Dicționar cultural

Succesul romanului despre Van Gogh nu rezidă atât în documentarea autorului (ca pretext esențial i-a servit corespondența artistului plastic cu fratele său Teo) ori investigațiile pe teren (scriitorul a vizitat locurile legate de biografia pictorului din Olanda, Belgia și, bineînțeles, Franța), cât în surprinderea insistenței unui artist de a-și urma vocația, în loc să se conformeze gustului comun. Unul dintre iluștrii reprezentanți ai postimpresionismului european și precursor al expresionismului, Vincent Van Gogh a devenit cunoscut publicului larg inclusiv grație romanului lui Stone (refuzat inițial de 17 editori), dar și filmului produs de Vincente Minnelli (tatăl artistei Liza Minnelli) în baza romanului lui Irving Stone, cu Kirk Douglas în rolul principal.

3. Citiți fragmentul de mai jos și comentați starea personajului Michelangelo Buonarroti, eroul romanului lui Irving Stone *Agonie și extaz*.

„Michelangelo se retrase în anticamera rece. Se așeză pe o bancă tare și așteptă. Aceasta era cea mai amarnică înfrângere pe care o suferise vreodată. Oricât îi displicuse să piardă ani de zile cu fresca, acum îi dăruise o concepție măiastră. Nu era obișnuit cu înfrângerea: era singurul cuvânt în vocabularul său care i se părea mai rău chiar decât a fi silit să lucreze în domeniile ce-i erau străine. Că papa se va descotorosi de el, nu încăpea nicio îndoială, chiar dacă nereușita lui ca pictor de fresce n-avea nimic a face cu însușirile lui de sculptor în marmură. Fără îndoială că nu i se va mai îngădui să sculpeze cavoul. Când un artist dădea greș atât de jalnic, era ca și terminat. E chestiune de zile ca vestea eșecului său să se răspândească în toată Italia. În loc să se întoarcă la Florența triumfător, se va furișa acasă ca un câine bătut, cu coada-ntr-o picioră. Florența nu-l va ierta. Vor socoti că le-a subminat prestigiul în arta mondială. Gonfalonierul Soderini se va simți dezamăgit. Șederea lui la Vatican se va încheia primejdios, în loc să-i aducă o aureolă. Încă un an irosit din viața lui de creator.”

Kirk Douglas în rolul lui Van Gogh

- Care este, în opinia voastră, motivul acestei stări? Ce credeți despre această situație: artistul iese întotdeauna învingător?

4

Imaginați-vă tabloul descris și comentați efectul surprins de poezia lui Aureliu Busuioac, intitulată *Impresionistă*:

Culorile se-amestecă, se sting,/ se suprapun, se-adună, se confruntă,/ se liniștesc,/ și-n îndârjire cruntă/ se nimicesc,/ și iarăși calme – ning./ Se risipesc pestrîț pe năruiri/ de ce-a fost gând,/ sau doar o tresărire,/ o stare doar,/ o vrere doar,/ o fire,/ năluca unei simple ne-mpliniri./ Se-nvălmășesc vrăjmașe,/ se demit,/ și se adună iar și se destramă:/ o veselă, întremătoarea dramă/ din viața ne-ncepută-a unui mit./ Și, ca un film abia dezvoltat/ la soare,/ brusc,/ își dezvelesc buchetul.// Și iar adoarme-n umbră șevaletul/ de albul crud al pânzei luminat.

Dicționar cultural

Pictură murală – lucrare plastică pictată direct pe un perete, zid sau tavanul unei construcții. Cele mai vechi lucrări de acest gen datează din preistorie (picturile pe pereții peșterilor), genul fiind foarte răspândit în epoca Renașterii, odată cu construcția bisericilor. În prezent, cea mai cunoscută formă a picturii murale este **graffiti** – inscripții caligrafiate sau imagini pictate pe ziduri sau alte suprafețe care nu sunt destinate special picturii.

5

Unde putem întâlni azi exemple de pictură murală?

- Care sunt avantajele și care sunt lacunele picturii murale față de cea obișnuită, pe pânză, carton, hârtie?
- Urmăriți secvențele de pictură murală și spuneți ce deosebire e între lucrările de pe pereții bisericilor și desenele pe ziduri în tehnica *graffiti*.

Pictură murală pe pereții unei biserici

Pictorița din Afganistan Shamsia Hassani și lucrarea sa în tehnica graffiti

Adverbul

- Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care arată circumstanța unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri. Adverbul, de regulă, determină un verb, un adjectiv, mai rar – un substantiv sau un alt adverb.
- După sens, adverbele pot fi de timp (*atunci, astăzi, deunăzi*), de loc (*acolo, aici, departe, nicăieri*), de mod (*bine, încet, repede, copilărește*).

- 1 Scrieți o listă de exemple – adverbe de timp, de loc, de mod, care răspund la întrebările date.

Verb	Adverb de timp <i>Când?</i>	Adverb de loc <i>Unde?</i>	Adverb de mod <i>Cum?</i>
<i>Gândesc</i>			
<i>Vorbesc</i>			
<i>Discut</i>			
<i>Merg</i>			
<i>Alerg</i>			
<i>Stau</i>			

- 2 Identificați adverbele din textul dat. Rescrieți sintagmele *verb+adverb*, la forma din text. Propuneți câte două sinonime pentru fiecare adverb.

Cântec de toamnă

Lin frunzele cad, plâng apele-n vad,
 Lung buciumul toamnei în noapte răsună.
 Prin ramuri de tei ning molcum scânteii,
 Își cerne vrăjirea văpaie de lună.
 Trec nori după nori în veac călători
 Pe-ntinsele șesuri în zboruri deșarte.
 Pe-al inimii gol se-așterne domol
 Durerea trecută cu frunzele moarte.

Ion Pillat

- 3 Copiați și completați tabelul. Observați cum se modifică adjectivul după forma substantivului: *gen*, *număr*, *caz* și cum nu se modifică adverbul după forma verbului. Concluzionați.

Substantivul	Adjectivul	Verbul	Adverbul
ospățare		ospățam	
servirea		servise	
prânzuri		să prânzim	
dejunul		vor dejună	
cinei		am cinat	

- 4 **Lucru în grup.** Examinați seriile de adverbe și găsiți un verb care poate fi determinat de toate adverbele din serie:
- imediat, degrabă, curând, îndată, ulterior;
 - aproape, oriunde, undeva, departe, aici;
 - ușor, frumos, bine, eficient, iscusit.
- Alcătuți enunțuri cu câte un adverb din fiecare serie.

Unele substantive care numesc timpul trec la clasa adverbului și, în acest caz, „îngheață” într-o singură formă: (*se usucă*) *toamna*; (*ninge*) *iarna*; (*se coace*) *vara*; (*înflorește*) *primăvara*; (*începe*) *dimineața*; (*se aprinde*) *seara* etc.

O altă categorie de substantive devin adverbe de mod, prin intermediul unei comparații: (*se uită*) *țintă*; (*se adunau*) *roată*; (*a ieșit*) *pușcă*; (*vine*) *săgeată*; (*doarme*) *buștean* etc.

- 5 Rescrieți enunțurile și identificați prin subliniere părțile de propoziție. Delimitați adverbele de substantive.

Câinele care se învață vara după căruță se ia și iarna după sanie.

În țară străină și vara ți-i frig.

O rândunică nu aduce vara, nici un copac nu face pădurea.

Para care s-a copt vara nu mai vede toamna.

Și râul lin iese din albia sa primăvara.

Vara-i strângătoare, iarna-i mâncătoare.

- 6 Alegeți jocul sportiv despre care intenționați să scrieți. Acumulați 5-7 verbe care numesc mișcări specifice. Alături de acestea, scrieți adverbe (de loc, de mod, de timp).
- 7 Redactați un text coerent, de 10-12 rânduri, din perspectiva suporterului care urmărește jocul/antrenamentul/meciul/competiția. Subliniați adverbele și indicați deasupra fiecăruia tipul: *L*, *M*, *T*.

Gradele de comparație ale adverbului

- 1 Enumerați zece vehicule și aranjați-le în ordinea creșterii vitezei pe care o pot dezvolta.
- 2 Alegeți trei dintre vehiculele enumerate și raportați la viteza lor de deplasare adverbele *repede* și *încet*. Construiți enunțuri cu verbe de mișcare și înscrieți-le.
- 3 Comparați caracteristicile tehnice ale vehiculelor și decideți: *care dintre vehicule se deplasează mai rapid? Care dintre vehicule merge mai încet? Care dintre vehicule pot dezvolta aceeași viteză?*
 - Răspundeți în enunțuri dezvoltate.

Ca și adjectivele, adverbele au trei grade de comparație:					
Gradul pozitiv	Gradul comparativ			Gradul superlativ	
Numește circumstanța unei acțiuni, fără a o compara cu alta.	Compară circumstanța unei acțiuni cu circumstanța altei acțiuni sau aceeași circumstanță în situații diferite.			Indică o circumstanță în manifestarea ei maximă.	
Puma aleargă repede.	de egalitate	de inferioritate	de superioritate	relativ	absolut
	Se formează cu ajutorul cuvintelor <i>la fel de, tot atât de, tot așa de.</i>	Se formează cu ajutorul cuvintelor <i>mai puțin.</i>	Se formează cu ajutorul cuvântului <i>mai.</i>	Se formează cu ajutorul cuvintelor <i>cel mai</i> + adverb la gradul pozitiv + <i>dintre/între/din.</i>	Se formează cu ajutorul cuvintelor <i>foarte/tare/prea</i> + adverb la gradul pozitiv.
	<i>Leul aleargă la fel de repede ca puma.</i>	<i>Leul aleargă mai puțin repede decât ghepardul.</i>	<i>Ghepardul aleargă mai repede decât antilopa.</i>	<i>Ghepardul aleargă cel mai repede dintre toate animalele.</i>	<i>Puma aleargă foarte repede.</i>

- 4 Descrieți, utilizând diferite adverbe de mod, cum se deplasează:
 - a. un animal;
 - b. un mijloc de transport.

5 Puneți la toate formele gradelor de comparație adverbele: *devreme*, *târziu*, *grațios*, *simplu*, *iute*, *departe*.

Rostiti corect!

Mijloc

Traffic

Companie

Campanie (unitate militară)

Companie (tovărășie)

- 6** Înscrieți 10 sintagme alcătuite din verb și adverb. Utilizați adverbul la diferite grade de comparație.

Nu toate adverbele pot avea grade de comparație.
Unele numesc circumstanțe incomparabile de timp sau loc (*ieri, acasă, mâine*),
altele sunt superlative ca esență (*excelent, remarcabil*).

- 7** Din fragmentul propus, selectați toate adverbele și scrieți-le în două coloane:

- (I) cele care pot avea grade de comparație;
- (II) cele care nu pot avea grade de comparație.
- Pentru adverbele care pot avea grade de comparație, determinați gradul la care apar în text.

Și, zicând aceasta, începu să cerceteze coasa din nou, iar ca să o vadă mai bine, ieși în stradă. În prag, însă, se întoarse și strigă:

– Ia seama, că mi-am lăsat înlăuntru pălăria!

Afară razele soarelui tremurau și alunecau vesele pe oglinda albăstrie a fierului. Țăranul duse coasa încetinel la gură, suflă și așteptă cu adâncă evlavie până ce aburii o întunecară o clipă și apoi se limpeziră iarăși, numaidecât. Pe urmă o atinse de câteva ori cu vârful de trotuar, făcând-o să clincăie.

– Cam ciudat sună, mormăi dânsul, întorcându-se alene în prăvălie.

Liviu Rebreanu

- 8 Lucru în grup.** Plasați între gradul superlativ al adverbului **bine** și gradul superlativ al adverbului **rău** diferite forme ale gradelor de comparație și/sau alte adverbe care se referă la modul de **a lucra**.

Comentați diferențele.

Lucrează excelent, foarte bine, foarte rău.

- Unde este locul adverbului *binișor* în această serie?
 - Unde este locul adverbului *necalitativ* în această serie?
 - Cum ne mai putem exprima atitudinea față de calitatea muncii (admirația, dezaprobară)? Prin ce expresii?
- Prin analogie, realizați aceeași sarcină în raport cu viteza de lucru (*foarte repede* – *foarte încet*).

- 9 În proverbele date, identificați adverbele la gradul comparativ de superioritate. În fiecare caz, înlocuiți adverbul cu un sinonim potrivit.
- Butoiul deșert sună mai tare.*
Soarele care apare printre nori frige mai tare.
Cărbunele domolit te arde mai tare.
Câinele fricos latră mai tare decât mușcă.
Cine nu are dreptate acela țipă mai tare.
- 10 Comentați oral sensul unui proverb, la alegere.

Funcțiile sintactice ale adverbului

- 1 Citiți textul. Extrageți toate sintagmele cu adverbe. Determinați, prin subliniere, funcțiile sintactice ale adverbelor.

...Îmi permit să vă spun că n-am avut niciodată casă în Brăila și că am intrat în oraș beat de fericirea de a-l vedea și de a-i sorbi miresmele. De-atunci au rămas înscrise în mine frumusețea de neîntrecut a drumului pe ceair, clipocitul stelelor spre Moldova și vuietul ireal al Dunării, care parcă venea pe sub pământ ca să-mi inunde pentru totdeauna ființa cu cel mai scump vis. Am stat în toate hotelurile frumoase ale Brăilei, dar niciodată nu mă voi mai simți atât de minunat ca-n hanul fraților Șoroagă, în care am dormit cu bunicul și cu tatăl meu. Ce lume fantastică trăia acolo!

Fănuș Neagu

Funcțiile sintactice ale adverbului sunt dictate de sensul său.

Complement circumstanțial

- **de loc** *Ochii înțeleptului văd mai departe.*
- **de mod** *În apa lină te îneci ușor.*
- **de timp** *Adevărul întotdeauna iese deasupra ca untdelemnul.*
- **Nume predicativ** *E destul o mătă la doi șoareci.*
- **Atribut** *Ploaia de dimineată nu ține mult.*

Nu toate adverbele au funcții sintactice proprii/separate. Unele sunt utilizate doar împreună cu alte cuvinte și sunt analizate în cadrul unei singure părți de propoziție.

- 2 Utilizați în enunțuri dezvoltate adverbele propuse cu funcțiile sintactice indicate:
- complemente circumstanțiale: *pretutindeni, adineaori, regește;*
 - nume predicative: *lesne, bine, târziu.*
- 3 Repovestiți un dialog. Adăugați cuvintele autorului, pentru a caracteriza, prin adverbe, modul de comunicare al vorbitorilor.
- 4 Relatați o experiență proprie de comunicare într-un cerc de prieteni sau colegi. Insistați pe circumstanțele comunicării: locul, timpul, modul, exprimându-le prin adverbe.

- 5 Înregistrați povestirea proprie. Redactați textul:
 - respectați structura narațiunii;
 - delimitați în alineate fiecare dintre momentele subiectului;
 - intitulați textul;
 - examinați fiecare frază, sub aspectul coerenței logice și gramaticale;
 - înlocuiți prin sinonime cuvintele care se repetă;
 - verificați corectitudinea secvențelor scrise.
- 6 Copiați enunțul. Efectuați analiza lui sintactică, subliniind părțile de propoziție.
 - Indicați partea de vorbire prin care este exprimată fiecare parte de propoziție.
Plec zilnic la câștig în minele de aur ale graiului meu. Grigore Vieru
- 7 Raportați, într-un discurs oral, imaginea artistică a *minelor de aur ale graiului* la propria experiență de învățare a limbii materne.
- 8 Interpretați, în text coerent de 8-10 rânduri, semnificația aforismului vierean.

Prepozițiile în genitiv și dativ

- Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții.
- Prepozițiile stau înaintea diferitelor părți de vorbire: substantive (*din aur*), pronume (*despre dânsa; cu mine*), numerale (*din doi în doi*), verbe (*de a povesti; la răspuns*), adverbe (*de ieri; până acolo*).

- 1 Parcurgeți textul. Identificați prepozițiile care introduc substantive. Rescrieți prepoziția urmată de substantiv, indicând cazul la care se află substantivul.

Veverița, care alerga pe ramurile nesfârșit de lungi și de numeroase ale arborelui, parcurgea creanga până la capăt, apoi se întorcea și o lua pe alta, în capătul căreia se întorcea din nou. Nu avea aerul că vrea să ajungă undeva, ci că are misiunea de a epuiza toate ramurile, misiune pe care și-o îndeplinește conștiincioasă și grăbită, fără să excludă totuși, din toată agitația, plăcerea jocului.

Ana Blandiana

- 2 Formați un număr maxim posibil de sintagme, alcătuite din verbe, prepozițiile și substantivele date.

Verbul	Prepoziția/locuțiunea prepozițională	Substantivul
a merge	înaintea	ploii
a se afla	de-a lungul	căii ferate
a sta	în fața	școlii
a cădea	din cauza	vecinului

Unele prepoziții și locuțiuni prepoziționale, fiind provenite din substantive sau adverbe, impun substantivului forma de caz genitiv: *înaintea casei, deasupra casei, dedesubtul casei, în fața casei, în spatele casei, de-a lungul casei, în afara casei, în preajma casei* etc.

- 3 Relatați, cu lux de amănunte, în text coerent de 10-12 rânduri, despre circumstanțele spațiale ale drumului spre școală. Subliniați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care cer cazul genitiv.

- 4 Continuați enunțurile cu 3 substantive pe rol de complement:

El a procedat așa datorită ..., ..., ...

Noi am procedat conform ..., ..., ...

Ei au procedat astfel grație ..., ..., ...

Tu ai procedat asemeni ..., ..., ...

Voi ați procedat contrar ..., ..., ...

Eu am procedat potrivit ..., ..., ...

El a procedat corect, mulțumită ..., ..., ...

- Propuneți alte verbe potrivite în aceste enunțuri.

Impun dativul câteva prepoziții: *datorită prietenilor, grație ajutorului, mulțumită sprijinului, conform instrucțiunilor, contrar așteptărilor, asemeni oamenilor, aidoma eroului de basm, potrivit surselor*.

- 5 Explicați oral cum înțelegeți esența formulelor verbale: *contrar aparențelor; conform voinei liber exprimate; grație unui concurs de circumstanțe; potrivit rezultatelor sondajului*.

Prepoziția *datorită* și sinonimele ei *grație, mulțumită* se utilizează numai atunci când vorbitorul apreciază pozitiv acțiunea împlinită, epuizată sau rezultatul ei: *Am reușit datorită familiei. A ajuns la timp datorită unui calcul corect.*

Pentru alte situații, defavorabile sau soldate cu eșec, se utilizează locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*: *S-a accidentat din cauza neatenției. A întârziat din cauza traficului intens.*

- 6 Completați enunțurile propuse cu prepozițiile *datorită, mulțumită, grație* sau cu locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*.

- Discutați cazurile controversate.

Sportivul a raportat victorie ... antrenamentelor intensive.

Automobilul a părăsit competiția ... unei pene la motor.

Mingea a ieșit de pe teren ... unei lovituri puternice.

Fotbalistul a fost transferat la alt club ... rezultatelor.

Antrenorul și-a exprimat nemulțumirea ... terenului nepregătit.

Arbitrul a oprit jocul ... comportamentului neadecvat a doi jucători.

- 7 Continuați enunțul legii lui Murphy, utilizând prepoziția *datorită* sau locuțiunea prepozițională *din cauza*.
Dezordinea se extinde proporțional cu toleranța noastră față de ea.
- 8 Prezentați, în text coerent, patru-cinci realizări cu care vă mândriți. Relatați, în câte un enunț, căror fapte sau persoane le datorați succesul.

Conjunția. Locuțiunea conjuncțională.

Ortografia conjuncției

- **Conjunția** este partea de vorbire neflexibilă care leagă părți de propoziție și propoziții. Conjunțiile sunt simple (*și*) sau compuse (*fiindcă*).
- Conjunțiile pot fi **coordonatoare** (*și, iar, dar, ci, însă, nici, sau, ori, fie* etc.) și **subordonatoare** (*că, dacă, deși, fiindcă, deoarece, întrucât, căci* etc.).
- **Locuțiunile conjuncționale** sunt alcătuite din diverse părți de vorbire, dar conțin neapărat o conjuncție: *cu toate că, pentru că, de aceea că, înainte ca să, cum că, măcar că, doar că* etc.

- 1 Copiați proverbele de mai jos. Marcați prin încercuire conjuncțiile. Specificați ce anume leagă fiecare conjuncție: părți de propoziție sau propoziții.

Câinele nu fuge de colac, dar de ciomag.

Câinele nu fuge de pită, ci de băta.

Lăcătușul la mine și cheia la tine.

Nu este cal atât de bun ca să nu se împiedice.

Pierde o oră dimineața și ai s-o cauți toată ziua.

Plugul ruginește, dacă nu lucrezi cu el.

- 2 Analizați structura locuțiunilor conjuncționale prezentate mai sus: din ce părți de vorbire se alcătuiesc?

- 3 Enumerați, în 7-10 enunțuri, acțiunile matinale ale unui elev care se pregătește de școală. Citiți enunțurile consecutiv, fără a recurge la conjuncții coordonatoare.

- Pentru a exprima relația dintre acțiuni, utilizați conjuncțiile coordonatoare *și, ci, iar, dar, da, însă, sau, ori, nici*.
- Comentați diferențele.

- 4 Cercetați enunțurile. Încercați substituirea conjuncțiilor subliniate prin alte conjuncții coordonatoare.

- De ce în limbă există conjuncții care exprimă aceeași legătură dintre cuvinte sau enunțuri? În ce constă diferența?

A fi bun nu este o calitate, ci un talent care trebuie exersat și pierde în lipsă de antrenament.

Ana Blandiana

Nimeni nu primește sfaturi sau le uită în clipa următoare. Fănuș Neagu

Într-o mare primejdie, oamenii ori se răzlețesc, se descumpănesc, ori abia atunci se unesc.

Grigore Vieru

- 5 Rescrieți enunțul, adăugând conjuncții între propoziții. Comparați cu opțiunile celorlalte. Motivați oral alegerea unor anumite conjuncții.

Mircea fusese șef de promoție, avusese cea mai mare medie din țară la examenul de bacalaureat, absolvise primul facultatea, cunoștea perfect latina, îl iubea mai ales pe Bacovia, construise și proiectase cam tot ce se putea construi și proiecta, nu suporta fotbalul...

Filip Florian, Matei Florian

- 6 Citiți textul. Înlocuiți semnele două-puncte prin conjuncții subordonatoare adecvate. Încercați mai multe variante.

Viața va fi mult mai simplă: ne vom întoarce la lucrurile plăcute, ieftine, poate gratuite – cum ar fi un peisaj frumos, o plimbare până la piața din micul nostru orașel. La întoarcere, vom putea citi ziare sau vedea știri de oriunde datorită tehnicii. Tot ea ne va ajuta să ținem legătura cu tribul răspândit pe toată planeta. Intuiția va fi la fel de importantă ca și logica: omul, cu mari eforturi, va începe să-și dezvolte potențialul necunoscut.

Paulo Coelho

Unele conjuncții participă la alcătuirea modului conjunctiv (*să*), a cuvintelor compuse (*iarăși*, *acuuși*, *totuși*, *douăzeci și doi*, *orișicine*, *același*) și a locuțiunilor (*ca și cum*, *cum că*, *nici că*, *numai că* etc.).

Se scriu într-un cuvânt conjuncțiile compuse: *deoarece*, *deși*, *fiindcă*, *încât*, *întrucât*, *precum*. Ele se disting astfel de locuțiunile și de grupurile de cuvinte cu o componentă asemănătoare, scrise în cuvinte separate: *dat fiind că*, *în cât (timp)*, *întru cât*. Se scriu la fel în cuvinte separate conjuncțiile formate din două elemente conjuncționale: *ca să*, *cum că*, *încât să*, *precum că* etc.

- 7 Scrieți câte un enunț cu următoarele conjuncții: *fiindcă*, *deoarece*, *întrucât*, *deși*.
- 8 În textul dat, identificați toate conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale. Completați pe caiet tabelul.

Conjuncția	Leagă cuvinte	Leagă propoziții	Prin coordonare	Prin subordonare
și	+		+	

Când facem un bine cuiva, dintr-o pornire într-adevăr adâncă și curată, nu numai că nu așteptăm recunoștință, dar ne vine parcă să mulțumim noi aceleia, că ne-a primit cu bucurie darul și binele.

Lucian Blaga

- 9 Din textul dat, extrageți toate conjuncțiile. Aranjați-le pe categorii și determinați:
- dacă sunt mai frecvente conjuncțiile coordonatoare sau cele subordonatoare;
 - care dintre conjuncții este deosebit de frecventă;

- procentul de conjuncții în raport cu numărul total de cuvinte din text (157).
Citiți expresiv textul, omițând conjuncțiile.
Formulați o concluzie.

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor. Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în țințir, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streșinit cu șindilă, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală; ș-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Iliaei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură.

Ion Creangă

Interjecția

- **Interjecția** este partea de vorbire neflexibilă de tip special, care exprimă sentimente și manifestări de voință sau care imită sunete și zgomote.
- Interjecțiile pot fi **primare** și **secundare**. Interjecțiile primare sunt simple (*ah, of, vai, o, măi, hai* etc.) sau compuse (*cirip-cirip, hodoronc-tronc, hei-hei*).
- Interjecțiile secundare sunt provenite din alte părți de vorbire: substantive (*ajutor!, slavă!, foc!* etc.); verbe (*uite!, poftim!, etc.*); adverbe (*așa!, halal!, bine!, bun!* etc.).

1 Ascultați și înregistrați pe caiete, prin interjecții potrivite, sunetele școlii:

- pe holuri, în timpul unei recreații;
- în sala de sport;
- în clasă, la lecție;
- la cantină;
- în sala de festivități;
- în cabinetul de muzică.

- Ce exprimă fiecare interjecție?
- Care interjecții se repetă în diferite circumstanțe?

2 Amintiți-vă și recitați poezii din copilăria voastră preșcolară. În care dintre ele interjecțiile redau sunete emise de anumite animale?

- Care sunt interjecțiile echivalente în alte limbi (pe care le cunoașteți sau le studiați)?
- Pentru care dintre animale nu cunoașteți interjecții specifice?

- 3 Numiți instalațiile tehnice, aparatele și ustensilele care sunt surse de sunete în casa voastră. Completați pe caiete tabelul:

Substantivul care numește sursa sunetului	Verbul care numește acțiunea	Interjecția care reproduce sunetul
ceasul	a ticăi	tic-tac

- 4 Evocați în memorie interjecțiile prin care vă exprimați reacția la:
- frig;
 - căldură;
 - o veste îmbucurătoare;
 - o știre tristă;
 - ceva frumos;
 - ceva neplăcut.
- 5 Propuneți câte trei verbe, la persoana I singular, echivalente cu interjecțiile:
Uf! Of! Ah! Brrr! Oops! Super! Hopa!
- 6 Dacă vă aflați în fața necesității de a exprima cel mai înalt grad de admirație, ce interjecție ați alege? Acumulați pe tablă toate ofertele și încercați o gradație a interjecțiilor.
- 7 Notați interjecțiile de la care au fost derivate verbele:
A şușoti, a zăngăni, a bubui, a vui, a trosni, a pocni, a dudu, a trăncăni, a vâjâi, a hurui, a dondăni.
- 8 **Lucru în grup.** Dialogați la subiectul *O peliculă cinematografică impresionantă*, utilizând interjecțiile adecvate. Înregistrați dialogul.
- Atenție la semnele de punctuație!
- 9 Citiți expresiv poezia. Identificați interjecțiile. Comentați semnificația și rolul lor în acest text.

Tic, tac.
Pic, pac.
Orele picură-n ploaie, ticăie ploaia opac.
Timpul se scurge-n odaie:
Tic, tac.
Ore s-adună grămezi,
Ploaia e doar calitate,
Ceasul e inima, vezi?
Bate.
Mai bate.

Pic, pac.
Tic, tac.
Orele, apa – de-o seamă
Curg la fereastră.
Să tac?
Timpul și ploaia mă cheamă:
Tic, pac.
Pic,
tac...
Tac.

Aureliu Busuioc

Funcțiile sintactice ale interjecției

- 1 Citiți proverbele. Determinați funcția sintactică a interjecțiilor.

Unde nu-i cap, vai de picioare!

Vai de pânza dintre foarfeci!

Nu zi hop! până nu ai sărit.

Pentru behehe ai să pierzi și pe mihoho.

Au funcții sintactice distincte doar unele interjecții – cele care construiesc o relație cu alte părți de propoziție.

Funcția sintactică principală a interjecției este cea de **predicat**.

Atunci când interjecția *vai!* apare ca regentă pentru un complement (*Vai de soarta lui!*), ea are funcția de predicat, deoarece în alt context s-ar putea spune *Soarta îi este nefavorabilă*, iar interjecția preia valoarea predicatului nominal, sugerând compătimire, milă, regret.

În rol de predicat apar, de cele mai multe ori, interjecțiile care imită sunete din natură: *știobâlc, hârști, zbârr, pleosc, trosc*.

În rol de subiect, complement sau atribut apar interjecțiile care se poartă ca substantive: primesc articole sau prepoziții (*Își spune oful. Repetă întruna refrenul de nani-na.*) ori iau forma de plural (*Se aud urale*).

- 2 Copiați secvențele.

- Efectuați analiza sintactică a enunțurilor.
- Explicați cum ați determinat funcția sintactică a interjecțiilor.

Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, și odată fac zup! în niște cânepă, care se întindea de la cireș înainte și era crudă și până la brâu de naltă.

Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește.

Ion Creangă

- Înlocuiți interjecțiile prin verbe potrivite.
- Comparați enunțurile.
- Concluzionați.

- 3 Alcătuiți enunțuri în care interjecțiile să aibă funcția sintactică de predicat.

Pleosc! Fâș-fâș! Tu-tu! Hau-hau! Ho-ho-ho!

- 4 Utilizați aceleași interjecții cu funcția sintactică de subiect sau complement. Precizați funcția.

- 5 Numiți un fenomen atmosferic preferat.

- Descrieți-l în text coerent, recurgând la interjecții care să exprime efectele sonore și să creeze imagini auditive.
- Subliniați interjecțiile conform funcțiilor lor sintactice.

Proiect de echipă

Ecranizarea textului clasic

Produs evaluabil:

Analiza comparată a textului artistic și a ecranizării.

- 1 Constituți echipe de câte 5-6 persoane.
- 2 Câte două echipe lucrează independent la același text:
I.L. Caragiale: *Bubico*; *Vizită...*; *Domnul Goe*.
- 3 Vizionați ecranizarea textului care v-a revenit
Bubico: <https://www.youtube.com/watch?v=geGpHCDUSIY>
Vizită... : <https://www.youtube.com/watch?v=nbdNXbFHFBS>
Domnul Goe: <https://www.youtube.com/watch?v=M-y5lmUls2g>

aarc.ro/filme/film/vizita-1952

Secvență din filmul *Vizită*,
de I.L. Caragiale. Regie: Jean Georgescu

- 4 Confrunțați ceea ce se întâmplă și se spune pe ecran cu textul original.
- 5 Remarcați coincidențele și deosebirile.
- 6 Explicați abaterile pe care și le-au permis regizorul și actorii.
- 7 Discutați în cadrul echipei.
- 8 Elaborați un discurs de 3-4 minute, în care prezentați și comentați corespunderea ecranizării cu textul clasic.

Lumea ca spectacol

Arionești

de Ion Druță

[...] Șoferul părea morocănos și supărat. Se aștepta, pesemne, la o mulțime de pasageri în Horodiște, și, când colo, Horodiștea poate aduna numai trei călători. Ne-a deschis ușa, ne-a lăsat să intrăm, a adunat câte douăzeci de copeici, fără să fi văzut fețele noastre, ci numai mâinile care întindeau banii, apoi a rupt trei bilete pe care le-a și vârat sub scaunul pe care ședea.

[...]

– Dovedim să prindem trenul?

– De ce să nu-l prindem?!

După Sudarca însă, pe când coboram o lungă, o nesfârșită coastă de deal semănată cu răsărită, o întreagă împărăție abia dată în floare, șoferul, sesizând un posibil pericol, a frânat puțin din mers. Jos, în vale, pe buza drumului, ședea risipit un buchet de fuste și basmale, urmărind lung, bănuitor, autobuzul ce se apropia...

Femeile, firește, intenționau să urce și ele. Șoferul, firește, n-avea niciun dor să-și piardă vremea cu dânsle. Se vedea de departe că n-au bani. Stăteau colbăite, ostenite, cu sape și coșuri. Nu făceau șoferului semne cu mâna să oprească, nici ochi dulci, nici mutre de copii orfani – numai una zdravănă și rumenă. Un băboi din cei ce țin pe umerii lor și familia, și satul, și republica a ridicat modest, ca o școlăriță din clasa întâi, o mână scurtă vânjoasă.

Șoferul n-a luat mișcarea în considerație. Autobuzul a trecut înainte cu aceeași viteză, dar, deși trecuse, mătușa mai continua să stea pe marginea drumului cu mâna ridicată și era atât de categorică, atât de liniștită, atât de neagră era în gândurile sale, încât jos, lângă podeț, autobuzul până la urmă a oprit.

Cele douăzeci de femei s-au repezit cu sape, cu coșuri la vale, s-au înfipt în ușa autobuzului, dar ușa sta moartă în lacătele sale.

– Kuda?

– Arionești.

– Zece capici Arionești.

O femeiușcă uscățivă și-a plesnit palmele a mare mirare, căutând să obțină aprobarea băboiului care încă nu ajunsese la autobuz. Fiind mai în vârstă, venea respirând anevoie, venea în urma tuturor, dar se vedea de departe că e un fel de căpetenie printre femei, un haiduc al acestor nesfârșite lanuri de răsărită dată în floare.

Corneliu Baba, *Întoarcerea de la sapă*

corneliu-baba.org

– Da ce zice el, fa? Ce nu deschide?

– Ian auzi mata! Arionești-s aici după deal, da el cere câte zece capici de om, d-apoi cu zece capici eu mai bine îmi cumpăr zece tocure de chibrite și oi ave în casă pe un an întreg!

Buchetul de basmale de cit a crăpat în două, lăsând baticul roșu al mătușii să intre în mijlocul lor, apoi s-au adunat iară grămadă. Mătușa și-a înfipt mâinile adânc în șolduri și a început ceea ce prin orașe se cheamă „ședința-fulger”. Prin fereastra autobuzului mătușa în basma roșie se vedea foarte bine și era o plăcere să tot stai așa și s-o urmărești – și de ascultat ascultă, iar când nu prea era ce asculta, părăsea vorbitoarea fără nicio jenă și se ducea cu urechea la alta, care cerea să spună și ea ceva. Arunca pe parcurs ici-colo câte-o frază, calmând ori, dimpotrivă, ațâțând armata din jurul ei, urmărirea în același timp șoferul din mașină și încerca cu coada ochiului să vadă cam câți oameni stau în autobuz și ce fel de oameni o fi fiind ei.

O enerva prin ceva basmauă ceea roșie și ba o aduna pe frunte, să n-o bată soarele în ochi, ba o repezea înapoi spre ceafă. Nu-i răsărea în minte nicio soluție potrivită, ușa autobuzului stătea moartă la locul ei, iar șoferul le tot grăbea cu semnalele, și țipătul cela ascuțit, metalic a scos-o până la urmă din sărite.

– Da deschide odată, măi, și nu ne mai țipa atâta ca pe niște găște ce nu te lasă să treci înainte...

– Câte zece...

– Ia auzi, el iar cu banii o începe! D-apoi dacă vrei să știi, apoi după lege tu nici n-ai dreptul să ceri de la noi bani cât suntem aici în mijlocul drumului. Așa că deschide frumusețel să prindem și noi oleacă de umbră, iar acolo în mașină om mai sta și-om mai grăi...

Când vorbea, mătușa nu atât vorbea, cât bătea cuie de fier într-un lemn moale de brad – poc! și numai gămălia i-a rămas afară, și încă o lovitură – și încă o gămălie, iar când toate cuiele au fost bătute pe veci în locurile lor, șoferul a fost nevoit să deschidă. Câteva secunde în autobuz au domnit întunericul și furtuna – basmale, fuste, nervi, găfâială, apoi deodată s-a făcut iar lumină și pace. Toate scaunele au fost ocupate de prășitoare, de coșurile și sapele lor. Două dintre cele mai tinerele s-au așezat lângă consăteanca mea, pesemne erau prietene de școală și au început un șopot fetesc, care ține-ține și la capăt nu mai ajunge. Toată lumea s-a așezat pregătită a cale lungă și numai haiduceasa stătea în picioare, pentru că mai avea ceva de discutat cu păgânul cela de la volan. Colb, căldură, de vreo lună și ceva nu ploua, iar el, irodul, gras și ghiftuit, șade la volan și așteaptă când o mână de femei sărmane s-or repezi cu bani peste dânsul.

– Da pornești tu odată, omule, ori nu?!

– Câte zece...

– Ia uite cum ne mai strânge el cu dosul la gard, de parcă ne-am fi suit în mașina bunicii sale. O să-ți plătim, lasă, nu-ți strica inima pentru o nimica toată. Scoate frâna și lasă mașina să vină încetișor la vale, că bucata asta de loc cât a veni mașina singură la vale, noi, dacă vrei să știi, nici nu suntem datoare să-ți plătim.

Prășitoarele au avut un râs sonor, deschis, crescut în mijlocul câmpului cu răsărita. Șoferul a zâmbit și el, a scos frâna, autobuzul a venit la vale cât a venit, iar, cum nu mai mergea fără motor, șoferul iar a pus frâna.

– Bilete.

– Cum, adică, bilete?

– Câte zece capici de basma.

Felul ista al șoferului de-a o tot ținea una și bună a scos-o pe mătușă din sărite.

– Ia, măi, cum s-o mai pornit creștinul ista și nu se mai poate opri odată! Cum să îmblu eu printre sapele și coșurile iestea ca să adun capici de la femei, că doar nu-s proastă să mă calicesc amu la bătrânețe! Hai pornește încetișor înainte și, cum s-a arăta satul de după deal, om pune și noi mână de la mână...

– Trebuia să așteptați mașina colhozului, le-a zis oarecum enervat șoferul... Iar acum, pentru că ați vrut numaidecât să vă răsfățați șezutul pe scaune moi...

Băboiul și-a repezit basmaua roșie spre ceafă în semn de explozie.

– Ia uite cum ne mai scoate el ochii cu scaune moi!! D-apoi aiestea, măi, scaune moi se cheamă la tine? Și rabla asta poate îi zice că se cheamă *otobuză*? Sfinte Dumnezeule, numa colb, numai putoare, da pe scaunele iestea, nu – că să-ți mângâi șezutul, aici poți rămâne și fără fustă, și fără buci...

– Atunci cine dracu v-o pus să urcați?!

– Ne-am suit pentru că îi sâmbătă, a zis oarecum ușurată de cele spuse mătușa. Îi sâmbătă, am mântuit prășitul pe la o amiază, da aceia de la cârmuire nu știu când am mântuit noi și or trimite mașina abia spre sară. Și ce să ședem noi acolo în răsărită, când casele noastre și-au scos ochii tot cătând în lungul drumului, pentru că și de gătit avem ce găti, și de spălat avem ce spăla, și fetele iestea trebuie să mai șadă oleacă în fața oglinzii, că, de, atâta or ține și ele minte că au fost tinere! Că vouă, iaca, vă place să găsiți sara la întoarcere și casa curată, și masa gata, și o cămeșă călcată să fie, da de unde s-or lua toate iestea, dacă noi om ședea ca proastele pe marginea drumului și om aștepta când o veni mașina colhozului după noi?!

– Ce nu v-ați dus pe jos?

Mătușa a rămas cu gura căscată la una ca asta.

– D-apoi nu-i de ajuns cât muncim noi pentru țara asta – să ne mai ducem și să venim pe jos de la locul muncii?!!

Era o chestie politică la mijloc. Șoferul era bătut pentru indiferența față de populația de bază și, enervat de o asemenea suspiciune, omul de la volan a deschis ușa autobuzului. Hai repejor să nu vă văd pe niciuna în mașină...

Prășitoarele au amuțit cu ochii la basmaua roșie – era rândul ei să dea replica. Mătușa își șterge îndelung cu colțul basmalei și obrazii, și ochii, și fruntea.

– Cum să nu, ne-am și repezit cu toate la ușa, că s-o ridicat nouri de colb în urma noastră...

– Auzi, mătușă?

– Aud.

– Nu e a colhozului, e a statului mașina. Eu în fiecă zi trebuie să vărs la bancă banii pentru biletele vândute, odată ce mașina e a statului...

– Da cum, adică noi nu suntem statul? Și dacă suntem noi statul, ce rost să aduni bani de la noi, că ei iară au să se întoarcă la stat, adică, iară or veni la noi – hai mai bine dă-i drumul nainte, că, iaca, și oamenii iștia se tem să nu scape trenul...

Șoferul fierbea.

– Nu mă faceți să mă ridic și să arunc sapele și coșurile voastre în mijlocul drumului...

– Dacă tu nici măcar n-ai dreptul să pui mâna pe dânsele. Că, după lege, dacă nu-ți place ceva, du-te și caută un milițian, să vedem cine are și cine nu are dreptate, da să pui tu mâna pe lucrurile noastre și să ni le mai arunci în mijlocul drumului...

Soarele vine să apună, iar noi tot stăm în mijlocul drumului. Mâna dreaptă a cules dintr-un fund de buzunar două hârtiuțe a câte o rublă, dar nu știu ce mă face să zăbovesc cu ele, pesemne, o vagă bănuială că aici nu e vorba numai de bani. Mecanicul însă se grăbea și, ca să nu scape trenul, a scos două ruble, le-a pus lângă scaunul șoferului.

Acela, pedant din fire, mai întâi a numărat douăzeci de bilete, le-a pus sub scaun și iată-ne, în sfârșit, la drum. Prin fereastra deschisă vine o boare de vânt proaspăt, mecanicul se înviorază și iar pornește romanța acelei căsuțe pline de nebunii.

Deodată haiduceasa, cum stătea în picioare și se legăna din mersul autobuzului, s-a răstit spre cântare:

– Da ia să nu te mai aud cu porcăriile iestea...

La început mi s-a părut că e o confuzie la mijloc, că mătușa nu a înțeles al cui e cântecul și ale cui au fost rublele. Dar nu, și mătușa, și celelalte femei se uită tot mai rău la bietul om și, în cele din urmă, mecanicul, uluit de această neagră ură a lor, s-a ridicat să le întrebe:

– Ce e, bre, ați căpiat?

– La noi în Arionești căpiază numa oile. Și tu, în loc să cânti scârnăvii, mai bine te-ai chiorî să vezi că avem și câteva fete cu noi și trebuie să-ți știi locul și măsura...

O vreme mergem tăcuți, dar mecanicul nu se poate împăca cu situația – cum, adică, lui, cetățean liber într-o țară liberă, să i se interzică să-și exprime emoțiile într-o formă corespunzătoare gustului și înclinațiilor sale? A început o altă melodică – nu chiar așa de deocheată, dar tot o romanță jucăușă.

Femeia uscățivă a dat o replică, celelalte au susținut-o și au pornit replicile droaie.

– Ia te uită cum l-o mai umflat cântecele...

– Și tot de dragoste, de dragoste...

– Las' că o mai fost la noi anul trecut unul care tot cânta – și numa de dragoste, da când s-o dus, apu' spunea lumea că fura de coșea.

– Așa-i când omul are bani și nu știe pe ce să-i cheltuie.

– Da să-i fi cumpărat muierii o basma, o ciuculată măcar...

– Ce basma, cumătră, care ciocolată?! O cămașă să-și fi cumpărat, că nu vezi în ce îmblă! Nici să te uiți, nici să te lipești de om!

În sfârșit, de după deal s-a arătat marginea Arioneștilor. Șoferul oprește, deschide ușa, iar femeile coboară încet, pentru că sunt multe, au sape, au coșuri, și apoi nu fiecare a spus încă ceea ce crede despre acest mecanic și despre cântările lui. Când, în cele din urmă, au coborât și autobuzul a pornit mai departe cu cei trei pasageri pe care i-a luat din Horodiște, bietul mecanic, după o lungă cugetare, și-a tras două palme peste genunchi și a rostit plin de ciudă și uimire:

– Fe-no-me-nal!!!

[...]

Consăteanca s-a uitat la dânsul și mi-a șoptit cam întristată:

– Degeaba s-o băgat el în toată daravera ceea a lor...

– ??

– Dacă ei îs cu toții de acolo din Arionești – și șoferul, și femeile celea. Le duce el cu autobuzul mai în fiecă sară și nu le mai cere niciun ban, numa când se întâmplă și câte un străin printre dânsii, ei, pentru a-i astupa ochii, încep, chipurile, a se ciorovăi ei înde ei... Că aiștia din Arionești îs ai naibii, și satul cela al lor îi teatru dintr-un capăt în altul...

Cuvintele textului

- 1 Explicați scrierea ortogramelor: *pe-un ceas-două*.
- 2 Precizați sensul cuvintelor: *chindii, rablă, sesizând, oleacă, a se ciorovăi*. Plasați-le în categoria potrivită: neologisme, arhaisme, regionalisme, formule populare.
- 3 Care este sinonimul cuvântului *răsărită*? Cum s-au format ambele sinonime?
- 4 Comentați sensul expresiilor următoare, propunând sinonime potrivite: *a dat din bici; nu-ți strica inima pentru o nimica toată; a scos-o pe mătușă din sărite; om pune și noi mână de la mână...; cătând în lungul drumului; mătușa a rămas cu gura căscată*.
- 5 Determinați ce figuri de stil avem în următoarele expresii și cum s-au format ele: *coastă de deal, buza drumului, cu coada ochiului, șoferul fierbea*. Ce sens au aceste expresii?

- 6 Deduceți portretul eroinei nuvelei din aceste secvențe: „Un băboi din cei ce țin pe umerii lor și familia, și satul, și republica a ridicat modest, ca o școlăriță din clasa întâi, o mână scurtă vânjoasă”; „un fel de căpetenie printre femei, un haiduc al acestor nesfârșite lanuri de răsărită dată în floare”. La ce mijloace expresive apelează autorul?

- 7 Comentați efectul de spectacol pe care îl creează autorul în următoarele secvențe:

Buchetul de basmale de cit a crăpat în două, lăsând baticul roșu al mătușii să intre în mijlocul lor, apoi s-au adunat iară grămadă.

Arunca pe parcurs ici-colo câte-o frază, calmând ori, dimpotrivă, ațâțând armata din jurul ei.

Când vorbea, mătușa nu atât vorbea, cât bătea cuie de fier într-un lemn moale de brad.

Băboiul și-a repezit basmaua roșie spre ceafă în semn de explozie.

- 8 Scrieți forma literară corectă a cuvintelor și sintagmelor: *chibrite; oi ave; om mai sta și-om mai grăi; să îmblu; coșurile iestea; aiestea; otobuză; v-o pus; am mântuit prășitul; or trimite; cămeșă; s-or lua; oamenii iștia; înflat; ciuculată; în fiece sară.*

Sensurile textului

- 1 Autorul își plasează narațiunea într-un spațiu geografic precis: cu localități reale. Cu toate acestea, textul este considerat nuvelă, adică ficțiune literară. Cum o considerați voi: ficțiune sau istorie reală, documentară? ficțiune inspirată din realitate? ficțiune imaginată de autor, dar plasată într-un cadru geografic precis, pentru credibilitate?

Povestirea este specia literară și forma cea mai puțin riguroasă a genului epic. Uneori ea se confundă cu noțiunea mai largă de *narațiune propriu-zisă*. Deși nu are rigori spațiale, de obicei e o istorie de mică întindere, cu personaje puține. La origine, povestirea relatează un (singur) fapt/o întâmplare la care naratorul a fost sau pretinde că a fost martor ocular. În acest sens, ea pretinde a relata o întâmplare „reală” (dar realitatea sau realismul sunt pe câmpul de convenții al literaturii, unde fiecare narator pretinde că povestește un fapt real).

Putem spune că *arta narațiunii, în genere, e arta povestirii*.

Nuvela este o specie a genului epic în proză, cu un singur fir narativ, cu conflict concentrat și puține personaje, acțiunea construindu-se, de regulă, în jurul personajului principal. Nuvela are o construcție riguroasă, conflict bine conturat, atitudine obiectivă din partea autorului. Având în vedere multe similitudini și frontiere vagi între genuri, aceste noțiuni se suprapun.

Uneori, pentru a nu crea confuzii, având în vedere că nuvela și povestirea au multe particularități comune, se folosește termenul comun: **proza scurtă** (care înglobează *nuvela, povestirea și schița*).

- 2 Având în vedere că orice povestitor, din timpurile cele mai vechi, vrea să fie crezut de ascultători (amintiți-vă de formula din basme „a fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti”), expuneți-vă opinia în privința acestei dileme: ce este o povestire autentică (în sens literar): una povestită convingător sau una care își demonstrează autenticitatea prin documente suplimentare? Discutați, polemizați.

Ion DRUȚĂ

(n. 1928, Horodiște, jud. Soroca)

Ion Druță este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români contemporani din Republica Moldova. Autorul unor importante volume de nuvele de proză poetică (printre care *Ultima lună de toamnă*; *Sania*; *Bătrânețe, haine grele*; *Piept la piept*; *Horodiște*; *Toiagul păstoriei* ș.a.), al romanelor *Frunze de dor*; *Povara bunătații noastre*; *Clopotnița*; *Biserica Albă*, al unor piese de teatru jucate la noi și peste hotare: *Casa Mare*; *Păsările tinereții noastre*; *Horia*; *Frumos și sfânt* ș.a.

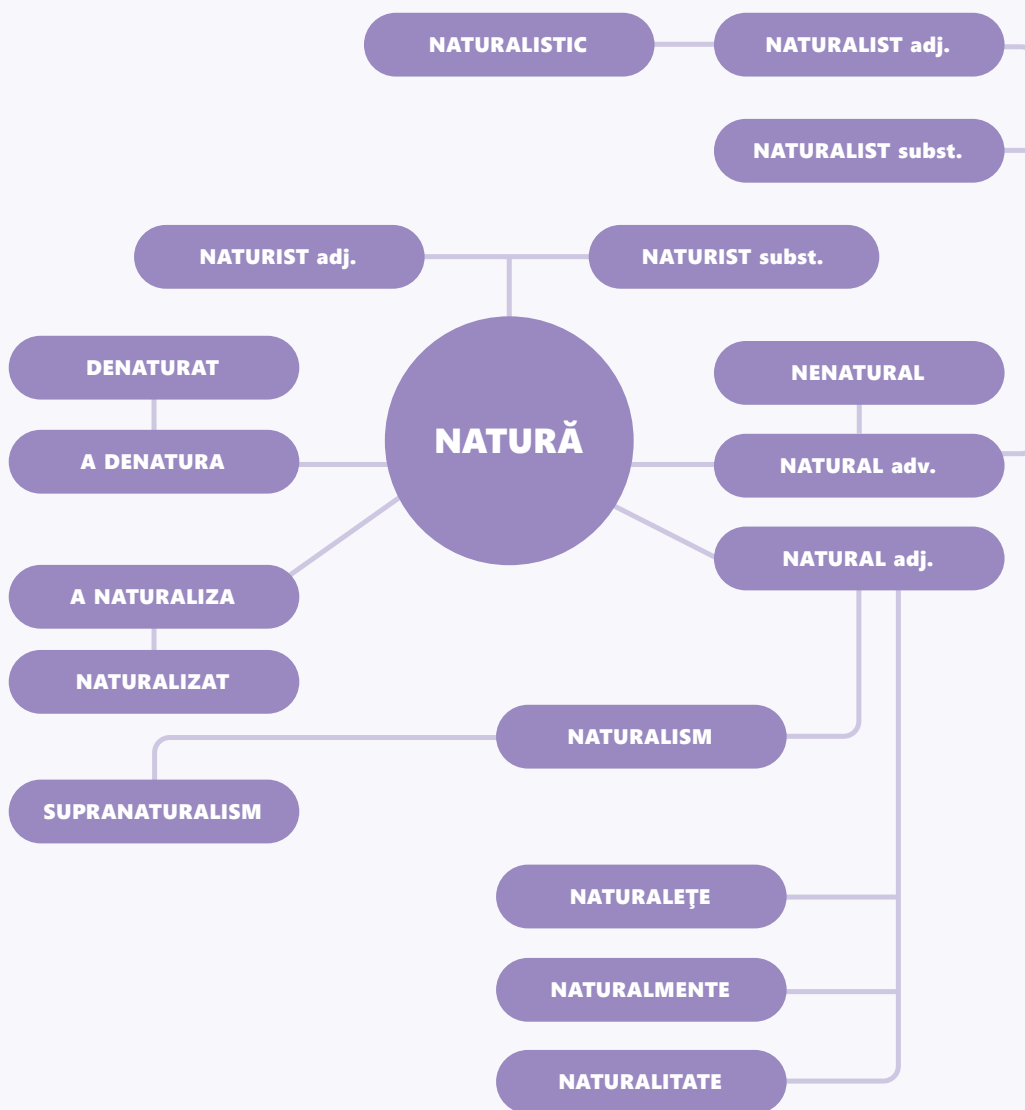
- 3 Alegeți din șirul de jos caracteristici ale unui text artistic în raport cu unul nonliterar, documentar: autenticitatea/coincidența cu realitatea; prezența dialogului și a descrierilor; prezența unor personaje pitorești; prezența figurilor de stil; accentul pe frumusețea narațiunii, nu a faptelor; accentul pe veridicitate; accentul pe spectacolul produs; accentul pe dreptate și morală; adevărul istoric...
- 4 Persoanele prezente într-un text literar au personalitate distinctă, ele sunt personaje, care, uneori, au putere magică. Comentați efectul acestei funcții în următoarea secvență: „Autobuzul a trecut nainte cu aceeași viteză, dar, deși trecuse, mătușa mai continua să stea pe marginea drumului cu mâna ridicată și era atât de categorică, atât de liniștită, atât de neagră era în gândurile sale, încât jos, lângă podeț, autobuzul până la urmă a oprit”.
- 5 Observați cum participă la spectacol un obiect „de recuzită scenică” precum e basmaua roșie a protagonistei: „Prin fereastra autobuzului mătușa în basma roșie se vedea foarte bine și era o plăcere să tot stai așa și s-o urmărești...”
În ce constă plăcerea naratorului? E vorba de o atitudine etică, de o performanță în activitatea profesională sau de spectacolul în sine?
Remarcați alte obiecte și detalii sugestive pe care le-ați reținut.
- 6 Comentați deducția finală a personajului:
„Că aiștia din Arionești îs ai naibii, și satul cela al lor îi teatru dintr-un capăt în altul...”

Textul și textele

- 1 Comentați conceptul „lumea ca teatru” prezent în următoarea strofă din *Glossa* lui Mihai Eminescu:

Privitor ca la teatru	Și de plânge, de se ceartă,
Tu în lume să te-nchipui	Tu în colț petreci în tine
Joace unul și pe patru	Și-nțelegi din a lor artă
Totuși tu ghici-vei chipu-i,	Ce e rău și ce e bine.
- 2 **Lucru în grup.** Prezentați un fragment din *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă, ca pe o scenă din spectacolul lumii, cu replici și personaje distincte.

Câmpul derivativ **NATURĂ**

- 1 Alcătuiți două liste de câte 10 cuvinte care numesc: elemente ale naturii vii și elemente ale naturii moarte. Cum le delimitați?
- 2 Numiți disciplinele școlare care se ocupă de studierea naturii, conturați domeniul lor de interes, indicați profesiile corespunzătoare.
 - Cu ce se ocupă *horticultorul*, *piscicultorul*, *apicultorul*, *silvicultorul*, *floricultorul*, *viticultorul*, *pomicultorul*, *rizicultorul*?

- 3 Explicați legătura dintre forma și sensul a două cuvinte alăturate în schema de la pagina 144.
- 4 Documentați-vă, apelând la dicționarele explicative, asupra sensului verbelor *a naturaliza*; *a denatura*.
 - Ce substantive ar putea fi determinate de participiile *naturalizat*; *denaturat*?
- 5 Citiți articolul de dicționar al cuvântului *natură*. Ilustrați în câte un enunț fiecare dintre sensuri.

NATŪRĂ, *naturi*, s.f.

1. Lumea materială; univers, fire; totalitatea ființelor și a lucrurilor din Univers; *p. restr.* lumea fizică înconjurătoare, cuprinzând vegetația, formele de relief, clima. ◇ *Științele naturii* = științe care au ca obiect fenomenele lumii înconjurătoare, lumea anorganică și organică; științele naturale. *Natură moartă* = gen al picturii și graficii care înfățișează subiecte neînsuflețite (flori, obiecte ceramice etc.) grupate sau aranjate într-un anumit decor; *natură statică*. ◇ Loc. adj. și adv. *După natură* = având ca model obiectele din realitate. ◇ *În natură* = **a**) (loc. adv.) în realitate, aievea, în persoană; **b**) (loc. adj. și adv.) în obiecte, în produse (nu în bani).

2. Ansamblul legilor după care se dezvoltă Universul; Universul considerat ca o forță activă, creatoare, condusă după anumite legi.

3. Ansamblu de însușiri pe care o ființă le are din naștere, care rezultă din formația sa și care o caracterizează, constituind esența sa; fel propriu de a fi al cuiva; fire, temperament.

4. Caracter specific al unui lucru, însușire caracteristică; calitate. ◇ Loc. adj. *De natură să...* = capabil să..., apt să..., potrivit să... ◇ Expr. *Este în natura lucrurilor* = este firesc, e de la sine înțeles.

- 6 Extrageți din articolul citat locuțiunile și expresiile. Explicați oral, în cuvinte proprii, sensul uneia dintre locuțiuni.
- 7 Cu ce imagini se asociază, pentru voi, sintagma *descrierea naturii*? Cum ați intitula imaginea preferată?
- 8 Citiți poezia. Identificați cinci imagini vizuale și cinci imagini auditive, ca elemente ale naturii. Comentați câte una din fiecare categorie.

Mărțișor

Privești de pe poteca ce urcă-n deal la noi,
Din zbor întâia barză cum cade pe zăvoi.

Vezi trenul care intră încet de tot în gară,
Și omul care sapă, și plugul care ară.

A nins cu nea de floare pe prunii din livezi
Și munții de la Rucăr cu iarna lor îi vezi.

Auzi pe sub podgorii un câine care latră.
Te simți legat de toate – nu poți urni o piatră.

Aceste lucruri simple ce veșnice îți sunt!
Ce sfântă bucurie descoperi în pământ.

Ce limpede te cheamă un cuc: o dată, două –

De fiecare dată ți-e inima mai nouă.
 De fiecare dată mai trainic te unești
 Cu farmecul acestor priveliști câmpenești.
 În gară, iată trenul a început să miște.
 Toți pomii, ninși, pe dealuri îi flutură batiste.
 Gâlgâitor, din iarbă un șipot s-a trezit.
 În tine și prin ramuri e cerul limpezit.
 Ce râsete, ce chiot pe drumurile viei –
 Pe unde-au mers părinții îți duci și tu copiii.
 O nouă viață astăzi de viață veche legi,
 Dau muguri pretutindeni din veștedele crengi.
 Cu apa ei lumina ți-a botezat câmpia.
 Ce pace e pe omul în alb ce sapă via,
 Pe barza ce se duce pe Argeș tot în sus,
 Pe-adâncul rost al vieții la care te-ai supus.

Ion Pillat

- 9 Clasificați sinonimele adjectivului/adverbului *natural*, completând pe caiet tabelul:
- Elementar, precis, simplu, firește, sălbatic, pur, indiscutabil, veritabil, curat, neamestecat, înăscut, nativ, degajat, garantat, dezinvolt, firesc, neafectat, neartificial, neprefăcut, spontan, normal, obișnuit, absolut, bineînțeles, cert, desigur, negreșit, neîndoielnic, neîndoios, sigur.

Adjective	Adverbe	Adjective și adverbe

- Numiți cuvintele al căror sens nu vă era cunoscut. Informați-vă și plasați-le în contexte ilustrative.
- 10 Din lista de antonime ale cuvântului *natural* – *artificial, convențional, fals, miraculos, pompos, pretențios, nefiresc, umflat* – selectați-le pe cele care se pot referi la:
- aspecte,
 - comportamente,
 - discursuri,
 - întâmplări,
 - țesături.
- Înscrieți sintagmele.
- 11 Descifrați în câte un enunț sensul proverbelor:
- Pomul pădureț rodește pădurețe.
 Para cea mai bună din pădure ursul o mănâncă.
 Foamea gonește pe lup din pădure.
 Frica păzește pădurea.
 Nu rupe floarea, dacă vrei să vezi rodul ei.
- 12 Exprimați-vă, într-un text argumentativ de 10-12 rânduri, atitudinea față de ideea lui Grigore Antipa: *Omul poate stăpâni natura atâta timp cât ține seama de legile ei.*

Sintaxa.

Propoziția, fraza, enunțul

- **Propoziția** este cea mai mică unitate sintactică prin care se exprimă o idee, o judecată etc., construită în baza unui singur predicat, conform unui model.
- **Fraza** este unitatea sintactică ce conține două sau mai multe propoziții, care se caracterizează prin unitate logică, semantică, gramaticală și intonațională conform unui model.
- **Enunțul** este unitatea sintactică de sine stătătoare, organizată gramatical și structural după modelul propoziției sau frazei.

- 1 Amintiți-vă tipurile de propoziții studiate în clasele precedente. Dați câte un exemplu de fiecare tip.
- 2 Explicați diferența dintre:
 - o propoziție simplă și una dezvoltată;
 - o propoziție afirmativă și una negativă;
 - o propoziție enunțiativă și una interogativă.

- 3 Transformați propozițiile negative subliniate în propoziții afirmative. Rescrieți enunțurile obținute. Ce modificări ați făcut?

Nu arunca o căldare veche /¹ până nu ești sigur /² că cea nouă nu e crăpată. /³

Nu chema câinele /¹ când ai biciul în mână. /²

Nu cumpăra /¹ ce nu-ți trebuie /² că pe urmă ai să vinzi /³ ce-ți trebuie. /⁴

Nici capcana nu poate prinde /¹ până nu amăgește. /²

Piatra /¹ de care ai nevoie /² nu e niciodată grea. /⁻¹

- 4 **Lucru în grup.** Examinați decizia primăriei **de a planta copaci fructiferi de-a lungul străzilor** în tehnica *Pătratul lui Descartes*.

Atenție: unele răspunsuri se pot formula doar în propoziții negative!

Ce se va întâmpla dacă vor fi plantați copaci fructiferi?	Ce se va întâmpla dacă nu vor fi plantați copaci fructiferi?
Ce nu se va întâmpla dacă vor fi plantați copaci fructiferi?	Ce nu se va întâmpla dacă nu vor fi plantați copaci fructiferi?

- 5 Rescrieți textul. Delimitați propozițiile prin bare oblice, numerotându-le consecutiv de la 1 la n. Discutați situațiile în care ați ezitat. Ce argumente au fost aduse în sprijinul unei delimitări?

Îmi plac poveștile. Citesc povești. Scriu povești. La fiecare pas dau peste o poveste care de-abia așteaptă să fie pusă pe hârtie. Când am scris „Eu – cel curajos”, stăteam pe terasă. Nu făceam nimic. Mă uitam aiurea... Și, brusc, am văzut un omuleț de Lego Ninjago în grădină! Aproape acoperit de iarbă, murdar de noroi și inspectat din când în când de câte o furnică. L-am luat, l-am spălat și i-am pus povestea pe hârtie.

Raluca Poenaru

6 Răspundeți, în enunțuri dezvoltate, la întrebările de mai jos:

- Ce semn specific are propoziția interogativă?
- Care este intonația proprie propoziției interogative?
- Ce părți de vorbire se utilizează pentru formularea întrebărilor?

7 **Lucru în grup.** Înscrieți cinci întrebări pe care le-ați adresa unui specialist în IT. În grupuri, discutați întrebările și alegeți variantele în care întrebările sunt formulate cel mai exact.

Diferența dintre **propoziție** și **enunț**, dintre **frază** și **enunț** constă în aceea că **propoziția** și **fraza** reprezintă un model (o structură) corect(ă) și acceptabil(ă) în limba română, iar **enunțul** este realizarea modelului.

Propoziția cu structura *subiect + predicat + complement circumstanțial* se materializează în milioane de enunțuri.

Subiect	Predicat	Complement circumstanțial
<i>Trenul</i>	<i>sosește</i>	<i>în gară.</i>
<i>Noi</i>	<i>vom ajunge</i>	<i>mai târziu.</i>
<i>Copilul</i>	<i>se poartă</i>	<i>frumos.</i>

8 Construiți enunțuri simple, alcătuite din subiect și predicat, cu verbele date:

A răsări, a crește, a înflori, a se usca, a se veștezi, a se ofili, a se trece.

- Dezvoltați fiecare dintre enunțuri, adăugând attribute și complemente potrivite.

9 Alegeți unul dintre enunțurile alcătuite la exercițiul precedent și modificați ordinea cuvintelor. Ce observați?

- Care variantă este mai expresivă?

10 Redactați un text coerent descriptiv, urmând algoritmul:

- Alegeți o plantă decorativă care este înflorită, la moment, în grădini și pe ronduri.
 - Treceți în revistă denumirile cunoscute ale plantei; motivați-le.
 - Descrieți planta respectivă, insistând pe aspectul florii și varietatea de culori posibile.
 - Argumentați-vă preferința pentru o anumită culoare.
 - Exprimați-vă atitudinea față de cultivarea plantelor decorative.
- Citiți cu voce descrierea proprie.
 - Observați ce fel de propoziții prevalează în descriere: *afirmative/negative; simple/dezvoltate; enunțiative/interogative.*

- 11 Enumerați acțiunile pe care le-ați realizat azi la școală (la lecția precedentă/la lecția precedentă de limba și literatura română). Înscrieți 3-4 enunțuri.

- Aranjați enunțurile în ordinea consecutivă a acțiunilor. Uniți-le prin conjuncțiile potrivite: *și, sau, ori, dar, iar, ci, însă*.

- 12 Recitiți ultimul alineat al povestirii *Arionești*. Identificați cea mai lungă frază. Copiați-o pe caiete și delimitați propozițiile prin bare oblice și numere.

- 13 **Lucru în grup.** „Strângeți” o frază din „piesele” date, urmărind logica și consecutivitatea „regulilor”. Discutați. Argumentați-vă punctul de vedere.

Când vorbești în public, este important să respecti câteva reguli:

- *argumentația să fie dublată de o anumită vibrație interioară, de transmiterea unei convingeri, a unui atașament total față de spusele proprii;*
- *iar de emoție să nu uiți cumva unul sau altul dintre ele;*
- *mai mult decât trebuie;*
- *să ai în minte limpede ceea ce vrei să spui;*
- *să nu rămâi pe una sau alta dintre idei;*
- *să nu te lași demoralizat de nereușita unei formulări, pierzând firul sau intrând în derută;*
- *să vorbești răspicat și în așa fel, încât să fii auzit de toată lumea;*
- *și, eventual, să-i faci pe cei care te ascultă părtași la această limpezime, enunțând, de pildă, de la început câte anume lucruri vei spune;*
- *să sfârșești fie emoționându-ți auditoriul, fie înveselindu-l.*

Gabriel Liiceanu

- 14 Înscrieți varianta finală. Fiți atenți la aplicarea semnelor de punctuație.

Analiza sintactică a frazei pornește cu identificarea propozițiilor. Pentru aceasta respectăm următorul algoritm:

- Identificarea predicatelor;
- Identificarea subiectului fiecărui predicat;
- Identificarea elementelor de relație dintre propoziții;
- Marcarea prin bare oblice a limitelor fiecărei propoziții, numerotarea lor.

Exemplu: *Judecă cu mintea, dar hotărăște cum îți spune inima.*

- Predicatele sunt *judecă, hotărăște, spune*.
- Subiectele sunt *tu* (inclus în forma de persoana a II-a a verbului: *judecă, hotărăște, inima*).
- Elementele de relație sunt conjuncția *dar* și adverbul *cum*.
- Judecă* cu mintea /¹, dar *hotărăște* /² cum îți *spune* inima /³.

- 15 Copiați proverbele. Aplicați algoritmul și identificați propozițiile din fiecare frază. Unul taie și croiește, altul stă și potrivește. După ce olarul a făcut oala, unde vrea îi pune toarta.

Trandafirul nu e prețuit acolo unde crește.
Unii vorbesc ce știu, alții știu ce vorbesc.
Nu preamări ziua până nu apune soarele.

- 16 Citiți textul. Extrageți trei idei despre conjuncția **și**, comentați oral fiecare idee.

ȘI...

Niciun alt cuvânt nu are o misiune de mediere atât de puternică precum a mea, sunt capabil să leg între ele sensuri contrare și să construiesc punți între frați inamici. Și apoi mai sunt și singurul liant între mii de cuvinte disparate, sunt creator de cupluri și de complicități, sunt agrafa verbală care permite înlănțuirea frazelor și sunt de asemenea o formă de promisiune care privește spre viitor: etc.

Matei Vișniec

- Descifrați metaforele *punte* și *agrafă* pentru un cuvânt (conjuncția **și**). Care alte cuvinte din limba română pot fi considerate *punți* și *agrafe*? Dați cel puțin trei exemple și argumentați.

Rostiți corect!

etc. = *et cetera*
(lat.) loc. adv.; abr. *etc.* [cit. *etîkî*]
(neprecedat de virgulă)
fiindcă
ș.a.m.d. și *așa mai departe*
ș.a. și *altele*
d.p.d.v. *din punct de vedere*
vs *versus*
ceea ce
de aceea

- 17 Rescrieți fraza de mai jos. Marcați, delimitați prin semne convenționale propozițiile și numerotați-le.

Ne-a deschis ușa, ne-a lăsat să intrăm, a adunat câte douăzeci de copeici, fără să fi văzut fețele noastre, ci numai mâinile care întindeau banii, apoi a rupt trei bilete pe care le-a și vârat sub scaunul pe care ședea.

Între propozițiile unei fraze se pot manifesta relații de coordonare și relații de subordonare.

Este un timp pentru a merge la pescuit /¹ *și este alt timp pentru a usca năvodul.* /² (Coordonare)

Și pisica ajunge tigroaică /¹, *dacă trăiește în pădure.* /² (Subordonare)

Propozițiile se pot lega prin conjuncții sau pot fi juxtapuse (plasate alăturat).

Deschide-ți ochii /¹ *ca să nu ți-i deschidă altul.* /² (Conjuncția *ca să*)

Câinii latră /¹, *caravana trece.* /² (Juxtapunere)

- 18 Plasați câte o conjuncție coordonatoare potrivită între propozițiile date, adecvată sensului verbelor-predicate:

și iar dar (da) însă ci ori sau nici ba

Ascultă privește taci

Citește uită scrie memorizează

Urmărește observă nu repetă nu execută

Aude răspunde apreciază nu promovează

Aude nu răspunde apreciază promovează

- Dezvoltați propozițiile, adăugând la fiecare predicat complementele necircumstanțiale și circumstanțiale.
 - Înscrieți una din frazele obținute.
- 19** Alcătuiți fraze din câte 4 propoziții conform schemelor date:
 1 – și – 2 – dar – 3 – și – 4.
 1 – dar – 2 – și – 3 – și – 4.
- Apreciați valoarea conjuncțiilor.
 - Câte fraze diferite ați alcătuit după aceeași schemă?
- 20** Adăugați propoziții subordonate conform întrebărilor date de la propoziția

Copiii au participat la competiții(le)		
Care?	Când?	De ce?

- Redactați o frază cu trei propoziții subordonate.
- 21** Analizați sintactic fraza, delimitând propozițiile și determinând relația dintre ele (coordonare, subordonare).
- Dacă faci ceva, nu vei fi întotdeauna fericit; dar nu vei fi niciodată fericit fără să faci ceva.
Benjamin Disraeli
- 22** Susțineți prin 1-2 exemple din literatură, cinematografie, viață ideea exprimată în afirmația de mai sus.

Subiectul (actualizare)

- Subiectul este partea principală a propoziției, care numește persoana sau obiectul ce îndeplinește o acțiune, suferă o stare, posedă o caracteristică.
- Subiectul răspunde la întrebările **cine?, ce?** adresate de la predicat. Subiectul se subliniază cu două linii.

- 1** Copiați proverbele. Identificați și subliniați subiectele și predicatele propozițiilor.
- Limba nepriceputului întotdeauna este lungă.
 Ochii nu servesc la nimic unei minți oarbe.
 Cu o picătură de ploaie pământul nu se moaie.
 În spatele unui om priceput se află întotdeauna alt om priceput.
 A hrăni fără a instrui este cel mai mare păcat al părintelui.
 Cel de la urmă mai mult ori mai puțin primește.*
- 2** Potriveți subiecte-nume de profesii (minimum câte trei) pentru predicatele date.
Instalează	Sortează
Depanează	Confecționează
Repară	Vopsește

- 3 Construiți enunțuri cu fiecare dintre sensurile definite ale verbului polisemantic **a cădea**, valorificând informația lexicografică despre subiectul posibil, inclusă între paranteze.

(Despre fenomene ale naturii) A se lăsa, a veni, a se apropia.

(Despre ape de munte) A curge repede.

(Despre păr, fulgi, frunze) A se desprinde din locul unde era fixat.

(Despre orașe, poziții strategice etc.) A ajunge în mâna adversarului, a fi cucerit.

(Despre guverne, legi etc.) A-și înceta existența, a nu mai fi în vigoare.

(Despre sărbători, date) A avea loc.

- 4 Rescrieți enunțul, delimitați propozițiile prin bare oblice și subliniați subiectele.

După cum învățământul elementar, prin care copiii învață a scrie și a citi, nu-i învață știința și literatura, ci numai îi pregătește pentru a și le însuși mai târziu, tot astfel știința și literatura nu duc sufletul la virtute, ci numai îl pregătesc.

Seneca

- 5 Utilizați ca subiecte următoarele substantive compuse și denumiri:

Ziua Independenței

Vadul lui Vodă

Ion Luca Caragiale

Marea Adunare Națională

Ministerul Educației și Cercetării

„Amintiri din copilărie”

- 6 Citiți fraza. Înlocuiți pronumele nehotărât subliniat prin diferite substantive comune.

- Observați ce schimbări de mesaj s-au produs.
- Răspundeți într-un enunț dezvoltat la întrebarea filozofului. Argumentați.

Dacă cineva, atunci când fiul său are nevoie de doctorie și nu vrea s-o ia, îl înșală dându-i medicamentul drept mâncare și dacă întrebându-l astfel minciuna îl face sănătos, cum trebuie socotită această înșelăciune?

Xenophon

Predicatul nominal. Verbele copulative

- Predicatul este partea principală a propoziției, care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o calitate. El se subliniază cu o linie. Predicatul poate fi verbal și nominal.
- Predicatul nominal răspunde la una dintre întrebările: **cum este?, cine este?, ce este?**, (subiectul). El se formează cu un verb copulativ (a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieși, a părea, a rămâne, a însemna) și un nume predicativ.
- Un verb este considerat copulativ, dacă realizează legătura dintre subiect și numele predicativ. Fiecare verb copulativ este un echivalent al verbului *a fi*, dar are, în același timp, un sens mai exact.

- 1 Descrieți unul dintre obiectele de pe banca elevului, construind 4-5 enunțuri cu predicate nominale. Utilizați verbele date:
A fi, a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a părea, a rămâne, a însemna.

Fiți atenți:

- Structura trebuie să fie subiect = nume predicativ.
- Verbele date pot construi și predicate verbale.

- 2 **Lucru în grup.** Combinați elementele din cele trei coloane, obținând cât mai multe enunțuri, alcătuite din subiect și predicat nominal.

Muntele	este	un simbol
Lacul	devine	un adăpost
Ploaia	ajunge	un tablou
Ninsoarea	iese	un fenomen
Teiul	se face	o încercare
Pădurea	pare	un monument
Vulturul	rămâne	o enigmă
Cerbul	înseamnă	iarnă

- 3 Examinați detaliat două dintre enunțurile alcătuite. Cum se modifică sensul la schimbarea verbului copulativ?
- Încercați să utilizați forma negativă a verbului. Cum se va schimba informația?
- 4 Utilizați diverse adjective în funcția de nume predicativ, descriind o pădure primăvara.
- 5 Rescrieți proverbele, numerotați propozițiile, subliniați subiectele și predicatele. Specificați prin ce este exprimat numele predicativ.
- Cărbunele se face cenușă când îl ții multă vreme în cuptor.*
Pământul, cât de bun, fără lucrători rămâne sălbatic.
Flămândului și o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă.
Datoria uitată nu înseamnă plătită.
Lâna neagră nu se face albă la spălat.

Atributul. Anunțul

- Atributul este partea secundară de propoziție, care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia și răspunde la întrebările **care?, ce fel de?, al cui?, al câtelea?, cât?**.
- Atributul poate fi exprimat prin adjectiv, substantiv, pronume, numeral, verb la moduri nepersonale, adverb, interjecție.
Atributul se subliniază cu o linie văluroasă.
- Anunțul este o înștiințare, de obicei scrisă și expusă public, cuprinzând informații de interes general.

- 1 Enumerați situații de viață în care ați avut nevoie să faceți un anunț oral sau să dați unul scris.

- 2 Copiați textul mesajului electronic. Identificați și subliniați cuvintele cu funcție de atribut. Indicați deasupra fiecăruia partea de vorbire la care se referă.

David, ieri n-am fost atentă când am deschis ușa apartamentului, iar pisica mea Missy a fugit afară și nu s-a întors. M-am gândit, dacă nu ești foarte ocupat, ai putea să mă ajuți cu anunțul de căutare? Am nevoie de un poster A4. Eu am să-l xerociez și am să încleiez câteva anunțuri prin cartierul nostru.

Shannon

- 3 Descrieți o pisică, utilizând ca atribute adjective, substantive, numerale. Ce importanță au detaliile pentru textul unui anunț?

În funcție de partea de vorbire prin care sunt exprimate, atributele pot fi:

- adjective: *Pisicile domestice se deosebesc de cele sălbatic.*
- substantive: *O pisică de rasă poate să coste scump.*
- pronominale: *Copiii au întotdeauna grijă de pisica lor.*
- numeralice: *În coș se găseau trei motănași dolofani.*
- verbale: *Pe fotoliu stă o pisică cu blana pieptănată frumos.*
- adverbiale: *Pisica de acolo mi se pare cunoscută.*
- interjecționale: *Sunetul „miau-miau” este un semnal care cere atenție.*

- 4 În proverbele date, delimitați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate: atribut sau complement. La ce părți de vorbire se referă cuvintele cu rol de atribut?

*Fiecare trage jăratic la turta **lui**.*

*Căciula e mare, dar **sub dânsa** e pustiu.*

***Orice** ham nu încap*e pe **orice** cal.

*Ușa deschisă **pe oricine** primește.*

*Cine construiește după sfaturile **tuturor** se alege cu pereții strâmbi.*

*Soarele, că-i soare, și tot nu poate să-i încălzească **pe toți**.*

*Soarele încălzește pe **toată** lumea.*

- 5 Ilustrați, în șase enunțuri dezvoltate, valoarea morfologică de adjectiv pronominal și de pronume a următoarelor cuvinte: (ai) *noștri*, *toate*, *aceasta*.

- Subliniați toate cuvintele din enunțurile alcătuite conform funcției sintactice.

Pronumele la cazul genitiv (*al/a/ai/ale cui?*) și la cazul acuzativ (*care?*) poate avea funcția sintactică de atribut pronominal.

*Cine are casa din sticlă nu aruncă cu pietre în casa (a cui?) altuia.
Acceptă ajutor de la mulți și sfaturi de la puțini.*

- 6 Răspundeți prin pronume la una dintre întrebările *al/a/ai/ale cui?*, *care?*, alcătuind enunțuri dezvoltate pentru a ilustra funcția de atribut a cuvintelor: *anunțul*, *vestea*, *noutatea*, *știrea*, *zvonul*, *infomația*.
- 7 Prezentați textul unui anunț care v-a interesat recent. Analizați structura și informația relevantă.

Cerințe față de textul unui anunț: 1. Titlul (fără semne de punctuație după). 2. Informații exacte expuse rezumativ. 3. Aranjarea specifică în pagină. 4. Date de contact.

- 8 Construiți pe caiete tabelul, completând casetele libere cu sintagme. Acolo unde nu e posibil să alcătuiți sintagma cu atribut, operați cu semnul minus.

Substantivul determinat	Verb la			
	infinitiv	gerunziu	participiu	supin
Mașină				de spălat
Acte			găsite	
Intenția	de a veni			
Mână		tremurândă		

- 9 Adverbul cu prepoziție devine deseori atributul unui substantiv. Potrivți prepoziții pentru a lega unul dintre substantivele date cu unul dintre adverbe:

întâmplarea	vorba	cafeaua	discuția	privești	decizia	examenul
?						
ieri	azi	măine	anțărț	dimineața	acolo	departe

- 10 Elaborați textul unui anunț despre activitatea de amenajare a spațiului verde din fața școlii, preconizată pentru sâmbăta următoare. Afișați-l.
- Remarcați rolul atributelor în anunțul redactat.

Complementele: direct, indirect, circumstanțial de cauză, circumstanțial de scop

- Complementul este partea secundară a propoziției, care determină un verb sau o locuțiune verbală. Complementul direct determină un verb tranzitiv sau o locuțiune verbală tranzitivă și răspunde la întrebările **pe cine?, ce?**
- Complementul indirect răspunde la întrebările **cui?, pe ce?, despre cine/ce?, la cine/ce?** etc. Complementul direct se subliniază cu o linie întreruptă, iar cel indirect – cu linie și punct.
- Complementul circumstanțial de cauză/causal este partea secundară a propoziției, care arată cauza realizării unei acțiuni, răspunzând la întrebările **de ce?, din ce cauză?, datorită cărui fapt?**. Complementele circumstanțiale se subliniază cu o linie punctată.
- Complementul circumstanțial de scop/final este partea secundară a propoziției, care arată scopul realizării acțiunii, răspunzând la întrebările **pentru ce?, cu ce scop?**.

- 1 Amintiți-vă o situație când ați învățat ceva. Relatați în 2-3 enunțuri cum a avut loc învățarea:
 - subiectul învățării (ce?);
 - situația de învățare (cu cine?, când?, unde?, cum?);
 - nevoia/necesitatea de a învăța acest lucru (din ce cauză?);
 - scopul învățării (cu ce scop?, pentru ce?).
- 2 Dialogați public, exprimându-vă dorința de a învăța o meserie. Remarcați:
 - Cu ce scop vrei să înveți această meserie?
 - Unde poți învăța meseria respectivă?
 - Ce deprinderi sunt necesare pentru învățare?
 - Unde ai putea practica meseria dată?
- 3 Plasați pe lângă verbele de mai jos complementele directe și indirecte posibile: *a ține; a lua; a pune; a tăia*. Alcătuiți enunțuri.
- 4 Actualizați tipurile de complementele circumstanțiale învățate în clasele precedente. Specificați întrebările la care răspund și părțile de vorbire prin care pot fi exprimate. Aduceți exemple.
- 5 Citiți definițiile lexicografice ale substantivelor **cauză** și **scop**. Comentați diferența dintre *cauză* și *scop*.

Cauză	Scop
Fenomen sau complex de fenomene care precedă și, în condiții determinate, provoacă apariția altui fenomen, denumit efect, căruia îi servește ca punct de plecare; motiv; temei; pricină.	Țintă, obiectiv către care tinde cineva; ceea ce își propune cineva să îndeplinească; țel.

- 6 Adăugați la verbele de mai jos complemente circumstanțiale care răspund la întrebările *din ce cauză?*, *cu ce scop?*.

A alerga, a fugi, a trece, a veni, a pleca, a se retrage.

- 7 Utilizați forma afirmativă și negativă a verbelor de mai sus, ilustrându-le în enunțuri cu complemente circumstanțiale cauzale.

Model: *Sportivul s-a retras din competiție din cauza traumei. Sportivul nu a fost nevoit să se retragă din competiție datorită ajutorului medical acordat la timp.*

- 8 Rescrieți proverbele. Subliniați cuvintele conform funcțiilor sintactice. Precizați întrebările la care răspund complementele.

De rușine, ar mânca o pâine.

De dorul fragilor mănânci și frunzele.

Din lipsa unui cui se desface căruța.

Pentru un cui pierzi potcoava.

Pentru un purice nu azvârli plapuma în foc.

Copacul din vârful muntelui de orice vânt se clatină.

Atenție!

Aparenta sinonimie dintre prepoziția *datorită* și locuțiunea prepozițională *din cauza* poate genera greșeli de exprimare. *Datorită*, echivalent cu *mulțumită*, vizează aprecierea pozitivă; *din cauza* presupune justificarea unei situații neplăcute.

Complementele circumstanțiale de cauză și complementele circumstanțiale de scop pot fi exprimate prin substantive cu prepoziții sau substitute ale acestora (pronume, numere):

Nu vede pădurea din cauza copacilor.

Am venit pentru interviu.

Din cauza lui am întârziat.

Am exersat mult pentru aceasta.

Complementul circumstanțial de scop se exprimă frecvent prin verbe la modurile nepersonale (infinitiv, supin):

Pentru a participa la concurs, înscrie-te.

Astăzi mergem în pădure la cosit.

- 9 Citiți textul lui Matei Vișniec. Alegeți o afirmație pe care doriți să o analizați în profunzime. Aplicați la ea tehnica de interogare 6 *De ce?*.

Îmi plac cuvintele încăpățânate, cum ar fi cuvântul **școală**. Uitați-vă la el, școală este un cuvânt care nu are niciodată dreptul să se plângă, să se lase pe tânjală, să obosească... Un cuvânt care se ține bine, un cuvânt care în fiecare dimineață se trezește cu zâmbetul pe buze. Iată un cuvânt căruia i s-a interzis să îmbătrânească... și nici să se joace cu oricine în curtea școlii nu are voie. În fiecare dimineață este obligat să ia micul dejun cu cuvântul **viitor**, să ia prânzul cu cuvântul **speranță** și să cineze cu cuvântul **memorie**.

Matei Vișniec

Topica în propoziție. Norme de punctuație

- Topica este ordinea aranjării cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază.
- Punctuația reflectă sistemul de semne grafice convenționale care au rolul de a marca propozițiile, frazele, pauzele, intonația, întreruperea șirului vorbirii etc.
- Semnele de punctuație în limba română sunt: virgula, punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, semnul punct-și-virgulă, semnul două-puncte, ghilimelele, parantezele, linia de dialog, linia de pauză, bara oblică, semnul puncte de suspensie (semnul puncte-puncte).

- 1 Copiați enunțurile. Efectuați analiza lor sintactică, subliniind părțile de propoziție.

Toamna se numără bobocii. Patru ochi văd mai bine decât doi. Nu pune la număr și ursul nedoborât. Prețul tinereții la bătrânețe se apreciază. Răbdarea este puterea celui fără putere. Marii căpitani se formează în lupta cu marea agitată.

- 2 Reprezentați prin simbolurile literale (S – subiect, P – predicat, Atr. – atribut, C.d. – complement direct, C. ind. – complement indirect, C.c. – complement circumstanțial) structura propozițiilor de mai sus.

Model: Toamna se numără bobocii. C.c. + P + S.

- 3 **Lucru în grup.** Încercați să modificați ordinea cuvintelor în fiecare enunț. Observați: (a) unde nu sunt posibile schimbările; (b) cum se modifică sensul enunțului după schimbarea locului unor cuvinte.

Ordinea cuvintelor (sau topica) este hotărâtoare în determinarea sensului enunțului, dar ea poate fi modificată. Schimbarea locului pe care un cuvânt îl are în enunț are ca rezultat schimbarea sensului/mesajului:

Frâul de aur nu face calul mai bun. DAR: **Calul nu face frâul de aur mai bun.**

Trebuie să ascuți cântărețul tânăr și medicul bătrân. DAR: **Trebuie să ascuți cântărețul bătrân și medicul tânăr.**

- 4 Citiți expresiv, pe roluri, un dialog din povestirea *Arionești*.

- Comentați rolul topicii în organizarea enunțului interogativ și în structurarea răspunsului.
- Treceți în revistă semnele de punctuație utilizate la sfârșitul enunțurilor. Care este relația dintre ele și intonație?

- 5 Rescrieți frazele. Delimitați propozițiile prin bare oblice și numere. Precizați dacă ordinea propozițiilor în fiecare frază este singura posibilă sau acestea pot să-și schimbe locurile. Nu număra pui până n-au ieșit din găoace. Mulți văd, puțini pricep. Nu ascunde mâța în sac, că i se văd ghearele. Munții văd, pereții aud. Apă limpede până nu-i vedea, pe cea tulbure n-o lepăda.

- 6 Descrieți, într-un text coerent de 12 rânduri, tabloul care se vede prin fereastra clasei.
- Specificați obiectele care se fac observate în primul rând și caracteristicile lor.
 - Comparați textul propriu cu al unui coleg și remarcați deosebirile.

- 7 Delimitați cele șase propoziții din fraza de mai jos. Determinați locul regentei.

Dacă un an are trei sute șaizeci și cinci de zile, fără a mai socoti că unii sunt bisecți, dacă orice zi are douăzeci și patru de ore și dacă fiecare oră are șaizeci de minute, se strânge o mulțime ametoitoare de clipe, de ordinul milioanei, în care să te tot întâlnești cu urșii.

Filip Florian

- Explicați de ce unele dintre propozițiile subordonate sunt antepuse regentei.
- 8 Citiți expresiv textul. Enumerați semnele de punctuație utilizate. Formulați regulile de aplicare a semnelor de punctuație la sfârșitul enunțurilor.

Robert Șerban: *Dacă propriul copil v-ar întreba: „Artist sau IT-ist?”, ce răspuns i-ați da? Cum ați argumenta răspunsul?*

Ioana Pârvulescu: *Ambele. IT-ist ca să trăiești, ca să răzbești în lumea de azi, artist ca să nu-ți transformi sufletul în robot. Aș adăuga: și câțiva ani de drept, ca să știi legile. Și câțiva de finanțe. Sau vorba lui Caragiale: avocat.*

Și aș mai adăuga: om! De fapt, om este răspunsul cel bun la întrebare.

- Răspundeți din perspectiva propriilor valori la întrebarea scriitorului Robert Șerban. Argumentați-vă decizia.
- 9 Documentați-vă când se utilizează *ghilimelele*, *parantezele*, *bara oblică*, *semnul puncte de suspensie* (*semnul puncte-puncte*). Identificați utilizarea acestor semne de punctuație în textele literare din prezentul manual.
- 10 Descifrați, într-un text coerent, imaginea artistică din afirmația: *Punctuația este respirația frazei*.

Topica obișnuită a cuvintelor în propoziție este: **subiect + atribut + predicat + complement**.

Unele reguli de punctuație se construiesc în funcție de topică.

De exemplu, complementul circumstanțial plasat după predicat nu se izolează:

Vorba se deschide din vorbă-n vorbă.

Complementul circumstanțial plasat înaintea predicatului se va izola:

Din vorbă-n vorbă, vorba se deschide.

Propozițiile subordonate antepuse regentei, de regulă, se izolează:

***Până nu plouă**, nu se fac ciupercile.*

- 11 Explicați prin referință la regulă utilizarea a cinci semne de punctuație în textul dat.

Ce citeam oare? Mi-e cu neputință să spun cu precizie. E clar că abandonasem basmele (frații Grimm, Perrault, Ispirescu, Andersen, Creangă), care-mi fuseseră citite cu glas tare înainte de a ști alfabetul și care, după ce învățasem să citesc, fuseseră printre primele mele lecturi independente, alături de povești din mitologia greacă, de narațiuni de aventuri pentru copii sau de bucăți umoristice în proză sau

în versuri. La începutul clasei a doua primare, fusesem internat la spitalul „Saint Vincent de Paul” din București cu apendicită acută și, la o zi după operație, începusem să citesc, de fapt să recitesc pentru a treia sau a patra oară, un volum intitulat „Aventurile lui Till Buhoglindă”, o compilație după legende germanice despre Till Eulenspiegel: această lectură mi s-a întipărit indelebil în memorie pentru că mă făcea să râd și râsul îmi provoca dureri atât de mari în regiunea rănii proaspete încât începeam să plâng...
Matei Călinescu

- 12 Citiți afirmațiile lingvistului elvețian Ferdinand de Saussure. Alegeți una dintre metafore și dezvoltați ideea autorului în text coerent de 10-12 rânduri.

Limba este o simfonie independentă de erorile de execuție.

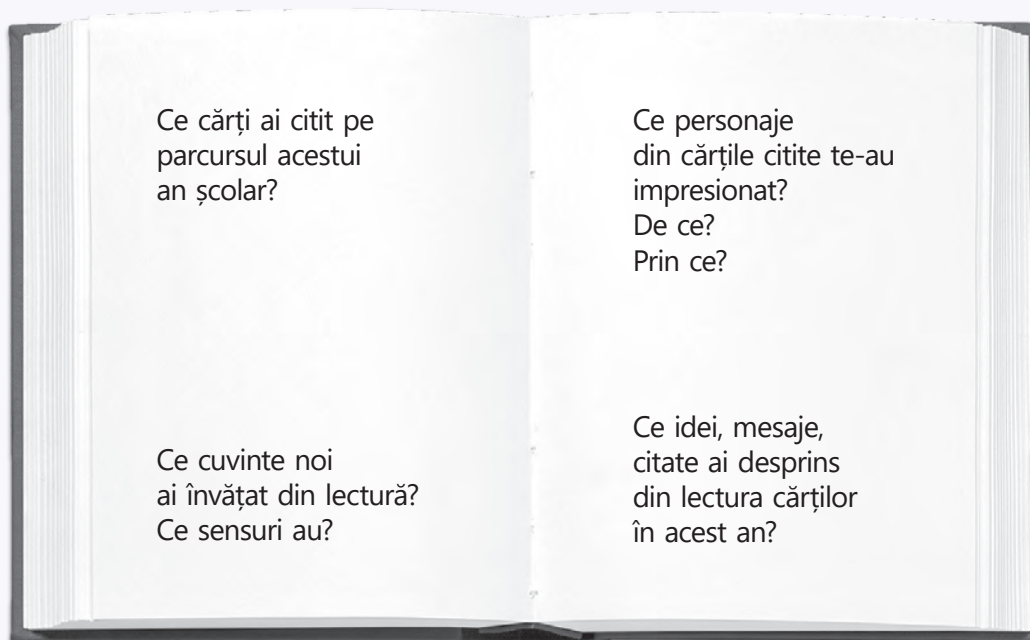
Limba este un covor ce-și are valoarea în îmbinările de culori, nu în tehnicile de lucru prin care a fost țesut.

Limba este ca o stradă, mereu refăcută, dar rămânând aceeași.

Evaluare sumativă

Discurs individual

- 1 Elaborați un discurs individual, de 3-5 minute, despre lecturile proprii din acest an de studii, răspunzând coerent la întrebările de mai jos.
- Susțineți discursul în fața clasei.
 - Puteți recurge la resurse vizuale, auditive sau multimedia.

TATIANA CARTALEANU
MIRCEA CIOBANU
OLGA COSOVAN

Limba
și literatura
română

Manual pentru clasa a VII-a

